

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Марина Љ. Спасојевић

ДВОВИДСКИ ГЛАГОЛИ У
САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Докторска дисертација

Београд, 2015

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

Marina Lj. Spasojević

BIASPECTUAL VERBS IN
CONTEMPORARY SERBIAN LANGUAGE

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2015

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ И ЧЛАНОВИМА КОМИСИЈЕ:

Др Весна Ломпар, доцент Филолошког факултета Универзитета у Београду,
ментор

Др Драгана Мршевић Радовић, редовни професор Филолошког факултета
Универзитета у Београду, члан Комисије

Др Сања Ђуровић, доцент Филолошко-уметничког факултета Универзитета
у Крагујевцу, члан Комисије

Датум одбране:

ДВОВИДСКИ ГЛАГОЛИ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

РЕЗИМЕ

Предмет овог истраживања јесу двовидски глаголи у савременом српском језику, функционисање у видском систему, њихове особине, лексичко-семантичке карактеристике и инвентар.

Циљеви рада су да се покаже испољавање вида код ових глагола, тј. да се утврде критеријуми и услови под којима они у одређеном контексту имају једну или другу вредност видске опозиције свршено : несвршено. Затим, да се анализира њихова структура са творбеног, етимолошког и лексичко-семантичког становишта.

Истраживање ће бити спроведено на корпусу глагола ексцерпираних из *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, шестотомног *Речника српскохрватскога књижевног језика* Матице српске, једнотомног *Речника српскога језика* и *Обратног речника српскога језика* Мирослава Николића. Примери су преузимани из поменутих дескриптивних речника и из *Корпуса савременог српског језика* Математичког факултета у Београду.

У раду је најпре изнети историјат аспектолошких проучавања, основни појмови и термини, правци у проучавању и поимању глаголског вида, његово одређење и разграничење од сродних појава, те резултати проучавања глаголског вида и њему блиских појава у србистици.

Посебно су издвојени резултати у проучавању двовидских глагола. Анализирани су дијагностички контексти за функционисање двовидских глагола: глаголски облици (веза вида и облика на морфолошком и синтаксичком плану), синтаксичке конструкције које захтевају употребу одређеног вида (нпр. са фазним глаголима, одређене врсте зависних клауза и сл.), лексички маркера и друга допунска средства која указују на перфективност или имперфективност (нпр. прилози и прилошки изрази сл.) итд. Разматрањем конкретних семантичко-синтаксичких реализација двовидских глагола, уочавају се и случајеви немогућности одређивања глаголског вида, тј. могућности његове двојаке

интерпретације без промене смисла, што представља појаву видске неутрализације, и могућности промене смисла исказа у зависности од видске интерпретације, што представља појаву видске хомонимије.

С обзиром на бројност двовидских глагола, нарочито оних са страном основом и суфиксима *-ирати*, *-исати* и *-овати*, у раду су они посматрани у оквиру формалних и семантичких група заснованих на творбеном и етимолошком критеријуму, а анализа је спроведена на типичним и фреквентним глаголима, као *видети*, *чути*, *ручати*, *вечерати*, *умети*, *разумети* итд., као и на онима код којих је питање двовидности нарочито сложено, као *бити*, *имати* итд. Анализа грађе је показала да двовидски глаголи са развијеном полисемном структуром, пре свега домаћег порекла, показују специјализацију вида у појединим семантичким реализацијама. С друге стране, глаголи страног порекла су углавном моносемантички.

Посебна пажња била је усмерена на питање видског парњаштва и префиксацију двовидских глагола, првенствено страног порекла, као и на природу овог процеса. Уочава се у одређеним случајевима процес губљења двовидности и настанка видске специјализације. С једне стране, у пару са својим префиксираним дериватом они почињу функционисати као глаголи несвршеног вида, а с друге, углавном из семантичких разлога, функционишу само као глаголи свршеног вида (*ликвидирати*, *експлодирати*).

Разматран је и начин лексикографског представљања двовидских глагола у дескриптивним речницима српског језика, са циљем да се укаже на модел којим се најпрецизније преноси информација о двовидности глагола, јер вид често варира у зависности од семантичке реализације.

На крају рада даје се инвентар ексцерпираних глагола из дескриптивних речника као еталон на коме је истраживање засновано.

Кључне речи: *глаголи, глаголски вид, двовидски глаголи, видска опозиција, видски парови, перфективизација, имперфективизација, видска неутрализација, видска хомонимија, представљање глаголског вида у речницима.*

Научна област: *лингвистика*

Ужа научна област: *србистика*

BIASPECTUAL VERBS IN CONTEMPORARY SERBIAN

ABSTRACT

The subjects of this paper are biaspectual verbs in contemporary Serbian, their functioning within the aspectual system, their characteristics, lexical semantic properties and inventory.

The aims of this paper are to depict the manifestation of aspect with these verbs, i.e. to determine the criteria and conditions under which in a specific context they exhibit one of the two meanings implied of the aspectual opposition perfective : imperfective. Furthermore, the aim was to analyze their structure from the standpoints of morphology, etymology and lexical semantics.

The research will be done on a corpus of verbs excerpted from the *Dictionary of the Serbo-Croatian Literary Language and Vernaculars* of the Serbian Academy of Sciences and Arts, *Dictionary of Serbo-Croatian Literary Language* in six volumes published by Matica srpska, one-volume *Dictionary of the Serbian Language* and *Reverse Dictionary of the Serbian Language* by Miroslav Nikolic. The examples have been taken from the abovementioned descriptive dictionaries and from the *Corpus of Contemporary Serbian* at the Faculty of Mathematics in Belgrade.

The paper first presents a history of the study of aspectology, the basic notions and terms, directions in the study and understanding of verb aspect, its determination and distinction from related phenomena, as well as the results of investigating verb aspect and the related phenomena in Serbian studies.

The results of the study of biaspectual verbs have been specifically singled out. The diagnostic contexts for the functioning of biaspectual verbs have been analyzed: verb forms (the connection between aspect and form on a morphological and syntactic plane), syntactic constructions that require the use of a specific aspect (eg. with aspectual verbs, certain types of clauses etc.), lexical markers and other additional tools that indicate perfectiveness or imperfectiveness (e.g. adverbs or adverbial expressions etc.) and so on. When examining specific semantic-syntactic realizations of biaspectual verbs, it is noted that in some instances it is impossible to determine the verb aspect, i.e.

it is possible to interpret it both ways without changing the sense, which is a phenomenon called aspectual neutralization, whereas the possibility of changing the sense of a phrase in relation to aspectual interpretation is a phenomenon known as aspectual homonymy.

In view of the large number of biaspectual verbs, especially those with a foreign base and the suffixes *-irati*, *-isati* and *-ovati*, the paper considers them within formal and semantic groups based on morphological and etymological criteria, and the analysis is done on typical and frequent verbs such as *videti* (see), *čuti* (hear), *ručati* (have lunch), *večerati* (have supper), *umeti* (can), *razumeti* (understand) etc. as well as on those verbs with which the issue of biaspectuality is especially complex, such as *biti* (be), *imati* (have) etc. Morphological analysis has revealed that biaspectual verbs with developed polysemic structure, primarily of local origin, exhibit aspect specialization in certain semantic realizations. On the other hand, verbs of foreign origin are mostly monosemantic.

Special focus was placed on the issues of aspectual pairing and prefixation of biaspectual verbs, primarily of foreign origin, as well as on the nature of this process. In certain cases, the process of losing biaspectuality with the formation of aspectual specialization is noted. On one hand, in pair with its prefixed derivate, they begin to function as verbs of imperfective aspect, while on the other, mostly due to semantic reasons, they function only as verbs of perfective aspect (*likvidirati*, *eksplodirati*; eliminate, explode).

The manner of lexicographic representation of biaspectual verbs in descriptive Serbian dictionaries has also been examined with the aim of indicating the model that most precisely conveys information about a verb's biaspectuality, because aspect often varies depending on semantic realization.

At the end of the paper, an inventory of the verbs excerpted from descriptive dictionaries is given, as a standard upon which the research has been based.

Key words: verbs, verb aspect, biaspectual verb, aspectual opposition, aspectual pairs, perfectivization, imperfectivization, aspectual neutralization, aspectual homonymy, representation of verb aspect in dictionaries.

Scientific field: *Linguistics*

Scientific field of special interest: *Serbian Studies*

САДРЖАЈ

1. УВОД	1
1.1. Предмет, циљ и структура истраживања	1
1.2. Корпус истраживања	4
2. ОСНОВНЕ ПОСТАВКЕ И РЕЗУЛТАТИ У ПРОУЧАВАЊУ ГЛАГОЛСКОГ ВИДА	5
2.1. Теоријски приступи глаголском виду и поимање опозиције свршено : несвршено	5
2.1.1. Аспектологија	5
2.1.2. Глаголски вид као лингвистичка категорија	7
2.1.2.1. Глаголски вид у систему лингвистичких категорија	8
2.1.2.2. Настанак и развој појмова и термина глаголски вид, аспект, актионсарт и аспектуалност	13
2.1.3. Порекло категорије глаголског вида	21
2.1.4. Дефиниције аспектолошких категорија у различитим приступима	22
2.1.5. Однос чланова видске опозиције	39
2.2. Аспектолошка проучавања у српском језику	42
3. ДВОВИДСКИ ГЛАГОЛИ	65
3.1. Одређење, статус и термин	65
3.2. Правци проучавања двовидских глагола у славистици	71
3.3. Двовидски глаголи у србистици	75
3.4. Могућности утврђивања инвентара двовидских глагола	83
3.5. Дијагностички контексти за утврђивање вида двовидских глагола	84
3.5.1. Морфо-синтаксички дијагностички контексти	85
3.5.2. Синтаксички дијагностички контексти	94
3.5.3. Лексички дијагностички контексти	98
3.5.4. Остали помоћни параметри дијагностичких контекста (неодређеност и бројивост) ..	101
3.6. Видска конкуренција, видска неутрализација и видска хомонимија	102
4. ДВОВИДСКИ ГЛАГОЛИ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ ПРЕМА ПОРЕКЛУ И ТВОРБЕНОЈ СТРУКТУРИ	104

4.1. Глаголи словенског порекла -----	104
4.1.1. Немотивисани глаголи -----	104
4.1.2. Мотивисани глаголи -----	162
4.1.2.1. Глаголи са суфиксом <i>-ати</i> и његовим дериватима -----	163
4.1.2.2. Глаголи са суфиксом <i>-ити</i> и његовим дериватима -----	170
4.1.2.3. Глаголи са суфиксом <i>-нути</i> -----	187
4.1.2.4. Глаголи са суфиксом <i>-овати</i> -----	189
4.1.2.5. Глаголи са суфиксом <i>-осати</i> -----	201
4.1.2.6. Глаголи са осталим суфиксима -----	202
4.1.2.7. Глаголи са префиксима -----	205
4.1.2.8. Сложенице -----	218
4.2. Глаголи страног порекла -----	221
4.2.1. Глаголи са суфиксима <i>-ати</i> и <i>-ити</i> -----	222
4.2.3. Глаголи са суфиксима <i>-ирати</i> , <i>-исати</i> и <i>-овати</i> -----	228
5. ДВОВИДСКИ ГЛАГОЛИ У КОНТЕКСТУ ВИДСКОГ ПАРЊАШТВА -----	251
5.1. Видски парови -----	251
5.2. Могућност образовања видских парова код двовидских глагола -----	254
5.3. Префиксација глагола страног порекла са суфиксима <i>-овати</i>, <i>-ирати</i> и <i>-исати</i> -----	256
6. ПРЕДСТАВЉАЊЕ ДВОВИДСКИХ ГЛАГОЛА У РЕЧНИЦИМА-----	264
7. ЗАКЉУЧАК-----	269
8. ЛИТЕРАТУРА -----	279
9. ИЗВОРИ И РЕЧНИЦИ -----	316
10. ИНВЕНТАР ГЛАГОЛА -----	317

1. УВОД

1.1. Предмет, циљ и структура истраживања

Глаголски вид представља веома комплексну лингвистичку категорију, која се у различитим језицима манифестује на различите начине. У словенским језицима вид представља једно од важних обележја и специфичности глаголског система. Како традиционалне српске граматике наводе, вид спада у тзв. класификационе граматичке категорије. Њиме се глаголи карактеришу с обзиром на трајање радње, које се испољава кроз опозицију свршено (перфективно) : несвршено (имперфективно).¹ Према томе, глаголи могу бити *свршени* (свршенога вида, перфективни, нпр.: *млатнути, стати, трепнути, узети* итд.) или *несвршени* (несвршенога вида, имперфективни, нпр.: *млатити, стајати, трептати, узимати* итд.). Међутим, у свим словенским језицима – па тако и у српском – у граматикама се издваја група *двовидских глагола* (нпр.: *вечерати, видети, чути; каналисати, моделовати, телефонирати* итд.).

Двовидски глаголи могу се, у начелу, одредити као они који на апстрахованом, лематском нивоу могу понети двоструки видски квалификатор, док се у конкретној реченичној конструкцији реализују или као глаголи свршеног, или као глаголи несвршеног вида. Дакле, двовидност је карактеристика глаголске лексеме, њен потенцијал да означи и „свршене” и „несвршене” аспекте глаголом исказане ситуације.

О српским двовидским глаголима број библиографских јединица није велик.² Међутим, те студије ипак представљају основ за познавање природе и даље проучавање ових глагола. Полазни радови за ову тему су свакако студија Александра Белића „О глаголима са два вида” (Белић 1955–1956: 1–11) и Ирене Грицкат „О неким видским особеностима српскохрватског глагола” (Грицкат 1957–1958: 65–130). Детаљнији преглед литературе и приступи аспекту, као и

¹ О другим критеријумима на којима је заснована категорија глаголског вида, као и о другим поимањима ове категорије, в. 2.1.

результати проучавања двовидских глагола, биће изложени у тачкама 3.1, 3.2. и 3.3. Наша анализа представљаће надградњу традиционалног приступа у србистичким граматикама уз уважавање и примену појмовних и термилошких достигнућа модерне аспектологије, како оних аспектолошких приступа који су се развијали на англосаксонском подручју, тако и оних који су се развијали у Русији, пре свега у петроградској и московској школи. Методологија подразумева формалнолингвистички аналитички приступ.

Циљеви рада су да се утврди (употпуни и ревидира) инвентар двовидских глагола у савременом српском језику и опише његова структура са творбеног, етимолошког и лексичко-семантичког становишта, затим, да се сагледају начини реализације двовидских глагола, тј. критеријуми и услови под којима они у одређеном контексту имају једну или другу вредност видске опозиције свршено : несвршено, те да се на основу анализираниог материјала потпуније осветли природа саме двовидности.

Најпре ће се у раду изнети историјат аспектолошких проучавања, основни појмови и термини, правци у проучавању и поимању глаголског вида, његово одређење и разграничење од сродних појава, те резултати проучавања глаголског вида и њему блиских појава у србистици. Посебно ће бити издвојени резултати у проучавању двовидских глагола.

Представиће се дијагностички контексти за одређивање глаголског вида и могућности њихове примене у анализи видске вредности двовидских глагола. Категорији глаголског вида веома је блиска, од ње неодвојива и њој корелативна, категорија глаголског времена. С обзиром на чињеницу да се у словенским језицима ове две категорије исказују различитим средствима – вид лексичко-творбеним, а време флективним – испитаћемо и однос вида и глаголских облика у којима се глагол јавља, тј. у којим случајевима глаголски облик може бити индикатор вида двовидског глагола. Наиме, још је Ирена Грицкат (1957–1958) кориговала Белићеву тврдњу да је перфективност ових глагола везана за претерит, а имперфективност за презент, те да се и у прошлим временима и у презенту ови глаголи могу реализовати и у једном и у другом виду.

² Ако изузмемо граматике, прво Маретићеву, у којој се даје списак ових глагола (Маретић 1963: 442–445), па потом Стевановићеву (1989: 542–545).

Посебна пажња биће посвећена осветљавању питања о томе у којој се мери вид везује за синтаксичко-семантички контекст. С тим у вези, биће размотрено и постојање лексичких или синтаксичких маркера, допунских средстава која указују на трајање радње, тзв. процедуралних израза (нпр. прилози, одредбене клаузе и сл.). Разматрањем конкретних семантичко-синтаксичких реализација двовидских глагола, уочавају се и случајеви немогућности одређивања глаголског вида, тј. могућности његове двојакe интерпретације без промене смисла, што представља појаву видске неутрализације, и могућности промене смисла исказа у зависности од видске интерпретације, што представља појаву видске хомонимије.

Како би се дошло до поузданих закључака о природи и карактеристикама двовидских глагола у српском језику, најпре ће се дати класификација ових глагола укрштањем критеријума порекла и творбене мотивисаности. Анализом грађе сагледаће се који су глаголи двовидски у целини, тј. који се у било ком свом значењу могу реализовати као свршени и као несвршени, а код којих се глагола ово јавља само у појединим семантичким реализацијама. Такође, неопходно је сагледати какав је функционалностилски статус таквих значења, да ли су актуелна у језику, или се повлаче на периферију полисемне структуре због своје, нпр. временске или територијалне маркираности, да ли припадају језику неке професије, жаргону и сл. Овакав приступ грађи омогућава поузданије сагледавање корпуса двовидских глагола које садржи лексички фонд српског језика и дистинкције између двовидности као видског потенцијала и видских семантичко-контекстуалних варирања у полисемној структури.

Осим творбеног начина на који двовидски глаголи настају, занимљиви су и начини творбе којима од ових глагола постају „једновидски” (нпр. *анализирати–изанализирати*, *ручати–ручавати*), те ће се указати и на питања и проблеме везане за двовидске глаголе у контексту видског парњаштва. Посебна пажња биће усмерена на префиксацију, првенствено код глагола страног порекла, на природу овог процеса и његов нормативни и стилски статус. Указаће се на процес губљења двовидности и на процес видске специјализације двовидских глагола, када, углавном из семантичких разлога, функционишу само као глаголи свршеног вида (*ликвидирати*, *експлодирати*) или несвршеног вида (*тренирати*, *џогирати*).

Посматрањем полисемних структура глагола који имају двоструки видски квалификатор у заглављу речничког чланка, као и оних у чијој се полисемној структури смењују квалификатори свр. и несвр., а у складу са резултатима анализе спроведене у раду, разматраће се и начин њиховог лексикографског представљања у дескриптивним речницима српског језика, са циљем да се укаже на модел којим се најпрецизније преноси информација о двовидности глагола.

Сви наведени проблеми указују на сложеност категорије глаголског вида, која је на размеђи морфологије, синтаксе и семантике. Описом двовидских глагола у српском језику и осветљавањем различитих аспеката њиховог функционисања може се допринети потпунијем сагледавању и разумевању ове категорије не само у српском него и у словенским језицима.

1.2. Корпус истраживања

Истраживање ће бити спроведено на корпусу глагола ексцерпираних из *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (РСАНУ), шестотомног *Речника српскохрватскога књижевног језика* Матице српске (РМС), једнотомног *Речника српскога језика* (РСЈ) и *Обратног речника српскога језика* (ОРСЈ). Примери, односно контекстуалне реализације, биће преузимани из поменутих дескриптивних речника³ и из *Корпуса савременог српског језика* Математичког факултета у Београду (ЕК), ређе са интернета (И.). Овакав корпус омеђен је са леве стране почетком 19. века, тј. временом формирања модерног књижевног језика на Вуковој основици, док је са десне стране отворен. Он омогућава увид у стање глагола постављених као предмет истраживања, али и у промене и иновације које у систему двовидских глагола настају. На крају рада даје се инвентар ексцерпираних глагола из дескриптивних речника као еталон на коме је истраживање засновано. С обзиром на бројност двовидских глагола, нарочито оних са страном основом, у раду су они посматрани у оквиру група заснованих на творбеном и етимолошком критеријуму.

³ Подаци о изворима ће се наводити према скраћеницама које се користе у РСАНУ (в. књигу XVII).

2. ОСНОВНЕ ПОСТАВКЕ И РЕЗУЛТАТИ У ПРОУЧАВАЊУ ГЛАГОЛСКОГ ВИДА

2.1. Теоријски приступи глаголском виду и поимање опозиције свршено : несвршено

Ако се има у виду чињеница да се глаголски вид не испољава једнако и не изражава истоветним средствима у свим језицима, као и да има језика који ову категорију не познају, не изненађује велики број приступа глаголском виду, као и неједнако поимање ове категорије и обележја њеног испољавања. Пошто у србистици нема обухватнијих прегледних радова који би обједињавали и уважавали истраживања глаголског вида и блиских му категорија у различитим лингвистичким приступима, већ се постојећи радови своде, као што ћемо видети, на представљање једне теорије или једне школе, у овоме делу даће се нешто шири преглед. То сматрамо оправданим, јер двовидски глаголи представљају различиту видску реализацију истога глагола, исте лексеме у различитом контексту, или као глагола свршеног вида или као глагола несвршеног вида, па је неопходно одредити се терминолошки и методолошки.

2.1.1. Аспектологија

Први помени појма времена и трајања радње налазе се још у радовима грчких и римских мислилаца, да би се преко средњовековних погледа на језик, историјског и младограматичарског приступа развијали и разрађивали, а своја уобличења добијали у оквиру структурализма, типолошких студија, функционалне и генеративне граматике, формалне семантике, когнитивне лингвистике и других теоријско-методолошких оквира.

У савременој лингвистици проучавање глаголског вида превазилази класичне граматичке описе и разматрања и постаје предмет посебне дисциплине. Лингвистичка дисциплина чији предмет проучавања представљају категорија

глаголског вида и – шире – њој сродне и с њом повезане граматичке и лексичко-семантичке категорије назива се а с п е к т о л о г и ј а.

Ово је релативно млада дисциплина и о њеној аутономности се може говорити од почетка 20. века (Новак Милић 2010: 125). Поменута ауторка (Новак Милић 2008; Новак Милић 2010), контрастирајући аспект у хрватском и шведском језику (шире гледано у германским језицима), као преломну тачку за развој аспектологије узима 1908. годину, тј. годину објављивања студије Сигурда Агрела о аспектима и актионсарту код пољских глагола. Дакле, према њеном поимању, први период у проучавању аспекта (вида и њему сродних појава) био је до 1908. године. Наиме, занимања за аспектолошка питања интензивирају се у 19. веку. У то време, нарочито у славистици, вид је описиван као граматичка (углавном бинарна морфолошка, ређе синтаксичка) категорија, било да је реч о компаративно-историјском, младограматичарском приступу,⁴ било да је реч о класичним граматичким описима система неког савременог језика. С друге стране, у германистици (Грим, Бругман итд.), с обзиром на то да у овим језицима вид није граматикализован, радила су се компаративна истраживања са словенским језицима и старогрчким.⁵ Овај период карактерише мешање појмова аспекта и актионсарта у словенским и германским традицијама. Агрел (1908), са којим наступа други период, доноси јасно разграничење између граматичког аспекта – вида, који је морфолошки изражен у словенским језицима, и лексичког аспекта – актионсарта, који је усмерен на семантику глагола у германским језицима. Трећи период започиње студијом Ноама Чомског *Синтаксичке структуре* (1957), која истиче универзалност категорије вида у дубинској структури и њено различито испољавање у површинској, које не мора нужно бити везано за глагол. Овакво схватање је актуелно у германској и англосаксонској лингвистици, чији су савремени представници Веркил, Даути, Дал, Биник, Смит, Крифка итд. Након Агрела, у словенској лингвистици вид се наставио проучавати

⁴ У оквиру овог приступа свакако се у разматрању вида истакао Миклошич у својој упоредној граматици словенских језика, тачније, у њеном четвртном тому – синтакса (Миклошич 1926: 274–340).

⁵ Глаголски вид као морфолошку категорију која се испољава кроз опозицију свршено : несвршено у германистику је унео Јакоб Грим у преводу Вукове *Српске граматике* 1824. године. Поделу на свршене и несвршене глаголе Грим је пренео на немачке просте (имперфективни) и сложене, односно префиксирани глаголе (нпр. са префиксима *ver-*, *be-*, *hin-*, *durch-* и сл.) (Новак Милић 2010: 14).

у духу структурализма као морфолошка бинарна категорија, док је у западњачкој лингвистици посматран као универзална језичка категорија са различитим облицима испољавања.

Дакле, појавом поменуте Агрелове студије категорија вида се издваја као посебан предмет разматрања (наспрам актионсарта) и од тада, у оквиру приступа који су обележили 20. век, бива (пре)испитивана и разрађивана. Према Борису Гаспарову (1990, у Брлобаш 2007: 25), уочавају се три етапе у развоју аспектологије у том столећу. Прва је структуралистичка, која је у фокус истраживања ставила опис чланова видске опозиције и њихово функционисање као система. Од 60-их година 20. века наступа функционалистички приступ, развијен у оквиру руске петроградске школе, у коме се разматрају морфолошка, лексичка и синтаксичка средства релевантна за видско испољавање, а посебна пажња посвећује се опису вида и глаголских облика. Од 70-их година 20. века у центру интересовања је наративни приступ, где се употреба вида посматра на нивоу контекста.

Досадашње теорије у проучавању вида македонски аспектолог Људмил Спасов (1997: 163–164) дели на класичне и иноваторске, искључујући хронолошки аспект и стављајући у центар поимање видског значења. Класичне теорије заступају став о подударности формалне и семантичке структуре глагола, прихватајући чињеницу да је корен видски неутралан, те се семантема и грамема не доводе у селективне, конкуренцијске односе. Насупрот њима, различите иноваторске теорије сматрају да глаголска лексема има издељену аспекатску вредност, односно да има лексички аспект (актионсарт) и видску грамему, граматичку морфему, које заједно дају видску вредност глагола сложене морфемске структуре, представљене преко глаголске речничке (лематске) форме.

Централне појмове у аспектологији чине глаголски вид, аспект и актионсарт (различити преводи руског термина *вид*), те аспектуалност. У даљем тексту биће размотрене термилошке и категоријалне вредности ових појмова.

2.1.2. Глаголски вид као лингвистичка категорија

Глаголски вид је облигациона категорија словенског глагола. У словенским језицима категорија вида представља граматикализацију којом се део

изванјезичке стварности преноси у језик помоћу посебног граматичког структурирања (Брлобаш 2007: 14) и испољава се као део морфолошке глаголске структуре. Међутим, без обзира на структурна својства језика и статус вида у језичком систему, питање глаголског вида и начини његовог испољавања били су предмет истраживања и опште лингвистике, и славистике, и лингвистичких описа појединачних језика. Разматрања су се кретала од постанка видског система (индоевропског, нарочито прасловенског), преко видских значења, односа вида према другим категоријама, те контрастирања вида у структурно сродним или пак несродним језицима.⁶ Поглавље о виду неизоставно је у граматикама. Но, имајући у виду њихову проскриптивну и дидактичку улогу, категорија вида се не проблематизује.⁷ То се чини у појединачним монографијама и студијама.

Мишљења лингвиста су усаглашена у вези са тим да је вид карактеристика словенских језика и још класичног грчког. Он је везан за глаголску лексему, па се говори о г л а г о л с к о м виду или аспекту. Међутим, подељена су мишљења око тога постоји ли вид у свим језицима, тј. да ли је реч о истој категорији ако се испољава на другим нивоима и другим средствима, а носи исту информацију. Ту се отварају два питања – различита употреба термина и различито схватање појма, односно категорије вида (уп. Новак Милић 2008: 11).

2.1.2.1. Глаголски вид у систему лингвистичких категорија

Глаголски вид се може најшире одредити као језичка/лингвистичка категорија. Међутим, он се може сматрати „граничном” категоријом или „категоријом пресека”, јер се у оквиру различитих приступа опису језика смешта на разине различитих језичких нивоа и обухвата различите сегменте језичке структуре – од морфема до исказа.⁸

⁶ Детаљнији списак литературе в. на крају рада, у одељку Библиографија.

⁷ Анализирајући категорију вида у хрватским граматикама до 20. века, Ж. Брлобаш (2007: 12–13) указала је на разлике које се могу јавити међу граматикама: постојање и поимање, дефиниција и опис глаголског вида; постојање и дефинисање категорије чланова видских опозиција свршено : несвршено; критеријуми за опис глаголског вида; постоји ли опис перфективизације и имперфективизације глагола; да ли је опис заснован на морфолошком, синтаксичком или творбеном нивоу; на који је начин глаголски вид повезан са глаголским временима, облицима, семантичким класама глагола и другим категоријама (глаголска основа, (не)бројивост, (не)одређеност итд.).

⁸ Преглед проблема везаних за развој, смештање и дефинисање категорије вида, нарочито у русистици, в. у Попова 2006.

С обзиром на чињеницу да се у структури глагола могу издвојити морфеме које имају видско значење, вид је у традиционалној граматичкој категорији сматран **морфолошким** категоријом,⁹ што је одлика и раније српске граматице. Наиме, ако у језику нема формалних (морфолошких) обележја помоћу којих се разликује глаголски вид, онда нема граматичке категорије вида (Галтон 1976: 290, 293). Тежња ка изнајавењу и утврђивању формалних обележја вида износи се и у раду Тома–Анђелковић (1999). У свом разматрању и класификацији морфолошких категорија Бондарко (1976: 99) категорији вида даје истакнуто место. Ипак, Попова (2006: 245) упозорава на то да се ова категорија не може ишчитавати из облика, него тек из везе са временом. Док се са првим делом њене констатације слажемо, други део се не може оправдати у потпуности. Наиме, и вид се, као и род код именица, не може недвосмислено одредити само на основу форме (нпр. суфикса или наставка за облик). Говорник приликом усвајања именица и глагола усваја и род именица односно вид глагола. Вид је, дакле, инхерентно, класификационо обележје глагола. Не постоји затворен систем граматичких морфема за промену вида, као што су системи наставака за падеже код именица, наставака за род код придева, или системи наставака за грађење глаголских облика. Дакле, свршени или несвршени вид нису облици, део парадигме глаголске лексеме, него њена стална обележја, независна од њеног парадигматског облика.¹⁰ И вид код глагола и род код именица у традиционалној граматичкој категорији проучавају се у оквиру морфологије као граматичка одлика лексеме. У анализи се каже нпр. да је именица мушког, женског или средњег рода односно да је глагол свршеног или несвршеног вида, тј. користи се квалификативни генитив, док се код обличних категорија каже нпр. да се именица налази у облику генитива једине, глагол у облику првог лица множине презента и сл. Друго, вид и време су две повезане категорије и међу њима постоје извесне корелације, али се вид глагола не мења у зависности од времена, него постоје извесна ограничења

⁹ У руској граматичкој традицији она се ближе одређује као „словоизменительна”, а компромисно као „формообразовательна” (Попова 2006: 244).

¹⁰ Иначе, свршени и несвршени глаголи сматрају се облицима исте лексеме, нпр. у руском језику, с обзиром на то да је префиксација граматикализованији процес него у српском (уп. Грицкат 1957–1958: 115–116). У том случају, деривација је чист граматички процес, флексија. Уколико долази и до семантичких промена, реч је о двојном процесу – о граматичком процесу (промене вида) и о лексичком процесу (настанка нове лексеме).

употребе појединих глагола у одређеном времену, рецимо, свршених у имперфекту.¹¹ Дакле, вид се морфолошком категоријом, с једне стране, сматра због тога што се изражава морфемама, а са друге, зато што спада у део морфолошког описа граматичких карактеристика глагола.

Ако се има у виду чињеница да се различитим творбеним процесима (пре свега префиксацијом и суфиксацијом, уп. нап. 10) од глагола једног вида могу творити глаголи другог вида, поједини аспектолози ову категорију сматрају и **творбеном** (Карцевски, Вајан и др. видске форме сматрају самосталним али повезаним творбеним механизмима), а ако се по одређеном творбеном моделу образују лексичко-семантичке групе са одређеним видским обележјима (нпр. суфикс *-ивати* за имперфективизацију), сматра се и **лексичко-творбеном** категоријом¹² (Попова 2006: 248).

Пошто је вид обележје саме глаголске лексеме, посматра се и као **лексичка** или **лексичко-семантичка** категорија. О великом уделу лексичке семантике у развоју категорије вида пише Маслов (1948), који опозицију свршено : несвршено сматра граматичком категоријом ако се изражава облицима истог глагола. Слично њему, и Авилова (1972: 271) ову опозицију сврстава у граматичке категорије, али напомиње да је **лексичко-граматичка** или класификационог типа. Готово се на исти начин категорија вида схвата у семантичкој теорији аспекта (теорији сложених аспекатских конфигурација) Станислава Каролака. Иако се каже да је вид или аспект **семантичка** категорија, његово изражавање се остварује лексичким и граматичким морфемама (уп. Каролак 1992; Каролак 2008а; Спасов 1997: 164).

С обзиром на чињеницу да се граматичка и семантичка својства глаголске речи остварују у контексту, реченици, вид је такође разматран и као део синтаксе, тј. као **синтаксичка** категорија (уп. Миклошич 1926, исто тако се и у србистици у

¹¹ Како наводи Славкова (2009: 18), Курилович је језике поделио на аспектуалне и темпоралне, тј. оне који имају вид (словенски) и оне који имају времена (германски, турски – уп. Ђинђић 1975). Међутим, има и оних, као српски или бугарски, у којима се видске информације изражавају и самом глаголском лексемом и глаголским облицима: аористом и имперфектом, чиме се дуплира видска информација. С друге стране, док сви језици могу имати (на различите начине изражен) вид, не морају сви имати категорију глаголских времена. То су тзв. безвременски језици (*tenseless languages*), као кинески, малајски, класични хебрејски (Смит 1991: 137).

¹² Ово није једина лексичко-творбена категорија у језику, с те тачке гледишта може се посматрати и категорија повратних глагола (Попова 2006: 248).

граматикама обрађује у оквиру синтаксе, уп. Стевановић 1989; Пипер и др. 2005). Овакво схватање најприхватљивије је код разматрања двовидских глагола, јер се код њих вид испољава искључиво у контексту, док је код „једновидских” глагола вид стално, класификационо обележје глаголске лексеме. У случају да одређени контексти захтевају или искључују свршени или несвршени вид, срећемо се са ограничењем или потребом употребе одређене лексеме, а не облика.

На немогућност једностраног и јединственог схватања категорије глаголског вида указује се и у радовима наших лингвиста.¹³ Тако, Душка Кликовац (1996: 135) износи мишљење да се вид може посматрати у ужем смислу (као граматикизована глаголска категорија) и у ширем смислу (на нивоу исказа), па је вид ствар **синтаксе и прагматике**, а не само **морфологије и лексике**.

Да је глаголски вид једна од примарних категорија глаголске речи, сведочи и Иво Прањковић (2003: 11), који га сматра категоријом „у ужем смислу”, јер се заиста тиче глагола, оног што он значи. Супротстављајући глаголске категорије именским, он сматра да су вид и прелазност унутрашње категорије глагола, јер су својствене само глаголима, и константне су у било ком глаголском облику, па сматра да су „лексичко-граматичка или чак лексичко-морфолошка” својства глагола. Остале категорије су спољашње (вањске), као време, начин, стање, број, лице.¹⁴ Оне нису својствене глаголу као лексеми већ појединим његовим облицима. Ипак, прелазност је другачије природе – то је релацијска (синтаксичка) категорија, која омогућује конституисање реченице (Прањковић 2003: 11).

За словенске језике, свакако, могло би се рећи да постојање опозиције свршено : несвршено спада у језичку универзалију (уп. Дал 1985: 85; Дики 2000: 7). И они који сматрају вид универзалном језичком категоријом полазе од тога да је он део дубинске структуре свих језика, али се на површинском нивоу у неким испољава морфолошки – у глаголу, док се у другим исказује другим средствима – лексичким јединицама и синтаксичким конструкцијама (Комри 1976: 3; Комри 2004; Веркил 1972; Веркил 1993; Веркил 1999; Дал 1985; Смит 1991: 136–137; Филип 1999 и сл.). Такође, и Монесланд (2003: 21) сматра да је вид општејезичка

¹³ Детаљније в. у поглављу о аспектолошким проучавањима у србистици.

¹⁴ У истом зборнику, пишући о изражавању временских односа у хрватском језику, овај аутор (Прањковић 2003а: 255) сматра да је темпоралност једна од темељних унутарјезичких категорија.

категорија, која није својствена само словенским језицима. У неким језицима се разлика између свршених и несвршених глагола изражава путем флексије, а у неким деривационим афиксима.¹⁵ Међутим, има и лингвиста, као Мирослав Кравар (1976: 292), који негирају универзалност ове категорије, јер формално испољен вид није обавезан у свим језицима.

Француски лингвиста Густав Гијом, који је имао психоструктуралистички приступ, одредио је глаголски вид као категорију која је општија, надређенија категорији глаголског времена и начина (Гијом 1929: 47, 109). Он сматра да се време схвата по угледу на простор (као когнитивисти) и да је вид поимање времена унутар глагола.

Дакле, традиционална граматика и структуралистичке школе полазе од морфолошких датости, док припадници генеративно-структуралистичког приступа заступају тезу о томе да је форма (морфологија) само појединачни вид остварења универзалних и општих правилности које се у другим језицима остварују на синтаксичком нивоу (уп. и Кравар 1976: 292). Такође, ни когнитивисти не проблематизују средства испољавања вида и не доводе у питање његову универзалност. Свакако, глаголски вид представља комплексну лингвистичку категорију која се у словенским језицима остварује на граматичком нивоу (у најширем смислу – морфолошком, творбеном и синтаксичком) кроз опозицију свршено : несвршено и представља класификациону категорију глаголске лексеме. У несловенским језицима видови њеног испољавања не морају бити везани за глаголску лексему и могу обухватити друга језичка средства на нивоу исказа, а могу укључивати и друге опозиције, осим свршено : несвршено, и тиме превазилазити оквире традиционално схватане категорије вида, што је заступљено и у славистици, нпр. у функционалносемантичком приступу.

¹⁵ Према Монесланду (2003: 21), то је проблем, зато што је то морфолошки веома сложена категорија у словенским језицима, а друго, зато што облици који изражавају вид имају и друге функције у језику. У каснијој студији (Монесланд 2007), такође, преиспитује њен статус, полазећи од тога да је у генеративној граматици важно испољавање конституената на синтаксичком нивоу, односно реченичном, а да когнитивна лингвистика не оперише тим проблемом. Ако се синтаксичка категорија испољава на нивоу реченице, поставља се питање да ли је вид и синтаксичка и семантичка категорија, осим што је морфолошка.

2.1.2.2. *Настанак и развој појмова и термина глаголски вид, аспект, актионсарт и аспектуалност*

2.1.2.2.1. *Глаголски вид и аспект*

Античка граматика није поимала глаголски вид и времена у данашњем смислу речи, иако се замеци ових категорија налазе још код Платона и Аристотела, који разликују времена. Даљу разраду категорије времена срећемо код стоика¹⁶, који су настојали показати да у грчком језику има више времена од филозофских (садашњег, прошлог и будућег). Међутим, има аспектолога, као што је Биник (1991: 135), који истичу да је опису вида био близак још Аристотел у *Метафизици*, који прави разлику међу гибањима (кретањима) и делатностима. На схватању времена код стоика темељи се касније подела облика на *infectum* и *perfectum* римског граматичара Варона (Брлобаш 2007: 22–25; Гојмерац 1980: 9–24).

За утемељење терминологије везане за категорију глаголског вида пресудну улогу је имао римски граматичар Донат из 4. века, и то тек када је његова граматика била преведена на руски у 16. веку. Појмови *formae perfectae* за примарне глаголе, а *formae frequentativae* и *formae inchoativae* за деривирани пренети су у граматику рускословенског језика Мелентија Смотричког из 1619. године. Смотрички је употребио ову поделу и направио одговарајуће калкове – за реч *formae* употребио је реч *вид*,¹⁷ према грчком термину *εἶδος* 'поглед', који се среће у словенским граматицама у 15. и 16. веку, а користио га је Дионизије Трачанин да укаже на морфолошке промене именица и глагола, односно на облике основних и изведених речи (уп. и Еул 2008). Смотрички тако ствара терминолошки спој *с о в е р ш е н н ы й* *в и д* за примарне глаголе. Вредност видског термина ова синтагма добија код Ломоносова и Ватера. Наиме,

¹⁶ Позивајући се на Робинса (1984: 29), Новаков (2005: 11) истиче да су стоици први увели појам свршености/несвршености и глаголске облике поделили на несвршене (презент и имперфекат) и свршене (перфекат и плусквамперфекат). Но, они нису ове елементе јасно сврстали у одређене категорије, већ је то учинио Дионизије Трачанин. Према истом извору (Робинс 1984: 51), и Варон је користио појмове свршеност и несвршеност у опису латинских глагола. Ипак, Новаков, следећи Шемерног, напомиње да има и оних аутора који сматрају да стари Грци и Римљани нису знали за категорију глаголског вида, да је она присутна од 17. века и да се повезује са словенским језицима.

¹⁷ У истом веку овај се термин среће и код Јурија Крижанића (Војводић 2001: 44).

Ломоносов у својој књизи *Российская грамматика* 1755. године не користи појам вид, али издваја десет глаголских времена, која се могу сврстати у три групе: *совершенный* (облици настали префиксацијом), *неопределенный* (који се изводе из презента), *однократный* (који се изводе из претерита). Међутим, он није разлучио да је категорија вида различита од категорије времена.

Први су категорију глаголског вида издвојили немачки граматичари Ватер и Тапе на почетку 19. века. Наиме, у приказу Ломоносовљеве руске граматике Ватер је 1808. године уочио да су у те три групе облика морфолошки сродни облици и на тај начин је категорија вида издвојена из категорије глаголских облика, иако је посредни био лексичко-семантички критеријум, а не опозиција свршено : несвршено (уп. и Новак Милић 2010: 126, према Гојмерац 1980).

Заслугом Николаја Ивановича Греча, који је видом означио околности радње и први описао словенске видске опозиције, ова категорија се приближила свом данашњем поимању. Ипак, два века раније – 1603. године – Пражанин Вавринек Бенедикт из Нудожера¹⁸ први је описао вид као комплементарни систем два гледишта (Еул 2008; Новак Милић 2010: 126; Гојмерац 1980: 9–24; Брлобаш 2007: 22–24). Као што се види, генеза термина и појма (глаголски) вид била је веома замршена. Овај појам се користио у бројним значењима – да би означио временске (темпоралне), обличке (морфолошке) и лексичко-семантичке одлике глаголске лексеме, док се у 19. веку није специјализовао, пре свега у славистици, да означава граматичку, бинарну морфолошку опозицију свршено : несвршено.¹⁹

Термин латинског порекла а с п е к т (*aspectus* 'поглед') у овој области представља француски калк руског термина вид, који је 1828–1830. године начинио Карл Филип Рејф у преводу Гречове граматике (где се разликовало шест видова). Термин се из француске граматике проширио у енглеску и даље у друге светске језике. У србистици термини глаголски вид и аспект

¹⁸ Vavřinec Benedikt z Nudožer, *Grammaticae bohemicae, ad leges naturalis methodi conformatae, et notis numerisque illustratae ac distinctae, libri duo*, Praga: Othmar, 1603.

¹⁹ Наводимо називе ове категорије у различитим језицима на основу *Речника словенске лингвистике* (Једличка 1977: 264–265): чешки, словачки: *aspekt, slovesný vid*; пољски: *aspekt, postać*; лужички: *aspekt, słowjesny wid*; руски: *вид глагола / глагольный вид*; украјински: *дієслівний вид*; белоруски: *від (трыванне) дзеяслова*; бугарски: *вид на глагола, аспект*; македонски: *глаголски вид, аспект*; српск(охрватск)и: *аспек(а)т, [глаголски] вид*; словеначки: *glagolski vid, aspekt*; енглески: *[verbal] aspect*; француски: *aspect verbal*; немачки: *Aspekt*.

функционишу као синоними, што важи и за чланове видске опозиције свршено/перфективно и несвршено/имперфективно.

2.1.2.2.2. *Акционсарт*

Семантичке класе глагола попут ингресивних, дуративних и сл. први је издвојио и почео разликовати Востоков 1831. године и назвао их подвидом. Средином 19. века долази до постепеног одвајања граматичког од семантичког садржаја назива вид и подвид стварањем новог назива актионсарт. Наиме, Курцијус је 1852. године направио разлику између *Zeitart* и *Zeitstufe*, у коме је прво значило спољашње време, а друго унутрашње време, чиме би се изразила супротност глаголских основа у грчком. Уместо назива *Zeitart*, Бругман је 1885. употребио назив актионсарт како би исказао начин, тип вршења глаголске радње који се постиже глаголским основама, префиксима и самим значењем глагола (Гојмерац 1980: 12–14). Мешању категорија аспекта и актионсарта, односно вида и подвидова допринели су Грим, у преводу Вукове граматике, Штрајберг, Миклошич и Лескин, а разграничење долази са Агрелом (1908).

Акционсарт²⁰ је лексичка, неграматичка, изборна и несистемска категорија (Биник 1991; Новак Милић 2010: 130). Подразумева да се глаголи разликују по значењу, и то је диференцијална карактеристика према аспекту, јер се чланови видског пара не смеју разликовати према значењу. Они се не појављују у паровима, али се могу појавити у низовима.

Галтон (1976: 295) дефинише актионсарт као начин радње, лексичко-семантичку групу глагола који садрже неколико општих карактеристика радње као што су инхоативност, терминативност, атенуативност, обично формално изражених, али којима недостаје универзалност граматичке категорије. Актионсарт је везан за префиксацију, веза вида и актионсарта се одвија на релацији несвршени : трајни и учестали, свршени : финитни, инхоативни, семелфактивни и сл.

²⁰ Руски: *способ глагольного действия (совершаемость)*; чешки: *průběh slovesný / způsob (druh) slovesného děje*; словачки: *spôsob (druh) slovesného deja*; пољски: *rodzaj czynności*; горњолужички: *wašnje čina, kajkosć jednanja*; доњолужички: *kakosć супа*; украјински: *слосіб (вид), [дієслібної] дії*; белоруски: *спосаб дзеяслоўнага дзеяння*; бугарски: *начин на действуемо*; македонски: *видски лик*; српск(охрватск)и: *глаголски лик, актионсарт*; словеначки: *vrsta*

Поред термина актионсарт, срећу се и термини и термилошке синтагме: лексички аспект, ситуациони аспект, ситуација и тип глаголске ситуације (Комри 1976; Мурелатос 1978; Смит 1991; Новаков 2005), врста акције (Грубор 1953), аспектуална класа (Вендлер 1957), аспектуални карактер (Лајонс 1994), евентуалност (Бах 1986; Станојевић–Ашић 2008); предикациони о / унутрашњи аспект (Борик 2002); начин вршења глаголске радње (Гојмерац 1980; Барић и др. 1997), глаголско-видска значења (Силић–Прањковић 2005).²¹ У србистици је (код Белића, Стевановића и следбеника) био раширен назив видски лик (Белић), ређе подвид (Станојчић–Поповић 2011), али последње деценије, преко славистичких студија, за ову категорију се шири назив акционалност (Поповић Људ. 2007; Поповић Људ. 2008а: 155; Мразовић–Вукадиновић 2009; Ивановић М. 2012; Ивановић М. 2013; Пипер–Клајн 2013; 2014).

Актионсарт је универзална категорија. Критеријуми за класификацију глагола могу се свести на то означава ли глагол: „1) квалитативну промену: да ли садржај који је исказан укључује промену стања или не (нестативни : стативни); 2) ограниченост: да ли садржај који је исказан има почетак и крај или, као што се често каже, почетну и завршну границу; 3) трајање: у случају ограниченог трајања, да ли је то кратко или дуго (пунктуелно или непунктуелно); 4) унутрашњу квантификацију: да ли она укључује понављање субдогађаја или субстања (учестали, фреквентни, семелфактивни); 5) фазност: да ли су они усмерени на неку фазу целокупног садржаја, нпр. почетак, средину или крај (инхоативи, терминативи, резултативи)” (Клајн В. 2009: 60). Ова класификација је најчешће заснована на морфолошким/афиксалним обележјима, лексичко-синтаксичким средствима (нпр. прилози и сл.) и необјективном критеријуму семантичке интуиције (Клајн В. 2009: 60).

2.1.2.2.3. Аспектуалност

glagolskega dejanja; енглески: *aktionsart*; француски: *modalité de l'action, aktionsart*; немачки: *Aktionsart* (Једличка 1977: 262–263).

²¹ Како предлаже Новак Милић (2010: 132), могу се узети у обзир, уместо врста радње: тип радње, околности радње или пак околност.

У традиционалним, а и у осавремењеним славистичким приступима, као и у романским, германским и другим лингвистичким традицијама до 70-их година 20. века, вид је био везиван за глагол. Међутим, под утицајем генеративне граматике схватање вида превазилази оквире морфологије глагола и проширује се на предикат и његове аргументе, а то нарочито долази до изражаја у Веркиловом приступу (Веркил 1972; Веркил 1993). За овакво схватање, по коме се видске карактеристике изражавају и другим језичким средствима (осим морфемама), изван глаголске лексеме, на нивоу реченице, у литератури се, осим назива а с п е к т (као Комри 1976; Дал 1985; Смит 1991 итд.), среће и термин а с п е к т у а л н о с т²² (Веркил 1993). С друге стране, у новије време је тенденција у лингвистици да се глаголски вид и акционсарт обухвате термином а с п е к т у а л н о с т као хиперонимом (уп. Медина 2001: 1; Брлобаш 2007: 35).

Слично схватање као у генеративној граматичкој наласимо у славистици, у теоријско-методолошким оквирима функционалне граматике. Према томе, сва граматичка и лексичко-семантичка језичка средства којима се изражава опозиција свршено : несвршено чине функционално-семантичко поље аспектуалности (Маслов 1978; Бондарко 1987; Бондарко 1990; Бондарко 1999). Када се видска значења изражавају различитим облицима истог глагола, говори се о граматичкој категорији вида. У другом случају постоји опозиција између видских врста (глаголи радње, глаголи стања). Маслов сматра да, иако категорија вида не постоји у свим језицима, сви језици имају функционалносемантичко поље аспектуалности, које се изражава (прикривеним) граматичким, лексичким или контекстуалним средствима.

У анализи аспектуалности узимају се три параметра: глаголски вид, акционсарт и контекст. Притом, прва два су интерни елементи, а трећи екстерни елемент. Зато се двовидски глаголи, у ствари, одређују на основу екстерних елемената.

²² У кroatистици се Новак Милић (2008: 35; 2010: 31) опредељује за термин а с п е к т н о с т.

За одређење и разумевање аспектуалности могу се узети параметри које издвајају Станојевић–Ашић (2008: 20–21), а којима исказ увек реферише на неке догађаје.

I) Лингвистички параметри (процедурални):

1. аспектуална природа глагола (глагол активности, стања итд.);
2. глаголско време;
3. временски прилози и везници.

II) Прагматички параметри

1. енциклопедијска знања (о свету и његовом устројству) која имају учесници комуникације при интерпретацији исказа у природним језицима;
2. сама комуникативна ситуација;
3. људска способност да извучимо закључке и недвосмислено интерпретирамо исказе.

На крају, опет се враћамо термину аспект, који је најразуђенији у овој дисциплини. Према Даловом схватању (1994: 240), термин аспект у ужем смислу односи се на граматичку категорију која указује на структуру ситуације или говорникову перспективу на њу (глаголски вид), док у ширем смислу покрива лексички аспект и типове ситуација, за које се често користи термин актионсарт. С друге стране, схватање аспекта у ужем и ширем смислу интерпретира се и другачије. Наиме, Новак Милић (2008: 11–12), слично, аспект у ужем смислу посматра искључиво као морфолошку, граматичку категорију, дакле, има га само у оним језицима у којима је формализован, тј. граматикализован (глаголски вид). Међутим, шири приступ заснива се на генеративно-трансформацијском схватању аспекта као универзалне језичке појаве, заступљене у дубинској структури језика, која се површински може испољити на различитим нивоима: морфолошком, лексичком, синтаксичком итд., што би одговарало схватању термина аспектуалност, а не збиру вида и актионсарта.

Дакле, у неким лингвистичким традицијама аспект је синоним за глаголски вид (као у словенским), у неким се аспект односи на семантичке класе глагола, лексички аспект или актионсарт, у неким он представља хипероним за граматички и лексички аспект, док у неким именује исказивање видских информација на било

ком нивоу језичке структуре и одговара термину аспектуалност. И Д. Војводић (2001а: 44), разматрајући основне појмове аспектологије, истиче да општеприхваћене терминологије и термина везаних за ову категорију нема.

Употреба основних аспектолошких термина

термини			
аспект	аспект у ужем смислу	глаголски вид	
	актионсарт		
	аспект у ширем смислу	глаголски вид + актионсарт	аспектуалност
аспектуалност			

За граматичку категорију која се остварује кроз опозицију свршено : несвршено користећемо назив раширен у србистичкој традицији г л а г о л с к и в и д, а као његов синоним користећемо термин латинског порекла а с п е к т, с тим у вези релационе придеве видски и аспекатски (нпр. аспекатска опозиција свршено : несвршено). Иако је за начин радње код нас у новије време раширен термин а к ц и о н а л н о с т, да не бисмо повећавали термилошко шаренило, када је то потребно, користећемо а к т и о н с а р т, најстарији установљени термин за ову категорију. А с п е к т у а л н о с т разумемо као исказивање граматичких видских и лексичко-ситуационих информација на било ком језичком нивоу, укључујући сва средства, у складу са теоријом функционалносемантичких поља. У том смислу користимо придев а с п е к т у а л н и (нпр. аспектуална средства, која подразумевају, осим самог глагола, у коме су садржане видске и актионсартске информације, и прилоге, прилошке изразе, различите врсте зависних клауза итд.). За обједињавање свих ових категорија, с обзиром на чињеницу да су предмет проучавања посебне дисциплине – а с п е к т о л о г и ј е, употребљаваћемо релациони придев а с п е к т о л о ш к и (нпр. аспектолошке класификације обједињују различите врсте класификација: по виду, по

актионсарту и сл., аспектолошке категорије обједињују вид, актионсарт, акционалност).

Испољавање аспектолошких категорија

категорија изражавање	глаголски вид (аспект)	актионсарт	аспектуалност
н и в о	граматика/морфологија	лексика	граматика/морфологија лексика синтакса текст
јединица	грамема/морфема	глаголска лексема	грамема/морфема лексема конструкција

2.1.2.2.4. Теличност

Категорија теличности (грч. τέλος, „циљ”, „крај”) представља лексичко својство глагола да се ситуација представе као оне које имају или немају природан, инхерентни крај.²³ Код теличних глагола исказује се да је ситуација достигла тачку у којој лежи њен природни завршетак или достизање циља, телоса, после ког се не може наставити, док ателични глаголи немају природни крај и не показују достизање циља, те се могу наставити, нпр. *Направила је колач за сутрашње дружење : Правила је колаче док дете није дошло из школе, па је наставила кад је отишло да се игра* (уп. Комри 1976: 45, Биник 1991: 192; Станојевић 2012: 143; Арсенијевић 2006). Опозиција телично : ателично спада у област аспектуалности. Као и код других аспектолошких категорија, не постоје слагања у вези са схватањем теличности и њеним испољавањем. Аспектолози су сагласни да то није граматичка категорија и да нема формалних обележја испољавања, али је одређују и као лексичк(о-семантичк)у, као синтаксичку и као прагматичку. Такође владају неслагања и у вези са тим шта лежи у основи ове

²³ Овај термин се у *Синтакси савременог српског језика* (Пипер и др. 2005) користи да означи семантичку категорију циља, тј. ситуације чије се остварење жели или намерава постићи, а не као глаголско својство које спада у аспектуалност.

категорије: (не)ограниченост трајања,²⁴ завршетак, достизање циља итд. Ни термин није уједначен, па рецимо Крифка (1998) говори о квантификацији, Веркил говори о терминативним и дуративним глаголима итд.

Теличност се доводи у везу са Вендлоровом класификацијом и често се назива и лексичким аспектот. За утврђивање теличности у англосаксонској литератури постоје тестови: уз теличне се употребљава одредба „за два сата”, а уз ателичне „два сата”: *Спремио је испит за два сата, Спремао је испит два сата.* Међутим, поставља се питање корелације теличности и ателичности и перфективности и имперфективности (Станојевић 2012: 144–146). Да би се показало да теличност и ателичност нису само семантички корелати перфективности и имперфективности показује се 1) да постоје ателичне ситуације које се исказују перфективним глаголима: *Преседео је два сата, Попричали су десетак минута* и 2) да постоје теличне ситуације које се исказују имперфективним глаголима: *Ту раздаљину је прелазио за мање од два минута* (Станојевић 2012: 148). Има глагола који могу да означе и теличне и ателичне ситуације, што потврђује да се ова категорија ишчитава из контактста, као и да је аналогна двовидским глаголима: *Излазио је два минута*, тј. два минута је трајало излажење; и *Излазио је за два минута*, тј. обично му је требало два минута да изађе (Станојевић 2012: 148). У реченици *Брзо је трчао* прилог уз ателичне глаголе значи начин, а уз теличне кратко време *Брзо је дотрчао* (Станојевић 2012: 149). Дакле, и ово је категорија која је само корелациона глаголском виду.

2.1.3. Порекло категорије глаголског вида

Ако се категорија глаголског вида посматра као специфично обележје словенског глаголског система, као граматикализована, морфолошка категорија која се остварује кроз бинарну опозицију свршено : несвршено, отвара се питање о времену настанка словенског глаголског вида, о његовом пореклу и развоју. Међу граматичарима који су се занимали за дијахрону судбину ове категорије

²⁴ Теличност се може сматрати екстралингвистичким параметром, у великој мери је одређена прагматичким фактором, док (не)ограниченост (bounded : unbounded) представља лексичко-граматичко својство, које зависи од самог глагола и његове семантике у реченичној употреби. Ове две категорије не морају се подударати, јер телично не значи ограничено и обрнуто, што аутор показује на примерима из енглеског језика (Медина 2001).

такође не влада јединствено мишљење. Како Попова (2006: 233) износи у свом прегледу проблема словенске аспектологије, неки лингвисти сматрају да је вид био још општесловенска категорија (као Нахтигал, Меје, Белић), док други то не прихватају или узимају с резервом (Кодухов, Степанова), или пак сматрају да се вид у сваком словенском језику развио одвојено (Кондрашов). Према мишљењу Бородича и Маслова, импулс развоју ове категорије у прасловенском представљали су глаголски парови који су се разликовали по одређености/неодређености радње, а вид се развио из њих одмах после распада прасловенске заједнице. Већина аутора сматра да вида није могло бити до настанка аориста и имперфекта (Курилович; појава имперфекта односи се на прасловенски период, према Нахтигалу). Разликовање конкретне и неодређене радње довело је до појаве аориста и имперфекта, а на основу тих супротстављености развио се свршени и несвршени вид. Остаци тога се виде код глагола кретања у руском језику (Попова 2006: 234). О томе да у прасловенском није било вида и да се он развио после распада прасловенске језичке заједнице у појединачним словенским језицима различито, сведоче бројна истраживања, па Попова (2006: 234) закључује да се вид формирао одвојено, а не у исто време. Глаголски вид као категорија није постојао у праиндоевропском језичком систему, већ представља категорију насталу на словенском терену, како сматрају и Белић и Бошковић (Новаков 2005: 30, нап. 2).

2.1.4. Дефиниције аспектолошких категорија у различитим приступима²⁵

Постоје бројна поимања и дефиниције глаголског вида и акционсартa, што није неочекивано с обзиром на горе изнета преклапања и укрштања. Ове различитости условљене су лингвистичким правцима и теоријско-методолошким оквирима (структуралистичком, функционалном, генеративном, когнитивном итд.), с једне стране, и природом, односно типологијом самих језика, с друге. Многе од њих представљају варијације засноване на неком критеријуму, али и ти

²⁵ Најпре ће се изнети преглед стране литературе, претежно теоријског карактера, која је највише утицала на токове аспектолошких истраживања, а потом србистичке, која је првенствено

критеријуми могу бити супротстављени, рецимо, да ли се глаголски вид сагледава као трајање радње, ограниченост/неограниченост, дељивост/недељивост и сл. У оквиру овог поднаслова биће представљени ставови оних проучавалаца аспектолошких категорија који су извршили највише утицаја у развоју аспектологије, и то са дистинкцијом проучавања која су се развијала у неславистичким и славистичким срединама.

Како је у претходним тачкама показано, интересовање за глаголски вид и њему сродне категорије обухватило је у 19. веку лингвистичке центре у словенској и несловенској средини. Франц Миклошич, представник првих компаративиста, стожер у развоју упоредне граматике словенских језика (Ивић 2001/1: 52), у својој књизи *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen* (1868–1875), глаголски вид (аспект) обрађује у четвртом тому (Миклошич 1926). Критеријум на коме се заснива видска опозиција свршено : несвршено (перфективно : имперфективно) јесте завршеност односно трајање радње. Наравно, он не разликује аспект и актионсарт, већ дели на подгрупе перфективне и имперфективне глаголе на основу семантичких карактеристика, што се задржало до данас у србистичким граматикама.

Са оваквим критеријумом сагледавања глаголског вида није се сложио компаратиста Аугуст Лескин (1962, према Новак Милић 2008: 16). Сматрао је да вид представља начин гледања, субјективни говорников доживљај одређене радње, а не њено стварно трајање. Он се приближио Агреловом схватању вида, али се код њега мешају видске и актионсартске опозиције, па се, нпр. итеративност изједначила са имперфективношћу.

Шведски слависта Сигурд Агрел 1908. године у књизи о пољским глаголима *Aspektänderung und Aktionsartbildung beim polnischen Zeitworte* јасно раздваја категорије аспекта – глаголског вида и аспекта – актионсарта, удружујући резултате дотадашњих славистичких испитивања језика са богатом морфолошком структуром и германских језика са знатно мање разуђеном морфологијом. Овом студијом је термин аспект установљен као синоним (словенском) глаголском виду, а за сродну класификацију глагола установљен је нови термин. До Агрела је

дескриптивно-нормативног карактера. Овај преглед не тежи исцрпности и детаљном историјату, јер то није у првом реду тема овога рада.

термин аспект покривао и граматичку и лексичку појаву, од Агрела долази до диференцијације ових термина и аспект означава граматичку (морфолошку), а актионсарт лексичку категорију. Аспект представља говорников начин гледања на глаголску радњу и субјективна је категорија. Њиме се означавају две основне категорије словенског глагола: несвршена и свршена радња. Насупрот њему, актионсарт исказује начин вршења глаголске радње и он изражава стварно трајање глаголске радње, тј. објективна својства глагола (Агрел 1908: 79). У овој студији се издвајају двадесет две групе глагола са префиксима (резултативни, ефективни, интензивни, моментани, дуративни, дистрибутивни, комплетивни, акуративни, аугментативни, ерективни, мајоративни, пердуративни, претеритивни, консекутивни, дефинитивни, дуративно-дефинитивни, акурзивни, транскурзивни, курзивни, инкохативни, перкурзивни, терминативни). Наравно, оно што се замера Агрелу јесте узимање у обзир само префиксираних глагола (уп. Белић 2000: 263).

Ервин Кошмидер у својој студији о виду пољских глагола *Nauka o aspektach czasownika polskiego w zarysie: próba syntezy* (Кошмидер 1934) такође се надовезује на Агрела и каже да је аспект субјективни поглед на радњу, али је граматикализован и представља објективну категорију. Испољава се као свршеност и несвршеност, а, с друге стране, разликује се од актионсарта као врсте, начина глаголске радње (дуративност, итеративност итд.).²⁶ Наравно, у настојању да осветли вид у пољском, Кошмидер је поставио питања о томе која су формална обележја глаголског вида, који је основни задатак или намена глаголског вида у граматичком систему, како изгледа употреба вида, те како се вид развио.

Виктор Виноградов (1972: 368–410), разматрајући и историјат категорије вида у руском (након Греча, Востокова, Павског, Аксакова, Пешковског, Њекрасова, Потербње, Мазона, Шахматова, Фортунатова итд.), у подели глагола на свршене и несвршене, критеријуму трајање/завршеност додаје и критеријум

²⁶ Белић (1934/2000б: 126) у приказу ове књиге не подржава разликовање аспекта и актионсарта. Он сматра да чисти вид не постоји (ако се јави, резултат је семантичког процеса), већ је он саставни део стварног глаголског значења, а не функција. Сматра да је грешка што Кошмидер жели да докаже да вид има временско значење, јер се време одређује према извесном моменту, а вид је апсолутан, садржан у основи, или као свршеност или као неограниченост радње (Белић 1934/2000б: 125).

границе, па се радња посматра у односу према некој унутрашњој граници. Свршени глагол, дакле, изражава радњу с унутрашњом границом. Та граница може бити почетна или завршна тачка или се односи на извођење радње у току времена. Виноградов (1972: 391–392) не издваја категорију актионсарта (рус. *способ глагольного действия /совершаемость/*), али издваја групе глагола настале префиксацијом или суфиксацијом које могу образовати „подвидове”.

У славистици и русистици су за време Пражана и Јакобсона у центру аспектолошких изучавања били однос чланова бинарне видске опозиције и маркираност њених чланова. За проучавање вида у другој половини 20. века посебно су значајни Исаченко, Маслов и Бондарко, који су организовали рад на овом пољу. Захваљујући њима, развио се функционални приступ, који се темељи на идеји функције и значења у језику, са циљем да, поред описа језичких средстава и њихових значења, објасни и како језик функционише. За разлику од традиционалног приступа, који иде од форме, тј. израза ка семантици, и омогућава добар опис, функционализам подразумева кретање од семантике ка њеном формалном испољавању. Међутим, ова два приступа су компатибилна, а не ексклузивна. У центру овог приступа налази се појам функционално семантичког поља (ФСП).²⁷

Исаченко (1962), по угледу на Агрела, јасно разликује категорије аспекта и актионсарта, али он разлучује и трећу категорију – *Verbalcharacter*, чиме прогнозира оно што ће донети Биник. Он аспект одређује као граматичку категорију која се огледа у способности да се стање ствари представи као целовит, затворен, заокружен догађај или нецеловит и без унутрашње заокружености (Исаченко 1962: 387). С друге стране, актионсарт види као семантичку категорију глагола, којом се исказује начин вршења неке радње, а остварује се творбеним средствима. *Verbalcharacter* је између ове две категорије, а односи се на значење глагола (Исаченко 1962: 419). Ово представља приближавање германској

²⁷ Поље, које је 30-их година 20. века у лингвистику увео Тир, доживљава се као простор, састоји се из центра и периферије и укршта се и граничи са другим пољима, а настаје „заједничким функционално-семантичким дјеловањем граматичких (тј. морфолошких и синтаксичких) средстава, с једне стране, и лексичких, лексичко-граматичких и творбених, с друге стране” (Војводић 2006: 170). Према својој структури, ФСП могу бити моноцентрична (нпр. време) и полицентрична (нпр. посесивност: атрибутивна и предикативна) (Војводић 2006: 167–169).

традицији, тј. примену категорије немачког глагола на руски, за разлику од Грима и Миклошича, који су применили словенску видску опозицију на немачке глаголе.

Ј. С. Маслов (1958; Маслов 1962; Маслов 1963; Маслов 1965а; Маслов 1965б) проширује схватање категорије вида и уводи појам аспектуалност, као обједињеност свих граматичких и лексичких средстава која служе за исказивање опозиције свршено : несвршено. Маслов (1978: 15) истиче да су карактеристике свршених глагола: постојање граничне црте или достизање границе у вршењу глаголске радње, закључак, престанак, циљ радње, прелаз у ново стање, преображај, а за несвршене: ток, постојање. Граматичка категорија глаголског вида среће се онда када се аспекатска значења изражавају различитим облицима истог глагола. У другом случају реч је о видским врстама (актионсарт: глаголи радње, глаголи стања). Он сматра да у творби видских парова учествују суфикси, док префикси уносе промену значења, те се префиксацијом не добијају видски парњаци, већ различити типови актионсарта (*способ глагольного действия*). Маслов разликује квалитативну аспектуалност (радња и стање, целовита, нецеловита радња и сл.) и квантитативну аспектуалност (појединачни или понављани догађаји, различити степени трајања радње и интензитет). Аспектуална значења могу бити глаголска и неглаголска, затим прикривена и неприкривена, лексичка и контекстуална.

Своју примену теорија ФСП нашла је у аспектологији захваљујући Александру Владимировичу Бондарку, који ју је разрадио, полазећи од вида као бинарне опозиције, у већем броју својих студија (Бондарко 1971; Бондарко 1976; Бондарко 1987; Бондарко 1990; Бондарко 1999 и др.). Он је заслужан за развој лењинградске/санктпетербуршке/петроградске аспектолошке школе, чији је оснивач Маслов. На његово поимање аспектуалности утицале су концепције Е. Кошмидера и Ј. Маслова, а на схватање темпоралности учења В. В. Виноградова, А. М. Пешковског и Р. О. Јакобсона.

Бондарко је ФСП поделио у четири групе: 1) поља са *предикативним* центром (аспектуалност, временска локализованост/нелокализованост, таксис, темпоралност, модалност, персоналност, активност/пасивност); 2) поља са *субјектно-објектним* центром (субјектност, објектност, одређеност/неодређеност,

комуникативна перспектива); 3) поља са *квалитативно-квантитативним* центром (квалитативност, квантитативност); 4) поља са *предикативно-адвербијалним* центром (локативност, егзистенцијалност, посесивност, каузалност, кондиционалност) (Војводић 2001а: 47).

Поље аспектуалности подразумева унутрашње време радње, чија се структура одликује разноврсношћу (различитим начинима) радње у времену, која је непосредно повезана са видским инваријантама, тј. са категоријалним инваријантним обележјима временске ограничености тока (унутрашње завршености, резултативности) радње и њене целовитости, односно њеног извршења и њиховим контекстуално условљеним варијантама (прототипским и регуларним реализацијама) на нивоу исказа. Она се не односи само на предикат, већ и на друге елементе исказа, дакле, аспектуалност се посматра као шира, реченична категорија (Војводић 2001а: 48–49). Инваријанта је универзално категоријално семантичко обележје, а у овом случају то је (не)ограниченост трајања глаголске радње.

Поље аспектуалности је полицентрично и садржи следећа поља: 1) *лимитативност* – временска (спољашња – са елементима контекста, прилозима и сл. или унутрашња, лексичка – без елемената контекста, нпр. исказана свршеним глаголима) граница тока радње; 2) *трајност* – временска дужина трајања радње; 3) *количина и број* – једнократност и виšekратност; 4) *фазност* – изражавање почетка, престанка, наставка радње; 5) *перфективност* – изражавање временски детерминисане узрочно-последичне везе између две радње (антериорне и постериорне), што представља укрштање поља аспектуалности и темпоралности (Бондарко 1978: 40–209). Аспектуалне ситуације су: ограничено/неограничено процесуална, мултипликативна, дистрибутивна, итеративна итд.

Међутим, Бондарко (1999) мења поглед и аспектуалност посматра као моноцентрично поље, са микропољима, која се делом укрштају. Граматичка категорија вида, као облигаторна, налази се у центру овог поља. Свршени вид, као маркирани члан бинарне видске опозиције, одликује се категоријалним обележјима целовитости радње и временске ограничености (лимитативности) њенога тока, за разлику од несвршеног вида као немаркираног члана дате опозиције. Начини глаголске радње, семантичка обележја разних прилошких

одредби (типа *дуго, постепено, одмах* и сл.) и друга контекстуално условљена обележја (средства) представљају његову периферију (Војводић 2002: 197).

ФСП темпоралности²⁸ представља спољашње време, тј. однос радње према тренутку говора или према неком другом тренутку. Систем временских облика има функцију центра, а лексички конкретизатори и синтаксичке конструкције са временским значењем имају функцију периферије. Ово поље има три временска плана (прошли, садашњи и будући), што се може посматрати као субпоље или микропоље (Војводић 2001а: 52). На морфолошком нивоу (ван контекста) видски систем коегзистира са временским, а на синтаксичком (у контексту) они се сједињују у целину – видско-временски систем (Војводић 2001: 50).

Категорија *временске локализованости*, којом се исказује конкретност/неконкретност радње у времену, није граматикализована и представља прелазни тип од аспектуалности ка темпоралности. ФСП *таксиса* представља унутрашњи временски однос између радњи.

Временска граница глаголске радње може бити унутрашња (везана за начин протицања радње) и спољна (повезана са спољним факторима). У оквиру унутрашње издваја се реална (експлицитна, исказана језичким средствима, нпр. свршеним видом, и имплицитна) и потенцијална. Локализованост ситуације подразумева да ситуације заузимају одређени положај на временској линији, а нелокализованост: понављање, узуалност, свевременост.

Временски поредак (раније редослед) Бондарко је развио ослањајући се на Рајхенбаха и Кошмидера. Овим се подразумева сукцесивност и симултаност, динамичност и статичност ситуација изражених у исказу. Гради се на представи говорника и слушаоца о усмерености кретања времена од прошлости ка будућности. Исказује се глаголским облицима (перфектом, историјским презентом), везницима, прилозима.²⁹

У Русији се рад на аспектологији организовао око неколико школа, међу којима предњачи санктпетербуршка/петроградска (некад лењинградска)

²⁸ Нешто другачији поглед на темпоралност износи В. Клајн (1994). Наиме, он разликује три типа темпоралности: време, аспект и актионсарт, који је, с једне стране, везан за лексичко значење глагола и контекст (*пишем* и *пишем писмо*), а с друге стране, везан је за секундарну модификацију основног глагола помоћу афикса.

²⁹ Поставке ове теорије нашле су своју примену у радовима Дојчила Војводића и граматичким описима Предрага Пипера.

аспектолошка школа функционалне граматике, затим московска (*Труды аспектологического семинара филологического факультета МГУ*), а за њима су вороњешка, казањска и тартуска школа (уп. Војводић 2000в: 231). Аспектолошким питањима, као што су квантитативна аспектуалност, таксис итд., и са теоријског аспекта бавио се Храковски (1980; Храковски 1986; Храковски 1989; Храковски 2007), Плугјан (2003) итд. У свом интегралном семантичком опису језика и залагањем за системску лексикографију питањима вида и његовим представљањем у оквиру полисемне структуре у речничком чланку и у контексту, као и међузависношћу и међудејством граматичких и семантичких категорија (модалност, императивност, негација итд.) бави се Апресјан (2006; Апресјан 2011; Апресјан 2013). Такође, и у славистици су данас преовладали актуелни когнитивни приступи (в. ниже).³⁰

С обзиром на чињеницу да се у несловенским језицима вид не манифестује као облигаторна граматичка бинарна морфолошка категорија, већ се изражава глаголским облицима (као у француском, шпанском), перифрастично (у шпанском, енглеском) и сл., у германској, англосаксонској и романској лингвистици развијали су се другачији погледи на вид и његово испољавање.

Веома важну улогу у аспектологији при крају прве деценије друге половине 20. века имала је студија Зена Вендлера „Глаголи и време / Verbs and Times” (Вендлер 1957),³¹ у којој он, на основу грађе из енглеског језика, даје својеврсну семантичко-видску типологију глагола, коју Станојевић–Ашић (2008: 25) називају Вендлеровом онтологијом. Он је глаголе поделио у четири аспектуалне класе, односно, како кажу Станојевић–Ашић (2008: 26), на четири типа евентуалности³²: глаголи стања (*states*) и три врсте догађаја³³: активности (*actions*), остварења (*accomplishments*, трајно-свршени догађаји) и достигнућа (*achievements*, тренутно-

³⁰ Уп. Зализњак–Шмељев 2000 о основним поставкама руске аспектологије; Петрухина 2009 о резултатима савремених истраживања руског времена и вида. Из неславистичке средине о руском аспекту в. Форсајт 1970.

³¹ Овакво разликовање класа потиче из Рајл 1949.

³² Станојевић–Ашић (2008: 26) користе термин *евентуалност* да би објединили догађаје и стања. Догађајима и стањима је заједничко да: а) имају ограничено трајање и неограничену просторну екстензију; б) не могу да заузму целину времена, али би могли да заузму цео простор (ограничени су у времену); в) у времену мора бити места за више евентуалности, које могу, али не морају, да се преклапају у простору (Станојевић–Ашић 2008: 16).

свршени догађаји). Према његовом поимању, активности су глаголске ситуације које подразумевају процес³⁴, састоје се од једнаких сукцесивних сегмената, могу да трају одређено време, не теже циљу и немају издвојени крајњи сегмент којим се ситуација завршава. Стања не подразумевају процес, немају сегменте и означавају само трајање ситуације. Остварења и достигнућа имају крајњи сегмент, којим се ситуација природно завршава, тј. теже циљу. Дистинктивни елемент је трајање, јер су достигнућа тренутне ситуације, а остварења ситуације које трају извесно време (уп. Новаков 2005: 15). Вендлерову класификацију глагола називају и аристотеловско-вендлеровском, јер је још Аристотел направио разлику између ситуација које подразумевају само покрете (*kinesis*) и оних које подразумевају крај, неки резултат након покрета (*enérgeia*) (уп. Биник 1991: 143). Ова класификација имала је утицаја на аспектолошка проучавања, највише у изучавању несловенских језика, у којима вид није граматикализован, као у словенским језицима, на морфолошком нивоу (у разради Дала, Веркила и др.). Међутим, она је примењивана и у изучавању руских глагола (Јанда 1985; Брагински–Ротштајн 2008), као и српских глагола (Кохран 1978; Новаков 2005; Станојевић–Ашић 2008, у комбинацији са другим приступима). Вендлерова класификација била је предмет многих преиспитивања и преиначавања (Мурелатос 1978; Даути 1979; Ротштајн 2004а; Падучева 1996; Каролак 2008а итд.).³⁵ Даути (1979) сматра да је Вендлерова класификација аспекатска и преузима је у потпуности, а Веркил (1972; Веркил 1993: 33) показује да ово заправо није подела глагола, већ израза на нивоу реченице, јер у зависности од контекста, глагол може припадати различитим групама. За Биника (1991: 170–

³³ Стања се разликују од догађаја по томе што не подразумевају постојање агенса, тј. субјекат таквих реченица није активан на начин на који је то субјекат у реченицама чији глагол означава неки догађај.

³⁴ Глаголски процеси могу бити: а) неограничени; б) ограничени само с лева на временској оси, тј. инхоативни; в) ограничени само с десна на временској оси, тј. терминативни; г) ограничени са обе стране (Станојевић–Ашић 2008: 27).

³⁵ Тако Цекендоф (1992: 30, према Станојевић–Ашић 2008: 29) додаје још три параметра за ову класификацију. Према параметру димензионалност, може се рећи да су пунктуелни и тренутно-свршени догађаји без димензије DIM0D, а стања, активности и трајно-свршени догађаји су једнодимензионални DIM1D. Параметар дирекционалности је код стања одсутан –DIR, а код догађаја присутан +DIR, док параметар дисконтинуираност не карактерише стања и активности већ само трајно и тренутно-свршене догађаје.

171), ова класификација, аспект и актионсарт јесу три различите, међусобно испреплетане класификације.

Веома важну улогу у аспектологији имало је типолошко учење Бернарда Комрија, изнето у књизи *Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems* (Комри 1976). Он вид сматра универзалном, општом граматичком категоријом, присутном у свим језицима, која се може изразити различитим средствима. Према његовом схватању, постоји више аспеката, који представљају различите начине сагледавања унутрашње временске структуре ситуације, као код Гијома (Комри 1976: 3). Основна аспекатска опозиција је свршено : несвршено (*perfective : imperfective*). Перфективним видом изриче се целовита ситуација – почетак, средина и крај – а не, као што се мислило, само завршетак. Имперфективност представља поглед на ситуацију с обзиром на њену унутрашњу структуру (Комри 1976: 16). Комри (1976: 25) издваја још неколико аспектуалних опозиција у оквиру имперфективности: хабитуално : трајно (*habitual : continuous*), у оквиру трајности: непрогресивно и прогресивно (*nonprogressive : progressive*), независно од тога да ли су оне граматикализоване или лексикализоване. Он такође разликује неколико типова ситуација, заснованих на семантичким карактеристикама: трајно : тренутно (*durative : punctual*); телично : ателично (*telic : atelic*); статично : динамично (*state : dynamic*) (Комри 1976: 41–51). Сагледавајући однос аспекта и актионсарта, Комри сматра да је аспект граматикализована семантичка разлика, а актионсарт лексикализована. У словенским језицима актионсарт се остварује помоћу деривационе морфологије. С друге стране, аспект се исказује помоћу флективне морфологије, глаголским облицима (нпр. француском) или помоћу перифразе (нпр. у енглеском). Због терминолошке непрецизности он не користи термин актионсарт (Комри 1976: 6–7). Комри (1976: 52), поред перфективног и имперфективног вида, издваја и перфекат, али само у енглеском. Видске дистинкције су субјективне, а семантичке дистинкције су објективне и део су природе глаголске ситуације (Комри 1976: 41, нап.).

Полазећи од Комријевог учења, своје типолошке аспектолошке погледе Остин Дал развија у књизи *Tense and Aspect Systems* (1985). Он у 64 језика пореди испољавање категорије ТМА: глаголско време (*Tense*), начин (*Modus*) и аспект

(*Aspect*). Издваја више аспекатских категорија, тј. видских значења. Најпре, као опозицију издваја перфективно : имперфективно, док као једночлана обележја посматра прогресивност и групу категорија под именом „*habituals and generics*” (Дал 1984: 64–74), које је Новаков (2005: 47) назвао уобичајеност, а ту сврстава начине изражавања итеративности и општих тврдњи. Дал је имао за циљ да утврди које су особине битне, тј. прототипичне. Опозиција перфективно : имперфективно потврђена је у 45 језика (наравно, са различитим средствима испољавања) и сматра се једином правом аспектолошком, нарочито у славистици, па се друге опозиције које се срећу у истраживањима западњачких лингвиста и не сматрају делом аспекта (аспектуалности) (Дал 1985: 69).

Дал (1985: 74) не одобрава дефиниције чланова видске опозиције по којима перфективност означава поглед на ситуацију као јединствену, недељиву целину, а имперфективност као унутрашње сагледавање структуре ситуације. Он примећује да се у литератури најчешће трага за одређивањем и дефинисањем перфективности и закључује да перфективни глагол обично означава један догађај, сагледан као нерашчлањена целина, са одређеним резултатом или крајем, смештеним у прошлост. Често је догађај пунктуелан, а може бити сагледан и као прелаз из једног стања у његову супротност, чије је трајање занемарено (Дал 1985: 78). Овај лингвиста разликује језике и према томе у којој мери је могућа употреба перфективног вида у непрошлим глаголским временима, као у словенским (у руском није могућа, у српском није у апсолутном презенту). Негде се немогућност употребе у презенту узима као кључно обележје перфективности.

Дал своју теорију темељи на анализи грамема, граматичких морфема (Дал 1985, 1989). Свака врста грамема остварује се флексијски, деривацијски или перифрастички. Он сматра да већина морфолошки изражених временско-аспекатских грамема спада у једну од три универзалне грамемске врсте: *past*, *future* и *perfective/imperfective*. Ове врсте чине центар временско-аспекатског система, а периферију чине грамеме које се изражавају перифрастички, као: *perfect*, *experiential*, *resultative*, *habitual*, *quotative (evidential)*, *prospective*, *progressive*, док се на ивици периферије налазе неграматикализоване, идиоматске конструкције. У току историјског развоја језика могућа су померања и промене, који иду од периферије ка центру (Дал 1989).

Као и Комри, о акционсарту говори као о инхерентном видском значењу, лексичкој категорији коју је тешко разграничити од вида (Дал 1985: 26–27). Тако, он сматра да се у руском може доћи до закључка да је вид по свом начину изражавања акционсарт (Дал 1985: 27). Дал (1985: 28–29) ситуације дели на динамичне и стања, а динамичне на ограничене и неограничене (*bounded* и *unbounded*), што Новаков (2005: 14) тумачи као ситуације које теже циљу и које не теже циљу.

Ханк Веркил у свом приступу аспекту полази од генеративно-трансформацијске граматике и Монтањеве формалне семантике, те сматра да је он универзална категорија и део дубинске структуре и да га имају сви језици, али да се испољава на различите начине. Аспект је изражен кроз бинарну опозицију завршеност : незавршеност (*terminativity : aterminativity*) (Веркил 1972). Чланови ове бинарне опозиције односе се на реченицом исказану ситуацију, тј. на предикат, субјекат, објекат и остале аргументе реченичне структуре, а не искључиво на глагол. Наиме, ако се у реченици може употребити одредба времена у виду предлошко-падежне конструкције „за (то време) / in (x time)”, онда је реч о завршености, а уколико се може употребити одредба за меру времена „X време / for (x time)”, реч је о незавршености. Веркил (1993: 11) сматра да разлика између граматичког аспекта или вида и лексичког аспекта, ситуационог типа није од значаја, већ да су обе ове категорије обухваћене појмом аспектуалности. Аспектуално значење је резултат међуделовања ове две независне лингвистичке компоненте („The aspectual meaning of a sentence results from interaction between two independent aspectual components, situation type and viewpoint”). Овај аутор прави разлику између унутрашњег (*inner*) аспекта, који изражава однос глагола и његових аргумената, и спољашњег (*outer*) аспекта, који се исказује граматичким, морфолошким средствима (Веркил 1993: 14). Још једна специфичност његовог погледа на вид је у томе што он сматра да словенски језици, за разлику од германских, имају морфолошки изражен аспект, а германски имају одређени члан.

Даути у својој књизи *Word Meaning and Montague Grammar* (1979) развија теоријско-семантички модел, повезујући Монтањеву формалну семантику и генеративну граматiku. Овај аспектолог следи Вендлерову класификацију и говори о аспектуалним класама (*aspectual classes*) и аспектуалним формама

(*aspectual forms*), које се односе на одређено обележје које се појављује у контексту (Даути 1979: 52).

У својој књизи *Time and the Verb. A Guide to Tense and Aspect* Роберт Биник (1991), ослањајући се на формалну семантику, анализира категорије аспекта (и актионсарта) и времена, укључујући и историјску, развојну димензију ових категорија од грчких филозофа. Аспект је потпуно граматикализована, обавезна, објективна, системска језичка категорија којој је у основи опозиција перфективно : имперфективно, а актионсарт је лексичка, неграматичка, изборна, субјективна и несистемска категорија (Биник 1991: 148). Аспектом се изражава поглед на ситуацију и разлика између перфективних и имперфективних глагола огледа се у супротстављености пунктуалне, итеративне и резултативне употребе према континуираној, хабитуалној и генеричкој (Биник 1991: 156).

Карлота Смит у својој студији *The Parameter of Aspect* (1991) веома комплексно прилази аспекту као универзалној језичкој категорији. Она је заговорник теорије двокомпонентног аспекта (*two-component theory*, Смит 1997: 14). Њена разматрања се темеље на универзалној граматици и досад развијаним теоријама, као што су теорија маркираности Пражана, теорија прототипа итд. Она уважава резултате аспектолошких истраживања З. Вендлера, Б. Комрија, О. Дала, Х. Веркила и др., а своја разматрања показала је на примеру енглеског, француског, руског, мандаринског кинеског и навахо језика. Њен закључак о сличности аспекатских система различитих језика заснован је на чињеници да се аспекатски системи базирају на истим или сличним концептима (Смит 1991: 13), а разлике се испољавају на лингвистичком нивоу, тј. у средствима енкодирања аспекатских информација.

Смит истиче да се аспект састоји из две компоненте – вида (*viewpoint aspect*) и ситуационих типова (*situation type*). Прва компонента аспекта, која подразумева темпоралну организацију ситуације и темпоралну перспективу, у основи садржи опозицију перфективно : имперфективно и најчешће је морфолошки изражена различитим типовима афиксалних морфема. Ситуациони аспект је сложенији и се изражава се на апстрактнијем нивоу лексичким значењем глагола и његових аргумената. Остварује се кроз опозицију догађај (*event*) : стање (*state*), а могуће је издвајати пет ситуационих типова. Њих чине, поред Вендлерове четири

аспектуалне калсе: стања, догађаја, остварења и достигнућа (*states, activities, accomplishments, achievements*), и семелфактивни глаголи (*semelfactives*). Аспектуално значење реченице је резултат интеракције између две независне аспектуалне компоненте: ситуационог типа и вида (Смит 1991: 14).

Поред перфективног и имперфективног, она издваја и неутрални аспект (Смит 1991: 119–124). Неутралним се сматра морфолошки необележен аспект. Разлика међу аспектима огледа се у томе колики део ситуације чине видљивим. Перфективни аспект означава целокупну ситуацију, укључујући почетак и крај. Он може бити необележен и обележен, у зависности од језика (Смит 1991: 301). Имперфективни аспект означава део радње, интервал који искључује почетак и крај. Необележени имперфективни аспект односи се на интервал који је садржан у самој ситуацији, и то може бити општи или прогресивни, али и др. Неутрални аспект обухвата почетну тачку и барем један сегмент ситуације, што је показано на примерима из француског језика, где се аспект изражава глаголским временима (Смит 1991: 302).

Теорија двокомпонентног аспекта нашла је своју примену, рецимо, у опису словеначког глаголског вида (Орешник 1994). На основу комбинације обележја: 1) стање \pm , 2) трајно \pm , 3) теличко \pm , издваја се пет ситуационих типова: стање (*лежати, имати* – статичне хомогене ситуације); нетеличко догађање (*смејати се, шетати се, вртети се*); теличко догађање (*зидати, пити*); нетелички догађај (*покуцати, замахнути*); телички догађај (*освојити, побацати*). Разлика између догађаја и догађања направљена је према обележју трајно/тренутно, тј. динамичке тренутне и динамичке трајне ситуације, па вид и теличност овде не корелирају. Како преузима три вида од К. Смит, Орешник поставља питање да ли се у двовидским глаголима у словеначком и другим словенским језицима крије неутрални вид. Међутим, он каже да је у словеначком тешко одговорити на то питање јер нема двовидских глагола којима се изражавају телички догађаји, како је то код ове ауторке, али њени примери, закључује он, не потврђују у свим случајевима тврдњу (уп. Марковић 1996). Теорија двокомпонентног аспекта примењена је у србистици у радовима поменутог аутора (Марковић 2007), те у компаративним студијама Јовановић В. (2012); Јовановић В. (2013: 790–792).

И Олга Борик (2002) у својој тези *Aspect and Reference Time* разликује два типа аспекта: *telicity aspect* и *viewpoint aspect*. Према њеном схватању, теличност је унутрашњи аспект (*inner aspect*) или још предикациони (*predicational aspect*), дакле, остварује се на синтаксичком нивоу као однос глагола и његових аргумената. С друге стране, имамо граматичко-морфолошки аспект као спољашњи (*outer aspect*). Првим се аспектом изражава опозиција телично : ателично, а другим се изражавају опозиције перфективно : имперфективно, прогресивно : непрогресивно и перфекат : неперфекат (Борик 2002: 2).

Оригиналан приступ аспекту у словенским језицима дао је истакнути пољски лингвиста (слависта и романиста) Станислав Каролак. Његово учење о семантичком аспекту нашло је коначно уобличење у последњем тому конфронтативне бугарско-пољске граматике (Каролак 2008а; уп. приказ Поповић Људ. 2009), а широку примену налази и у проучавању аспекта у македонском језику (уп. Спасов 1997). Каролак поима вид као трајање у времену ситуације исказане глаголом. За разлику од класичних дефиниција, он вид сматра објективном категоријом и лишава га субјективне оцене говорника. Категорија вида се реализује као трајни вид или прости несвршени у случају неограниченог трајања и као нетрајни или моментални, тј. прости свршени вид, који подразумева одсуство трајања или веома кратко трајање које је занемарљиво.

Аутор говори о односу семантема и грамема у глаголским облицима, при чему у словенским језицима издваја семантеме које нису пропраћене видским грамемама и оне уз које одговарајуће грамеме вида врше рефлексивну функцију. Глаголска лексема има издељену аспекатску вредност, односно има лексички аспект (акционсарт) и видску грамему, граматичку морфему, које заједно дају видску вредност глагола сложене морфемске структуре, односно образују сложене аспекатске конфигурације. Основним задатком аспектологије Каролак сматра видску, а не акционалну категоризацију семантема (лексема). Полазећи од описа узајамног односа семантема и грамема у саставу глагола, могуће је дефинисати све акционалне типове (у смислу Агреловог схватања). Каролак прави типологију у оквиру које издваја следеће врсте: а) трајне, б) нетрајне, в) конклузивне (са нетрајном доминантом) и теличне (са трајном доминантом).

Последња два типа леже у основи сложених аспектуалних облика, изведених од простих – у чијој основи леже прве две семантеме.

Когнитивни приступ језику подразумева да наше знање о свету представља концептуализацију нашег искуства – оно не постоји независно од света, већ је утемељено у покретима тела, перцепцији и целокупном нашем социјалном и физичком искуству, пре свега просторном (Лејкоф 1987). Даље је локалистичку хипотезу да се наше поимање времена заснива на поимању простора разрадио је Реј Цекендоф, један од представника когнитивно-формалне оријентације у семантици (Цекендоф 1985; Цекендоф 1992). Овај приступ подразумева да се знање о свету посматра енциклопедијски, што значи да на језичком плану нема структурне разлике између граматике и речника, семантике и прагматике (уп. Брлобаш 2007; 20, нап. 3). У оквиру когнитивне лингвистике развило се више методолошких праваца, као што су теорија прототипа, примитива, концептуална анализа, теорија појмовних метафора, теорија менталних простора итд., а у оквиру њих је посвећивана пажња и питањима аспектологије. Наиме, представници овог правца као Ланакер (1987), Талми (2000) и др. сугеришу да аспектуалне класе произлазе из људске интеракције у најранијем добу са ентитетима и стварима из њиховог окружења, што доводи до развоја концептуалних основа за класификацију ситуација које се појављују у свету и до њихове категоризације.³⁶

Како Маден–Ферети (2009: 222) уочавају, у аспектологији су се издвојила два проблема: како објаснити непостојање јасних граница између глаголских класа и како објаснити зашто су чланови исте класе у различитој интеракцији са аспектуалним категоријама (нпр. зашто се глагол *winning* користи чешће него *finding* у прогресивној имперфективној форми). Ове проблеме је тешко решити лингвистичким теоријама које покушавају да направе поделу на класе према одређеној категорији заснованој на присуству или одсуству неког обележја (Мурелатос 1978; Вендлер 1957) или покушавају објаснити класе на основу правила која управљају аспектуалном композицијом, као што је семантички теоријски модел (Даути 1979). Међутим, ове тешкоће може превазићи теорија прототипа аспектуалности, коју је развио Чанг. Из ове перспективе, глаголске

класе се не дефинишу помоћу строгих критеријума који су неопходни и довољни за утврђивање припадности некој класи, већ то може бити ствар степена. Када посматрамо из угла когнитивне лингвистике, нејасне границе међу класама нису неочекиване. Такође, ка разрешењу иду и истраживања (Чанг, Гилдеа, Нарајанан) у којима се структурирање глаголских класа заснива на сензомоторној контроли примитива, као што су циљ, периодичност, учесталост, трајање, коначно стање и други параметри, рецимо, сила/снага и напор. Погодност овог модела огледа се у његовој способности да симулира извешан број важних карактеристика аспекта које су традиционално биле проблематичне, као објашњавање међујезичких варијација у изражавању аспекта глагола које је тешко класификовати итд.³⁷

Дики (2000) у студији *Параметри/чиниоци словенског аспекта: когнитивни приступ*, на примеру осам словенских језика, разматра категорију вида, како у изабраним језицима, тако и у словенским језицима уопште.³⁸ Своје проучавање Дики темељи на Лејкофовом ставу да се основни семантички концепти метафорички схватају преко простора. Дакле, време или структуре догађаја концептуализују се помоћу просторних метафора, па се тако разумеју и видска значења (Дики 2000: 33–34). Иначе, свршене глаголе дефинише као оне којима се означава радња у својој целовитости као тачка изван сваког настајања, а несвршене као оне који приказује радњу у тренутку настајања на временској оси, што је заправо Сосирова дефиниција чланова видске опозиције (Дики 2000: 16). Заправо, већина дефиниција глаголског вида темељи се на концепту времена. Његова анализа показује да се значење свршеног вида у западнословенским језицима уобличава као тоталитет (*totality*), а у источнословенским као темпорална одређеност (*temporal definitness*). Други члан опозиције има значење нетоталитета (*non totality*) у западнословенским, а темпоралне неодређености (*temporal indefinitness*) у источнословенским језицима. Он дели словенске језике

³⁶ Категоризацијом вида у руском језику бавио се Кравченко 2004.

³⁷ Маден–Ферети (2009: 227–229) представљају експерименте о томе какву представу изазивају глаголи (не)свршеног вида у свести говорника. Рецимо, за слику завршене куће испитаници бирају свршени, а за незавршену несвршени глагол. Када је посредни референцијалност, одређеност корелира са свршеним видом, а неодређеност са несвршеним. У причама слушаоцима је ближа ситуација и ентитети ако је представљена имперфективним глаголима, јер се на тај начин они „увлаче” у структуру догађаја, а динамичност се постиже свршеним глаголима итд.

на западну, источну и прелазну групу (пољски и српско-хрватски језик). Дакле, у српском језику свршени вид некад има значење тоталитета, а некад темпоралне одређености.

Проучавању аспекта у словенским језицима помоћу теорије појмовних метафора допринос је дала Лаура Јанда у више својих радова (Јанда 2002; Јанда 2004; Јанда 2006). Категорија времена разуме се помоћу универзалне метафоре ВРЕМЕ ЈЕ ПРОСТОР.³⁹ Аспект се даље концептуализује помоћу метафора СИТУАЦИЈЕ СУ МАТЕРИЈАЛНИ ЕНТИТЕТИ, а чланови видске опозиције метафорама ПЕРФЕКТИВНО ЈЕ КОМПАКТАН ПРЕДМЕТ : ИМПЕРФЕКТИВНО ЈЕ ФЛУИДНА МАТЕРИЈА. Ова ауторка је разрађивала и тематику видског парњаштва и формирала теорију аспектуалних гроздова (Јанда 2007а; Јанда и др. 2014).

Когнитивно-дискурсни модел, који је развила Кубрјакова (2004; уп. и Чарикова 2006), у проучавању аспектуалности⁴⁰ у руском језику примењен је у радовима Т. Бјелошапкове (2007, 2009). Наиме, пошто ова категорија превазилази оквире морфологије и укључује у себе и лексику и синтаксу, ауторка испитује на који се начин концептуализује и којим се све алтернативним средствима она изражава на нивоу речи, реченице и текста. На основу проведене анализе, аспектуалност се изражава помоћу девет концепата-примитива: јединичност, трајање, почетак, наставак, крај, резултативност, понављање, степен испољавања и однос према норми. Њима се модификују ситуације и остварују се кроз три фрејма: на семантичком, синтаксичком и тематском нивоу, а тиме се образују три идеализована когнитивна модела: пропозиционални (исказни), идеографско-шемачки и метафорички.

2.1.5. Однос чланова видске опозиције

Бројне карактеристике видске опозиције свршено : несвршено нађене у литератури могу се класификовати у следеће три групе (Клајн В. 2009: 52):

³⁸ Раније, типолошко истраживање аспекта у словенским језицима било је у раду Галтон (1976).

³⁹ Уп., нпр. и Гентнер (2001).

⁴⁰ Она користи овај термин и наглашава да разликује глаголски вид и актионсарт, и то не у ужем смислу (Агрел), већ у ширем смислу.

1) ситуација представљена од споља према ситуацији представљеној изнутра (*from outside / from inside*), тј. као целина и као структура, тј. као недељива и дељива;

2) ситуација представљена као завршена и као у току, односно трајање (*completed/uncompleted (ongoing)*);

3) ситуација представљена као ограничена и без ограничења (*bounded/unbounded*).

Врло слично, Гвоздановић (2012) критеријуме перфективности⁴¹ и имперфективности синтетиче у две групе: 1) (не)постојање инхерентне границе (*boundary*), која би могла бити временска или телична (достизање циља); 2) да ли се референтна тачка налази унутар ситуације исказане глаголом (несвршени) или садржи ситуацију исказану глаголом (свршени), што би могло одговарати посматрању споља и изнутра (*from outside / from inside*).

Атрибути који се везују за несвршени вид су: прогресивност, неограниченост, незавршеност, а за свршени: целина, завршеност, ограниченост, крај (*finishedness*).⁴² Како Хана Филип (2007: 25) наводи, Исаченко (1960: 132–133) употребљава метафору „параде”, по којој је свршени вид поглед на целину са трибине (нпр. посматрати војну параду стојећи на Лењиновом маузолеју на московском Црвеном тргу), а имперфективни значи бити учесник у средини те параде. Несвршени вид упућује на правац, ток, усмереност неке активности или на континуираност неког стања. *Столар прави сто* или *Она чека пред вратима* упућује на то да се нешто одвија и не пружа никакве информације о завршетку акције и сл. Свршени упућује на активност или стање као целину, од њеног почетка до краја, при чему су изражени почетак, трајање и завршетак. *Столар је направио сто* указује на то да је он започео прављење стола, да је оно трајало и да је завршено. Или *Она је причекала пред вратима* упућује на то да је чекање почело, трајало неко време и онда завршено (Еул 2008: 60–61). Такође, чињеница је да је много већи број дефиниција перфективности. У лингвистици је врло дуго

⁴¹ За карактеристике и реализацију перфективности у руском в. Романова 2006.

⁴² Опозиција перфективно : имперфективно различита је и собом не обухвата блиске јој и сличне опозиције са којима се у литератури покушава поистоветити, као што су: прогресивност : непрогресивност, семелфактивност : итеративност, пунктуалност : хабитуалност, динамичност : статичност, испрекиданост : перманентност (Биник 1991: 154).

била раширена пунктуелна теорија или теорија тачке Делбрика и Бругмана, изложена у њиховим упоредним граматикама индоевропских језика (V. Delbrück, *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*, *Vergleichende Syntax* II: 13–14, K. Brugmann, *Kurze vergleichende Grammatik der indogermanischen Sprachen*). Према томе, перфективни глаголи означавају процесе у којима се почетак и крај поклапају, тако да се они свде на једну тачку у времену, тј. цео процес се изврши у једном тренутку. Ту су дефиницију прихватили лингвистички ауторитети тога времена, као што су Де Сосир (F. De Saussure, *Course de linguistique generale*, Paris, 1931), А. Меје (A. Meillet, *Le slave commun*, Paris, 1924, 340), али су је касније оспорили Фортунатов и Виноградов (према Стевановић 1989: 531–533).

Што се тиче маркираности чланова видског пара, према теорији прашке лингвистичке школе, коју је Роман Јакобсон (1957: 136) применио на глаголски вид у руском језику, перфективни члан видског пара сматра се маркираним јер се одликује присуством неког својства А и обележен је префиксом, а имперфективни је немаркиран, јер се одликује одсуством тог својства А и нема префикс, односно морфолошко обележје. Према Јакобсону, ова бинарна опозиција је несиметрична, тј. еквиполентна. Борик (2002) сматра да је привативна, јер се имперфективни члан може описати одсуством карактеристика које поседује перфективни члан. Према Даловом мишљењу (1985: 19), није могуће једнообразно одредити који је члан маркиран, као и да то може варирати од језика до језика (нпр. у руском је перфективни). Међутим, маркираност/немаркираност се схвата и на другачији начин, па су необележени чланови они који су уобичајенији, чешћи, неутрални, и обрнуто. Карлота Смит (1991: 2, 11) сматра да је немаркирано оно што је граматично, а маркирано је често неграматично.

Има и оних који маркираност перфективног вида налазе у формалном критеријуму – присуству префикса. Међутим, постоји и имперфективизација суфиксацијом, али тај члан пара није маркиран (Еул 2008: 60). Суштина није у форми, већ је у семантици. Перфективно и имперфективно су два различита начина гледања на процес (Еул 2008: 60).

У литератури су раширене бројне погрешне тврдње о члановима видске опозиције, на које је упозорио Комри (1976: 16–21). Најпре, погрешно је схватање

да перфективни глаголи означавају радњу краткога трајања, а имперфективни дугог. Друго, није исправно да се ограничено трајање везује само за перфективне глаголе, јер се и трајање имперфективних глагола може ограничити лексичким средствима: *два дана, неколико минута* итд. Перфективним глаголима се такође не изражава завршеност радње у смислу краја, већ целовитост, а исто важи и за резултативност. Комри сматра да у томе што перфективни глаголи означавају недељиву и једноставну радњу нема основа да се могу сматрати немаркираним члановима видске опозиције.

2.2. Аспектолошка проучавања у српском језику

Интересовање, нарочито теоријско, за глаголски вид и друге аспектолошке категорије у србистици (и раније у сербокroatистици) није било тако развијено као у иностраној лингвистици. Разрада глаголског вида може се пратити на две линије: 1) у граматикама и 2) у мањем броју монографских студија и чланака, претежно компаративних.

У описима граматичке структуре српског језика глаголском виду се углавном прилази као граматичкој, облигаторној и класификационој категорији српског глагола, која се најчешће обрађује у области морфологије, а ређе синтаксе. Подела глагола на свршене (перфективне) и несвршене (имперфективне) изводи се најчешће по критеријуму трајања, а ови глаголи се даље деле на видске ликове (негде подвидове), тако да се акционсарт углавном не издваја као посебна категорија.

Вук Стефановић Караџић (1814: 46–47) у својој *Писменици* у оквиру спрезања (конјугације) не помиње експлицитно категорију вида, већ према начину значења – „пригледом знаменовања” – издваја: „совершителне, несовершителне и учешивателне” глаголе. Значење првих је свршеност („овде кад се рекне: *ја чујем, ти си видио, он викну, он умре*, показује се да је дело чувења, виђења, вике и пр. као совершенно”), других трајање, односно незавршеност („овде кад се рекне: *ја пишем, ти копаш, он ће слушати*, показује се као да би неко трајање писања, копања и слушања било”), а трећих често извршавање (нпр. *давати, наваљивати, записивати* и пр.). Вук напомиње да префиксацијом, „додатком предлога”,

несвршени глаголи могу постати свршени. У Српској граматици уз *Рјечник* Вук (1818: LIII– LIV–LV) опет доноси видску класификацију, засновану на семантичком критеријуму трајања, по којој се сви „дјејствителни и средњи” глаголи (активни и медијални, изузимају се страдателни, тј. пасив) могу разделити на: „1) совершителне (*verba perfectiva*), који показују да је посао само једанпут урађен и свршен (или да ће се радити и бити свршен), н. п. *закопати, записати, доћи, наћи, дати, рећи, викнути, дигнути, метнути, умријети, узданути* итд. 2) на глаголе несавршителне (*verba imperfectiva*), који показују да посао једнако траје, н. п. *копати, закопавати, писати, записивати, долазити, налазити, тражити, давати, говорити, викати, дизати, метати, уздисати, умирати* итд.”. Као што видимо, Вук овде издваја чисту видску опозицију и ову поделу сматра најважнијом, јер су ови глаголи међу собом различити по значењу и промени (класификациона категорија).⁴³

И **Ђуро Даничић** (1850: 39–40) у *Малој српској граматици*, у оквиру описа глагола, издваја свршене (*perfectiva*) и несвршене (*imperfectiva*), указујући на критеријум „трајања” радње и везу свршених и несвршених глагола са глаголским облицима и временима. Први немају имперфекат и глаголски прилог садашњи, значе тренутност, тј. оно што „од једном бива” и њима се не може одговорити на питање: *Шта ради?*, тј. не могу се употребити у апсолутном презенту, док други значе оно што „једнако траје”. Даничић, за разлику од Вука, напомиње да неки глаголи могу бити и свршени и несвршени, нпр. *видјети*.

Категорију глаголског вида **Томислав Маретић** (1899/1963: 476–483, т. 479–484) у својој граматици смешта у област синтаксе „дијелова говора”. Не именује саму категорију, већ наводи поделу на свршене и трајне глаголе, а за разликовање њихово наводи дијагностичке тестове: (не)могућност употребе у апсолутном презенту и уз фазне глаголе. Даље, његова деоба иде у правцу

⁴³ Он указује на везу вида и глаголских облика (немогућност образовања имперфекта и глаголског прилога садашњег од свршених глагола), вида и времена (при исказивању будућности у презенту несвршених глагола користи се префикс уз-: *ако успишем*, док уз свршене не иде), вида и глаголских именица (од несвршених се образују регуларно, док су од свршених ретке, као *постање, поуздање, венчање*, а узрок је што се свршени глаголи одликују одсуством трајања, па се не може одговорити на питање: *Шта чиниш?*). Такође, Вук објашњава феномен вида као нешто што је непознато осталим језицима, нпр. Немцима: они то исказују временима, а ми речима (тј. видским паровима): „ми имамо дакле још један пут онолико глагола, колико остали народи”.

актионсарта и отвара пут утемељењу видске класификације до данас важеће у нашим граматикама. Наиме, Маретић трајне глаголе класификује на непрекинуте (дуративне) и учестане (итеративне), с тим што се последњи деле на две групе – I и II степена. Тек на овом месту он уводи критеријум значења: глаголи I степена означавају понављање, а глаголи II степена изводе се из првих, чиме се понављање појачава: *поглéдати, погледíвати*. Међутим, често не постоји овај паралелизам, јер нема глагола I степена, већ само изведеног глагола II степена. Значење учесталости Маретић (1963: 479) везује и за свршене глаголе, као понављање тренутне радње, међутим, то у савременој лингвистици одговара квантификацијским актионсартским класама дистрибутивности и мултипликативности: *обручи су попуцали* (један за другим); *чељад се поразбољевала* – субјекатска или *испребијао му све кости* – објекатска или *птице позобале трешиње* обострана. Такође, он напомиње да се неки глаголи могу употребљавати и као трајни и као свршени. Издваја префиксацију, односно „слагање с предлозима” као начин промене вида (Маретић 1963: 519–520).

Несумњиво значајну разраду проблема глаголског вида у србистици налазимо у граматикама и радовима **Александра Белића**. Он се посветио како синхроним, тако и дијахроним питањима вида, као и проблемима односа видског и временског система.⁴⁴ Системски је схватање и класификацију вида износио у својим универзитетским предавањима из савременог српског језика у синтакси (Белић 1931б/2000е: 217–219), из историје језика у свесци *Речи са конјугацијом* (Белић 1931б/2000в: 331–367), те у теоријској, општелингвистичкој синтези *О језичкој природи и језичком развоју* у оквиру главе XXVII „Системи стварних глаголских значења” прве књиге из 1941. године (Белић 2000: 260–266).

Белић (2000: 260) истиче специфичност категорије глаголског вида у словенским језицима, али сматра да ова категорија има универзални карактер, јер „словенски вид не претставља ништа чега не би могло бити и у другим језицима јер се и у другим језицима, макар и описно, може исказати оно што се исказује облицима словенског глаголског вида”. Глаголски вид садржан је у глаголској основи, у самом значењу или у њеном нарочитом облику. Основа, према самој

⁴⁴ О функционисању система глаголских времена, глаголског вида и глаголских начина у Белићевој разради в. Стевановић 1976.

глаголској радњи, тј. према њеном трајању може обележавати: „а) неограничени (са значењем трајним и учестаним) и б) ограничени вид (са обележавањем извршеног почетка глаголске радње, свршетка или тренутне глаголске радње)”⁴⁵ (Белић 1931б/2000е: 217; Белић 2000в: 331). Такође, издвајају се и глаголи који могу имати два вида, али у одређеном значењу, у ствари, може бити само један вид (Белић 1931б/2000е: 219; Белић 2000в: 366).⁴⁶ Када је посреди схватање перфективности и имперфективности, Белић не прихвата Лескиново поимање да перфективност означава завршетак или резултат радње у прошлости, садашњости или будућности, а имперфективност њено трајање. Наиме, овим се не могу објаснити глаголи који означавају почетак или пак они у којима није достигнут циљ (Белић 1924/2000г: 233). Свршени вид представља обележавање извршености једног тренутка у вршењу глаголске радње (почетак, завршетак, али и дистрибутивно), а несвршени вид представља неограниченост вршења глаголске радње⁴⁷ (Белић 1924/2000г: 234–235; Белић 2000в: 365).

Додавањем префикса и суфикса (наставака, како пише) глаголи могу мењати вид (Белић 1931б/2000е: 218; Белић 2000в: 367). Међутим, промена вида творбеним средствима у књизи *О језичкој природи и језичком развоју* (Белић 2000: 262–263) мало се другачије третира, па је и класификација глагола према трајању нешто другачија: уводи се појам врсте или лика глаголског вида. Иако су Белићу биле познате и Агрелова и Кошмидерова студија, он није разграничио вид и актионсарт, већ је разликовао значења код деривираних глагола која би делом представљала актионсартске врсте. Тако се од перфективних глагола суфиксима добијају имперфектизовани – учестали, као посебна значењска врста, а од имперфективних, обично префиксима, перфективни са знатно другачијим значењем: почетносвршеним или ингресивним, завршносвршеним или терминативним итд. Код првих имамо вид, а код других секундарни или изведени

⁴⁵ На наредној страни користи и термине перфективни и имперфективни, а у Белић 2000в, уместо ограничени и неограничени, термине свршени и несвршени.

⁴⁶ Овакву класификацију и тумачење Белић (1933/2000д: 199–200) преноси и у средњошколску граматику.

⁴⁷ Трајни глаголи настали од свршених су учестали. Они имају значење репетитивности, али променом унутрашњег значења могу постати трајни (Белић 2000в: 365).

вид (Белић 2000: 266). Однос простих и сложених (= префиксираних) глагола је углавном однос несвршених и свршених, а однос изведених и простих је однос трајноучесталих и трајних (Белић 2000в: 366).

Када је посредни развој словенског вида, истичу се два момента: везивање вида за основе и преношење видског значења са деривираних глагола на основе. Наиме, у словенском прајезику вид је постао морфолошко-семантичка особина глаголске основе, њено стварно или објективно значење: видска значења су се везала у одређеном синтаксичком окружењу за одређене облике глагола.⁴⁸ У језицима у којима вид није морфологизован, те није саставни и непроменљиви део значења глаголске основе, он се остварује у реченици, синтаксички, па глагол са перфективним значењем може добити имперфективно значење, и обрнуто (Белић 2000в: 260–261).⁴⁹ Видско значење је оно које глагол има према свом стварном значењу било да је употребљен самостално било у реченици (Белић 1934а/2000а: 413–414). Основна значења простих, неизведених глагола су трајно и тренутно и не налазе се ни у каквом непосредном односу. Изведена значења имају сложени (= префиксирани) или изведени глаголи: а) перфектизирано трајно – почетносвршено и завршносвршено; и б) итератизирано трајно и тренутно: трајноучестало и тренутноучестало. Глаголи сваког од ових видских система налазе се у сталном односу и зависности (Белић 1934а/2000а: 419).

С тим у вези, словенски глаголи могу се поделити на: 1) глаголе са природним глаголским видом и 2) глаголе са граматичким (вештачким) глаголским видом. Код првих се вид садржи у самом значењу глагола. У другој групи спадају глаголи код којих се вид добија граматичким средствима (увек или у већини случајева) од глагола другог вида: префиксацијом или променом основе. Значење оваквих глагола другачије је од оних са природним трајним или свршеним видом. Код свршених глагола имамо сложено значење вида, које представља различите врсте комбиновања неограничене радње са једним њеним

⁴⁸ Прасловенски глаголски систем карактеришу две основе: презентска и аорисна, које имају исту видску вредност и представљају творачке елементе у творби словенских глаголских система (Белић 1934а/2000а: 413–414).

⁴⁹ Иако Белић (200: 261) тврди да се у словенским језицима за једну основу или глагол везао један вид и да се не може десити да исти глагол под различитим синтаксичким околностима има други вид, можемо рећи да је превидео постојање двовидских глагола у овој својој општелингвистичкој синтези.

извршеним тренутком. Та целокупност се може назвати сложеним перфективним глаголским видом, а глаголи перфектизираним.⁵⁰ Исто важи и за сложени имперфективни вид, тј. имперфектизиране глаголе (Белић 1939а/2000б: 246–247). Први глаголи извесног вида код којих је значење било везано за основу били су изведени: код перфектизованих вид се везао за сложену основу с префиксом, а код имперфектизованих за основу перфективних с наставком. Ово се аналогично пренело и на просте глаголе (Белић 2000: 265; Белић 1924/2000г: 239–240). Када се значење перфективности везало за сложену основу, двојаки наставци су постали сувишни. Везивањем свршености и несвршености за основу, а не за наставке, створен је глаголски вид у прасловенском. Претеритални наставци су се преко аорисног значења пренели на облике презенте несвршеног глагола у неиндикативним ситуацијама и почели да значе свршеност (Белић 1931а/2000а: 456).

Стевановић (1976: 112–113) сматра да је Белић од старијег лингвистичког наслеђа прихватио став о улози и утицају вида на формирање временских значења и обрнуто. Рецимо, да илуструјемо цитатом: „У синтаксичком индикативу глаголски је вид потчињен глаголском времену; а у синтаксичком релативу глаголско се време губи и потчињује глаголском виду” (Белић 1928/2000ђ: 299; уп. и Белић 1926–1927/200ђ). Међутим, након сопствених истраживања, Белић је показао да су то два одвојена система, са различитим функцијама у језику. Једино што се од ранијих схватања може прихватити јесте да је постанак свршеног вида везан за основе претериталних времена, а несвршеног за основу презенте. Такође, Белић је имао став да је у релативном презенту заправо изражен вид, али је одустао од тога, што се види у приказу Кошмидерове студије (Белић 1934б/2000б). Време се одређује према референтној тачки, а вид је апсолутан. Ова промена утицала је и на промену схватања употребе глаголских времена.

Белићево поимање и класификацију вида, као и схватање односа вида и времена, прихватио је и **Михаило Стевановић**, а последњи наведени проблем је у

⁵⁰ Како Белић на овом месту наводи, Агрел (1908) је добро описао сложени перфективни вид пољског глагола. Он сматра да је глаголски вид могао бити морфологизован прво тамо где је постајао нарочитим средствима, дакле, код глагола са вештачким видом, пошто је ту био причвршћен за објективне чиниоце: за префиксе и промену основе, па се отуд пренео и на остале глаголе.

својим студијама даље разрађивао. У својој дескриптивној граматици српског језика Стевановић се глаголским видом бавио у оба тома – у првом, у делу о морфологији (Стевановић 1986: 326–327), и у другом тому, са насловом *Синтакса* (Стевановић 1898: 527–545). Он прихвата Белићево схватање вида, о чему сведочи класификација глагола према трајању радње, врло концизно изнета у морфологији у т. 335 (несвршени и свршени; свршени могу бити различитих видских ликова: могу означавати један тренутак или почетак радње; несвршени могу бити и учестали; а наводе се и „глаголи који могу имати оба вида”).

У *Синтакси* се питање вида обрађује детаљно, укључујући и историјат дотадашњих теоријских проматрања у славистици.⁵¹ У разликовању несвршеног или имперфективног вида: *читати*, *певати*, *долазити* и свршеног или перфективног: *прочитати*, *запевати*, *доћи* ослања се на трајање, односно ограниченост и неограниченост трајања радње (Стевановић 1989: 528). Пошто се другим глаголским системима (рода, времена, начина) даје место у синтакси, Стевановић сматра да и вид треба разматрати у тој области, мада га сматра „претежно” морфолошком категоријом, како у српском, тако и у другим словенским језицима. Наиме, вид се огледа у самом облику, заправо, у глаголској основи или у основи повезаној с одређеним префиксима или афиксима (суфиксима = М. С.). С друге стране, вид је и синтаксичка категорија, јер су неки глаголи истог облика у оба вида, па се он може одредити само у реченичном контексту (уп. и стр. 534, где се каже да, иако је вид морфолошко-семантичка категорија, немогуће га је посматрати ван синтаксичког контекста).

Према Стевановићевом мишљењу, имперфективни глаголи су давно тачно дефинисани као глаголи који означавају вршење радње без ограничења трајања у времену. Међутим, одређења перфективног вида су спорна. Предност даје Белићевој дефиницији (Белић 1924/2000г: 3), по којој перфективни глаголи означавају свршени тренутак радње у коме се она цела извршава или њиме почиње или се завршава или се на неки начин ограничава краћи или дужи ток

⁵¹ У попису литературе нашли су се: Мазон, Агрел, Гијом, Виноградов, Маслов, Бондарко, Курилович, Кошмидер, Ван Вејк, Достал, Исаченко, а од домаћих аутора Белић и Грубор.

радње (Стевановић 1989: 532).⁵² Стевановић (1989: 534–539) даље издваја видске ликове, а то су:⁵³

– несвршени:

а) непрекидно-трајни (дуративни): *трчати, радити*;

б) учестали (итеративни): *поскакивати, подврискивати*;

– свршени:

а) тренутно-свршени: *куцнути, лупнути*;

б) почетно-свршени: *заиграти, запевати*;

в) неодређено-свршени:

1) ингресивни значе отпочети и мање или више заћи у вршење радње: *загрести, засећи, загледати се, заседети се, запити се, залумповати се*; а с обзиром на време трајања називају се и свршено-продужним или неодређено-свршеним глаголима;

2) неодређено-свршени глаголи попут: *поседети, поразговарати*, који казују завршетак, тј. ограничење вршења радње после њеног краћег али неодређеног трајања;

3) глаголи с префиксом *уз-* чији се облик презента употребљава упоредо са футуром II с којима се овај префикс слаже у хипотетичним и временско-хипотетичним реченицама: *Ако се ускупате (ако се будете купали), осетићете благодат морске воде*;

г) завршно-свршени:

⁵² Овакво схватање среће се код Фортунатова, а преузима га и Виноградов. Стевановић неуспелом сматра дефиницију Бондарка и Булањина у књизи *Русский глагол* (Ленинград, 1967: 31), по којима се имперфективни вид одређује као супротност перфективном виду. Иначе, перфективни вид означава радњу као недељиву целину, док несвршени вид то у себи не садржи. Такође се не слаже ни са пунктуалном теоријом Делбрика и Бругмана. Према Стевановићевом мишљењу, она се не може применити на све глаголе, него само на тренутно-свршене и почетно-свршене и само на неке глаголе завршно-свршеног видског лика. Свођење перфективних глагола на једну тачку не може се одбранити ни чињеницом коју заступа Пешковски да се они не могу употребити као допуна фазним глаголима, јер је Виноградов (1972: 496) показао да у тој позицији не могу наћи ни они који означавају да је радња трајала извесно време до завршног тренутка. Стевановић се не слаже ни са Пешковским (*Русский синтаксис в научном освещении*) и са другима који одричу свршеност глаголима типа *запевати*, јер је то значење у префиксу. Не слаже се ни са Мазоном ни са његовим присталицама, који сматрају да се мора одвојити глаголски вид и семантика глагола и да се глаголски вид не може разумети преко семантичких врста и подврста (А. Мазон, *Emplois des aspects du verbe russe*, 1908) (Стевановић 1989: 531–533).

⁵³ Узео је неколико, и то оних који су временског, а не просторног значења, а не све које је Агрел навео (Стевановић 1989: 536).

- 1) који казују потпуно извршење, као и глаголи прве врсте: *погинути, изгубити, пропасти, изгорети*;
- 2) код којих префикс чува своје значење, па осим завршног момента означавају и претходно вршење: *прочитати, прелетети, поорати* (завршити орање), *прекопати* (завршити копање);
- 3) значе вршење заосталог крајњег дела радње или њено завршавање или само довршавање: *дочитати, дозидати* итд.;
- 4) глаголи који означавају завршни моменат вршења радње, али и њено вршење у знатној мери, до засићења радње: *најести се, напити се, намучити се, нагладовати се* итд.

– двовидски глаголи.

Оваква класификација раширена је у школским граматикама, с тим што се код свршених глагола наводе тренутни, почетносвршени и завршносвршени, а неодређеносвршени у граматикама за ниже разреде обично изостају (уп. Станојчић–Поповић 2011: 107–108, где се за видски лик користи термин подвид или субаспект).

Пажњу заслужује представљање глаголског вида у *Граматици српског језика за странце* ауторки **Павице Мразовић** и **Зоре Вукадиновић**, која има два издања (1990. и 2009. године). Књига је настала у оквиру теорије граматике зависности или депенденцијалне граматике, развијене на германском подручју. За нас значајна разлика између ова два издања јесте у томе што се у првом вид обрађује у складу са традиционалним схватањем у србистици, а у другом је примењено разграничење, више од једног века присутно у германској лингвистичкој средини, на вид (аспект) и актионсарт (овде акционалност).

У првом издању (Мразовић–Вукадиновић 1990), у оквиру поглавља о променљивим речима, као одраз вербоцентричне теорије језика, најпре се обрађују глаголи, а у оквиру тога наводе се пододељци: „Глаголски вид (аспект)” (64–66), „Глаголи са оба вида” (66–67), „Видски парови” (67), „Глаголски вид у вези са глаголским облицима и употребом глагола у реченици” (67–68). Глаголски вид или аспект се дефинише као особина глагола да садрже морфосемантичке одлике трајања, тј. свршености или несвршености радње, стања или збивања (Мразовић–Вукадиновић 1990: 64). Деле се на имперфективне (несвршене)

глаголе или глаголе несвршеног вида, који значе неограничено или извесно временско трајање, и перфективне (свршене) или глаголе свршеног вида, којима се означава један тренутак свршене радње. Они се даље деле на значењске подврсте: први на непрекиднотрајне (дуративне) и учестале (итеративне), а други на тренутносвршене, почетносвршене и завршносвршене.

У другом издању ове граматике, у делу о глаголима прво стоји наслов „Акционалност глагола” (Мразовић–Вукадиновић 2009: 77–80). „Под акционалношћу или начином вршења, извршености и количини, току и фазама глаголске радње подразумевају се различите семантичке групе глагола које се односе на ток радње у времену (нпр. почетак или завршетак глаголске радње), односно на додатно модификовање значења неког глагола, као што су: постизање неког циља, одређивање количине радње, као и њен интензитет, па и њен однос према субјекту и допунама, али и према другим глаголима сличног значења” (Мразовић–Вукадиновић 2009: 77). Могуће је набројати већи број акционалних значења глагола, међу којима су границе флуидне, с обзиром на чињеницу да је реч о лексичко-семантичкој категорији: инхоативни или ингресивни (почетни); трансформативни (радњом се нешто мења: *нацепати, очистити, измрвити*); креативни (радњом нешто настаје: *саградити, написати, озидати*); финитивни или егресивни (завршни) (*дописати, закаснити, доградити*); резултативни или ефективни (настанак неке целине или објекта: *изградити, произвести*);⁵⁴ интензивни или еволутивни (почетак радње са појачавањем њеног интензитета: *расплакати, распевати*); терминативни (усмерени ка неком циљу: *заспати, испразнити*); афективни (означавају радњу или збивање које утиче на неког или нешто: *поломити, разобличити*; њихова подгрупа су ормативни, који казују да је неко снабдео неког нечим: *огрнути, позлатити*); комплетивни (специјализују завршну фазу неке радње: *допити, дорадити*); делимитативни (показују временско ограничење радње: *попричати, поседети*); семелфактивни (једнократни: *куцнути*); итеративни (учестали); атенуативни (ограничавају интензитет радње која није извршена до краја, која је мањег интензитета: *дремуцкати, пијуцкати*); кумулативни (радња којом се образује гомила одређене

⁵⁴ Финитивним се изражава завршетак радње или стања: *процветати*, а резултативним резултат: *набрати цвеће*.

количине објеката: *набацати, накуповати*); сативни или сатуративни (означавају извршење радње до самог краја: *најести се, намучити се*); тотивни или тотални (означавају да радња обухвата предмет у целини, и то тако да поједине фазе нису видљиве: *лечити, старити, градити*); дистрибутивни (означавају низ сукцесивних радњи: *прошивати, избудити, поубијати*); пунктуални (означавају да је радња извршена у једном веома кратком тренутку: *скоцити, пући, пасти*); мајоративни (изричу радњу која је већа, боља од друге: *надмудрити, престићи*); деминутивни (исказују краћу радњу, мањег интензитета од обичне, блиски су атенуативним: *грицкати, кашљуцати*); аугментативни (исказују радњу већег интензитета од обичне: *превазилазити, пресолити, загорчати*). Неки глаголи могу да се сврставају у више лексичких група, док код аспекта то није случај (осим двовидских глагола), зато што је аспект граматичка категорија (Мразовић–Вукадиновић 2009: 78–80).

У одељку „Аспект (глаголски вид)” (Мразовић–Вукадиновић 2009: 80–92), за разлику од првог издања, у којем се схватање и дефиниција вида и класификација глагола не разликују од традиционалних србистичких граматика, налазимо разраду ове категорије засновану на комбинацији критеријума дељивости/недељивости радње, целини/структури, тј. целовитости/нецеловитости и извршености/трајања. Аспект је „обавезна бинарна граматичка категорија (са изузетком двовидских глагола [...]), на основу које се сви глаголи могу поделити у две групе са граматичким значењем: перфективности (*лећи, пасти, стати*) и имперфективности (*лежати, падати, стајати*). Типичну перфективност глагола означава недељива целина са јасно означеним резултатом или оствареним циљем који обухвата све делове глаголске ситуације, дакле, радњу или збивање у потпуности извршене, али без наглашавања трајања. Имперфективни глаголи изражавају радњу која је дељива, она је само део глаголске ситуације, целине, јер јој недостаје завршни сегмент. Њима се исказује процес, збивање, радња и стање у њиховом току, у трајању или понављању, тако да се радња не може схватити као целина” (Мразовић–Вукадиновић 2009: 80). Аутори даље наглашавају постојање тзв. асиметричне корелације између перфективних и имперфективних глагола. Ова корелација односи се на то да су перфективни глаголи маркирани као недељива целина која не зависи од контекста, док су имперфективни глаголи

немаркирани, неутрални, те своје специјално значење добијају тек у контексту. Стога аутори одбацују термине тренутни/трајни и свршени/несвршени и опредељују се за перфективни и имперфективни. Разлози су што само мањи број перфективних глагола означава ситуације које трају само један тренутак, нпр.: *сести, скочити, трепнути*, док остали перфективни глаголи подразумевају извесно трајање, нпр.: *написати, проживети, опрати*. Имперфективни глаголи не морају увек означавати дуже трајање од перфективних, нпр.: *беба је, нажалост, живела (импф) само један дан : наш деда је цео свој век проживео (пф) на селу*. Поред опозиције перфективност : имперфективност, у оквиру имперфективности указује се на уобичајеност (хабитуалност): *пријатељи нам долазе сваке вечери* : трајност, у оквиру које се разликује непрогресивност: *дете спава* и прогресивност: *отац пише писмо*, у чему се види ослањање на Комријево учење.

У *Синтакси савременога српског језика* (Пипер и др. 2005: 780–783), будући да се она у великој мери темељи на функционално-семантичком приступу, основни појмови везани за глаголски вид изнети су приликом сагледавања односа темпоралности и аспектуалности у простој реченици. Наиме, врло блиско темпоралности, а и у оквиру њеног ширег схватања, налази се семантичка категорија аспектуалности, у чијем је граматичком центру категорија глаголског вида. Као критеријум за разликовања свршених (перфективних) и несвршених (имперфективних) глагола узима се унутрашња временска граница. Док први значе временску границу као сигнал промене статуса догађаја или стања означеног предикатом, код других такве границе нема (Пипер и др. 2005: 781). Издавају се и глаголи који се могу употребљавати у оба вида, тј. двовидски (Пипер и др. 2005: 782). Сваки глагол у српском језику има видско значење, чиме се указује на облигаторност и класификациону вредност ове категорије. Категорија актионсарта није директно издвојена. На основна видска значења наслањају се подвидска значења, која су лексикализована, као инхоативност, терминативност, или временска значења у систему глаголских облика. Видска и подвидска значења се могу исказивати и синтаксички – употребом са фазним глаголима и сл. (Пипер и др. 2005: 782).

У коауторској књизи – прегледу граматичких структура и функција у јужнословенским језицима, у делу о српском језику, под насловом

„Аспектуалност” обрађена је граматикализована морфолошка категорија глаголског вида (**Пипер** и др. 2009: 497–499). Вид или аспект би, дакле, представљао унутрашњу временску квантификацију, засновану на критеријуму постојања унутрашње границе, изражену кроз опозицију између глагола свршеног вида и глагола несвршеног вида. Први значе радњу ограниченог трајања (пунктуално ограниченог трајања: *скочити*, почетно ограниченог: *запевати*, завршно ограниченог: *довести*), а други немају информацију о ограниченисти трајања радње на коју се односе и деле се на сталне (*спавати*) и учестале (*лупкати*). Двовидски глаголи се у зависности од контекста могу употребити у оба вида: *видети*, *ручати*, *телефонирати*. Указује се на разлику између спољашње временске локализације исказане лексичко-синтаксичким средствима (нпр. *за пет минута*) и аспекта као унутрашњег начина временског уобличавања радње у предикату, нпр. *причекати* значи мало растојање између почетка и краја радње ’чекати’, *престајати* значи (велико) растојање између почетка и краја радње ’стајати’, *ударити* значи пунктуално уобличено време, *слушати* значи линеарно уобличено време, *скакати* значи вишекратну пунктуалност, *отићи* истиче почетну временску границу, *доћи* истиче завршну временску границу итд. Овим се уводи категорија акционсарта, односно акционалности: „Различити начини уобличавања времена акције у предикату (= акционална значења) подводе се под критеријум постојања временске границе једне у целини схваћене акције, нпр. *ударити*, *отићи*, *доћи*; или одсуства информације о таквој граници, нпр. *слушати*; или о њеној нејединичности, нпр. *скакати*”.

У *Нормативној граматици српског језика Предрага Пипера и Ивана Клајна* (Пипер–Клајн 2013; Пипер–Клајн 2014: 175–180) глаголски вид се обрађује у оквиру морфологије. То је категорија својствена свим глаголима и видска опозиција свршено : несвршено заснива се на постојању или непостојању значења границе. У несвршене спадају и глаголи са значењем учесталости, али се сви у одговарајућем контексту могу употребити са овим значењем (*Писаћу ти сваког дана*) (Пипер–Клајн 2014: 175). Указује се и на двовидске глаголе. Значења која се изражавају „облицима свршеног и несвршеног вида” могу се изражавати другим лексичким и синтаксичким средствима, што је у складу са теоријом функционално-семантичких поља. Категорија акционсарта и овде се назива

акционалношћу, али се одређује као лексичко-граматичка. Њоме се изражава начин представљања глаголске радње, што се постиже творбеним средствима – префиксима и суфиксима. Издвајају се три типа акционалности, са својим подтиповима: 1. темпорално-фазни: инхоативни, почетни (*заиграти*); ингресивни, почетни са значењем извесног трајања (*заиграти се*); финитивни, завршни (*отпевати*); комплетивни, са допунским значењем (*дописати*); делимитативни, са значењем ограниченог трајања (*поиграти*); пердуративни, са значењем дужег трајања (*престојати*) итд.; 2. квантитативни: семелфактивни или тренутни (*куцнути*); атенуативни, са значењем почетка краткотрајне радње (*прилећи*); итеративни, учестали (*пребацивати*); итеративно-деминутивни (*куцкати*); итеративно-реципрочни (*дошаптавати се*) итд.; 3. резултативни: кумулативни, са значењем остваривања веће количине или интензитета нечега (*накупити*); сативни, са значењем чињења до крајње границе (*наставати се*); дистрибутивни, са значењем остваривања радње на разним местима (*поразбацати*) и др. Вид се изражава 1) суфиксима (-а-, -ава-, -ива-); 2) префиксима; 3) променом основе, суплетивно: *рећи–говорити*; 4) променом акцента: *погледати–погледати*; 5) описно, аналитички: употребом фазних глагола. Према томе, једни глаголи имају вид као парадигматску категорију (промена вида у оквирима исте речи), а други глаголи имају вид као класификациону категорију (имају видско значење, али немају видски парњак, или за видски парњак имају неку префиксално друкчију реч са истим кореном) (Пипер–Клајн 2014: 177).

Класификација глагола према аспектолошким категоријама у новијим приступима

несвршени (имперфективни)												свршени (перфективни)											
↑																							
глаголски вид (аспект)																							
акционалност																							
↓																							
инхоативни	ингресивни	финитивни	егресивни	интензивни	еволутивни	терминативни	комплетивни	делимитативни	семелфактивни	итеративни	атенуативни	кумулативни	дистрибутивни	сативни	топивни	пунктуелни	мајоративни	деминутивни	аутментативни	трансформативни	кредативни	резултативни	итд.

Класификација глагола према виду у традиционалним српским граматицама

глаголски вид (аспект)					
несвршени (имперфективни)		свршени (перфективни)			
трајни (дуративни)	учестали (итеративни)	почетно- свршени	тренутно- свршени	завршно- свршени	неодређено- свршени

Што се тиче монографских приступа категорији вида или аспекта у српском језику, може се рећи да их нема велики број и да нису оставиле значајнијег утицаја на развој аспектолошких проучавања. Неке од тих студија рађене су у иностранству, и у домаћој библиографији се не срећу, као што је студија о аспекту глагола у српскохрватском језику Рајка Ружића (1943), објављена у Америци, или студија о времену и виду у српскохрватском презенту Михаила Михаиловића (1962), објављена у Немачкој. Такође је без већих одјека остала и докторска дисертација Кеико Митани (1988) о виду у хрватском или српском језику.

Међутим, с обзиром на време у коме се појавила и с обзиром на погледе које је донела, а који нису били у сагласју са тада актуелним погледима српскохрватских граматичара на вид, свакако се издваја студија *Аспектна значења Ђуре Грубора* (1953). Она је представљала значајну новину у сербокроатистици средином прошлог века, али није била прихваћена. Своје место налази тек у библиографији новијих истраживања (уп. нпр. Новаков 2005 итд.). У овој студији дефинишу се чланови видске опозиције, класификују се глаголи по виду (у ствари, по значењу), износи се тумачење видског система у словенским језицима, а у другом делу студије даје се критичко-полемички поглед на дотадашњу литературу (граматике и студије) везану за аспект (Миклошич, Даничић, Вук, Будмани, Новаковић, Делбрик, Бругман, Маретић, Стојановић, Белић, Вондрак, Решетар, Меје, Лескин, Дивковић, Флоршиц, Мусић, Карцевски, Кошмидер, Травничек, Агрел, Херман, Дебрунер, Ван Вејк, Мазон и др.).

Разлика између перфективног и имперфективног аспекта прави се на основу извршености и неизвршености глаголске радње (Грубор 1953: 5–6), иако су у литератури постављани различити критеријуми: свршеност, пунктуелност, резултативност, тренутност. Основна подела је на развојне, еволутивне (Р-

глаголе) и глаголе стања, стативне (С-глаголе). Први означавају развој, промене код субјекта или објекта, то су глаголи „радње и бивања”: *оре, расте*. Други означавају да се неко или нешто налази у одређеној ситуацији, да има одређене особине, али да не доживљава никакве промене, никакав развој, тј. да се промене односе само на ток времена: *јесте, лежи*. Он примећује да је првих много више и да је аспект „због њих и настао” (Грубор 1953: 7). Перфективни Р-глаголи означавају потпуну извршеност или целе радње или њеног одређеног дела; перфективни С-глаголи указују на окончање временског тока у коме траје одређено стање. Имперфективни Р-глаголи означавају да је развој, вршење радње у току, а имперфективни С-глаголи у ком се стању неко или нешто налази (Грубор 1953: 8). Он не прихвата дотадашња схватања да перфективни вид треба повезивати с краткоћом, а имперфективни са трајањем⁵⁵, јер је суштина вида да представи развој или извршеност, а не да пружи временски оквир радње (Грубор 1953: 8). Термин трајни није адекватан, јер је временски, а они немају временско значење, као и термин несвршени, јер не означава несвршеност него развој. Извршеност неке радње не може бити без њене свршености, на свршеност се мора чекати да би се установила извршеност, зато се свршеност наметнула као регулатор времена целе извршености (Грубор 1953: 91). Развојност је код перфективних глагола латентна, као што је извршеност код имперфективних (Грубор 1953: 91). Свршеност обележава крајност, а перфективност тотивност (Грубор 1953: 131). „Имперфективност је либерална, а перфективност апсолутистична” (Грубор 1953: 111). Имперфективни нагињу партитивности, а перфективни тотализму (Грубор 1953: 178). Суштину перфективности и имперфективности Грубор износи у следећој дефиницији: „Имф. су и пф. гл. нераздруживи; они заједно прате радњу од почетка до краја; само не гледају на исту страну, улоге су им тачно подијелене: имф. гл. гледа на тачку развитка, а пф. је гл. тачки развитка окренуо леђа и гледа на извршени дио радње” (Грубор 1953: 136). Ове дефиниције и погледи на перфективност и имперфективност ће се тек од Комрија, као поглед на целину и на структуру, раширити у аспектологији, нарочито западној.

⁵⁵ Овакво схватање среће се код Комрија (1976: 16–21).

Грубор категорију актионсарта помиње као начин вршења глаголске радње и констатује да се он не подудара с глаголским видом. Његова подела по видским значењима је најкомплекснија, но, ако се упореде касније граматике, његове групе глагола спадају у актионсарт, што запажа и Новаков (2005: 21). Код поделе глагола важан је начин стварања видских парова: да ли је реч о перфективизацији префиксацијом или имперфективизацији и да ли је глагол прост или сложен. Према количини извршености радње, глаголи могу бити: пантивни – означавају постепеност извршавања радње (*гради кућу – саградио кућу сву; саградио трећину*), тотивни – означавају потпуну обухваћеност у извршењу (*пече јање – испече га*), инхоативни – означавају извршен почетак (*нјева–запјева*), финитивни – означавају извршеност последњег дела радње, а ако је то у неко друго време или на другом месту, онда су суплетивни (*гради – догради он њему кућу*), деминутивни – означавају да је извршена радња краћа од обичне (*звижди–позвижда*), аугментативни – означавају да је извршена радња већа од уобичајене, претерана (*пече јање – препече га*), мајоративни – казују да је неко други извршио радњу у бољој, већој мери и сл. (*нјева – натпјева је /Милош вилу/*), интензивни – радња је достигла врхунац (*нјева – распјева се*), сативни – извршеност радње до потребне мере (*копају – накопали се*), супститутивни – извршеност радње до било ког стадијума (*пише – ако успишете*) и слепи (*verba caeca*) – извршеност зависи од прикривених ствари (*лови – улови /зеца/*) (Грубор 1953: 12–13). Према врсти радње, глаголи могу бити: креативни – означавају да нешто настаје (*гради – сагради кућу*), трансформативни – означавају да се радњом нешто мења (*оре – узора њиву*) и мотивни – означавају да неко или нешто радњом мења место (*иде–дође*) (Грубор 1953: 13).⁵⁶

Разлоге због којих ова студија није имала већег одјека у сербокроатистици, макар када су актионсартске класе у питању, Монесланд (2003: 21) види у њеној несистематичности. Ипак, веома оштру критику по објављивању саме студије изнео је Белић 1955–1956п/2000д. Осим што се не слаже са дефиницијама перфективности и имперфективности, основна замерка је што није дата граматичка него лексичка класификација и није заснована на јединственом

⁵⁶ Сличне класификације срећемо у нашим граматикама тек у 21. веку (Мразовић–Вукадиновић 2009; Пипер и др. 2005; Пипер–Клајн 2013; Пипер–Клајн 2014). Глаголе по

критеријуму (Белић 1955–1956п/2000д: 293). Даље, Белић каже: „Сматрам да је Грубор погрешно што је напустио основне позиције које је наша наука у овом правцу већ чврсто заузела: однос имперфективних и тренутних глагола као основни, затим изведених имперфективних (учесталих, дуративних) и изведених перфективних. Другим речима, у самом језику добивене су две системе: једна основна: имперфективних и перфективних глагола (неизведених) и друга: имперфективизованих и перфективизованих (изведених). У њиховим границама Грубор је могао да да анализу какву је хтео и да изврши систематизацију свега што је потребно да се одреде сви глаголски ликови и по значењу и форми. Овако се његов материјал, који треба увек критички примати, мора поделити сасвим другачије него што је он то урадио” (Белић 1955–1956п/2000д: 298). Поглавље о аспекту и акценту је такође доведено у питање, као и схватање развоја словенског аспекта из индоевропског.

О питањима вида у српском језику, нарочито у вези са неким другим категоријама, постоји више студија. Оне ће бити детаљније поменуте на одговарајућем месту у раду, а овде ћемо поменути неке општијег типа.⁵⁷

актионсартским групама налазимо у Тошовић (2009).

⁵⁷ Највише их је које обрађују однос вида и времена: Белић (1928); Белић (1939б); Белић (1955); Војводић (1989–1990); Вуковић (1967); Ивић (1958); Јовановић Ј. (2007); Микелсен (1985); Милошевић (1978); Милошевић (1982а); Мусић (1926–1927); Прањковић (2003б); Танасић (2005); Танасић (2009); Ћирковић (2012); аорист: Белић (1925–1926); Сладојевић (1955–1956); императив: Бенаћио (2013); Ивић (1958б); Јонке (1964–1965); Тома (2002); перфекат: Грицкат (1954); презент: Бондарко (1957); Бондарко (1958); Монесланд (1984–1985); плусквамперфекат: Ивић (1980); перфекат/плусквамперфекат: Станојевић–Ашић (2008а); Станојевић (2008) (у поређењу са француским).

Потом следе они радови који се односе на видске парове и процесе перфективизације и имперфективизације: Бабић (1978); Бабић (1986/2002); Бабић (1991); Белић (1939а); Грицкат (1966–1967); Грицкат (1967); Грицкат (1984–1985); Дешић (1985); Дики (2012); Ђуровић–Спасојевић (2014); Ивић (2001а); Јеласка–Опачић (2005); Јонке (1964–1965); Клајн (2002); Клајн (2003); Клајн (2011); Ковачевић (2011а); Матијашевић (2000); Митани (2001); Митриновић (1990а); Новаков (2005); Опачић–Вебер–Кохран (1978); Шарић (2011).

Саоднос вида и теличности обрађен је у радовима: Арсенијевић (2006); Кохран s. a.; наредни у поређењу са француским: Ашић–Станојевић (2008); Јовановић В. (2012); Станојевић (2012); вида и модалности: Кравар (1964); Трнавац (2006); Трнавац (2006а); вида и реципрочности: Миличевић (2011); вида и итеративности: Ивић (2008); Миљковић (2013); вида и прагматике: Жегарац (1990); вида и глаголских именица: Дики (1995); вида и негације: Анић (1985); Ивић (1958б); уклањање видске опозиције: Ајдановић (2009).

Вид у реченици и контексту разматра се у следећим радовима: Јонке (1964–1965); Кликовац (1996); Ковачевић (2011в); Менац (1965); Милошевић (1982б); Милошевић (1985); Стевановић–Белић (1939); таксис и евиденцијалност: Поповић Људ. (2014); а лексикографско представљање: Дешић (1985); Ивановић Н. (2013); Пешикан (1975).

Теорија појмовних метафора у разради Лауре Јанде примењена је у раду Вељковић Станковић (2013), који се иначе односи на наставу вида. Когнитивни приступ среће се у

Иако се расправа „О неким видским особеностима српскохрватских глагола” **Ирене Грицкат** (1957–1958) првенствено односи на сагледавање двовидских глагола, у њој су изнета и нека битна запажања о перфективности и имперфективности. Наиме, ауторка износи да имперфективни глаголи значе име процеса који се показује у животу, у току, перфективни не значе име процеса (кратког као један тренутак), већ значе готовост, умртвљеност, запечаћеност у сазнању кратког или дугог процеса (*севнути : одживети*). Тако, у случајевима када се имперфективним глаголима у одређеном контекстуалном окружењу искаже да је извршена цела радња, „да је од слике акције постало сазнање, спомен о акцији, онда се глаголу придодео, у суштини, онај ’декор’ који представља карактеристику перфективног глагола”. С друге стране, обрнута ситуација није могућа: „Процес на који је већ стављен печат обављености – што и јесте главна карактеристика перфективног глагола – ни у каквом контексту не може да збаци са себе тај печат, а да притом глагол остане исти”. На основу овог, сваки случај секундарне имперфективности код исконски перфективних глагола је привидан. Грицкат (1967: 186) каже да се видом истиче протицање радње у времену, да у перфективном доминира квантифицирајући, а у имперфективном квалифицирајући елемент.

Према Мирославу Крвару (1976: 294), глаголски вид је израз *тока* глаголске радње, независно од тога да ли је радња у вршењу или је у извршењу/извршености и без обзира на прошлост, садашњост или будућност. То је нека врста унутрашњег времена, насупрот спољашњем, које се изражава глаголским облицима и могло би посредовати између функционално-временског и семантичко-квантитативног схватања времена. Пошто сматра да су у дотадашњој српскохрватској лингвистици устаљени називи калкови руских

монографијама које се првенствено тичу времена као Ђирковић (2012), те теорија просторних локализација у Пипер (1997). Најкраће о категорији вида, актионсарта и времена в. Војводић (2013б); Војводић (2013в) у *Српској енциклопедији*. Актионсарту је посвећено више студија: Ивановић М. (2012) (српски и украјински); Ивановић М. (2013) (плуралност); Кохран (1978); Марић Б. (2012) (српски и руски); Поповић Људ. (2007); Поповић Људ. (2008а); Поповић Људ. (2008б) (српски и украјински); Ристић (2011а) (учесталост); Ристић (2011б) (постепеност); Тополињска (1985) (вид и фаза радње – инхоативи); Тошовић (2009).

термина *совершенный* и *несовершенный* (Кравар 1964: 37), Кравар (1979: 75) користи термине паратактички и синтактички вид.

Прегледно о виду у српском писао је Пол-Луј Тома (1993) и нека своја општа разматрања изнео у више радова коауторских и самосталних радова: Тома–Ветерс (1998); Тома–Анђелковић (1999); Тома (2007). Вид не сматра само семантичком већ и морфолошком опозицијом, јер се за његово исказивање користе и афикси (Тома–Анђелковић 1999: 141). То је универзална категорија, која се различито испољава од језика до језика. Опозиција перфектив : имперфектив, како је именује, спада у еквиполентне, заснована је на критеријуму (не)секвентности. Изражавање хронолошког следа догађаја перфективом управо омогућава секвентност, тј. она претпоставља низ фокализација на завршне границе процеса који се надовезују, будући да је сваки процес у потпуности извршен и доведен до краја, пре него што ће следећи да се покрене. Имперфектив изражава несеквентност, будући да се сваки процес подразумева сам за себе и сам по себи, што се поклапа са појмом фокализације на сам процес, уз занемаривање његових граница (али не искључује њихово постојање). Ово би, према мишљењу аутора, могло да се примени на све глаголске облике и на све језике и тиме словенски вид не би био посебан (Тома 2007: 63–64).

Што се тиче контрастивних истраживања, издваја се више монографских студија. Има их неколико за релацију српски–енглески. Прва контрастивна студија појавила се 1976. године под насловом *A Synchronic Study of Verbal Aspect in English and Serbo-Croatian* аутора **Мидхата Риђановића**, а представља његову дисертацију из 1969. године. Иако на самом почетку каже да разграничење између глаголског вида и актионсарта није решено, он ове две категорије посматра у Агреловом духу, као граматичку и као лексичку категорију. Он сматра да у српскохрватском није кључна дужина или краткоћа трајања ситуације или свршеност или несвршеност, већ дељивост или недељивост временске димензије глаголске ситуације (Риђановић 1976: 83). Такође, он уводи нову терминологију у складу са схватањем појма вида, и то термин тотивни вид (*totive*) за недељиве радње и нетотивни вид (*non-totive*) за дељиве (Риђановић 1976: 83, 91). Нетотивни вид подразумева даљу поделу на стативни (*stative*) и курзивни (*cursive*), а тотивни на екстензивни (*extensive*), терминативни (*terminative*) и тренутни (*instantaneous*)

(према Новаков 2005: 22–23). Оваква подела води ка актионсартској класификацији глагола, што аутор констатује (Риђановић 1976: 111–112). Екстензивни тотивни вид повезује се са простоекстензивним, деминутивним и аугментативним актионсартом. Риђановић (1976: 80) наводи глаголски прилог садашњи да аргументује дељивост ситуације у временској димензији, а не несвршеност: *Читајући ту књигу, сјетио се свога дјетињства*. Управо чињеница дељивости ситуације исказане глаголским прилогом садашњим омогућује повезивање са тренутком исказаним предикатом главне реченице. Други аргумент тиче се комбинације са фазним глаголима, пошто свршени глаголи означавају целину ситуације, она се не може почети, наставити, сегментирати итд. Трећи аргумент је употреба глагола несвршеног вида у индикативном презенту, јер се само ситуација која има структуру може повезати с једним тренутком, а целина се може лоцирати пре или после неке тачке.

Контрастивној анализи аспекта у српск(охрватск)ом и енглеском језику посвећен је и један зборник из 1978. године, који је уредио Рудолф Филиповић. У њему се налази речник аспектуалних парова Опачић и др., као и чланак Ненси Кохран (1978: 101–139), у коме се упоређују Форсајтови и Вендлерови ставови и покушава примена Вендлерових класа на српски глаголски систем. У својој контрастивној студији Хлебец (1990) пажњу посвећује фазности и временима, а Булатовић (2006) у својој тези лексичким средствима изражавања аспекатских разлика у ова два језика.

Предраг Новаков категорију вида посматра у саодносу са категоријом акционалности, односно, како он именује, са типом глаголске ситуације (уп. Новаков 1998; Новаков 2005). Аутор (Новаков 2005) првенствено проучава везу префиксације с типом глаголске ситуације и видом у српском језику. Новаков полази од Вендлерове семантичке класификације глагола, јер сматра да она пружа добру основу за проучавање семантичких типова глагола. Након основних поставки Бернарда Комрија, Остина Дала и Зена Вендлера, износи основна схватања вида и актионсарта у англистичкој литератури, па у сербокроатистичкој. Новаков строго разликује вид и актионсарт. У енглеском вид је граматикализован у глаголској фрази (прогресивно : непрогресивно и перфекатски : неперфекатски облик), а у српском су видска значења обележена на нивоу лексеме (Новаков

2005: 24). Узима дефиниције Комрија 1976 и Маслова 1962: да се видом ситуација представља као целина или као структура, а као критеријум узима дељивост : недељивост. Имперфективни глаголи у српском *писати, кувати, трчати* подразумевају структуру и означавају процес без граничних тачака, перфективни *написати, докувати, претрчати* сажимају глаголске ситуације у јединствене целине. Глаголи који означавају почетак или неку другу фазу глаголске ситуације (*заплакати*) такође су перфективни пошто означавају целину те фазе. Актисарт би представљао, према Новакову (2005: 26), тип глаголске ситуације дефинисан на основу комбинације следећих дистинктивних обележја: ± стативност (присуство/одсуство развоја ситуације), ± трајање, ± циљ, што даје: активност (– стативност, + трајање, – циљ), стање (+ стативност, + трајање, – циљ), остварење (– стативност, + трајање, + циљ), достигнуће (– стативност, – трајање, + циљ). За разлику од енглеског, где се додају наставци за прогресивни/непрогресивни облик, перфекатски/неперфекатски итд., у српском су и вид и актисарт одређени на нивоу лексеме, у инфинитиву, са изузетком двовидских глагола (Новаков 2005: 32).

Новаков (2005: 50) поставља питање о семантичким класама глагола. Један ниво је тип са четири поменута ситуациона типа, а други ниво укључује још неке значењске елементе, па се издвајају: деминутивност, аугментативност, инхоативност и сл. Пошто се то ишчитава у контексту, на синтаксичком нивоу, сматра да не треба проширивати четири ситуациона типа, већ да су ово само секундарна обележја.

За адекватно представљање граматичких и лексичких компоненти Новаков види решење у генеративном моделу „управљања и везивања” Ноама Чомског (Новаков 1998: 137). Дакле, „осим глаголског вида, у лексикону би се могао бележити и ’тип глаголске ситуације’ који би обухватио одређене компоненте глаголског значења које су се до сада сретале у видским подгрупама, а и неке друге компоненте (на пример, да ли је глагол активност или стање, да ли је трајан или тренутан и слично)” (Новаков 1998: 138).

Када је о контрастивним српско–француским студијама реч, поред Драшковићеве (1965), која је мањег обима, недавно се појавила још једна. Реч је о коауторској монографији уџбеничког типа *Семантика и прагматика глаголских*

времена у француском и српском језику Верана Станојевића и Тијане Ашић, која доноси основне ставове о темпоралности и аспектуалности (Станојевић–Ашић 2008). Након напомена о времену као филозофској и језичкој категорији, аутори су представили теоријски оквир, пре свега теорије генеративне, формалне семантике (Вендлер, Цекендоф, Вет), и теорије оптималитета, која се заснива на сталном сукобу силе или тежње ка маркираности и верности у језику. Аспект означава различите начине на које се може појмити/представити темпорална структура једног догађаја. Он пружа информације о два феномена: о типу ситуације који описује реченица и о начину сагледавања дате ситуације (сагледава се целина ситуације, њен део или поједине фазе) (Станојевић–Ашић 2008: 23). Иако ова дефиниција одражава теорију двокомпонентног аспекта Карлоте Смит, аутори свршеност и несвршеност дефинишу према Комрију: представљање ситуације као целине и представљање интерне структуре ситуације. Они се изјашњавају да је ово једна сложена граматичка категорија, чије је суштинско обележје свршеност/несвршеност (Станојевић–Ашић 2008: 23). Разликују **лексички аспект**, који је условљен семантичким одликама, **граматички**, чији је основни вид изражавање глаголских времена, као нпр. у француском, и **морфолошки**, који се исказује морфолошким средствима, префиксима и инфиксима (Станојевић–Ашић 2008: 24): „То значи да се морфолошким процесима префиксације и инфиксације добијају аспектуални парови глагола: свршени и несвршени облик истог процеса” (Станојевић–Ашић 2008: 25). Аутори на стр. 25 износе традиционалну поделу према граматици Станојчић–Поповић 1998, без критичког осврта на њу. Потом следи Вендлерова онтологија, која је уз Рајхенбахову теорију, окосница анализе глаголских времена.

Што се тиче других контрастивних проучавања, за српско–немачки се издваја монографска студија Гојмерац (1980); Гојмерац (1980а) и Кук (1989), и у виду чланка Стојановић (2014); за бугарски Дејанова (1976); за словачки Марић А. (2004); за руски Обст (1994). Такође, за руски и друге словенске језике среће се више студија Дојчила Војводића (2000а; 2001б; 2003а), насталих у оквиру теорије функционалносемантичких поља.⁵⁸

⁵⁸ О поимању вида у хрватском језику в. Новак Милић (2008: 113–117). Ова ауторка издваја следеће граматике хрватскога језика: Барић и др. (1997); Бабић (1991/2002); Брабец–Храсте–

3. ДВОВИДСКИ ГЛАГОЛИ

3.1. Одређење, статус и термин

Двовидски, двоаспекатски или биаспект(уал)ни глаголи дефинишу се као они глаголи који могу имати оба вида, тј. као они који могу бити и свршени и несвршени. Међутим, у контексту они заправо имају једну видску вредност – или су свршени или несвршени. Из тога произлази да се они видски спецификују у синтаксичкој конструкцији, у контексту. Аспектуална интерпретација двовидских глагола, дакле, прелази на ниво синтаксе, реченице, текста. Укључују се различити лексички модификатори, којима се сугерише једнократност или виšekратност, узрочно-последични след у контексту, узима се у обзир окруженост другим временима, категорија одређености/неодређености итд. Дакле, двовидски глаголи не изражавају вид средствима типичним за словенске већ за несловенске језике (уп. Славкова 2009а). Но, како се двовидски глаголи, као група са специфичним начином испољавања вида, јављају у словенским језицима, који типично имају граматикализовану, морфолошки изражену категорију вида, тј. у којима је опозиција свршено : несвршено садржана у глаголу, у његовој форми, и представља његову класификациону категорију, отварају се бројна питања. Она се пре свега односе на: теоријска схватања двовидности и место

Живковић (1958); Тежак–Бабић (1992/2004); Рагуж (1997); Силић–Прањковић (2005); дисертације Гојмерац (1980); Митани (1986/1988), али и низ чланака: Силић (1978); Опачић (1978); Монесланд (2003); Јеласка–Опачић (2005) итд.), те старије студије Грубор (1953); Филиповић (1978). Већина граматика и студија насталих пре распада српскохрватског језичког заједништва у свом наслову садржи двојни назив језика: српскохрватски и хрватски и(ли)српски. Тежња за раздвајањем вида и актионсарта изражена је у кroatистици од седамдесетих година 20. века. Силић (1978: 52–63) истиче да су категорије аспекта и актионсарта различите и да се оне морају посматрати у сагласју са семантичким и синтаксичким контекстом у ком се глагол јавља. Промене у том погледу уочавају се у граматикама. Тако, Брабец–Храсте–Живковић (1958: 111) разликују подвидове за итеративне и дуративне, што рецимо Силић–Прањковић (2005); Бабић (1991); Барић и др. (1997) сматрају актионсартом. Последњих година интересовање за аспектолошка проучавања у кroatистици расте, о чему, поред монографије Брлобаш (2007), сведоче и контрастивна хрватско–шведска анализа Новак Милић (2008, теза), те тезе, може се рећи, из примењене аспектологије, о категоријама вида, времена и актионсарта у усвајању хрватског као страног (Хржица 2011) и о глаголском виду у хрватском као у другом страном језику (Чилаш Микулић 2012).

двовидских глагола у систему, терминологију, инвентар (број) двовидских глагола, њихову стабилност у језику и тенденције њиховог даљег развоја.

Наиме, двовидски глаголи срећу се у свим словенским језицима, али о њиховој природи и статусу у видском систему, а самим тим и у граматичком, не владају јединствена мишљења. У славистици се издвојило неколико струја, праваца, приступа када је у питању схватање и поимање двовидских глагола.⁵⁹

Према првом приступу, двовидски глаголи представљају **синкретичне јединице**, код којих се вид остварује у контексту. Свршене и несвршене видске реализације представљају облике једног глагола. Међутим, неизбежно је питање о томе како се ова категорија уклапа у граматичке класификационе категорије, јер синкретизам подразумева флексију. Ово схватање заступали су Достал, Јакобсон, Мартине, Тапе, Фортунатов, Мучник, Авилова, Бирјукова, Тихонов, Милославски, Николајева, Чанг, Падучева и др.

Други приступ двовидским глаголима прилази као **хомонимним јединицама**, тј. на њих се гледа као на две лексеме са различитом видском вредношћу – свршено : несвршено. Ово схватање подржава интерпретацију вида као класификационе категорије. Овакво мишљење је најпре изнео Маслов (1948). Следбеници овог схватања су још Потевња, Ружичка, Зализњак, Ремчукова, Шмељев и др., а данас га негују припадници казањске школе. Међутим, оно није распрострањено и није ушло у граматике, а подвргава се оштрој критици. Критичари су били Авилова, Бирјукова, Бондарко, Шељакин и др. Тако, Бирјукова (1973а: 15), као аргументе за своју критику, наводи: да граматичка хомонимија може бити случајна, а не системска појава; двовидски глаголи имају исто значење и исте форме, а код хомонима је обрнуто; хомонимија искључује истовремени пренос граматичких и лексичких значења, већ се то разрешава у контексту.

Иако се схватање Виктора Виноградова (1972) у начелу уклапа у први приступ, он је отишао даље у тумачењу двовидности, па о двовидским глаголима говори као о **видском пару**. Према његовом тумачењу, видски пар је један глагол, представљен свршеним и несвршеним обликом (дакле, вид је флективна

категорија), те тако двовидски глаголи представљају видске парове у којима имамо потпуно поклапање облика свршеног и несвршеног вида при потпуном поклапању лексичког значења. Сходно томе, сви остали парови глагола који имају исто лексичко значење, а различито видско чинили би двовидске глаголе (рецимо, парови код граматичке префиксације и сл.), а они који немају видски пар „једновидске”. Но, то се не подразумева.

Као критика ових приступа јавило се тврђење да су двовидски глаголи примери **граматичке полисемије**. Наиме, ако је вид класификациона категорија, а не флективна, глаголи у видском пару су различите речи. Када се то има у виду, двовидски глаголи су или хомоними или представљају граматичку полисемију. Пошто из горенаведених разлога двовидски глаголи не представљају хомониме, две јединице лексикона, Андросјук (2004б: 111), у складу са Соколовљевим схватањем, сматра да двовидски глаголи управо изражавају граматичку полисемију у оквиру једне речи.⁶⁰ Према томе, имамо свршене, несвршене и двовидске глаголе, а глаголи који имају наспрам себе лексичку јединицу супротног видског значења насталу деривацијом (префиксацијом или суфиксацијом) чине видске парове, а они који их немају називају се *perfectiva tantum* и *imperfectiva tantum*.

Пошто двовидски глаголи нарушавају асиметрију испољавања категорије глаголског вида и доводе у питање њен карактер, подељена су мишљења и око тога да ли двовидност представља **аномалију** видског система словенских језика или се она уклапа у његов развој. Исаченко (1962) сматра да су двовидски глаголи аномалија, која тежи нестајању. Слично их поима и Форсајт (1970: 33), који предвиђа да ће процесом деривације они прећи у свршене или несвршене, јер их је мали број и због одсуства формалне разлике представљају амбигвитетну појаву. Карцевски је сматрао да је двојно видско значење у општој супротности са духом руског језика, где сваки глагол има једно видско значење (према Андросјук 2004б:

⁵⁹ Детаљнији преглед о овоме в. у Горобјец 2005, где се даје преглед радова о двовидским глаголима у русистици, као и у Горобјец 2006а. Међутим, ова ауторка издваја прва два приступа која ће овде бити описана.

⁶⁰ Граматичка или категоријална полисемија за нас је употреба једне јединице у служби друге, са вредношћу друге, тј. имали бисмо употребу једног вида у служби другог, што овде није реч, и даље имамо две видске вредности, употребу једну форме у две функције – за изражавање два граматичка значења.

109). И Авилова (1968: 66) двовидност смешта на периферију система, а тежњу ка деривацији види у чињеници да је изражавање вида несинтетичко, недоследно, нејасно и дифузно (Авилова 1976: 146). Четркова–Чанг (1998) такође заступају мишљење да су двовидски глаголи аномалија и увиђају да су приморани да се потчињавају систему и образују видске парове.⁶¹ Периферном појавом их сматрају и Зализњак–Шмељев (2000: 75).

Насупрот претходним схватањима, Мучник (1971: 153–155) показује **системност** ових глагола у категорији вида, тј. да они подлежу основним закономерностима развитка видског система. Њима се проширује план изражавања вида и на аналитичка средства. Бирјукова (1973а: 8), као и Шељакин (1979), сматра да се двовидски глаголи уклапају у систем вида и да они самостално или уз помоћ других контекстуалних средстава изражавају сва значења опозиције вида. Тихонов (1998) не налази разлику између двовидских и видски профилисаних глагола: они ће се употребити као несвршени у оним синтаксичким позицијама које захтевају несвршени вид, а као свршени тамо где се захтева свршени. За Ремчукову (2002) није актуелно питање о системности и одрживости двовидских глагола, јер они и даље настављају да функционишу у језику, што потврђују новостворени глаголи.

Понекад се двовидност наводи као доказ да вид није граматичка категорија, јер код двовидских глагола не важи принцип обавезности, пошто они могу имати два обележја испољавања (Черткова 2005). У несловенским језицима су сви глаголи потенцијално двовидски јер немају опозицију два облика (или две лексеме) за перфективни и имперфективни вид, а словенски двовидски глаголи у извесној мери блиски су германским или романским глаголима зато што иста форма функционише за исказивање перфективног и имперфективног видског значења.

⁶¹ Као начин уклапања у систем и прављења бинарне опозиције узима се перфективизација путем префиксације, где двовидски глагол на себе преузима улогу несвршеног видског корелата, а префиксирани свршеног. Међутим, и поред тога, не долази до укидања двовидности, јер префиксирани глагол често носи и неку семантичку нијансу. У том случају имамо унутрашњу видску опозицију у оквиру самог глагола и видску опозицију између несвршене реализације двовидског глагола и перфективног префиксалног деривата.

Када су двовидски глаголи посреди, актуализује се и питање њиховог назива. У науци о језику раширен је термин *двовидски* (у западњачкој његове варијанте латинског порекла *биаспектуални*, *биаспективни* и сл.), управо због њихове потенцијалне двоструке видске реализације.⁶² Широко распрострањен термин *двовидски* глагол био је подложен и различитим тумачењима и критици. Тако га је Маслов (1965а) употребљавао да именује оне глаголе, односно основе које имају пара, а назив *једновидски* користио је за оне који га немају. Неретко се у литератури сретало порицање „вида” овим глаголима, па се називају *безвидним*, али и *неодређеним* или *општим*, посебно ако се узме у обзир чињеница да су то они глаголи код којих видско значење највећим делом није изражено посебним обличким показатељима, како гласи дефиниција у *Руској граматици* (Шведова 1980). Како пише Андросјук (2004б: 109), *безвидним* их назива Кошмидер (1962: 11), *безвидним* или *неутралним* Поливанов, Карцевски *неодређеним*, а Авилова (1968: 66) им такође приписује *безвидност*. Славкова (2009а) сматра да су они *неодређени* с тачке гледишта *вида*, јер одсуство формалних средстава која указују на њихову карактеристику читавају њихов *неаспектуални* карактер (Тимберлејков термин *anaspectual verb*). Међутим, ова ауторка *двовидске* глаголе сматра посебном категоријом, која улази у категорију *аспектуалности* као изражавање *вида* на нивоу текста. С друге стране, Шељакин (1979) не признаје *безвидност*, као ни Демиденко (1966а), који говори о *троструком* карактеру видске опозиције.

Иако у сербокроатистици теоријска питања о двовидским глаголима скоро да нису била покретана (в. о томе ниже), назив *двовидски* глагол био је проблематизован. Белић (2000в: 366), који иначе користи описни назив „*глаголи са два вида*”, само на једном месту каже да су ово „*глаголи без вида*”: „То је отуда што нема других глагола према којима би они могли ступити у однос *вида*; али несумњиво је да се њима ставља значење

⁶² Термин *неутрални* аспект користи Карлота Смит (1991: 119–124), али не за означавање глагола који у зависности од контекста могу исказивати *перфективност* или *имперфективност* него за посебну врсту аспекта. То јесте морфолошки необележен аспект, али она даље показује, на примерима из француског језика, да он обухвата почетну тачку и барем један сегмент ситуације (Смит 1991: 302). Примењујући њену теорију у анализи *вида* у словеначком, Орешник (1994) покушава да одговори да ли је *неутрални* вид, у ствари, карактеристика *двовидских* глагола, али његови примери то нису потврдили.

према реченици”. Такође, има аутора, као што су Грубор (1953) и Монесланд (2003: 22), који ове глаголе називају неутралним, што оправдавају чињеницом да они немају вид (као класификациону категорију), тј. да су видски непрофилисани ван контекста, у ком се могу појавити или као свршени или као несвршени. Гојмерац (1980) сматра да се називи двовидски и неутрални не могу у потпуности ни прихватити ни одбацити, јер на морфолошком плану нису обележени, а у контексту имају вид. Међутим, овај назив, као ни назив безвидни, који предлаже Мирослав Крвар (1980: 10), истичући да је видска супротност код њих неутрализована, не сматрамо оправданим, јер се „неутралност”, односно „безвидност”, као уосталом и двовидност, огледа на апстрактном лематском нивоу, а у контексту они изражавају конкретно видско значење (уп. Андросјук 2004б: 110).⁶³ Пре би се могло говорити о напоредном присуству чланова видске опозиције као обележја лексеме него о њиховој неутрализацији.⁶⁴

Термин двовидски сасвим је прикладан да укаже на природу ових глагола. Први део сложенице упућује на могућност двојачке употребе неке јединице, а други део сложенице указује на чињеницу да та јединица поседује видске грамеме: свр. и несвр. Двовидски глаголи представљају једну јединицу, у чијем потенцијалу напоре до стоје две могућности видске реализације, а актуализацију перфективности или имперфективности даје контекст. Монесланд (2003: 22) чак говори о употреби двовидских глагола у „имперфективним и у перфективним синтаксичким конструкцијама”, чиме се вид измешта из глагола у синтаксичко (и лексичко) окружење. Иако се у начелу не слажемо са овим погледом на вид српскога глагола, јер сматрамо да је он енкодиран у самом глаголу, као класификационо обележје, и да не зависи од контекстуалног окружења, за двовидске глаголе намеће се горенаведено схватање. Двовидски глаголи су способни да изразе ситуацију и као целину и као структуру.

⁶³ Сличну ситуацију имамо код двородних именица, код којих је женски или мушки род алтернатива и чији избор утиче на конгруенцију и друге синтаксичке односе, међутим, без промене значења.

⁶⁴ О видској неутрализацији и видској хомонимији у контексту в. ниже.

3.2. Правци проучавања двовидских глагола у славистици

Иако наш циљ није поређење карактеристика двовидских глагола у словенским језицима, овде ћемо указати на основне проблеме у литератури везане за ову тему, како би се стекао увид о правцима проучавања ових глагола у словенским језицима. Разумљиво, највећи број студија, како теоријских, тако и дескриптивних, везан за двовидске глаголе односи се на руски језик, ако се искључе граматике попут Виноградов (1972) и сл. Питањима природе, статуса и развоја двовидских глагола у руском језику у више радова бавио се Маслов (1948; 1962; 1965а; 1965б), посебно питањима перфективизације и имперфективизације (Маслов 1958). О карактеристикама и развоју руских двовидских глагола писао је Мучник у две своје студије (Мучник 1961; Мучник 1966), те у синтези Мучник (1971)⁶⁵, као и Демиденко (1966а; Демиденко 1971), који се посебно бавио и утицајем контекста на испољавање вида код ових глагола (Демиденко 1966б). Авилова (1972; 1976), осим природом саме двовидности, бавила се и глаголима страног порекла (1968). У свом раду Кнорина (1976) разматра двовидске глаголе на *-оватъ* у руском језику, као једну од група видске и семантичке реализације глагола са овим наставком. Функционисањем и природом двовидских глагола у руском бавила се Бирјукова (1973а), а посебно у перфекту (Бирјукова 1973б). Такође је постављено и питање очувања и стабилности двовидских глагола, а узроке њиховог опстанка, упркос постојању могућности формирања видских парњака, покушао је да утврди Шељакин (1979). Практичним питањима – представљањем двовидских глагола у дескриптивним речницима рускога језика у дисертацији бавила се Николајева (1989). Нешто раније, проблемима представљања двовидских глагола у речницима неологизама бавио се Кузњецов (1978). Статусом двовидских глагола као системске или маргиналне појаве бавио се Чанг (1997), а о развоју двовидских глагола у савременом руском језику писао је у коауторству са Чертковом (Черткова–Чанг 1998). У својој дисертацији, која је

⁶⁵ Како и овај аутор запажа, осим наслеђених глагола, у руски су из страних језика почели улазити крајем 17. и почетком 18. века глаголи који су се адаптирали као двовидски. Иначе, стварање двовидских глагола и од домаћих и од страних основа била је карактеристика читавог совјетског периода (Мучник 1971: 145). Глаголе страних основа дели на пет група према суфиксу: *-ова-*: *адресоватъ*, *-изова-*: *деморализоватъ(ся)*, *-фицирова-*: *русифицироватъ(ся)*, *-ирова-*: *абонироватъ(ся)*, *-изирова-*: *автоматизироватъ(ся)* (Мучник 1971: 139–140).

посвећена типологији категорије вида, Черткова (2005: 452–490)⁶⁶ обрађује и двовидске глаголе: њихов статус, форму, дијагностичке контексте у којима функционишу (глаголска времена), дата је класификација по семантичким групама, посматрани су у контексту видских парова (префиксалних и суфиксалних), показано је губљење двовидности и функционисање двовидског глагола као несвршеног корелата у префиксираним паровима, указано је на њихову функционалну раслојеност. Такође, о особености двовидских глагола писали су Титаренко (2003); Ушакова (2003); Ремчукова (2004а; Ремчукова 2005; Ремчукова 2002, адаптација глагола страног порекла); Зељдович (2008). Упркос чињеници да је више аутора показало стабилност и системност двовидских глагола, Лаура Јанда (2007б: 82–109) указује на то да су се и у руском језику глаголи страног порекла у великом проценту адаптирали као свршени или несвршени, а не искључиво као двовидски, и предлаже модел грозда за префиксима, јер префиксирани глаголи образују видске корелате. Соучкова (2009) посвећује пажњу уклањању двовидности и тежњи ка моноаспектуализацији двовидских глагола у публицистичком стилу. Такође видским корелатима двовидских глагола посвећен је и рад Јашај (1999).

Последње деценије, према броју студија посвећених овим глаголима у руском, издвајају се две ауторке, које су радиле дисертације из ове области, упркос чињеници да су двовидски глаголи, као што смо видели, били честа тема истраживања у русистици. Е. Горобјец, као представник казањске школе, бавила се проблемима њиховог теоријског и практичног описа и статуса, класификације, утврђивањем квантитативног састава, питањима постајања или губљења њиховог видског корелата, префиксације двовидских глагола и сл. (Горобјец 2005; Горобјец 2006а; Горобјец 2008; Горобјец 2009; Горобјец 2010а; Горобјец 2010б; Горобјец 2012). Ова ауторка (уп. нпр. Горобјец 2006а: 48; Горобјец 2008) на двовидске глаголе гледа као на хомониме, али то није граматичка хомонимија него лексичка – то нису два облика него две речи, две оделите јединице, са сопственим системом облика и творбе и синтаксичком спојивошћу. У својој дисертацији Горобјец (2008) износи да је двовидност, с једне стране, последица

⁶⁶ У овом типолошком истраживању представљене су и карактеристике вида у српском (Черткова 2005: 154).

недостатка морфолошке диференцијације у видском систему од 11. до 15. века код непозајмљених глагола; то су, дакле, остаци древног незавршеног процеса. С друге стране, то је жива језичка појава, приликом преузимања речи из страних језика. Према схватању ове ауторке, од страних основа образују се две хомонимне јединице: једна са граматичком и лексичком вредношћу свршености, а друга несвршености. Глаголе, слично Чертковој, дели на оне који немају и оне који имају видски корелат, а у оквиру тога се посматрају парови настали префиксацијом и суфиксацијом. Друга класификација заснована је на комбинацији критеријума хронологије и етимологије: прва група потиче из старословенског и староруског језика, друга представља позајмљенице из несловенских (европских) језика, трећу групу чине глаголи на *-ироват*, *-изироват* новијег датума (20. век) настали по моделу прве две групе од непозајмљених јединица. Она у раду предочава комплетан списак. Анализа је показала да се стабилност двовидских глагола у руском не мења с протоком времена и да су они системска појава.⁶⁷

С друге стране, у исто време у Симферопољу пажњу проучавању, опису и функционисању двовидских глагола у руском посветила је Наталија Андросјук (2004а; 2004б), нарочито са аспекта њихове функционалне раслојености (Андросјук 2004б; 2007), те контекстуалне реализације видске вредности и њене специјализације (Андросјук 2011). Став ове ауторке је да двовидски глаголи нису безвидни ни аномалија, већ се уклапају у систем и подређују се општим нормама, а представљају граматичку полисемију (Андросјук 2004б: 114). За класификацију двовидских глагола комбинује се етимолошки и критеријум функционалне раслојености, па се деле на малобројне домаћег порекла и велику групу глагола страног порекла, који даље могу бити опште и ограничене употребе. Двовидски глаголи са функционалним ограничењем, као што су терминолошка, специјална, књижевна лексика, на одговарајућем корпусу, методом фазних парадигми,⁶⁸

⁶⁷ Како запажа Славкова (2009а: 19), поредећи руски и бугарски, број двовидских глагола у савременом руском равномерно расте, као и у бугарском, упркос чињеници што је изражена тенденција ка моноаспектуализацији, тј. видској специјализацији глагола од страних основа у пољском, чешком, украјинском.

⁶⁸ Фазна парадигма је настала према теорији О. М. Соколова (1997), где се разликују четири фазе: почетак процеса – процес; процес – завршетак/резултат процеса; процес – ограничење процеса; јединичност – понављање процеса.

испитују се у Андросјук (2007). Истраживање показује да 45% глагола изражавају минималне парове свршени : несвршени по овом принципу, а 55% глагола изражавају видску парадигму помоћу префиксираних парњака са *про-*, *за-*, *от-*, *с-* (58). И након перфективизације (префикси мењају и лексичко значење) двовидски глаголи не губе своју двовидност, а префиксима *а-*, *анти-*, *де-*, *пере-* глаголи остају двовидски (60). Такође на великом корпусу (45.000 контекста), који је функционално раслојен и потиче из последњих 20 година, Андросјук (2011) покушава да одреди контексте у којима се реализују видска значења и конкуренцију међу њима. Код 50% доминира свршени вид, код 30% несвршени, а код 20% подједнако су заступљени. Несвршени вид доминира: 1) ако постоји префиксални дериват; 2) ако доминира процесуалност над резултативношћу: *тонизироват*, *масироват*; ако глагол има значење 'јесте, бити неко или нешто': *лидероват*, *продуцироват*, *провоцироват*, *симболизоват*, многи од њих се ретко користе у свршеном виду. Међутим, упркос чињеници што глагол у већини случајева функционише као несвршени, у корпусу се срећу примери да функционише паралелно са суфиксираним глаголима: *реализоватсја*, *реализовуватсја*. Као свршени глаголи функционишу: 1) у случајевима када је најчешћи облик пасивног партиципа; 2) ако има суфиксални корелат; 3) када доминира резултативност над процесуалношћу; 4) код глагола образованих од двовидских глагола префиксима *пере-*, *де-*, *до-*. Међутим, доминантна употреба свршеног вида није предуслов за формирање несвршеног парњака, напротив, и ако доминира свршена употреба, префиксални деривати могу несметано да функционишу.⁶⁹

Дакле, проблемима двовидских глагола у руском аутору се често враћају, о чему сведочи и више дисертација. У њима аутори прилазе предмету са различитих становишта. Осим природе двовидности и корпуса двовидских глагола, издвајају

⁶⁹ У бугарском двовидност представља регуларну појаву повезану с категоријама аориста и имперфекта (Иванчев 1971: 181). Осим у наведеној студији, о двовидским глаголима у бугарском в. и Маслов (1963), Иванова (1964, префиксација глагола са основама страног порекла); Станчева (2004, глаголи на *-ира*), Славкова (2009а; 2009б, руски и бугарски). За пољски језик за основе страног порекла в. Кудлињска 1979 (руски и пољски); Кудлињска 1988; Митриновић 1990б (пољски и српски), а за опште особине Кудлињска (1995), Кудлињска (2010) (руски и пољски). Двовидски глаголи у македонском обрађени су нпр. у раду Марков (1980). За руско-српске паралеле глагола са основама страног порекла в. Матијашевић (2000), а уопште Војводић (2000а; 2013а).

се радови у којима се проучава њихово функционисање у оквиру видских парова, те степен њихове моноаспектуализације, њихова стилска раслојеност, адаптација страних глагола, контекстуални параметри за реализацију конкретне видске вредности итд.

3.3. Двовидски глаголи у србистици

За разлику од руске лингвистичке средине, истраживање двовидских глагола, као и вида уопште, у србистици није било жива појава. У граматикама се није расправљало о њиховој природи, већ је само навођена могућност функционисања неког глагола у оба вида.

На двоструке видске реализације најпре указује Даничић (1850: 40). Иако Вук у *Рјечнику* (1852) има глаголе са два видска квалификатора, он у граматикама не скреће пажњу на њих, као што то чини Маретић (1963: 479–480), наводећи глаголе: *именовати, крстити, прстеновати, ручати, силовати, вечерати, вјеровати, те писати, разумјети, тужити, везати, чути, видјети, казати* (само у презенту), а свршени *дати* је са негацијом трајан. Међутим, Маретић (1899/1963: 479) указује и на контекстуалну промену вида, нарочито у плусквамперфекту, глагола у народним песмама, ређе у прози, па се среће несвршени уместо свршеног: *није мени главе жао, већ је мени лонца жао, скупо сам га куповала (управо купила); је ли ти се господар женио* итд., и обрнуто: *и тада ће Тур бити заробљен 70 година, почину три бијела дана*. Слична појава се среће код глагола типа *претрчати, прећутјети, претрчати: претрчао сам читав дан* (Маретић 1963: 480).

Белић (1934а/2000а: 415–416; Белић 1931б/2000е: 219; Белић 2000в: 366) такође истиче да у словенским језицима има читав низ глагола са два вида, два видска значења, они имају оба видска значења у свим облицима, али у одређеном контексту могу имати само један вид. Или каже: „Има глагола који имају исти облик и за несвршени и за свршени вид. Тада се из саме реченице види како га и у којем случају треба разумети”, чиме овој категорији даје флективни карактер (Белић 1933/2000д: 200).

Стевановић у првом тому свог *Савременог српскохрватског језика* (1986: 327) помиње глаголе са оба вида у класификацији глагола према трајању, као и чињеницу да су глаголи на *-иса(ти)* и *-ира(ти)* врло често и свршени и несвршени (Стевановић 1986: 578). У другом тому, под тачком 573 „Глаголи с два вида” описује и набраја двовидске глаголе, појашњавајући да су то „глаголи који су у једном значењу свршеног, а у другом несвршеног вида”, као: *видети, чути, ручати, вечерати, доручковати, обедовати, јести, телеграфирати, телефонирати, образовати, венчати, везати, конфисковати, регрутовати, калајисати, изоловати, ангажовати, финансирати, дипломирати, кауцирати, именовати, прстеновати, саветовати, честитати* итд. (Стевановић 1989: 542–543). Двовидски глаголи, као што је јасно, не могу се разликовати по облику, али није неспорно да они имају вид, што погрешно тврде неки лингвисти (Стевановић 1989: 542). Међутим, да је вид повезан са контекстуалним значењем, а не са лексичким, указује даља разрада, јер он разликује горенаведене глаголе од оних који су у скоро свим значењима једног вида, а само у неком другом, и њих не сматра правим двовидским. Такви су несвршени који се у појединим значењима употребљавају као свршени: *брисати* као *избрисати*: Одлучили су да се *брише* члан 13; затим глагол *вући* као *извући*: Одем своме продавцу, *вучем* доћи лоз, и не добијем ништа; *гађати* и *пуцати* као *опалити*: Нанишаним и *гађам*, али не погодим; *захтевати* и *тражити* као *затражити*: Он је одмах ушао и *захтевао* пиће; Уђем и *тражим* да ми се покаже списак; *јуришати* ’извршити јуриш’: Они *јуришају* и освоје град; *лупати* и *тући* ’драстично победити’: Њихов тим је *тукао* тим гостију са 12 : 0; *молити* као *замолити*: Уђем и *молим* да ми се покаже списак; *писати* ’писмено јавити, написати’: Када му Карађорђије по том *пише* да Турке пошаље у Београд, *јави* му; *питати* ’поставити питање, упитати’: Чим те *пита*, реци му итд. Обрнуто, *казати, казнити, малаксати, стрељати* и сл. – у контексту, каткад, тј. у одређеној језичкој ситуацији, постају имперфективним: Ја вам *кажем*; Време носи, а безвреме *казни*; Војници 3. чете *малаксају*, вичу и падају; И потом ће сваком осуђеном на смрт главу сећи, и само војнике *стрељати*.

У граматици Мразовић–Вукадиновић (1990: 66–67; Мразовић–Вукадиновић 2009: 84) глаголима са оба вида сматрају се они који „истим обликом означавају и

несвршени и свршени процес”, што зависи од употребе у реченици, као: *ручати, вечерати, бити, частити, честитати, јести, класати, крстити, казати* (обично перфективни, али у реченици: *Кажу да је лепа* имперфективног је вида), *сликати се, шкодити, штампати, звонити* и др. Домаћи глаголи на *-овати, -ивати* често могу бити двовидски, као: *даровати, даривати, кумовати, напредовати, назадовати, обедовати, образовати, саветовати* и сл., а сви глаголи на *-ирати, -исати, -овати* из страних језика, као: *студирати, филозофирати, телеграфисати, оксидисати, итрајковати, моделовати* и др., такође су глаголи са оба вида. Међутим, у другом издању напомиње се да може доћи до видске специјализације неких глагола страног порекла, па је, како она наводи, глагол *стартовати* перфективан, а глаголи *блефирати, интервјуисати, тренирати* и др. имперфективни (Мразовић–Вукадиновић 2009: 84).

У *Синтакси* (Пипер и др. 2005: 782) помињу се глаголи који се могу употребљавати у оба вида, тј. двовидски, а у Пипер и др. (2009: 497) и Пипер–Клајн (2014: 178) истиче се морфолошки моменат да у својој парадигми обично имају облике карактеристичне и за свршене и за несвршене глаголе, нпр. оба глаголска прилога.

Ипак, могу се издвојити студије које су за предмет имале двовидске глаголе, њихову природу и постанак, а две кључне су Белић (1955–1956/2000ђ) и Грицкат (1957–1958).

Иако закључци Белићеве студије нису више актуелни, она спада у прве покушаје код нас да се проникне у природу ове појаве и свакако је била подстицајна за друга истраживања. Наиме, Белић (1955–1956/2000ђ: 2–3),⁷⁰ на примеру глагола *писати*, који је у свом основном значењу несвршен, али у неким значењима може имати и два вида, покушава да објасни како долази до могућности исказивања и другог вида. Као услов, он наводи постојање унутрашњег објекта – *пишем писмо* – и преношење свршености из претерита на презент, а несвршености из презента на претерит: „према претериту *писао сам му* развијен је перф. презент *пишем*, а према презенту *пишем* у значењу ’пишем

⁷⁰ Још два пута се враћао на глаголски вид преносећи резултате ове студије: „О глаголах имејущих два вида”, *Beogradski međunarodni slavistički sastanak* 15–21. IX 1955, Beograd, 1957, 483–484, са напоменом да је студија у целини штампана у ЈФ) и „Дискусија о глаголском виду”, *Материјали и дискусије, Међународни сјезд славистов, IV*, Москва, 1962, 2058.

писмо' може се развити и у претериту, као што је горе показано, имперфективни вид [...] Из овога излази да глаголи са унутрашњим значењским објектом или у вези са каквим предметом или именицом која се подразумева – по природи својој у садашњем су времену трајни, а у претериту свршени јер у претериту значе остварен објекат или онај предмет или именицу у актуализованом облику". Белић (1955–1956/2000ђ: 5–7) ове глаголе посматра у словенском контексту, коригујући став А. Мазона да није реч о психолошкој опозицији (на примерима глагола *женити се, крстити се, родити*), већ о својству глагола, иначе би се вид сваког глагола могао тако доживети, и аргуменујући своју тврдњу развојем вида преко унутрашњег објекта. Такође се не слаже ни са Карцевским да су то неодређени глаголи и истиче да они имају вид – или свршени или несвршени – у зависности од употребе (Белић 1955–1956/2000ђ: 7). Што се тиче њихове старине, мишљења је да ови глаголи нису остаци неког старог стања и да су они могли служити у стварању видског система, већ напротив да су се они развијали независно од стварања видског система (Белић 1955–1956/2000ђ: 9). Његово је објашњење из два разлога превазиђено: прво, због развијања перфективних значења код непрелазних глагола: *звонити* и сл., а друго, због везивања перфективности за претерит и имперфективности за презент.

Друга је студија из средине 20. века и представља први пример систематизације двовидских глагола у српском језику (Грицкат 1957–1958). Под утицајем Маслова и Виноградова, ауторка двовидске глаголе посматра као хомонимске парњаке, свршено и несвршено семантичко поље чланова видског пара (Грицкат 1957–1958: 99). Двовидским глаголом сматра сваки који може имати оба вида кроз целу полисемну структуру или само у појединим значењима (И(мперфективност) = П(ерфективност), И > П, И ≠ П, али не и П < И). Двоаспектност у глаголима је или потпуна или непотпуна. Грађа је подељена у четири групе на основу творбене мотивисаности, етимолошко-хронолошког критеријума и распрострањања двовидности. Прву чине неизведени двовидски глаголи, примарно (*моћи, јести, ићи*) и они који се у савременом језику више не осећају изведеним (*стрељати, честитати*): *бити (бијем), бити (будем), битисати, брисати, вапити, везати, видети, вући, гађати, грунути, дати, дети*

(дести, денути), жалити се, захтевати, звати, зоставити, имати се, искати, ићи, јести, казати, кладити се, куцати (се), лупати, малаксати, менити (се), мењати (се), молити, моћи, настојати, настојити, облачити, писати (се), питати (се), пити, плинати, походити, пробати, просити, пуцати, разумети, родити (се), ручати, свидети (се), сипати, слишати, страдати, стрељати, тражити, тужити, тући, чатисати, честитати, чути. Другу групу чине мотивисани глаголи: алатити, амбисати се, баталити, баитинити, бирмати, близити (се), брадати, бркати, влатати, гласати, данити, женити се, звонити, здравити (се), истоветити се, јавити, јуришати, казнити, класати, клипати, кончати (се), користити, кризмати, крочити, крстити, листати, мирбожати се, мирбожити се, ноћити, пазарити, пленити, ресати, ровашити, рочити, сањати, снити, свилати, сликати (се), стасати, судити, трампити, ћарити, ћелепирити, ужинати, цветати, частити (се), шићарити, шкодити, штампати. Трећу групу чине донекле продуктивни глаголи са суфиксима -ова-, -ева-, -ива- домаћих основа. Код њих једно од продуктивних значења професије или привременог бављења неким послом не показује двовидност него имперфективност, као: учитељовати, царовати и сл.: васкрсовати, вјеровати, врбовати, годиновати, дановати, десетковати, дјеверивати, доручковати, духовати, зимовати, зламеновати, именовати, љетовати, напастовати, покладовати, потребовати, прстеновати, руковати, силовати, сјетовати, узроковати, цјеливати (код њих је доминантно имперфективно значење према језичком осећају савремених говорника, али се могу срести примери који показују и перфективности), те: даровати, даривати, дејствовати, деловати, жртвовати (се), заветовати (се), кумовати, назадовати, напредовати, обедовати, образовати, паљетковати, проузроковати, разликовати, расходовати, саветовати, штетовати. Четврту групу чине глаголи који су за данашње језичко осећање несумњиво перфективни, али показују знаке морфологизоване или контекстуалне имперфективности, која их ипак не сврстава у ред двовидских глагола.⁷¹ И управо је та четврта група најпогоднија за анализу природе развоја

⁷¹ Из ове студије Ирене Грицкат изостављени су, а чинили би пету групу, глаголи на -ирати, -исати (-осати) и -овати (атерирати, калајисати, жигосати, аванзовати) са основама страног порекла, чији је број неограничен, а природа њихове двовидности је општесловенска (Грицкат 1957–1958: 66).

двовидности. Наиме, Грицкат (1957–1958: 95), питајући се има ли перфективних глагола који у понеким својим значењима могу бити двовидски, као што то могу бити имперфективни, закључује да до тога не може доћи због природе саме перфективности. Сваки случај секундарне имперфективности код исконски перфективних глагола је привидан, као код наведених: *дати*, *казати*, *казнити*, *родити*, *стасати*, *крочити*, *баталити*, *малаксати*. Али сви су ти глаголи у ранијим епохама били двовидски, па се из ње развила перфективност (неки су потпуно прешли: *ставити*, *платити*), или је имперфективни вид ређе у употреби као код *малаксати* (Грицкат 1957–1958: 95–96). Други вид привидних изузетака представљају глаголи *стати* и *познати*. Они су контракцијом и аналошким уопштавањем инфинитива или презента постали од *стајати* и *познавати*, што представља хомонимију, а не двовидност. Примери попут: *Сву ноћ легох не заспах* и сл. могу се тумачити и као синтаксичка недотераност, неконгруентност, што наводи и Маретић (Грицкат 1957–1958: 96–97). Дакле, данас, двовидски глаголи су или пореклом имперфективни, или двовидски од момента када их можемо пратити (Грицкат 1957–1958: 97). Пошто двовидност не настаје из перфективности, а префиксирани глаголи су изразит пример тога, у грађи их није било. Малобројни глаголи код којих би се могао издвојити префикс су, према њеном мишљењу, или деноминали или позајмљенице, калкови, а не перфективизовани глаголи: *захтевати*, *настојати*, *облачити*, *познати*, *походити*, *разумети*, *свидети се*. Дакле, процеси иду од имперфективности ка двовидности или преко двовидности даље ка перфективности (Грицкат 1957–1958: 98). Промене вида се не дешавају у вези са временима, трагови тога остали су у руском (Грицкат 1957–1958: 98). Изузеци попут *дати*, *казати*, *разумети*, који показују зависност вида и времена, могу се објаснити морфо-фонетским разлозима (*дати* се укршта са облицима *давати*, као *стати*, *познати*) и прагматичким (*каже*, када се користи као узречица, па видски ликови глагола попут *вели*, *рекне* и сл. врше утицај на њега), *разумети* је био перфективан у целини, и то се у неким крајевима чува (Грицкат 1957–1958: 99).

Има случајева када су значења парњака једнака, као што је *класати*, то је тип чистих видских парова. Непотпуни видски парови су када у имперфективном има више значења, типа *дети*, *звонити*. Међутим, има незнатан број глагола

којима значења у ова два вида нису уопште једнака: *битисати, злоставити, имати се, чатисати, јавашити, плинути, судити* (Грицкат 1957–1958: 100–101). За њих се не би могло рећи да се њихова перфективност развила из имперфективности, нити да су оне биле повезане у двовидност (Грицкат 1957–1958: 100). Она не прихвата, према Досталу, неутрализацију вида у двовидским глаголима као трећем типу, први је у ком су значења идентична, а у другом се разликују. Показује се повезаност између поделе неизведени–изведени, старији (настали у прасловенском) – млађи (настали на српском терену) и односа перфективности и имперфективности. Код неизведених и старијих је $I > II$, а код изведених и новијих $I = II$ (102).⁷² Глаголи страног порекла, који се семантички не гранају, пример су такође за чисто видско парњаштво (Грицкат 1957–1958: 104–105). Развој полисемије код глагола иде на штету чистог видског парњаштва. У чему је веза између новине глагола и чињенице да се у служби његовог перфективног вида јавља исти облик и поред могућности продуктивне префиксације? Закључак је да извесна имперфективна значења не добијају перфективне парњаке путем префиксације, па у свом морфолошком опсегу стварају перфективност и то су они глаголи који садрже значење финалности, поступка са јасно одређеним смислом и циљем. Њихово перфектизовање би било могуће само празним префиксима, а такви се не налазе лако (Грицкат 1957–1958: 109). И. Грицкат, као и Белић, одбацује претпоставку да двовидски глаголи представљају наслеђе, остатке, из времена пре морфологизације вида. Она сматра да су се разлози за њихов настанак опет јавили, а двовидски нису исто што и неморфологизовани или безвидски (Грицкат 1957–1958: 111). Јужнословенски језици, српски, бугарски и старословенски имају велики број двовидских глагола

⁷² Међутим, грађа у РСАНУ и РМС показује да и код новијих глагола страног порекла имперфективност преовладава у неким случајевима, јер у заглављу речничког чланка код бројних глагола налазимо видску квалификацију *несвр. (ретко свр.): диктовати, интерпретирати, интерпретисати, интерпретовати, интерпунгирати, калкулисати, карантинирати, карантинисати, карантирати, колпортирати, негирати*, осим код помињаних домаћег порекла: *завидети, запомагати, злоставити, мађијати, мењати* (I. 4. а. в.), *напредовати, судити, несвр. (ређе свр.): зрећи², оружати, чистити*. Обрнут случај ретко је посведочен *свр. (ретко несвр.): надсвџдити (се), наоблачити* (II. ~ се I.), *насматати, свр. (ређе несвр.): даћи, родити, стајати стајати*, или обично *свр.: маћкати/мањкати* (3), *мркнути* (I. I. а).

и мању могућност образовања префиксираних глагола. Српски језик није сиромашан у префиксима за промену значења, али у погледу чисто видских (какав је у руском *вы-*) јесте архаичан (Грицкат 1957–1958: 115). Број двовидских глагола у неком језику стоји у обрнутој сразмери са бројем префикса који могу служити чистој перфективизацији (Грицкат 1957–1958: 117). Бугарски има доста двовидских, али мало чистих префикса. И у бугарском префикси служе за то да се створи нов значењски прелив, нова лексема. У пољском је мање двовидских у корист перфективизације. И сама чињеница да неки језик има развијен систем глаголских облика умањује могућност граматичке употребе префикса (Грицкат 1957–1958: 124). Такође, уз низак степен граматичке префиксације иде и низак степен суфиксног проширивања основе немотивисаних глагола. У српском језику нема префиксације без промене значења глагола (Грицкат 1957–1958: 128).

Постоји већи број студија о двовидским глаголима са основама страног порекла, тачније о глаголима са суфиксима *-ирати*, *-исати*, *-овати*, а које су везане за фреквенцијску, хронолошку и територијалну дистрибуцију, као и дистрибуцију у зависности од порекла основе, као Павловић (1940); Скок (1954–1955); Скок (1955–1956); Јоцић (1969); Ристић-Цвијић (1970); Шипка (2001); Бугарски (2002). О двовидским глаголима са страном основом, њиховој префиксалној деривацији и статусу деривираних глагола говори се у Матијашевић (2000); Спасојевић (2014) (уп. и Станојчић 1996: 125–126; Стевановић 1952). Низ запажања везаних за префиксацију, видске парове и двовидске глаголе изнео је Клајн (2011: 79–82) у својој студији посвећеној лексикографској обради видских парњака. Имперфективне глаголе са перфективном употребом, какве наводе Маретић, Грицкат, Стевановић, назива глаголима „неизвесног двовидског статуса” и сматра да би тек анализа грађе могла да покаже њихову праву видску вредност. Он сматра да њих треба разграничити од правих двовидских, и то можда на основу постојања префиксираних парњака, јер *звати* има *позвати*, а *видети* нема (*баталити*, *баштинити*, *јести*, *јуришати*, *канити*, *сањати*, *свидети се* и сл.). С друге стране, истиче да треба преиспитати оне који су аутоматски добили оба вида, као *поштовати* (: *испоштовати*), *претендовати*, *римовати (се)*, *учествовати*, *напредовати*. Такође, и поред тога што је у студији навео подугачак списак једновидских глагола на *-ирати*, *-исати*, *-овати*, за које је иначе

уврежено мишљење да су двовидски, наводи низ глаголи који су у речницима обележени као двовидски и чији статус треба преиспитати. Дојчил Војводић (2013: 161) тврди да при граматичкој деривацији двовидских глагола (перфективизацији префиксима и имперфективизацији суфиксима) не долази до сужавања аспекатске вредности примарног двовидског глагола, а префиксални или суфиксални дериват наставља своју егзистенцију.

3.4. Могућности утврђивања инвентара двовидских глагола

Утврђивање инвентара и броја двовидских глагола, њиховог удела у лексикону и квантитативних односа међу самим творбеним, семантичким и етимолошким групама двовидских глагола у неком језику свакако спада у један од задатака истраживања (Андросјук 2004б: 110). Како је наведено, овим питањима се за руски језик бавила и Горобјец (2008; Горобјец 2010а). Када је српски језик у питању, покушај квантитативног представљања начињен је у раду Радојковић (2013), где је ексцерпција извршена из РСЈ и *Речника нових речи* Ивана Клајна. Забележено је укупно 1610 двовидских глагола (РСЈ – 1489, Клајн – 121, од тога је 68 потврђено у оба речника, а 53 само код Клајна) (Радојковић 2013: 88). Међу прикупљеним двовидским глаголима највише их је било са суфиксом *-ирати*: 964, са *-овати* 383 и са *-исати* 203, што значи да немотивисаних глагола и глагола са другим суфиксима има свега 60. Овакви спискови обично настају на основу лексикографских извора, где, с једне стране, долази до изражаја проблем функционалне раслојености: стилске, хронолошке и сл., јер речници могу бити нормативни, дескриптивни, речници нових речи итд. С друге стране, искрсава проблем што видска квалификација глагола не одговара њиховој употребној вредности, како је приметио Клајн (2011), јер се испоставља да је код појединих глагола дошло до специјализације вида. Да би се утврдио коначан корпус, добро је поћи од списка који се може сачинити на основу речника, па проверавати видску реализацију у контекстима, какве би пружали ваљани електронски корпуси (попут ЕК). Међутим, с обзиром на продуктивност творбеног модела глагола са страним основама и суфикса *-ирати*, *-исати*, *-овати* овај метод не би било практично применити. Из тих разлога нећемо се бавити статистиком приликом анализе ових глагола. Наш корпус је заснован на 18 књига

РСАНУ, а од *оцарити* до *ш* из РМС (инвентар глагола је дат на крају рада), контролно су коришћени РСЈ и ОРСЈ. Но, два последња речника не доносе контексте и настали су на основу РСАНУ и РМС, али су квалификације вида у њима претрпеле корекције. У случајевима када нам је било неопходно контексте смо узимали из ЕК.

У корпус су ушли сви глаголи који имају квалификаторе свр. и несвр. у заглављу речничког чланка, што подразумева да се двовидност односи на целу лексему, али и они глаголи код којих речници бележе ограничење видске реализације са ретко/ређе свр./несвр., као и они код којих се само у поједним значењима могу јавити оба вида. Исто тако, у анализу су укључени и глаголи који не показују могућност двовидске реализације у неком од значења, већ у различитим значењима имају различит вид.

3.5. Дијагностички контексти за утврђивање вида двовидских глагола

Двовидски глаголи специфични су по томе што се њихове видске вредности испољавају у контексту. Оне нису енкодиране у самој лексеми, већ се енкодирају у употреби, садејством већег броја чинилаца. Наиме, да би се утврдило у ком је виду глагол употребљен, тј. да би се декодирала његова видска вредност, неопходно је сагледати већи број параметара који чине дијагностички контекст за утврђивање свршености или несвршености. Пошто се вид код двовидских глагола заправо испољава као у несловенским језицима, могу се применити разни тестови за његово утврђивање. У енглеском се користи већи број тестова, но, они свакако нису универзални и морају се утврђивати и прилагођавати одређеном језику.⁷³ У досадашњој литератури је свакако указивано на поједине критеријуме за утврђивање свршености или несвршености код глагола, које ћемо овом приликом систематизовати (уп. код Риђановића 1976: 80–84). Када је српски језик у питању, на основу језичког нивоа на ком се испољавају и на основу јединица које их чине,

⁷³ Ови тестови се у енглеском могу свести на неколико типова: а) модификација прилозима: *when / how long, in two hours / for two hours*; б) супституција трајном формом глагола, нпр. *-ing*; в) тестови трансформације, који подразумевају извесне пресупозиције и импликације (Клајн В. 2009: 62).

дијагностички контексти се могу поделити у неколико група: морфосинтаксички (глаголски облици и њихова употреба), синтаксички (тип конструкције), лексички (лексички маркери, таксисни спецификатори итд.) и др. Уз дијагностичке контексте може се комбиновати метод семантичке парафразе, који подразумева да се вид показује и употребом синонимног глагола код кога је вид класификациона категорија.

3.5.1. Морфо-синтаксички дијагностички контексти

Глаголски вид и глаголско време⁷⁴ развили су се у два граматичка система у словенским језицима, али са одређеним степеном међузависности. Према теорији ФСП, вид је центар поља аспектуалности, а време поља темпоралности, но у контексту они се обједињују у аспектуално-темпорални систем (Бондарко 1987; Бондарко 1990; Бондарко 1999; уп. и Војводић 2001а: 50). Дијахроно посматрано, вид се развио из времена, тј. везао се за поједине основе и на тај начин граматикализовао (уп. Белић 1931а/2000а; Белић 1934а/2000а). Ипак, у лингвистици дуго се задржало, рецимо, изједначавање перфекта и перфективности (уп. Комри 1976). Вид и време представљају два комплементарна погледа на глаголом исказану ситуацију, и то из различитих смерова. Када говоримо о виду, имамо унутрашњи поглед на ситуацију, унутрашњу темпоралну структуру, а када говоримо о глаголском времену, у питању је спољашњи поглед на ситуацију, темпорални оквир ситуације. Време је деиктичка категорија, која дату ситуацију одмерава у односу на одређену референтну тачку у времену, која може бити у садашњости, али и прошлости или будућности, дакле, може се поклапати са моментом говора, али и не мора (уп. Комри 1976: 5; Дал 1985: 25; Смит 1991: 1; Станојевић–Ашић 2008: 11–14). Време је једноставна, неограничена димензија, која је аналогна простору⁷⁵. Смит (1991: 57–58) сматра да је време

⁷⁴ Лингвистика време сагледава на неколико нивоа: а) као општу лингвистичку категорију – темпоралност; б) као граматичку глаголску категорију; в) као глаголска времена и њихове функције и употребе (Станојевић–Ашић 2008: 13).

⁷⁵ Да се време концептуализује помоћу простора, тј. да је концепт времена спацијалне природе, показала је у својој студији Људмила Поповић (2008), проучавајући категорију акционалности у српском и украјинском језику.

једноставна димензија, па ни број могућих односа међу ситуацијама није велики.⁷⁶ Ситуације се могу појављивати појединачно, у секвенцама (сукцесивност) или се могу преклапати потпуно или делимично (инклузија) (Смит 1991: 68). Оне могу бити у односима симултаности, антериорности и постериорности.

Глаголско време је граматичка категорија која се може изразити флективно, глаголским облицима, односно наставцима. Број глаголских облика, као и њихов инвентар за исказивање стварног времена, разликује се од језика до језика. У неким се са више глаголских облика изражава прошлост, садашњост или будућност, у неким не постоје облици за разликовање прошлости и „непрошлости” или садашњости или „несадашњости“, а има и језика који ову категорију уопште не познају (Смит 1991: 58). Глаголска времена спадају у процедуралне изразе.⁷⁷ Однос између вида и глаголских облика варира од језика од језика. С обзиром на оделитост ова два система, већина глаголских облика је неутрална у погледу избора глаголског вида, док се ограничења у избору вида срећу код мањег броја глаголских облика.⁷⁸ Наиме, у српском језику, уколико је глагол употребљен у облику инфинитива, презента, перфекта, плусквамперфекта, футура I, футура II, потенцијала (и потенцијала прошлог) и императива, морфолошки критеријум се не може користити као параметар за утврђивање вида. Видску информацију могу енкодирати два „невременска” и нелична облика – глаголски прилог садашњи и глаголски прилог прошли – и још два глаголска облика из система времена – имперфекат и аорист. Док се глаголски прилог садашњи и имперфекат могу употребљавати само од глагола несвршеног вида, аорист се, мада је могућ и од несвршених, углавном гради од глагола свршеног вида, као и глаголски прилог прошли. На основу данашње језичке употребе, њима се може прикључити и плусквамперфекат, који се претежно гради од глагола свршеног вида, али се не искључује његово образовање ни од глагола супротне

⁷⁶ Међутим, у помињаној студији Поповић Људ. 2008 време се концептуализује као тродимензионални контејнер, а не као оса, што ове односе усложњава и умножава.

⁷⁷ Концептуални изрази су класе речи које се односе на концепте, тј. на менталне репрезентације (предмете, догађаје, појмове). Ту спадају именице, глаголи и неки прилози (отворене класе). С друге стране, у процедуралне, који дају неку инструкцију, спадају предлози, везници, заменице, квантификатори и наставци за глаголска времена (затворене класе). Ово је подела коју је увела генеративна семантика (уп. Станојевић–Ашић 2008: 18).

⁷⁸ Према Комријевом мишљењу (1976: 71), управо ова ограничења спадају у најзанимљивије проблеме односа између вида и времена.

видске вредности (уп. код тих глаголских облика Стевановић 1989; Танасић 2005: 345–475; Станојчић–Поповић 2011: 385–407; Мразовић–Вукадиновић 1990: 67–68; Мразовић–Вукадиновић 2009: 82–83 и др.). С друге стране, то би значило да се двовидски глаголи могу употребити у свим глаголским облицима.

Навешћемо потврде када употреба двовидског глагола у одређеном облику представља дијагностички контекст за утврђивање вида.⁷⁹

Образовање глаголског прилога садашњег ограничено је на глаголе свршеног вида, било да се показује симултаност вршења радњи, као код овде наведених примера са глаголом: *ангажовати*, *везати*, *комбиновати*, *малаксати*, *снити*, било да се герундском конструкцијом исказује обухваћеност, тј. временски оквир за вршење радње више јединице, као у примерима са: *баталити*, *грезнути*.

Он је, не *ангажујући се* (= *радећи*) отворено ... држао могућност везе са Србијом у резерви (Поп. В. 1, 9). Одговори Мара осорно, не *баталећи* (= *батаљујући*, *прекидајући*) посла (Ћор. С. 10, 165). Кверулантска параноја ... настаје такође сличним знаковима *везући се* (= *везујући се*) на један сукоб (Поп. Добр. 1, 379). *Грезнући* (= *утапајући се*) и спотичући се, Рашко се освртао за собом (Ђукић Т. 1, 56). Можда је требало читаву изложбу аранжирати *комбинујући* (= *удружујући*) поједине просторије са сликама и киповима (Чалић Е., XX век 1939, 551). И све поново загрца, загрца, као у болу, као у бунилу, *малакишући* (= *стишавајући се*) у пригушеним криковима (Хумо, СКГл НС 16, 407). Цело вече и ноћ, ни *снијући* (= *сањајући*) ни бдијући ... седео је у собици (Петр. Б. 1, РМС).

Међутим, ако глаголски прилог садашњи изражава антериорност (што је иначе типично за глаголски прилог прошли), као у примерима са *видети*, *гласати*, углавном се таква таксисна конструкција обогаћује још неким значењем – каузалним, консекутивним, кондиционалним и сл. (Поповић Људ. 2014: 67–68). У овом случају, може се заменити глаголским прилогом прошлим. Оваква употреба је и према мишљењу наведене ауторке и према нашој грађи карактеристична за глагол *видети*, и то у значењу когнитивне перцепције (уп. Спасојевић 2012: 570). Ови примери упућују на то да би глаголски прилог садашњи само од двовидских глагола могао изражавати антериорност, док је у оваквим конструкцијама уобичајен глаголски прилог прошли.⁸⁰

⁷⁹ Наравно, мора се имати на уму синкретизам облика другог и трећег лица једине имперфекта и трећег лица множине аориста, трећег лица једине аориста и презента итд.

⁸⁰ У примеру: „Спасава” [је], *вјерећи се* са дјевојком баченом на просјачки штап, проституирајући је на легалан начин (Матош, РМС), у конструкцији са антериорним таксисом

Властела *видећи* (= *схватајући/схвативши*) га да није за владооца вољаше Владислава (Дан. Ћ. 7, 25). *Не видећи* (= *сознајући/сознавши*) од њега никаква одговора, тако пођем царском џамберлану (Зел. 3, 133). Афис-паша *видећи* (= *схватајући/схвативши*) да Срби не мењају по његовој вољи своје ћуди, дигне се са свом својом војском да онуда за у Београд прође, куд је њему драго (Бат. 1, 181). *Гласајући* (= *бирајући/изабравши*) законски предлог о реконструкцији флоте за трговину ... немачки народ је ... показао вољу да хоће да живи (Правда 1917, 248/1).

Други облик који, поред временске, имплицира и видску информацију јесте имперфекат. Ово је облик за који граматике констатују да је у све ређој употреби у савременом српском језику. Контрастирајући систем глаголских времена у српском и француском језику, Станојевић–Ашић (2008: 172) износе закључак о томе да је имперфекат у систему глаголских времена у српском постао сувишан захваљујући граматикализацији опозиције свршено : несвршено, јер оно што се раније означавало имперфектом данас се означава перфектом несвршених глагола.

Па се ондар окрену нама, те и нам честита нову годину, онако на сухо – без љубљења, јер ... *се не бегенисаше* (= *жељаше*) с нама љубити (Вул. С. 2, 118). Далматински мрнари *братимљаху се* са Русима (Мат. 11, 80). Ти оде, а ја *вељах* (= *говорах*) да га мало причекамо (Трешњево, Пеш.). *Виђаше се* да је црква била сва молерисана (Велимировић М., Дело 3, 434). Турска ће војска заузети Дубровник. Овако *гласоваше* (= *гласише*) порука порте (Војн. Л. 1, 30). Ћегођ Туре бјеше доходило, | Сваки њему овцу *дариваше* (= *поклањаше*) (НП Вук 4, 96). Сеђаше он у кругу неколико пријатеља и ... *доскакаше* свакоме и својим духовитим шалама и доскочицама (Весел. 16, 304). Лијепо ми *завиђаше* (= *показиваше завист*) за мој толики труд и муку (Банија, Ворк.). Но муха свакако пази на њега, или по срећи или што оно мјесто јошт *заудараше* соком (Љуб. 2, 12). А владика крсти чедо младо. | *Крстише* га и *знаменоваше* (НП Вук 9, 313). Он се за њих живо *интересоваше* (Мил. М. Ћ. 13, 119). Румен и бледост *мењаху се* по краљеву лицу (Јакш. Ћ. 3, 59).

Овај облик је карактеристика нарације у народним говорима, када говорник изражава доживљеност ситуације у њеном трајању (Танасић 2005: 429–430), што се, природно, преноси и у књижевноуметнички стил. Осим тога, могуће је да се овај облик имперфекта код глагола страног порекла новијег постања, као *интересовати се*, користио да би се истакле видске карактеристике глаголом исказане ситуације, поред стилских карактеристика – експресивности, на коју указује прилог *живо*, рекли бисмо, у улози интензификатора овде.

Аорист се у савременом српском језику формира претежно од свршених глагола, да би се исказала или представила доживљеност ситуације реализоване непосредно пре тренутка говора или давно пре њега.⁸¹ Но, овај облик срећемо од несвршених глагола, када се не истиче процесуалност, обично уз темпоралну квантификацију⁸², и за ситуације које су се дезактуализовале (*Долазише ли они?*) (уп. Танасић 2005: 427). Облик аориста двовидских глагола углавном упућује на перфективни вид.

Викну силан те лаке телале, | А телали *азураше* (= *спремише*) војску (Новић 5, 112). Куршум му је раздробило леву руку; *ампутираше* је (Јакш. Ђ. 6, 168). Видећи да немају куд, они се *барикадираше* (= *забарикадираше*) у поштанској згради (Јаз. М. 2, 50). Пава је моја имала прилику само ... виђати, људе, који *се* госпоцки *васпиташе* (Рув. К. 2, 196). *Везаше* му руке наопако, | Везаног га воде кроз планину (НП Вук 3, 11). Жене спремише вечеру и хајдуци *вечераше* као цареви (Весел. 6, 145). Ама ја *видох* отоич, где се он искриви. Мал' не паде (Стер. 11, 33). Они ижљубише све у руку и ту се узајамно *дариваше* (Весел. 18, 295). Али пушке не *даше* му рана (НП, БВ 1905, 181). Већ трећи дан *заветовасмо* једно другом вечиту верност и љубав (Шапч. 11, 62). Завирио један пас крмку у корито гђе бјеше пунано скроба и кукуруза, па му *завиђе* (= *позавиде*) и рече (НПр Врч. 4, 10). *Изоловаше* неколико врста микроба ... и на њима почеше детаљније проучавати праву природу њихову (Батут, СКГл 8, 35). Сарадници и дописници дневних и вечерњих листића *интервјуисаше* и гђу Кају (Срем. 4, 293). Аман, пашићи, *мањкасмо* (Марк. М. 2, 50). Домаћи дочекаше Јанка с узвицима, и сви се *мирбожаше* с њим (Мат. 8, 416). Мислећи тако, дође ми те *питах* (= *упитах*) мајку, да ли су баба били закопали (Вул. С. 1, 25). Нужно је стрести и лице и доба ... да заборавим оно што икад *пробах* (Уј. Т., РМС). А како *чух* баш сада на последњем путу, почели су и сами сељаци чинити те размене (Мил. М. Ђ. 9, 308).

Када је глаголски прилог прошли посреди, може се, такође, у великој мери говорити о облику као индикатору свршеног вида, на шта указују изабрани примери.

По том, *благодаривши* Милошу на његову труду и старању за општу срећу, разиђу се (Вук 8, 183). Кентаура је човек створио *везавши* људску главу с коњским телом (Ред.). И *чувши* беседу ову ... | Сви смо му за право дали (Ил. В. 2, 23). Једном је једна удовица, не *могавши* да плати станарину, требала бити деложирана с петоро дјете (Цес. 7, 15). Препоручио [ме] бијаше ...

глагола *верити се*.

⁸¹ О природи и карактеру аориста писано је од Маретића (1963) и Мусића (1926–1927), М. Ивић (1958а), Вуковића (1967), до најновијих синтакси, а посебно су се аористом несвршених глагола бавили Белић (1925–1926/2000ђ) и Сладојевић (1955–1956).

⁸² На то указују и Мразовић–Вукадиновић (1990: 68; Мразовић–Вукадиновић 2009: 83), како за аорист, тако и за глаголски прилог прошли, дакле само уз изразе којима се спецификује трајање радње: Они *певаше* и *играше* целу ноћ, *Ишавши* непрекидно сатима, он леже да се одмори.

покојни Стеван Ђурић конзул ... *имавши* од мене из Мљетака писмо (Зел. 1, 69). Хришћанство није могло да поруши све успомене старе религије, ни обичаје, ни обожавање богова, већ их је, примивши их, модификовало, *давши* им други облик и хришћански тип (Павловић Д., ПГл 1892, 23). *Оријентовавши се* уз помоћ станице Стрепетов без велике тешкоће нађе ону сиву кућу (Ђорђ. П. 3, 75).

Када је даље посреди веза вида и глаголских облика, она прелази на синтаксички (и семантички) ниво, јер се и глаголски облици који се формирају и од глагола свршеног и од глагола несвршеног вида не могу употребљавати за исказивање свих ситуација. Неке ситуације изискују само глаголе једног или другог вида (уп. Танасић 2005: 349). Тако, рецимо, позната је чињеница да се апсолутни (прави) презент употребљава само од глагола несвршеног вида,⁸³ а за указивање на актуелни тренутак често се употребљава и прилог *сада*. Такође, референцијалне радње, било да су исказане апсолутним било релативним презентом, подразумевају несвршени вид (Танасић 2005: 365).

Јеси ли азурисао коња? – Ево га *сад азуришем!* (= *опремам*) (ЦГ, Шоћ). *Сада* неко њен тамо у Тарнову *грезне* безнадно (Андрић 7, 293). Одлетеле су испод крова ласте | Ту *сада* јато кобних тица *грне* (= *нагрће*) (Шант. 4, 44). Гледа само себе и свој интерес, или боље рећи, он *сада* само *интересира* (Срем. 16, 55). *Сад видим* (= *схватам*) да није доста ни 50! (Радон. Н.). *Сад мења* уверења онако као и те његове новине (Галог. 1, 47). *Сад* они *минирају* пруге и друмове (Поп. Ј. 4, 76). *Сад суди* гуњ и кожух. Капут се више не пита (Ћоп., РМС).

То такође важи и за квалификативни презент и презент којим се износе уобичајене чињенице, као у овом примеру.

Законик *казни* саучесништво у кривичним делима (Петровић Р., Зап. 4, Цетиње, 1921, 231).

Међутим, само уколико препознамо да се конкретним глаголом исказује такво значење, оно нам може бити валидан дијагностички контекст за утврђивање вида. У активној и пасивној конструкцији неререференцијалне радње се исказују само перфектом или футуром од несвршених глагола, док се референцијалне радње могу употребити од глагола оба вида (Танасић 2005: 400, 414, 435).

Императив је, рецимо, занимљив по томе што се овим обликом у зависности од избора вида преносе прагматичке информације, нарочито уз његову употребу

⁸³ Још Вук (1818: LIV) и Даничић (1850: 40) напомињу да се садашњим временом свршених глагола у српском не може одговорити на питање *шта радиш?* као код осталих глагола, па и Маретић (1963: 479) издваја ово „практично правило” у форми питања, што се користи и данас (Пипер и др. 2009: 497–498).

са негацијом, о чему је, осим у граматичким описима, писано и у више студија. Наиме, негираним императивом од имперфективног глагола преноси се строга забрана (Ивић 19586; Јонке 1964–1965: 71). Свршени вид изражава неутралну заповест, он је учтивiji, формалнији, док несвршени вид изражава вишекратност, али може бити неформалан и може се схватити и као строга заповест, груба наредба (Бенаћио 2013: 170; уп. и Кликовац 1996: 138). Свршени вид се користи за једнократне радње с фокусом на постизање циља (молба, учтива наредба са задатком, савет, препорука (*Отворите врата, молим вас; Прочитајте причу; Дечак има слаб слух. Пошаљите га код лекара*), а несвршени за вишекратне, процесуалне и има значење „приступања дејству” и строге забране (*Пишите : напишите нам по који ред сваки дан; Не бацајте смеће*), одобрење (*Пушите, пушите мени то не смета*) (Бенаћио 2013: 181–182).⁸⁴ Ово се потврђује и у примерима.

Авион се спушта. *Вежите се* (= *причврстите се, свр.*) за седиште! (Ред.). *Веж’ се* (= *везуј се, несвр.*)! стој као да си везан! викне хајдук улазећи у кућу (И–Б 2). *Вежи се* (= *везуј се, несвр.*)! У тамницу. Ја ово говорим у име власти (Нов. 23, 182). *Вежите се* (= *везујте се, несвр.*)! – повиче Недељко. Арнаути ... положише оружје и сташе се везивати (Поп. 3., Браство 11, 303). Кад ме пођеш бријат’, *не вруштукуј* (= *не узимај за доручак, несвр.*) лука (Змај 1, 271). Де, молим те, *ангажуј се* (= *заложи се, свр.*) као за себе лично (Петр. П. 2, 205). Деде ми *кандидуј* (= *предложи, свр.*) неког Србина ... да га пошљем тамо за управитеља (Доман. 6, 454). Замеси и разви и опет сави [тесто], а *опетуј* (= *понови, свр.*) тако још у два маха (Поп. К. 1, 238). *Родите* (= *створите, свр.*) већ једном ту проклету пријаву! (Крл., РМС). Гледајте па *врбујте* (= 1. *наговарајте, несвр.*; 2. *наговорите, свр.*) на то и друге који крава имају [да заједнички израђују млечне производе] (Поп. Дим. 1, 89). *Види* (1. *кушај, несвр.*; 2. *испробај, свр.*) ово вино какво је (Ред.).

Разлика између учтиве заповести и грубе наредбе видљива је у изабраним реченицама са глаголом *везати*, те и у реченици са негираним императивом од глагола *вруштуковати*. Молба и тражење препоруке у реченицама са глаголом исказане су свршеним глаголима *ангажовати*, *кандидовати*, инструкција је изречена у реченици са глаголом *опетовати*, радња са резултатом у реченици са

⁸⁴ Узимајући у обзир опозицију телично/ателично, Тома (2002) императив посматра у афирмативним и негираним исказима, као и приликом исказивања једнократне и понављане радње, истичући значај постојања границе при избору вида за изрицање императивних исказа како би се постигло одговарајуће прагматичко дејство. Такође, учачава се веза између несвршеног вида и обраћања једном лицу, и свршеног вида и обраћања већем броју (Бенаћио 2013: 181).

глаголом *родити*. Неретко реченице са двовидским глаголом у императиву нуде две видске интерпретативне могућности, као, рецимо, у последња два примера.

Дакле, у наведеним случајевима сам облик у коме је употребљен неки глагол може дијагностиковати његов вид, а томе такође може допринети и његова синтаксичка употреба. У првом случају имамо чист формални критеријум, док се у другом случају срећемо са семантичким, који је варијабилан, јер су могуће различите интерпретације и перспективе посматрања дате употребе.

У морфо-синтаксичке параметре спада и веза између вида и реципрочности. Према испитивању и закључцима изнетим у раду Миличевић (2011), дистрибуција повратне речце *се* чешћа је уз несвршене глаголе, а реципрчни маркер *један другог* уз свршене.⁸⁵ Ипак, прецизне корелације се не могу успоставити, већ се само предочавају тенденције. Прегледом полисемних структура ексцерпираних двовидских глагола из РСАНУ и РМС уочава се мала група глагола код које се у рефлексивној форми губи могућност реализације оба вида и јавља се само несвршени, као код:

брадати се трљати се брадама, бости се брадама. – Ајмо *се брадати!* (Билб. 2). **датирати се водити порекло** (*из неког времена*), *постојати* (*од неке временске границе*), *потицати*. – Синђелић је био побратим с Младеном, и ово њихово побратимство *датира се* од много година (Бат. 1, 457). Отада *се датира* ... зближеност између Русије и Француске (Прот. С., Дело 4, 461). **изгибати се вршити разне покрете, кретње гигајући се.** – *Изгибају се*, не мичући крили (Кош. 1, 31). [Кршно женскиње] *се* у снази превија и савија, гига и *изгиба* (Вин. 7, 292). **комбатирати се борити се, тући се.** – Срби и Хрвати *се* не смеју за беспослице *комбатирати*, као што скоро од почетка 19 века раде (Цвиј. 6, 7). **слободити се храбрити се, соколити се.** – Све *се* више *слободио* дечак (Радић Д., РМС). **частити се 1. лепо и обилно јести, гостити се.** – А ти мени не кажеш да *се* ви тамо *частите* (Ранк. С., РМС). 2. уз. повр. ир. *вређати један другога, обасипати се погрдама.* – Почели *вријеђати један другога* и *частити се* којекаквим псовкама (Ђор. С., РМС).

⁸⁵ Иако би овај лексички спој спадао у следећу групу дијагностичких контекста, овде ћемо на неколико примера илустровати да се он јавља једнако и са несвршеним глаголима, па се не може узимати ни као помоћни критеријум за одређивање вида:

Свршени: *Посвађаше се, добро један другог боташе* (ЦГ, Шох). Већ трећи дан *заветовасмо једно другом вечиту верност и љубав* (Шапч. 11, 62).

Несвршени: *Почели вријеђати један другога и частити се* којекаквим псовкама (Ђор. С., РМС). *Крстили смо (=називали) један другог* | Именима свакојаким (Змај 2, 114). Знај и то, како се пазите и једно другоме *годите* (= *угађате, пријате*) (Змај, БК 1898, 2). Једно другоме како ће *ликоват*: (= *пристајати*) | Красном момку красно одијело (Бот. 1, 75).

Немали је и број глагола који се у нереклексивној форми могу јавити у оба вида, а у рефлексивној само у свршеној, као:

авѐртити се *доћи к себи, осветити се*. – И кадија, валах, бекрија би био! | Да те једном види, букаром би пио | И нигда *се* више *авертио* не би (Шант. 8, 218). **бијкнути** покр. *навићи се*. – Свачему *се* човек *би*кне (Змај 4). **дѐнути, дјѐнути, дѐ(с)ти, дјѐ(с)ти се** 1. (иза упитних и неодређених прилога за правац) а. *нестати, ишчезнути, изгубити се; уклонити се, склонити се*. – Ти ћеш се можда чудити куд *сам се* део и за што ти се ни откуд не јављам (Нен. Љ. 14, 54). б. разг. *занети се, застранити; дати се на нешто*. – Збиља куд *се* *дедох*, те вам рекох (Нов. 20, 79). 2. нераспр. а. *кренути, поћи, управити се*. – Око ми превидело на шта гледам, а памет ми *се* *денула* за очима (Вукић. И. 2, 36). б. *окренути, прећи на нешто (у разговору)*. – Узеше говорити о љетини и о неродици ... па *се* *дједоше* и на хајдуке (Буд. 1, 3). 3. необ. а. *увући се, ући куд*. – За то време док *се* на мом прагу | у орловско гнездо *деше* кукавице, | срљати ћу туђи на туђем топрагу (Уј. Т. 2, 54). б. *закачити се, заденути се*. – За skut јој *се* цв'јеће *дједе* (НП Андрић Н. 4, 130). 4. необ. *настати, створити се*. – И вечери једне | на жалу | прича *се* *дела* – | ластавица је | занавек | одлетела (Копарец Р., Књиж. 2, 29). 5. *нејасно значење (заоденути се? претворити се?)*. – Моћ та *се* весело ал' разно *дјене* | У звезде и сија (Стан. Д. 5, 264). **дотурати се** *догурати се, дотискати се, пробити се*. – Запољски је мислио, да још није доба његово настало, најприје би *се* морао *дотурати* до краља (Игњ. Ј., Бршљан 1886, 75). **инсталирати се** *заузети одређено место, наместити се, сместити се*. – Ја *сам се* *инсталирао* у трговини и у стручној журналистици (Сек. 10, 208). **каипити² се** покр. *уразумити се, осветити се*. – Пошто се ожени ... штоно веле ... сад *се* је *капио* у главу; треба му више леба, па онда и више рада (Јовић. 10, 37). **квитирати се** *међусобно изравнати, измирити рачуне, нагодити се*. – Знаш да ми још од лањског светог Прокопија дугујеш две банке, па је, велим, ред да *се* једном *квитирамо* (Радић Д. 3, 66). **кеचितи се** покр. *ударити једно у друго, сударити се*. – *Кечиле се* пловке (Ускоци, Станић Мил.). **крочити се** заст. *упутити се, поћи, кренути; маћи се, померити се*. – Али ми се изъ прве битке [српски покрет] ... осладио, да *се* одавде никуда и нипошто *крочити* нехтедо (Вилов. 1, 30). **накарадити се** *учинити се, направити се накарадним...* – Ловчев синак ... тако *се* *накаради* да су све птице и звери хватале од њега страх (Прев. 6, 322). **цевабити, цевапити се** *отрести се, отарасити се (кога или чега)*. – Кад сам га [пасуљ] кувао на солунском фронту, Французи су хтели прсте да поједу ... Нисам могао да *севатим* (Ћос. Д., РМС).

Такође, речници показују да се у оквиру полисемних структура и у рефлексивној и у нереклексивној форми видске реализације могу ограничавати било на свршени било на несвршени вид, или се пак може проширивати видска реализација. Различите варијације вида у оквиру полисемних структура, укључујући рефлексивну форму, налазимо код следећих глагола (што је представљено и у инвентару на крају): *авизати, бездѐрисати, боћати, бити¹*,

брушкѐтати, ви́тати, го̀дити, громѝњати, да́ти, догòнити, жа̀гнути, заду́вати, задухати, зала́мати, зату́цати, издизати, изма́тати, изно̀сити, има́ти, испромењѝвати, контрасти́рати, кр̀стити, куртáрисати, лѐвати, љу̀скати¹, мењати, мр̀кнути, наоблáчити, ненáвидети, ненáвидјети, обѝколити, опѐрисати, оплáкати, ору́жати, осáнисати, òсобити, òхтети, пòзнати, пòтежити, пра́тити, разу̀мети, рефлекти́рати, рѐфлектовати, рòдити, сигу́рати, стр́вити, сýдити. Дакле, веза вида и реципрочности није у узрочно-последичној вези.

3.5.2. Синтаксички дијагностички контексти

Један од најчешће навођених тестова за утврђивање глаголског вида јесу конструкције са фазним глаголима (*почети/почињати, наставити/настављати, престати/престајати, стати* итд.), које као допунски део предиката захтевају глагол несвршеног вида (Маретић 1963: 479; Мразовић–Вукадиновић 1990: 68; Мразовић–Вукадиновић 2009: 83; Пипер и др. 2009: 499; Пипер–Клајн 2014: 177). То је у складу са схватањем имперфективности и перфективности као дељивости/недељивости, јер се нешто што је представљено као целина не може сегментирати. Међутим, ово је практично једини дијагностички контекст за одређивање глаголског вида двовидског глагола у облику инфинитива, а индикативан је и када је посредни конструкција *да* + презент.

Владимир је почео тако брзо, тако нагло *да аванзује* ... за две године ево постао је и начелник (Нуш. 1, 14). Руља ... је одмах почела *бомбардовати* дворану каменицама (Ђорђ. Вл. 14, 250). Под утицајем народа и он се побунио и почео *братимити* са демонстрантима на улици (Чубр. В. 1, 340). Кад почну *везати* мога оца, види он шта ће бити (Нен. М. 2, 66). Како да се настави *маршовати* кроз замор, трзавице и неизвесност, у нову маглу и недоглед? (Андрић 5, 290). Са појавом „Раденика” престала је омладина *да либералише* (НВ 1875, 7). У близини магнетског пола бусоле престају *функционисати* (Петр. Мих., РМС). И они се стадоше *частити* јелом (Ковачић, РМС). Стану се тако [цареви] *мењати* гори иза горега (Дан. Ћ. 3, 119).

Као дијагностички контекст може се користити конструкција *сачекај да* + презент свршеног глагола (Пипер и др. 2009: 497–498). Такође, ово важи и за конструкцију са императивом непрефиксираних глагола *чекати*.

Чекајте ... да ја вама *пробам* глас. Поставићу вам простији задатак (Јак. С., РМС).

Од начина за утврђивање вида Пипер–Клајн (2014: 177) наводе парафрастичне конструкције типа *обављати, вршити, бити у стању, налазити се* и сл. + глаголска именица за несвршени глагол, или *обавити, почети, завршити, задати* и сл. + глаголска именица за свршени глагол. Овакви тестови, на први поглед, чине се погодним код утврђивања вида глагола страног порекла који наспрам себе имају именицу.

Љекар ... превије само рану или *ампутира* (= *изврши ампутацију*) прст (Чол. 1, 72). За све време болести ... коњарник треба чисто држати и *дезинфиковати* (= *вршити дезинфекцију*) (Спасић Д. 3, 349). Уколико се стичу и *механизују* (= *постају механичке*) навике идентичних трансформација, потреба за овом врстом проверавања отпада сама од себе (НП 1949, 28). Такво гледање *демобилише* (= *врши демобилизацију*) најборбеније редове (Ђил. 1, 7). Разумљиво је да би партија, кад би та збрка у схватањима и та небољшевичка расположења обузела већину наше партије, *била демобилисана* (= *била би извршена демобилизација*) и разоружана (Т–Л 1, 471).

Оваква парафраза ипак није у свим случајевима дијагностички контекст, јер је могуће семантички је интерпретирати и са несвршеним и са свршеним глаголом.

Нит' нас когод силом дели, | Нит' нас когод *анексира* (= *држи под анексијом*) (Змај 1, 176). Које добро, људи? – Нема добра, Стојане! Шваба *анексира* (= *врши/изврши анексију*)⁸⁶ Босну и Херцеговину (Пав. 20, 63). Осећао бих се лакше ... да сам у некој јединици која *се мобилише* (= *чија се мобилизација врши*) у мом родном месту (Јак. С. 1, 13). Челебић *је мобилисао* (= *извршио мобилизацију*) две партизанске чете, за врло кратко време (Минд. 4, 28). Србија ... *је мобилисала* (= *вршила/извршила мобилаизацију*) своју војску (Видело 1885, 215/1). *Анализираћемо* (= *вршићемо/извршићемо анализу*) зато овде само четири статистичка детаља (Вид. Сл. 2, 24).

Рецимо, у првом примеру за глагол *анексирати* парафраза је недвосмислена, док у другом она зависи и од интерпретационих могућности глаголског облика – презент дозвољава оба вида, а аорист само свршени. У прва два примера за глагол *мобилисати* реченични контекст је такав да омогућава дијагностичку парафразу са глаголском именицом, међутим, трећи пример, са минималним контекстом, дозвољава двојаку парафразу, која нема вредност дијагностичког параметра. Наравно, ни шири реченични контекст не омогућава увек утврђивање вида, што нам показује пример са глаголом *анализирати*. Реченица неће променити смисао

ни ако употребимо синонимне глаголе свршеног и несвршеног вида *испитати*–*испитивати*. Све то указује на чињеницу да постаје видски неутрални контексти (и осим минималних) у којима могу функционисати глаголи оба вида.

Управо су парафразе типа *вршити/извршити* + *глаголска именица* учестале у лексикографском метајезику приликом описа ових глагола, нарочито страног порекла, што срећемо у дефиницијама бројних лексема, као: *апретирати* '(из)вршити апретуру'; *апстраховати* '(из)вршити апстракцију'; *ароматизовати* (из)вршити ароматизацију; *асанирати* '(из)вршити асанацију'; *асимиловати* '(из)вршити асимилацију'; *балотирати* '(из)вршити балотажу'; *блокирати* '(из)вршити блокаду'; *валоризовати* '(из)вршити валоризацију'; *дезинфиковати* и *дезинфиковати* '(из)вршити дезинфекцију'; *евакуисати* '(из)вршити евакуацију'; *масакрирати* '(из)вршити масакр' и код бројних других.

Тест „видског кључа”, којим треба тестирати све глаголе, предлаже Кравар (1964). За дијагностиковање несвршеног вида кључни су глаголски облици презент (апсолутни), имперфекат и глаголски прилог садашњи. Поред тога, могу се узети у обзир и временске реченице са везницима *кад* + свршени – постериорност, *кад* + несвршени – симултаност, *док* + несвршени – симултаност, *док* + свршени – антериорност, *пошто* + свршени – постериорност.

симултаност: У вријеме када (= док) *се* реакционери из ХСС активизују у организовању „бијеле гарде” ... Њемци и усташе врше ... чудовишни терор (Ђил. 1, 111). Е, био сам с учитељем док *сте* ви овде *бургијали* с калуђерима [носили литију због кише] прошле недеље (Радић Д. 5, 58). Док *је* *драпирала* око себе тунику трудила се да не сакрије ни једну линију свога финог тела (Нуш. 25, 223).

постериорност: Зет њен прогласио се атеиста ... део паланке ... кад (= чим) *је* *разумео* о чему се ради, безмало да каменују безбожника (Сек. 10, 108). Пошто (= након што) *је* *грунтирао* наредно платно, почео је да црта Сашин портрет (Теодосић Р., Прев. 6, 473). Пошто (= након што) *доручкује*, да му у хартији завијену свилену мараму (НПр Вук, 77). Пошто (након што) *се* сви *издижу*, умију и Богу помоле, пију каву и ракију (Грђ. 4, 13). Ма буд ли сте у колиби од зла времена побјегле, зашто не дођосте дома пошто (= чим) вријеме *малакса* (Врч. 2, 149).

антериорност: Док *није* сина *родила*, она се жива није чула (Станк. Б., РМС).

Међутим, употреба двовидских глагола у оваквим клаузама са *кад* и *док* управо омогућава интерпретацију оба значења, а са везником *пошто*

⁸⁶ У овом случају је могућа и двојака интерпретација у зависности од облика, у презенту је

интерпретацију узрочности. Будући да се ови везници у самим темпоралним реченицама користе за изражавање различитих значења и односа, а срећу се и у другим типовима зависних реченица, као што су условне, узрочне или односне, дакле, полифункционални су, тестови са њима нису једноставни ни поуздани.

Ситна проја не мари за кишу, кад *класа* (= 1. *док класа несвр.*; 2. *чим, након што класа*) (ГЛ 1857, 122). Чекајте, бабе; има да донесе варошка бабица дете ... А она док се *дуздише* (= 1. *дотера свр.*; 2. *дотерује несвр.*), деца си поцркаше чекајући (Батут 4, 131).

Пошто (= 1. *чим*; 2. *зато што*) је [болест] *минирала* ткиво, најавила је свечано отворење првој каверни (Бож. Г. 3, 131). Пошто *мркне* (= 1. *чим се смркне свр.*; 2. *зато што се смркава несвр.*), неколицина њих оду (Вујач. Мир. 1, 139).

Као поуздан дијагностички контекст једино се могу користити временске реченице које почињу везником *чим* и чији је предикат у презенту, којим се изражава однос сукцесивности или постериорности. Оне захтевају употребу свршених глагола:

Има лица која заволимо чим их *видимо* (Весел. 12, 12). Чим се барем две представе међу собом *вежу* ... одмах постаје мисао (Нов. 13, 2). Убеђен сам да ће све боље поћи ... чим се законодавна и управна власт *децентралише* (Самоупр. 1883, 26/2).

Исти темпорални однос исказује се и везничким спојевима *тек што, тек потто, након што*:⁸⁷

Предмети ... по здравље шкодљиви предаваће се сопственику тек пошто се *денатуришу* (ЗбФЗ 2, 15). Ветеринарима, који стекну диплому у иностранству признаће се ... спрема тек пошто им *буде* диплома *нострифицирана* од Ветеринарског Факултета Универзитета Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (Зб. зак. 5, 7). Јесења трава тек што *зене* (= *озелени*), жути (Ћип. 2, 104). Мујезин ... тек што је *укујисао* ('позвао на молитву') сабах (Ћор. С., РМС).

У условним реченицама за изражавање потенцијалног будућег услова користи се *да* + презент свршеног глагола, а за изражавање иреалног садашњег услова *да* + презент глагола несвршеног вида (уп. Станојчић–Поповић 2011: 327).

Да се добро *оријентишеш* (= кад би се добро сналазио у простору), не бисмо се изгубили.

Да *чујем* (= кад бих сазнала) ту вест, огрејало би ме сунце (Ред.).

несвршени вид, а у аористу свршени.

⁸⁷ Међутим, они се могу комбиновати и са глаголима несвршеног вида за изражавање понављаних, хабитуалних радњи: Пошто/након што *би* сваке суботе дуго *разговарали* / *су разговарали*, растајали су се растерећени.

За одређење вида често се у литератури истицао и глаголски низ, који подразумева да је глагол оног вида у коме се налазе други глаголи у његовом суседству, као нпр.:

А ствар је баш у томе што би то требало *уочити, утврдити, анализирати* (Андрић 8, 120). Али ... кад *смете и замрси* речи, кад *апострофује* чак и слоге и *зарони* тамо где престаје језик да служи силини осећања, опет прасне као гром (Млад. Р., XX век 1939, 535).

Грицкат (1957–1958: 65–66), поред морфолошког критеријума, тј. глаголског облика, истиче да контекст који чини низ глагола истог вида показује да је и одговарајући двовидски глагол употребљен у том виду. Међутим, она то релативизује, истичући значај језичког осећања. Од језичких критеријума, Танасић (2005: 426) такође указује на необавезну видску еквивалентност глагола у реченичном низу, јер се истиче да аорист често може бити на почетку и на крају приповедног низа, тако да се због синкретизма, а нарочито код двовидских глагола, не може узимати доследно овај критеријум.

3.5.3. Лексички дијагностички контексти

Лексички дијагностички контекст чини употреба различитих прилога и прилошких израза, тзв. лексичких спецификатора, таксисних маркера, темпоралних квантификатора итд., који указују на свршеност или несвршеност глаголом исказане ситуације. Обично њихова употреба са глаголом другог вида исказ чини неприхватљивим за српски језик. Тако, Грубор (1953: 8) наводи да се уз глаголе стања не јављају прилози типа *брзо, споро*, јер ови глаголи не подразумевају развој. Они се као прилошке одредбе употребљавају уз глаголе активности. Наша грађа показује да се ови прилози јављају и уз имперфективне и уз перфективне глаголе (дакле, осим уз имперфективне активности, могу стајати и уз остварења и достигнућа, исказана перфективним глаголима) и када имају начинско значење 'на брз начин' и када имају временско значење 'у кратком року, за кратко време; ускоро, убрзо' (уп. Кликовац 1996: 136). Забележени су и примери у којима им контекст омогућује двојаку интерпретацију:

Капитал уложен у пчелињак *се брзо амортизује* (= 1. *исплати, свр.*; 2. *исплаћује, несвр.*) (Орлић М., Грозд. 1, V). Нарочите (специјалне) резерве ... заузимаће пијаци и уопште најзгоднија места, из којих могу *брзо дебуширати* (1. *изаћи, свр.*; 2. *излазити, несвр.*), те да стану на пут непријатељ. колонама (Миљковић Ч., Ратн. 6, 520). Преласком на ону страну

Ибра, он је брзо квитирао (= *раскинуо, свр.*) и са том варљивом претпоставком (Павл. Мил. 1, 63). Велика хладноћа брзо коагулише (= *изазове коагулацију, свр.*) и смрзне крв (Петр. Мих. 2, 154). Констатовано је ... да се неке врсте нектарнога меда брзо кристализују (*ушећере*) (= *свр., али и 2. шећере, несвр.*), ако се налазе у староме саћу (Грозд. 1, 59). У њој има поглавито азота, који се брзо мења (= *1. претвара, несвр.; 2. претвори, свр.*) у амонијак (Матић Г. 2, 68). Њемачки генералштаб је рачунао, да Русија не ће моћи брзо мобилизирати (= *1. извршити мобилизацију, свр.; 2. вршити мобилизацију, несвр.*) своје снаге (Ђуран. Ш. 1, 227). Нијесмо мислили да ћемо тако брзо опсадирати (= *околити, свр.*) Купрес (Загарач, Даниловград, Ћупић Д. 1). Одгурнут од Велике Школе, Пашић се оријентисао (= *се снашао, свр.*) веома брзо (Радон. Ј. 7, 269). Свакога путника што овамо дође они брзо познаду (= *свр.*) колико вреди (Нен. Љ., РМС). Пашићу [би] успијевало да брзо реконструише (= *изврши реконструкцију, свр.*) коалициону владу (Рибар 1, РМС). Урбанизовали смо се (*1. добијали смо, несвр.; 2. добили смо, свр. карактеристике града*) брзо, а дрвена ралица је још орала ... горштакче њиве (Мих. Б. 1, РМС). Носио сам свој пртљак у реци света који је споро напредовао (= *несвр.*) ка излазу (Андрић, Р. МС–МХ).

Како наводи Грубор (1953: 138, уп. Кликовац 1996: 136), а што се као тест наводи и у страниј литератури, перфективни глаголи стоје уз прилошке одредбе 'за Х јединица којом се означава мера времена'⁸⁸, а имперфективни уз одредбе 'Х јединица којом се означава мера времена'. Први се употребљавају са прилозима и прилошким изразима са значењем границе или резултата, а други са прилозима и прилошким ознакама са значењем трајања (Монесланд 2003: 28).

за Х времена + свр.: По овом дакле рачуну може се за осамдесет дана око цијеле земље околишити (= *обићи*) (Босна 1869, 169/4). Само злочин убистава ... се је, по службеном бројању, за последњих пет година ... дуплирао (Миленк. 2, 29).

Х времена + несвр.: Веселило се и бајрамовало четири дана (Вукић. М. 2, 112). Франкопан ... се неколико дана савјетује с вијећницима (Нех., РМС). Причало се да је читавог дана хазардирало (= *коцкао се*) с Нијемцима (Адум, РМС). Читаву недељу дана г. Сима Недељковић је концептирао и брисао, допуњавао и поправљао једно писмо (Нуш. 3, 219). Сенка је пошла да види своју децу, маршовала је два дана и две ноћи (Дед. В. 2, 271). Двадесет година њега народ гласа (Ђос. Д. 2, 128).

Међутим, има примера који показују да није немогуће употребити ни свршени глагол (нарочито делимитативни) уз овакав тип квантификације, што опет доводи у питање поузданост овог теста.

⁸⁸ Међутим, конструкције типа *за пет дана* могу имати и значење 'након, после', када се могу употребити уз несвршене глаголе, као у примеру: За пет дана ћемо путовати на море, тако да овај критеријум није једносмислен.

Сад ћеш да одвисиши два сата на шљиви, – тако те сердар осудио, – а будеш ли се по чем противио, бићеш за сваку ријеч по два сантима у вис издизан (Ђукић Д. 1, 112). Оставити тесто да одстоји/постоји два сата.

Прилог *стално* се комбинује са глаголима несвршеног вида, а *одмах* са глаголима свршеног вида (Пипер–Клајн 2014: 499), али има и контекста који се могу другачије тумачити.

одмах + *свр.*: Одмах се декретова (+ *аор.*) уставна уредба (Никол. А., Дело 5, 22). Уча одмах командова (+ *аор.*) покрет (Ћос. Д. 1, 329). Видела је лепо кад је поп Спира ушао у кућу ... и одмах је то *рапортирала* гђи Перси (Срем., РМС).

Знање једног страног језика састоји се у способности да се одмах *актуализује* (=1. *искористи*, *свр.*; 2. *користи*, *несвр.*), т. ј. да се ... изговарање и везивање речи тог језика – јаве чим су потребни (Лор. 2, 96). Има лица која заволимо чим их видимо. Одмах вас нешто *веже* (+ *везује*) за њих (Весел. 12, 12). Кажу да [Турци] ... порез *ђурђевски режу* и одмах га *кусуре* (= 1. *наплате*, *свр.*; 2. *наплаћују*, *несвр.*) (Ђорђ. Т. 17, 198).

стално + *несвр.*: Да се отпишу сва неисплатива потраживања, али да се овај отпис стално у књиговодству *евидентира* (ГлСПЦ 1946, 116). Наша борбена дејства [*су*] стално *еволуирала* (Дапч. П. 1, 95). Такве се жене од првог магновења увуку у човечју крв ... као да са њих стално *еманирају* атоми њихова бића (Петр. В. 3, 142). То је Светозар ... Човек чији је ... главни позив био да стално и свуда *жигоше* зеленаше, попове и адвокате (Петр. В. 3, 96). Због тога се стално *снимају* и *картирају* терени (Пол. 1951, 13955/4).

Иако се наводи да често само прилог разрешава двозначност предиката узетог ван контекста, до сада наведени примери показују да то није једносмислено, већ само условно. Тако и примери који се наводе у Пипер и др. (2009: 499) са различитим прилогом и истим глаголом у истом граматичком облику: Он обично *руча* у четири сата (понављање радње) и Он сада *руча* и немој му сметати (значање актуелног трајања) не показују ово тврђење. Наиме, прилог *обично* за понављану радњу поже се употребити и уз свршене и уз несвршене глаголе: Он обично *долази/дође* у пет с посла, *одмара се* / *одмори се*, *чита/прочита* новине и *наставља/настави* рад на тексту.

Још једна могућност утврђивања вида, према мишљењу Ирене Грицкат (1957–1958), јесте превођење на страни језик. Она је у свом раду примењивала метод превођења и поређења превода на релацији српски–руски. Међутим, како се аспектски системи не поклапају, овај метод није могуће примењивати. Он има, у ствари, супротну намену, да се њиме укаже на разлике у исказивању вида у различитим језицима.

3.5.4. Остали помоћни параметри дијагностичких контекста (неодређеност и бројивост)

Закључци о видској реализацији могу се извући и из посматрања саодноса вида и других језичких категорија, као што су категорија неодређености и категорија бројивости. Њима у србистици није посвећено много пажње. Наравно, ове категорије имају само улогу посредног параметра за утврђивање вида.

Категорија *одређености/неодређености* у морфолошком систему српског језика очувала се, данас се може рећи, у траговима, код придева, као и у заменичком систему. Међутим, има језика код којих категорија *одређености/неодређености* показује висок степен граматикализације, па се у језику јавља *одређени/неодређени* члан (енглески, француски, шпански, језици балканског језичког савеза, из којих ова особина продире у југоисточне српске дијалекте). Корелацију између *одређеног* и *неодређеног* члана у несловенским језицима и вида у словенским покушао је да успостави Веркил (1993). Међутим, Олга Борик (2002), на примеру руског језика, показала је да се она може пратити на релацији *одређеност–перфективност*, али не и на релацији *неодређеност–имперфективност*, што се подудара са закључцима Јасне Новак Милић (2008: 138–140) при контрастирању хрватског и шведског језика.

Категорија *одређености/неодређености* може бити изражена на нивоу исказа у смислу *обавезности/необавезности* и спецификовања *одређених* реченичних чланова. На везу између глаголског вида и објекта у српском језику, с једне стране, и глаголског вида и субјекта, с друге, у контексту *неодређености* указује се у раду Кликовац (1996). Наиме, уз глаголе *имперфективног* вида употребљава се у референцијалном или квантитативном смислу *неодређени*, *неспецификовани* објекат или објекат у множини, док *перфективни* глаголи изискују *одређен*, *спецификован* објекат: *Писала сам једно (неко, неодређено) писмо : Написала сам једно писмо (а не два)*. Кад је субјекат посредни, са *имперфективним* глаголом иде квантитативно *неспецификован* субјекат, а са *перфективним* спецификован: *Цурило је млеко из кесе : Искурило је пола литра млека / Искурило је млеко из кесе*. Разне индиректне допуне чешће захтевају *перфективни* глаголи, а ређе *имперфективни*. Према Маден–Ферети (2009: 229), у реченицама са *несвршеним* глаголом вероватније је очекивати одредбу за место него уз *свршене* итд.

Категорија б р о ј и в о с т и такође се повезује са глаголским видом, те се тежи утврђивању везе између граматичког броја субјекта, објекта и других конституената уз глаголе свршеног или несвршеног вида, те који се прилози и прилошки изрази користе уз свршене или несвршене глаголе, што смо помињали у претходној тачки. У србистици није било систематског испитивања овог односа, већ су, као што је поменуто (уп. Кликовац 1996; Бенаћио 2013; Тома 2002), давана само пропратна запажања.⁸⁹

3.6. Видска конкуренција, видска неутрализација и видска хомонимија

Као што је у примерима показано, видска вредност двовидских глагола испољава се на синтаксичком нивоу, у контексту. Међутим, како грађа сведочи, није у свим случајевима могуће одредити вид, јер контекст не пружа довољно информација. Насупрот томе, у неким примерима вид је могуће двојако интерпретирати. Та двострукост може се огледати само у граматичкој разлици садржаној у видској опозицији, а интерпретација исказа са једним или другим видом може утицати и на значење целог исказа.

Када је реч о избору видске вредности и могућности супституције једног вида другим, уочавају се различити типови корелација свршеног и несвршеног вида. Може се издвојити неколико опција у случајевима када се један вид замењује другим у истом или сличном контексту (уп. Војводић 2003а):

1) немогућност међусобне замене свршеног и несвршеног вида; исказ постаје бесмислен и неприхватљив, а контекст је тај који допушта или не допушта такву замену (различити прилози, прилошки изрази, врсте зависних клауза и сл.: *Стално размислим о теби; *Чим долазим, донећу ти поклон);

2) међусобна замена свршеног и несвршеног вида је могућа, али се мења смисао исказа (временске реченице с везником *када*: Баш када сам отварала поклон, зазвонио је телефон (симултаност) : Баш када сам отворила поклон, зазвонио је телефон (антериорност) и сл.);

⁸⁹ У кroatистици се овим проблемима бавило више аутора, као Пети, Зника, Шарић (уп. Брлобаш 2007: 50–51).

3) међусобна замена свршеног и несвршеног вида је могућа тако да се не мења основни смисао исказа, него само одређене прагматичко-стилистичке нијансе (у императивним реченицама учтива заповест и груба заповест: *Узми оловку!* : *Узимај оловку!*).

Последња наведена опција назива се видском конкуренцијом (уп. Бондарко 1971: 36–42; 226–234; Падучева 1996: 53–65 и др.). Појава видске конкуренције у словенским језицима могућа је без обзира на глаголски облик и на синтаксичку вредност његове употребе (временску или модалну). Ипак, она се не заснива увек на принципу бинарне опозиције свршено : несвршено у оквиру „чистог” видског пара и није у истој мери заступљена у свим словенским језицима (Војводић 2003а: 142).

Видска неутрализација је појава када један члан видске опозиције (обично несвршени, као немаркирани) покрива како сопствену видску вредност тако и видску вредност другог члана (свршеног), без могућности обрнуте видске супституције (У прозорима и вратима *појаве се* (= *појавише се*) лица : У прозорима и вратима *појављују се* лица).

Када је о двовидским глаголима реч, наведен је већи број примера у којима је могућа двострука интерпретација. Такви случајеви само подсећају на видску неутрализацију. Међутим, реч је о другој појави. Наиме, ови глаголи свакако испољавају своја видска обележја која се међусобно не поништавају, већ један другом конкуришу. Рецимо, *Кад руча*, гледа телевизију = *Док руча* (= *несвр.*), гледа телевизију / *Пошто руча* (= *свр.*), гледа телевизију. „Због тога бисмо за њих могли рећи да се одликују неком врстом ’унутарње’ видске конкуренције, која, за разлику од претходних случајева видске супституције, нема обиљежја синонимије. Другим ријечима, таква употреба може се посматрати као посебан тип хомонимије СВ и НСВ (тј. као један те исти израз за различита видско-временска значења)” (уп. Војводић 2003а: 159).

4. ДВОВИДСКИ ГЛАГОЛИ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ ПРЕМА ПОРЕКЛУ И ТВОРБЕНОЈ СТРУКТУРИ

Како показују досадашња проучавања двовидских глагола у словенском свету, пре свега у русистици (Черткова 2005; Горобјец 2008; Андросјук 2004а; Андросјук 2007), а и у србистици (Грицкат 1957–1958), за њихово представљање и сагледавање неопходно је укрштање више критеријума. То су формални, творбени критеријум (немотивисани глаголи и мотивисани глаголи, настали различитим начинима творбе) и етимолошки (глаголи домаћег, словенског порекла и глаголи са основама страног порекла), који је у великој мери хронолошки, јер омогућава „датовање” одређеног глагола у језику. Такође, важна је чињеница да порекло основе утиче на дистрибуцију суфикса.

У складу са досадашњом традицијом, представљање двовидских глагола у нашој анализи биће изведено на основу ова два критеријума. У даљој анализи пратиће се веза вида и семантике, тј. опсег двовидских реализација у оквиру полисемне структуре, као и ограничење реализације вида на један од чланова видске опозиције или пак њихово смењивање у зависности од значења глагола.

4.1. Глаголи словенског порекла

Двовидски глаголи словенског порекла припадају најстаријем слоју глаголске лексике у српском језику. Ако имамо у виду чињеницу да су они свој двоструки видски потенцијал очували до данас, то сведочи о њиховој системности, а не о аномалији. Према мотивисаности и начину творбе може се издвојити неколико група.

4.1.1. Немотивисани глаголи

У немотивисане двовидске глаголе убрајају се неизведени глаголи, тј. глаголи са „исконским глаголским коренима” (Грицкат 1957–1958: 66), као *бѝти* (*бѝдѝм*), *зрѝти*, *чѝти*, они који су за савремене говорнике изгубили везу са мотивном речју, *честѝтати*, или оне којима се не може утврдити да ли су

глаголске или деноминалне творенице, као *видети/видјети*, *мењати/мијењати*, као и префиксирани глаголи код којих се оделитост префикса изгубила према савременом језичком осећању, као: *разумети*, *свидети се*. Прегледом лексикографских извора издвојени су следећи немотивисани глаголи који могу имати оба вида: *бићи (бијем)*, *бићи (бӯдѐм)*, *вѣзати*, *вѣлѣм*, *видети/видјети*, *вићи (се)*, *вући*, *гађати*, *грѣзнути*, *грнути*, *даћи*, *деңнути/дјѣнути*, *де(с)ти/дје(с)ти*, *жрѣти*, *завидети* *ијек.* *завидјети*, *звѣти*, *зрѣти*, *имати*, *казати*, *касти*, *менити/мијѣнити*, *мењати/мијењати*, *моћи*, *мрћи*, *ненáвидети* *ијек.* *ненáвидјети*, *плíнути*, *праћити*, *разумети/разумјети*, *рòдити*, *ручати*¹, *снìти*, *сраћи*, *страдати*, *умети/умјети*, *честíтати*, *чући*. Увидом у друге студије и грађу могу им се придружити и: *би́тисати*, *брѣсати*, *ва́пити/ва̀пити*, *искати*, *ићи*, *јѣсти*, *ку́цати*, *лупати*, *мо́лити*, *обла́чити*, *пи́сати (се)*, *пи́тати (се)*, *пи́ти*, *прòсити*, *пу́цати*, *свѣдети се*, *си́пати*, *сли́шати (се)*, *тра́жити*, *ту́жити*, *ту́ћи/ту́ћи*.

Бићи (бијем). Глагол из семантичке скупине ударања *бићи*, *бијем*, који је према РМС, РСЈ и ОРСЈ, а још од Вуковог Рјечника, у нашој лексикографској пракси обележаван као несвршен, у РСАНУ у својој полисемној структури, под редним бројем 14, поседује семантичку реализацију 'победити, побеђивати, надјача(ва)ти; оспоравати, оспорити, поби(ја)ти', код које се категорија вида може двојако реализовати (уп. и Грицкат 1957–1958: 67):

Они су рачунали, да ће Пруска да *бије* (= *победи*, *свр.*) Аустрију (Драг. 2, 187). Да сам ја имао за каве, зар бих се упео из све снаге да те *бијем* (= *победим*, *свр.*)! (Весел. 14, 250).

Следећи примери за поменуте семантичке реализације дозвољавају обе видске интерпретације:

Њихову индустрију увек *бије* (= 1. *надјача*, *свр.*; 2. *надјачава*, *несвр.*) нека друга квалитетом и ниским ценама (Ред.). Оваква се мјера не да *бити* (= 1. *оспорити*, *свр.*; 2. *оспоравати*, *несвр.*) ни карати (Љуб. 2, 154). Иско сам Правду, а ти си ме Законом *био* (= 1. *побио*, *свр.*; 2. *побијао*, *несвр.*) (Стеф. Св. 5, 68).

Међутим, Ирена Грицкат (1957–1958: 67) перфективност, односно двовидски потенцијал семантичке реализације види и када глагол *бићи* треба да означи напад, ударање неким оружјем – *пуцати*, *гађати*, *стрељати* = 'погађати/погодити' (уп. значења 12, 13. у РСАНУ). Њен пример је: Коњак се метне уз купку и чека се, да сви *бију* (Миј. С. 4, 218), што се може интерпретирати

као 'погодити'. Наводимо још примера, који ипак потврђују доминацију имперфективности:

Стаде Душанъ предъ Солуномъ градомъ | И поче га *бити* (= *ударати, несвр.*) страховито (Игњ. Ј. 1, 28). Кога Бог чува онога пушка *не бије* (= *погађа, несвр.*) (НПосл Вук). *Био је* (= *погађао је, несвр.*), убијао је орла у лету, срну и кошуту у најживљем трку (Шапч. 11, 255). Погледом *бије* (= *погађа, несвр.*) као танетом (Шапч. 13, 133). *Бију* (= *ударају, погађају, несвр.*) стреле у рањаво срце (Живк. В. 1, 163). Само на тај начин моћи [ће се] установити, како дотична пушка *бије* (= *погађа, несвр.*) (Мин. в. 27, 302).

Онда не брбљајте по свету да сте нишанције: можете нагазити на кога што би хтео коме од вас да *бије* (= 1. *нишани, погађа, несвр.*; 2. *погоди, свр.*) лулу иза врата! (Весел. 12, 326). Станко узме своју шару, привуче је к себи и погледа у Заврзана ... Где хоћеш да *бијем*? (= 1. *нишаним, погађам, несвр.*; 2. *погодим, свр.*) (Весел. 6, 92). *Није* га *била* (= 1. *погађала, несвр.*; 2. *погодила, свр.*) ни пушка ни сабља (Андрић 7, 13).

Ниједан од ових примера не може се тумачити као недвосмислено перфективан, али је у њима могућа замена глаголом *погодити*, чиме се указује на резултативност и једнократност глаголом исказане ситуације, а на то би у речницима требало указати. Рецимо, у последњем, Андрићевом примеру, ако је реч о квалификативном перфекту, где се говори о отпорности неког ратника као његовој особини, имамо несвршени вид. Но, ако се референцијална тачка поклопи са тренутком када се неко вратио из борбе, могао би се протумачити као свршени вид (У овом боју *није* га *била* ни пушка ни сабља). Дакле, док се код других семантичких реализација овога глагола перфективни глаголи, попут *ударити, лупити, куцнути, сабити, набити, избити*, не могу употребити у том контексту, код наведених значења они функционишу као синоними за перфективне видске реализације.

Бићи (будѐм). За глагол *бићи, будѐм* у РМС стоји да су могућа оба вида. У РСЈ је примарни квалификатор несвр., а квалификатор свр. је у загради, док у ОРСЈ стоји само несвр. РСАНУ у заглављу речничког чланка предочава могућност употребе оба вида, наводећи квалификаторе свр. и несвр. Међутим, даље нас упућује на чињеницу да вид зависи од значења, јер се у продужетку наводи „в. према дефиницијама”. Дефиниције показују да се у поједним значењима овај глагол реализује као двовидски, а у појединим значењима као

несвршени.⁹⁰ Занимљиво је то да Вук видски не одређује овај глагол. Да је двовидност историјска особина овог глагола, осим аориста и имперфекта, доказују и облици глаголских прилога *бивши* и *будући*, који су се данас углавном адјективизовали.

Вид овога глагола изазвао је пажњу лингвиста, па је Вуковић (1937: 231–232), на основу свога језичког осећања, покушао да покаже да је дотадашња филолошка традиција облике презента *будем*, односно основе *буд-*, неосновано узимала као свршени вид наспрам несвршеног суплетивног облика презента *јесам*. Тако је у Даничићевим *Облицима*, Будманијевој граматички, код Маретића, Лескина, Мејеа и Вајана, у РЈАЗУ, у речнику Броза и Ивековића (уп. Ивић 1955: 237). У РЈАЗУ, под *бити*, Даничић каже: „Прем да је у *реас.* глагол перфективан, опет (као да би му се перфективност слабо осјећала) налази му се сувише додано сприједа *уз*, које се додаје имперфективним а кад треба да су перфективни”, чиме само указује на његову латентну имперфективност. Како Вуковић сматра, кад се самостално употребљавају, презент или императив овог глагола имају несвршени вид: *Буди* добар, *Кад будеш* у Београду, владај се како треба. У футуру II помоћни глагол је у „неутралном облику”, а носиоци лексичке семантике су и носиоци вида.⁹¹ Грубор (1953: 321–326) у својој оцени иступа против Вуковићевог мишљења, али га не одбацује у потпуности. Не прихвата имперфективност глагола *будем* у презенту, јер сматра да Вуковићеви аргументи о трајању, односно неограничености и свеобухватности, као и о паралелном трајању са неком другом радњом нису довољни, а чињеница да не може означити садашњост сврстава га у перфективне глаголе. Да нису видски супротстављени, *будем* би истиснуо глагол *јесам* из употребе. За њега Вуковићеви примери у презенту показују промену стања, прелазак у ново стање, али у императиву могу, као замена за *esse*, бити имперфективни. Једини аргумент који Грубор признаје Вуковићу је нова перфективизација са *уз-*: *узбудем*. Овај аутор, ипак, износи уздржан став у погледу вида: „Данашње наше осјећање аспекта нити је тако ексклузивно пф., како би се

⁹⁰ Исту ситуацију показују и дефиниције у РМС. Када се размотре примери, доминира несвршени вид, јер су овим обухваћени суплетивни облици презента *јесам* у функцији копулативног глагола.

⁹¹ То је становиште Вуковић поновио као одговор читаоцу часописа *Питања савременог књижевног језика* I, 142–144, не наводећи аргументацију и показујући неке друге особине облика *будем* (уп. Ивић 1955: 239).

очекивало према развиту, нити је тако ексклузивно импф., како по своме, врло цијењеноме, осећању каже г. Вуковић” (Грубор 1953: 322–323). Такође, он не одриче ни исказивање видског значења помоћном глаголу у футуру II (Грубор 1953: 325–326).

Ивић (1955: 238), иако не подржава у потпуности Вуковићево тумачење примера, потврђује имперфективност овог глагола, и то не само у презенту већ у свим облицима који се граде од глагола оба вида. *Будем* и *јесам* не стоје, као што Маретић каже, у односу као *речем* према *говорим*, закључује Ивић (1955: 239). Перфективност се остварује у временским и односним реченицама које захтевају перфективни презент, као: *Неће моћи да буде то што ти хоћеш* = *да се догоди, оствари*. Ивић овај глагол сматра двовидским, али не типичним. Двовидност се код *будем* не реализује по формули сврш. + несврш., већ по формули сврш. + несврш. минус *јесам* (Ивић 1955: 243). Презент *будем*, сматра Ивић, још једном цртом се разликује од осталих двовидских глагола. Наиме, за њега је карактеристичан висок степен видске хомонимије, јер се у великом броју случајева његова видска вредност може протумачити на два начина: *Жели да буде лепа* = ’има, поседује лепоту’ и да ’стекне лепоту’ (Ивић 1955: 243–244).

Грицкат (1957–1958: 67–68) каже да се од корена **es-* разликовало значење ’постојати (као нешто)’, које је имперфективно, и ’почињати постојати’, ’постајати’, код кога су се развила оба вида. Дакле, може се направити дистинкција у испољавању аспекта када је овај глагол у егзистенцијалном и у инхоативном значењу. Такође, када је посредни помоћни глагол, она не одриче могућност да код футура II *будем* уноси нијансу будућег настанка радње, а код пасива има могућности за оба вида, јер се може интерпретирати као: *био сам спречен* и *бивао сам спречен*. Међутим, ако се видска вредност преноси на глагол *бити*, сматрамо да ту онда није реч о глаголском предикату, тј. о пасиву, већ о именском копулативном предикату, јер би видска информација морала бити енкодирана у глаголу који носи лексичку вредност. Исто тако, сматрамо да се видско значење глагола *бити* не изражава у помоћном глаголу у саставу сложених глаголских облика.

Више их је Зета однијела, | Но их *бјеху* Срби погубили (НП Вук 5, 165). Ђаја-паша *је* још из Београда *био* потегао управо у Чачак (Вук 8, 147). Свак *би* дао

за мене девојку, | Ал' ја нигде поискао несам (Вук 3, 174). Дођите да *бисмо* се и ми најели (НПр Вук, 16).

У примеру у ком је глагол *бити* употребљен са инфинитивом, а у значењу футура II: Доклен у њега *буде* душа куцати жив је (НПр Врч. 3, 27), глагол *бити* ће се понашати као и када је у комбинацији са радним глаголским придевом. У временској реченици са *докле* имамо несвршени вид у предикату, који би глагол *бити* преузео на себе и да овај инфинитив изостане, јер би имао егзистенцијално значење.

У оптативним реченицама, са крњим перфектом, имамо несвршени вид, као и у изразу, клетви *не било га* (*те, вас и сл.*) 'да је (си, сте и сл.) проклет', јер се тиме исказује жеља за постојањем нечега.

Ој, соколе, жив и здрав нам *био* (Радич. 1, 112). Тамо, сине, добре среће *био* (НП Вук 3, 393). Не *било* га (НПосл Вук). Издајицо, не *било* те (Змај 1, 100).

У функцији копулативног глагола, глагол *бити* одликује могућност употребе у оба вида, што показују и морфолошки дијагностички контексти:

Много, снахо, богу сагријеси | Уз Бодина док *бија* (*имперф.* = *несвр.*) краљица (Суб. Ј. 4, 20). Чудна ми чуда ... кршан момак и *бијаше* (*имперф.* = *несвр.*) (Срет. М. 4, 51).

И готово све кад *бијаде* (*аор.* = *свр.*) / Подиже царе мач (Ђор., Звезда 4, 201). Ако *будне* (= *свр.*) праведна ова жалба Паштровићска, то ће бити испуњно (Њег. 10, 478). А ја ти, не *будавши* (*гл. прил. прошли* = *свр.*) лијен, потегнем малу пушку (Ђор. С. 1, 10).

Међутим, у реченицама са копулативним предикатом у коме допунски део има полазну месну вредност чешћи је несвршени вид у значењу 'налазити се, бавити се, боравити', али се може срести и свршени, као и двојака видска интерпретација.

Док су они у ријечи *били* (*симултаност* = *налазили се, несвр.*), | Ал' ето ти војске на Бојану (НП Вук 1, 600). Али Дуке дома не *бијаше* (*имперф.* = *налажаше се, несвр.*) (НП Вук 2, 176). Истом они у бесједи *бјеху* (*имперф.* = *налажаше се, несвр.*) | Док се прамен запођеде таме (НП Вук 2, 220). Милоје, или мрзећи на кнеза Стефана, што је *био* (= *се налазио, несвр.*) с Петрове стране или бојећи се Турака, запрети, да се нико није макао (Вук, Даница 1863, 23). Сунце *беше* (*имперф.* = *се налажаше, несвр.*) на заходу (Јакш. Ћ. 2, 51). Твој брат Мато, док *бијаше* (*имперф.* = *се налажаше, несвр.*) по свијету, добро нас је ... помогао (Ђаја Б. 1, 3). Ипак је над њима свима *био* (= *налазио се, несвр.*) – митрополит Стратимировић (Белић 12, 40). На чему оно *бесмо* (*имперф.* = *налажасмо се, несвр.*)? А да! Говорили смо о оном

догађају (Ред., РСАНУ). Ја *сам био* (= *се налазио, несвр.*) на Москову и на Нијемцу, али овога боја и оваке војске нијесам виђео (Вук, Даница 3, 173).⁹²

И одмах лађа *би* (*аор.* = *нађе се, свр.*) на земљи у коју иђаху (Вук 11, 85). Сад овде *бијаде* (*аор.* = *свр.*) Радован Јевтин (Срет. М. 5, 62). *Бивши* (*гл. прил. пр.* = *нашавши се, свр.*) у овом достојанству, сакупи и уреди једну пуковнију (Петран. Б., ВУ, 208). Посестримо б'јела вило | ... *Буд'и* (= *наћи се, свр.*) мени у потреби (Сунд. 1, 159). *Будем* (= *provedем, пробравим, свр.*) онде дан, два, пак бежи у Ашању и Купиново (Нен. М., РМС).

Трипут *си ми био* (= 1. *си ми се налазио, несвр.*; 2. *си ми се нашао, свр.*) на невољи, – Трипут *си ме ропства опростио* (НП Вук 3, 39). *Био [је]* (= 1. *нашао се, свр.*; 2. *налазио се, несвр.*) у великој бризи, како ће га погубити (Вук, Даница 3, 206). Превисоком ти царству данас требају други саветници ... који *ће бити* (= 1. *ће се налазити, несвр.*; 2. *ће се наћи, свр.*) свагда уза те (Нов. 23, 32). Зар вам није жао, на огњишту оном | Гдје вас огањ гријо, што *ће туђин бити* (= 1. *ће наћи се, свр.*; 2. *ће се налазити, несвр.*) (Шант. 3, 16).

Уколико се глаголом означава да се субјекат налази у одређеном животном добу, тј. ако се исказује стање, употребљава се несвршени вид, а ако се исказује да је неко приспео у одређено старосно доба, онда је свршени вид.

Док сам и ја твога доба *био* (= *се налазио, несвр.*), | Могао сам тако ударити (НП Вук 3, 10).

А кад злато до куђеље *било* (= *доспело, приспело, свр.*), | Скваше јој сребрну куђељу (НП Вук 1, 471). Кад *је* Омер на женидбу *био* (= *доспео, приспео свр.*), | И Мерима *била* (= *доспела, приспела, свр.*) на удају, | Ал' бесједи Оморова мајка (НП Вук 1, 252).

Када се овим глаголом указује на (про)ток времена нечега, то може бити ограничено и неограничено, па се може исказивати и интерпретирати и као свршено и као несвршено.

Али му царство не *беше* (= *трајаше, несвр.*) за дуго (Дан. Ђ. 3, 136). Свака сила ... за време *буде* (= *траје, несвр.*) (Нен. Љ. 12, 14). Мало *било* (= 1. *трајало, несвр.*; 2. *потрајало, свр.*), Турци плећи дају (НП Вук 4, 82). *Било* (= 1. *трајало, несвр.*; 2. *потрајало, свр.*) тако за неђељу дана (Вук 3, 26).

Двовидност се уочава и у значењима у којима глагол означава неки догађај 'десити се, дешавати се, догодити се, догађати се, (из)вршити се', кретање, припадање, заслугу и сл.

Што *би* (*аор.* = *догоди се, свр.*), слуго, у пољу Косову (НП Вук 2, 294). Шта *би* (*аор.* = *догоди се, свр.*), даље, човече? (Весел., РМС). Свашта *бидне* (= *се догоди, свр.*) у ови свијет (Нуш. 10, 59).

⁹² Иако седамнаеста семантичка реализација 'на коме, на кога' налазити се у ратном походу, нападу, војевати' предвиђа само несвршени вид, примери попут: Кад *бисмо* у рату на Немце, удари цича зима; показују могућност употребе свршеног вида.

Осим тога хтео је и да опело *буде* (= 1. *се изврши, свр.*; 2. *се врши, несвр.*) у цркви (Весел., РМС). Шта је то било (1. *се догодило, свр.*; 2. *се догађало, несвр.*) за време приказивања филма, какво се то лупање чуло непрекидно? (Ред.).

Кад је била (= *је пролазила, несвр.*) кроз гору зелену, | Ал' повика из горице вила (НП Вук 1, 560).

Кад је био (= *је дошао, свр.*) води на ћуприју, | Ал' ето ти једнога јунака (НП Вук 2, 411). Тише идеш даље *будеи* (= *стигнеи, свр.*) (НПосл Вук). И кад би' (= *стигох, дођох, свр.*) ја кући: а оно чича Марко седи, па се смеши на ме (Весел., РМС).

Ако бих ишао у Женеву ... поче Стева. *Биће* (= *припаиће, свр.*) теби Женева да ћеш се пушити (Доман., РМС).

Биће (= 1. *паиће, свр.*; 2. *падаће, несвр.*) вама шугав јарац довече (НП Вук 1, 169). Тко најљепшу дјевојку доведе, оному *ће бити* (= 1. *ће припасти, свр.*; 2. *ће припадати, несвр.*) град (НПр, Слав., ЗНЖ 18, 142).

Што би (= *се нађе, свр.*) Турак' за сјече, ис'јече, | За предаје што би (= *се нађе, свр.*), то пре даде; | За крштење што би (= *се нађе, свр.*), то искрсти (НП Вук 4, 151).

Онда *ће* оно [друштво] *бити* (= 1. *ће служити, несвр.*; 2. *ће послужити, свр.*) на штету нашему народном језику, а себи и својима на срамоту (Вук 2, 27). То *неће бити* (= 1. *неће служити, несвр.*; 2. *неће послужити, свр.*) на добро земље (Моск., Село 1923, 190/1). Појава његова у епским песмама била је (= 1. *служила је, несвр.*; 2. *послужила је, свр.*) од штете по историску тачност (Том. Јов. 1, 5).

Свршени вид је уочљив у значењу 'настати, постати, претворити се (у нешто)', дакле, када означава прелазак из једног стања у друго:

Када *буде* (= *настане, наступи, свр.*) вече по вечери | ... Упитајте Змаја од Јастрепца (НП Вук 2, 256). За ноћ *буде* (= *настане, свр.*) по триста јањаца (НП Вук 2, 150). Ако тебе *буде* (= *настане, дође, свр.*) до невоље, | Они *ће* ти *бити* (= *наћи ће се, свр.*) у невољи (НП Вук 2, 473). Док се не почне српска граматика учити по школама, ништа *неће бити* (= *неће постати, свр.*) од наши списатеља (Вук 13, 258). Ваде из корица сабље, *биће* (= *настаће, свр.*) гужве (Игњ. Ј., Бршљан 1886, 57). Он са тугом у срцу чекаше црни дан, кад ће да ... туђ роб *буде* (= *постане, свр.*) (Даница 1860, 366). Кад *буде* (= *настане, наступи, свр.*) ноћ, већ знаш шта ћеш радити (Шант., РМС). Може и глад да *буде* (= *настане, наступи, свр.*) ако киша све потуче (Рист. Мил. 1, РМС). Да се само не прочује | Да не *буде* (= *настане, свр.*) старцу бруке (Јов. В. М. 2, 15). Нека ради, ваљда ти *неће бити* (= *неће постати, свр.*) господин (Ћос. Б. 3, 268). И једно и друго по свом постанку ефемерни су: *буду* (= *настану, свр.*), трају па прођу (Ком. 3, 208). Наједном *буде* (= *настане, наступи, свр.*) тишина (Мих. Б. 1, РМС).

Међутим, гномска употреба презента дозвољава обе видске интерпретације.

Од шугава прасета здраво свињче *буде* (= 1. *постане, свр.*; 2. *постаје, несвр.*) (НПосл Вук).

У егзистенцијалном значењу доминира несвршени вид. Такође у значењу 'бити у браку, живети са неким' употребљава се несвршени вид, што се види у последња два примера.

Сам ту самцит без сваке помоћи. | Ал' не беше (*имперф.* = *постојаше, несвр.*) ни требе никаке (Радич. 1, 134). Ја више ништа не тражим, ја се не разочаравам; ја сам био (= *сам постојао, несвр.*) (Петр. В. 3, 123). У Тршићу је била (= *несвр.*) за неким Живаном Гргуревићем млада из Клубаца (НП Вук 10, XII). Најприје си била (= *несвр.*) за Милошем (НП Вук, РМС).

Такође, у примерима са логичким субјектом у којима се глаголом *бити* приписује неко стање, обичнији је несвршени вид.

Срам те буди (= *несвр.*) (Дос. 3, 248). Мрско бјеше (*имперф.* = *несвр.*) Голотрбу Иву, | Ће се њему смију капетани (НП Вук 3, 96). Зачу Милош, и мило му било (= *1. се чинило, несвр.; 2. се учинило, свр.*) (НП Вук 2, 227).

Издвајају се и значења која, према метајезику дефиниције у РСАНУ, подразумевају несвршени вид 'односити се, тицати се' и '(из, од кога, чега) потицати, водити порекло'.

Ја знам да до мене неће бити (= *неће односити се, несвр.*) ако не узимам евлада (порода) (НПр Врч. 3, 33). Да бјеше (= *се тицаше, несвр.*) до Папе, одзвони Турчину (Војн. Л. 3, 47). Све [је] помишљао на Милоша Обилића, који је ... такођер био (= *је потицао, несвр.*) из Поцерине (Вук, Даница 1863, 31).

У примерима у којима глагол означава да неко има неку способност, особину, намену и сл. доминира несвршени вид.

Не би мене ни за слуге био (= *би служио, несвр.*), | А камоли, да ми лице љубиш! (НП Вук 1, 563). Сав ће свијет то помислити и бићемо (= *служићемо, несвр.*) за причу (Мат., Дело 10, 214). Мени се чини да је дукат онда био (= *је вредео, несвр.*) 9 гроша (Вук 3, 8). Не будите (= *несвр.*) срца удовичка, | Но будите (= *несвр.*) срца јуначкога (Вук 3, 356). Ко ће бити (= *несвр.*) таквог образа, да ... неувиди, да је то најгнусније поњатије о цели једне науке (Даница 1860, 140). Био је (= *несвр.*) за кућом и за женом да је то чудо: све је за њих куповао (Каш. 1, 138). Мени и Ники није било (= *несвр.*) до закашњавања (Дос. 10, 75). Русна ... у стасу и држану свомъ много је была (= *личила, несвр.*) на Милицу (Игњ. Ј. 1, 4). Захару је било (= *несвр.*) око 50 година (Глиш., РМС).

Глагол *бити* употребљава се у улози модалних глагола *требати, морати; моћи* са допуном у инфинитиву, но видску вредност изречену сложеним глаголским предикатом ипак одређује глагол који је носилац лексичког значења.

Био раније доћи (Вук, Рј.). Био дозват док ти божић прође | два три сина старога Мартина (Њег. 7, 215). Био узети госпоја-Сиду, кад ти тако пуца срце за њом (Срем. 11, 19). Ако буде ћерат' ал' бјежати, | Хоће нама доро требовати (НП Вук 4, 395). Било учити на време, па се сад не би мучио с

толиким испитима (Ред.). Та да ти *је било* погледати, | Када стаде травицу мотати (Радич. 1, 113). Састраг се ширила увала и *бјеше* видјети по које дрво (Мат. 8, 88). Јер *би* ми сад *било* убити се | кад те видим љутита (Весел. 6, 375).

У изразу *биће (да)* у модалном значењу 'можда, ваљда, вероватно' има вредност глагола несвршеног вида: *чини се, изгледа*.

Чу ли болан, *ђе* нам Власи ... попалише куле? ... Алаха ми чух! ... Ма, вељу, *биће* (= *изгледа, несвр.*): да је све измишљотина? (Јакш. Ћ. 5, 161). Удадоше је, *биће* (= *изгледа, несвр.*) без икакве наклоности с њене стране (Јаг. 3, 22).

Грађа показује да глагол *бити* изискује квалификацију као двовидски глагол, али можда са оградом, каква је дата у РСЈ. Као егзистенцијални глагол и глагол стања он је несвршени, док у зависности од тога да ли означава различите активности, достигнућа и остварења може бити свршен или несвршен, тј. двовидски. У случајевима када се употребљава као помоћни глагол или семикопулативни глагол са вредностима модалних глагола, он је неутралан у погледу вида. У таквим случајевима има граматичку функцију или функцију исказивања модалности.

Битисати. Ирена Грицкат (1957–1958: 69) код немотивисаних глагола на овом месту издваја глагол *битисати*, али он је у РСАНУ, РМС, РСЈ и ОРСЈ у значењу 'живети, постојати' обележен као несвр., а у РСАНУ, РМС и ОРСЈ турцизам *битисати* 'проћи' као свршени, тако да ту није реч о двовидском глаголу, већ о хомонимима. Скок (под битисати) постанак егзистенцијалног значења види као довођење у погрешну вези глагола *бити* и турцизма *битисати*.

Брисати. Код овог имперфективног глагола, како примећује Ирена Грицкат (1957–1958: 69–70), дотадашњи речници нису запазили могућу употребу семантичке реализације 'уклањати, изостављати' са перфективном видском вредношћу 'избрисати, обрисати = уклонити, изоставити'. Ово њено запажање није имало одјека ни на касније настала посматрана лексикографска остварења: РСАНУ, РМС, РСЈ и ОРСЈ. Дакле, глагол у овој семантичкој реализацији може имати оба вида: Ено баш сад га *бришу* (= *несвр.*) из списка и *Брисали су* га (= *избрисали су, свр.*) из списка (Грицкат 1957–1958: 69). Ово потврђују примери:

Ново време ... упропашћује простонародну културу, па чак *брише* (= *уклања, несвр.*) и успомене на њу (Миј. С. 7, XV). Наши дописи ... били би пуно гори да не *бришем* (= *изостављам, несвр.*) без милосрђа (Прел. 1, 133). Она је [жилавка] брзо почела да *брише* (= *уклања, несвр.*) све ограде и обзире (Хумо 3, 84). Многе су околности ... *брисале* (= *1. су уклањале,*

несвр.; 2. су уклониле, свр.) разлику између њих и приморских сусједа њиховијех (Дан. Ћ. 7, 327). За то би предлагали да се овај комад ... из репертоара *брише* (= *избрише, изостави, свр.*) (Матица 1866, 643). Комисија није могла уважити мишљење по којем би требало *брисати* (= *изоставити, избрисати, свр.*) претпоследњи став (Зб. зак. 7, 51). Одлучено је да се *брише* (= *изостави, избрише, свр.*) члан 13 (Пол., 13776/2, ГрРСАНУ). Уредник је *брисао* (= 1. је *изостављао, несвр.*; 2. је *изоставио, свр.*) све што власт није одобрила (Јов. С., РМС).

Може се уочити да се перфективност код овог значења глагола *брисати* претежно везује за одређени стил – првенствено административни, те да се са таквим значењем (при преношењу неке правно-бирокарске информације) среће у другим стилевима, нпр. у новинарском, научном итд. Дакле, двовидност у овом значењу није стилски неутрална, већ се може говорити и о диференцијацији перфективног и имперфективног вида истог значења у зависности од функционалног стила.

Vànuti/vánuti. Према речницима савременог српског језика (РСАНУ, РМС, РСЈ и ОРСЈ), глагол *vànuti/vánuti* је несвршеног вида са значењем 'тражити помоћ, запомагати'. Међутим, старије граматике и речници доносе и другачију видску квалификацију овог глагола. Наиме, Маретић (1963: 480) износи да је глагол *vapnuti* односно *ynuti* свршен код Вука у *Рјечнику* из 1852. године, али да је код Даничића несвршен и да има облике глаголског прилога садашњег (*vapijuћи*) и имперфекта (*vapijaste...vapijahu*). Разилажење између ова два филолога Маретић види у чињеници да се вид глагола *vapnuti* данас свео само на несвршено 'изражавати гласно жељу, потребу и сл.; тражити, изискивати', а да дијалекатско *ynuti* може бити и свршено. Глагол *ynuti* 'завапити, викнути, зовнути, покликнути (кога) (Вук, Рј.)' доноси РМС као покрајинску реч (без примера), а вид му ограничава само на свршени. Ирена Грицкат (1957–1958: 70) такође се слаже да се перфективност у данашњем језику изгубила, али да се може осетити у старијем књижевном језику. Могућност оба вида тумачила се историјски присуством префикса *въ-*, чија се перфективност није распростирала на глагол у потпуности. До диференцијације видског значења дошло је према варијантама његовог рефлекса – књишког *ва-(во-)nutи*: несвршени и у ретким случајевима свршени, и народног *у-nuti*: свршени. За то ауторка наводи два примера, која дозвољавају и интерпретацију овог глагола у свршеном виду.

Толики народи потоке суза ронећи *вопише* (аор. = *завапише*, свр.) и пружише руке своје (Игњ. М. 2, 15). Дозволи нам едногласно и јединодушно *вопити* (= *завапити*, свр.): Ево нас, ево готови смо (Игњ. М. 2, 56).

Међутим, прегледом потврда у речничком чланку у РСАНУ могу се навести још неки случајеви који потврђују трагове двовидности овога глагола, што је у речнику требало оквалификовати, макар као ретко свр.

Одакле да их узмем и да му их дам? – *вапила је* (= 1. *викала је*, несвр.; 2. *завапила је*, *повикала је*, свр.) (Самок. 1, 52). Очајнички *вапи* (= 1. *узвикује*, несвр.; 2. *узвикне*, свр.) пут наоблаченога неба: Чему? (Војн. И. 7, 167).

У савременом српском језику глагол *вапити* је видски профилисан као несвршени, а покрајинско *упити* као свршено. Само се у ретким примерима могу препознати остаци двовидности глагола *вапити*, односно глагол протумачити и као свршени.

Везати. Глагол *везати* дескриптивни речници РСАНУ и РМС квалификују као двовидски (с тим што РСАНУ наводи несвршени парњак везивати). У ОРСЈ несвршени вид је наведен као секундарни (не)свр., као и у РСЈ свр. (несвр.). Иако га је и Вук одредио као двовидски, Ирена Грицкат (1957–1958: 70) сматра да се његова двовидност своди на перфективност у савременом српском језику. Он има веома развијену полисемну структуру, која укључује различите стилски маркиране семантичке реализације.

’(на)правити чвор, омчу на нечему и сл.; причврстити, причвршћивати’: Во се *веже* (= *везује*, *причвршћује*, несвр.) за рокове, а чоек за језик (НПосл Вук). Не *вежу* се (= *везују*, *причвршћују*, несвр.) коњи за репове (НПосл, Кап. 1, 120). Човјек пашче ту свезат не шћаше, | ... Они људе све тамо *везаху* (*имперф.* = несвр.) | и дављаху у мрачним избама (Њег. 7, 163). Једна рубље пере, | Једна *веже* (= *везује*, несвр.) уже (Пол. 1960, 16670/11). Ипак, само после неколико недеља, Морисон је већ *везао* (= *завезао*, свр.) светлу машну на бели оковратник да би се ... одвезао на заседање перова! (Густинчић Ј., Пол. 1959, 16634/8). За тим крајеве конца ... стегнути па *везати* (= *завезати*, свр.) на замку (Спасић Д. 3, 371). Од коже ... окроји опуту, један крај од ње *веже* (= *завеже*, *причврсти*, свр.) за стријелу, пак је пусти из лука у чардак (НПр Вук, 9). У рату је боље коња за непријатељски плот *везати* (= *завезати*, *причврстити*, свр.) (него за свој) (НПосл Вук). А кад прочиташ ову књигу, *вежи* (= *завежи*, *причврсти*, свр.) камен за њу, и баци је у Ефрат (Дан. Ћ. 12, 609). Кад пријатеља имаш опробана, | Челичном алком за срце га *вежи* (= *завежи*, *причврсти*, свр.) (Панд. 7, 28). Тешко је то, кад жена мужу гаће мора *везати* (= 1. *причврстити*, свр.; 2. *причвршћивати*, несвр.) (Перк. 1, 142). *Везао је* (= 1. *причврстио је*, свр.; 2. *причвршћивао је*, несвр.) капу да му је ветар не однесе (Ред.).

’повез(ив)ати, свез(ив)ати, увез(ив)ати и сл.’: Косу реже, па виноград *веже* (= *повезује*, несвр.) (НП Вук 3, 169). Још као дијете од десет година у

винограду *веже* (= *повезује, несвр.*), плијеви (Игњ. Ј. 3, 82). Жњели су пшеницу од јутра до мрака, | За девојком *веже* (= *увезује, несвр.*) девет миле браће (НП Вук 1, 171). И стадоше везати (= *несвр.*) сијено (НП Драгов. Ђ., 26). Ухватићу Вука Бранковића, | *Везаћу* га (= *свезаћу, свр.*) уз то бојно копље, | Као жена куђељ' уз преслицу (НП Вук 2, 312). Све гране са цвећем ... *везане* (= *свезане, несвр.*) у ките (ликом итд.) не треба гужвати (Гост. 1, 33). Више [пара] нема! *Везао сам* (= *свезао, стегао сам, свр.*) кесу (Никол. Д., XX век 1939, 243).

'спутати, спутавати везивањем': Кад почну везати (= *несвр.*) мога оца, види он шта ће бити (Нен. М. 2, 66). *Везаше* (*аор.* = *свезаше, свр.*) му руке наопако (НП Вук 3, 11). Није био успео да се ишчупа из чаршава којим су га *везали* (= *су свезали, свр.*) (Пол. 1959, 16617/11). Сутра ћу доћи да те *вежем* (= *завежем, свр.*) ... сутра је твој дан (Весел. 11, 240). На Очеве деца га увек *вежу* (= *1. завежу, свр.; 2. везују, несвр.*).

'повез(ив)ати, преви(ја)ти, превез(ив)ати': Гласом грома грозна [смрт] подвикује | ... а пак граби сад крсте, сад Турке, | тер им својем рухом очи *веже* (= *повезује, несвр.*) (Маж. И. 1, 48). Рајни [ће] уста *везати* (= *прекрити, свр.*) да не би виком ствар покварила (Радић Д. 5, 70). Тада му бабица врже (*веже*) (= *подвеже, свр.*) пупак до трбуха свиленим концем (Деб. 1, 175).

'(у)коричити': А сад како сам примио ... векслу, исплатио сам га, и књиге већ *вежу* (= *повезују, кориче, несвр.*) (Вук 12, 657). Оба су протокола *везана* (= *су повезана, укоричена, свр.*), и учитељ треба да их држи чисто у школском орману (Мил. М. Ђ. 10, 55).

'спојити, спајати': Јарам ... је кост, која *веже* (= *спаја, повезује, несвр.*) прси са плећин (Пољица, Иван. Ф., ЗНЖ 8, 227). И Црно ти у рукама море, | Ка' и што је Цариград бијели, | И његове згоде свеколике, | Што Азију за Европу *вежу* (= *спајају, повезују, несвр.*) (Новић 5, 56). Па се и његова ... мисао исто тако распрсне ... и он је последије с муком враћа и *веже* (= *1. спаја, повезује, несвр.; 2. споји, повеже, свр.*) (Ћоп. 5, 184). Са комшијом нас *веже* (= *спаја, повезује, несвр.*) капицик (Ред.). Алихоца гледа ... како се усправише прво две греде, а затим како се испе један бркат резервиста и *веза* (*аор.* = *споји, повеза, свр.*) их трећом (Андрић 7, 320). Има изгледа да ће се у скорој будућности ... *везати* (= *ће се спојити, повезати, свр.*) [железницом] Дунав с јадранским морем (Јов. Ј. 1, 22). Малтер је чврсто *везао* (= *је спојио, повезао, свр.*) цигле, да се не могу лако раставити (Ред.). Ох, божанствена централо ... *вежи* (= *спој, повежи, свр.*) ме са Јовановићем фотографом (Нуш. 13, 135).

'управити, управљати': Обележена тачка ... је предмет, који бира командант ... било да се за њу *веже* (= *управља, несвр.*) сноп батерије, или да се од ње врши мерење (Мин. в. 25, 16). *Вежите* (= *уперите, свр.*) ватру за коту 507 (Ред.).

'(у)кочити': Слутња на зло *везала* (= *1. везивала, кочила, несвр.; 1. завезала, укочила, свр.*) му вилице (Невес. 1, 53). Гадне су ... оне сирене, њихово завијање ... људима *веже* (= *1. везује, кочи, несвр.; 2. завеже, укочи, свр.*) и руке и ноге, само унезверено гледају (Рист. Мил., Књиж. 2, 132).

’привући, привлачити’: Осећало [се] да га та материја *није* интимније *везала* (= 1. *није привлачила, несвр.*; 2. *није привукла, свр.*) (Чолић М., Пол. 1960, 16836/9). Кикић одједном бљесне, оживи и ... *веже* (= *привуче, свр.*) нас за свој објекат (Селим., Кик. 1, 52).

’обавез(ив)ати, принудити, принуђавати’: Племићи [су] држали да реч задана сељаку не *веже* (= *обавезује, несвр.*), као ни псу (СК 1940, 128/10). Пређе на новије дужнике, те њих *поче* „*везати*” (= *обавезивати, несвр.*) обвезницама (Ћор. С. 9, 463). За то је од преке потребе, да сопственик *веже* (= *обавезе, свр.*) закупца уговором (Мијок. 1, 49).

’уговорити, уговарати’: Нешто Стака глави са Турцима, | ... Нешто *веже* (= *уговара, несвр.*) (НП, БВ 1913, 142). Султан и Свети Патрика у Цариграду су овако *везали* (= *су уговорили, свр.*) (Бож. Г. 1, 66). Милошу предложи ... да се скупи више кнезова из народа и дођу везиру, да мир *вежу* (= *уговоре, свр.*) (Вукић. М. 5, 90).

’спојити, спајати каквом духовном везом, осећањем’: То појање слабе створе | С богом *веже* (= *повезује, спаја, несвр.*) (Змај 1, 585). Можда је већ тада ... начињен пројект да се српски двор још тешње *веже* (= *повезе, свр.*) с латинским царем Робертом (Радон. Ј. 7, 95). Група људи ... за просвјетни напредак заузетих стварала [је] и књигу и читатеље ... *вежући* (гл. прил. сад. = *повезујући, несвр.*) читаоца уз народни језик и народну борбу (Марј. М., БВ 1910, 178).

’ставити, стављати у одређено време, раздобље, место, крај’: Ја не само што ћу ово да штампам, него ћу да *вежем* и за дан (= *ставим у одређени дан, свр.*) (Весел. 19, 387). Најпослије ћемо изнијети ... она казивања која *се вежу* (= *се стављају у важније године, несвр.*) за важније године и она која се рачунају по генерацијама (Дед. Ј. 3, 159). Поједини ... књижевни историчари покушали су да ову песму [„Евгеније Оњегин”] *вежу* (= *повезу, свр.*) за горке и тамне поеме Бајрона (Глиг., Књиж. 4, 200). С другима [новелама] је *вежу* (= *повезују, несвр.*) неке заједничке слабости које су резултат пишчева манира (Селим., Кик. 1, 57).

’заметнути, заметати плод, родити, рађати (о воћкама)’: Шљиве, сем оне, које су од града пострадале, добро *су везале* (= *су заметнуле, свр.*) (ЦГл 1896, 101). Јабукe не *вежу* (= *земећу, рађају, несвр.*) сваке године (Ред.).

’задржа(ва)ти (мокраћу)’: Путем иду три Марије. Једна вели: *вежи* (= 1. *задржавај, несвр.*; 2. *задржи, свр.*) воду, друга вели: дријеши воду (Дуч. С. 1, 539).⁹³

Такође глагол *везати* у научној терминологији има оба вида, што нам потврђује његова употреба у текстовима из области математике, физике, хемије, економије и сл.

’мат. саставити, састављати цртом тачке у равни; спојити, спајати’: Обилазећи круг у једном и истом смислу *вежимо* (= *повежимо, спојимо, свр.*) буди коју подеону тачку „А” са „а”-ом испред ње (Неш. 5, 231).

⁹³ Пример са глаголом свршеног вида *одрешити* омогућава исту видску интерпретацију глагола *везати*.

Описујемо кружницу *вежући* (гл. прил. сад. = *повезујући, спајајући, несвр.*) обележене тачке (Ред.). Треба ... добивене вредности *везати* (= 1. *повезати, свр.*; 2. *повезивати, несвр.*) у нове једначине (Пеј. Р. 1, 268).

'физ. упи(ја)ти, (по)трошити': Кад се у епрувету пуну угљен-диоксида и изврнуту у живу унесе комадић угљена, он *веже* (= 1. *упија, несвр.*; 2. *упије, свр.*) за себе угљен-диоксид и жива испуни епрувету (Ред.). Грам леда приликом топљења *веже* (= 1. *троши, несвр.*; 2. *потроши, свр.*) 80 грам-калорија (Ред.).

'хем. сјединити (се), сједињавати (се)': Хабер је нашао методу, којом се *веже* (= *сједињава, несвр.*) душик из уздуха с водиком (Бубан. 1, 27). Мора [се] киселина најпре „*везати*“ (= *сјединити, свр.*), па онда поново препецати (СБ 1938, 3/4). Супер-фосфат ... и калијев хлорид растурају се ... на месец дана пре сетве, како би имали времена да *се* пре клијања *усева вежу* (= *сједине се, свр.*) за земљу (Лоз. 3, 13). Свака киселина у вину лакше *се веже* (= 1. *сједињава се, несвр.*; 2. *сједини се, свр.*) но сирћетна (Сав. М. 1, 104).

банк. Банка мора све већи и већи део својих капитала да *веже* (= 1. *улаже, несвр.*; 2. *уложи, свр.*) у индустрији (Прица О. 1, 45).

Могућност двовидске реализације важи и за рефлексивне форме, што потврђују следећи примери:

'причврстити се, причвршћивати се': Авион се спушта. *Вежите се* (= *завежите се, причврстите се, свр.*) за седиште! (Ред.). Вредни неки Турци! ... Ево, сами *се вежу* (= *се везују, несвр.*)! (Весел. 6, 263).

'спојити се, спајати се међусобно или с нечим': На лепо га место ударила, | Баш у чело где *с'* обрве *вежу* (= *спајају се, несвр.*) (НП, Вила 1866, 437). Једна јој грана иде преко драгоманског брда ... а отуд *се* даље преко Витоша са Родопом *веже* (= *спаја се, несвр.*) (Панч. 9, 1). Ови одреди ... *везали би се* патролима (= *спојили би се, свр.*) (Ђурић Д. 1, 372). У току ноћи ... *везали се* (= *припојили се, свр.*) облаци за планине, а по небу међу собом (Андрић 7, 345).

'задржа(ва)ти се (о очима, погледу)': Преко воље очи ми *се везале* (= 1. *се привезале, свр.*; 2. *се везивале, несвр.*) за њега, за тога убојицу (Вукић. И. 1, 185). Са овог места поглед *се* човеку и нехотице *веже* (= 1. *се привеже, свр.*; 2. *се привезује, несвр.*) за величанствену планину (Ред.).

'(у)кочити се': Деси [се] нешто, те се и најбржи језик *веза* (*аор.* = *несвр.*) и најлуђи човек опамети (Вукић. И. 1, 8). Језик ми *се* био *везао* (= *се* био *завезао, свр.*) и мисли се олениле (Живад. 6, 39).

'ограничити се, ограничавати се на нешто': Али што се [метод] више веже (= *везује се, ограничава, несвр.*) за тај један [предмет] тим мање може пристати и за друге (Шапч. 3, 74). Са годинама и болешћу човек *се све више веже* (= *везује се, несвр.*) за кућу, па скоро и престане излазити (Ред.).

'обавез(ив)ати се': Кад који човјек ... се закуне *везавши се* (гл. прил. пр. = *заклевши се, обећавши се*) душом својом, нека не погази ријечи своје (Дан. Ђ. 12, 139). Цар Лазар је, по губитку Ниша, први пут био приморан *везати се* (= *обавезати се, свр.*) да даје Турцима: 1, Хиљаду литара сребра на

годину (Мил. М. Ђ. 23, 89). Ипак не требаш да *се вежеш* (= 1. *се зближиш*, *свр.*; 2. *се зближаваш*, *несвр.*) одвише (Нех. 1, 6).

'надовез(ив)ати се': Кверулантска параноја ... настаје такође сличним знаковима *вежући се* (гл. прил. сад. = *надовезујући се*, *несвр.*) на један сукоб (Поп. Добр. 1, 379). Чекао је да Марко заврши да *се веже* (= *се надовеже*, *свр.*) за његову причу. 'задржа(ва)ти се (о мокраћи)': *Везала му се* (= 1. *задржала се*, *свр.*; 2. *задржавала се*, *несвр.*) вода (Батут 1, под вода).

Ограничење на свршени вид може се приметити у неколико семантичких реализација у нерелексивној и релексивној форми, иако су оне представљене као двовидске. То су најпре стилски и територијално маркиране семантичке реализације, везане за обичаје и веровања, празноверје.

'омађијати': *Везала* га бештија, па иде сиромаш човек за њом као луд (Банат, Лот.). Има ли ... баба или травара, који су на гласу „да могу човека” *везати*, или да могу „учинити” да он мора сам до извесне жене доћи? (Ђорђ. Вл. и Вал., СА 1874, 282). Да простите, *везала* га (Банат, Лот.). (НП Јастр., 354). 'пренети се (о мађијама)': „*Везало му се* од мечке” (= *дошло је*, *свр.*), каже се за онога који се родио са неком мечком у истом месецу, па мора и умрети у истом месецу у коме она цркне (Сврљиг и Пирот, Васиљ.).

Такође, за релексивно значење из РСАНУ 'ступити, ступати у брак, (о)женити се, уда(ва)ти се' примери потврђују ретку употребу несвршеног вида. У изразу *везати главу (себи)* 'оженити се, удати се', глагол има перфективни вид, па је отуда израз вероватно и протумачен глаголима тога вида.

Он беше у оној доби младости ... кад је младића страх да *се веже* (= 1. *ступи у брак*, *о жени се*, *свр.*; 2. *ступа у брак*, *се везује женидбом*, *несвр.*) (Г–Г 2, 16). Није [*се*] оженио, није *везао* (као што говораше), већ и даље остао оно што је био. Саџ (Станк. Б. 2, 82). А ви сте ме салетели да *се вежем* (= *ступим у брак*, *о женим се*, *свр.*) и да вучем терет кроз цео живот (Јанк. Мил. 1, 157). Похитах да се оженим, једно с тога да *вежем себи главу*; друго, да нађем кући чобана (Љуб. 3, 48). Само кад је *везала главу!* Сад нек ради што хоће! (Ред.).

Употреба глагола *везати* у изразима такође показује могућност његове употребе и као глагола свршеног и као глагола несвршеног вида. Али има и израза који имплицирају само један вид, што не значи да се смањује његов видски потенцијал. Тако је свршени вид глагола *везати* уочљив код израза *бити везан* (= *завезан*, *привезан*, *свр.*) за постељу 'лежати болестан', *бити везаних* (= *завезаних*, *свр.*) *руку* 'немати слободу одлучивања, поступања; не моћи вршити одређену акцију', али идиоматизација је омогућила да израз у квалификативном значењу имплицира трајање. У изразу (*једва*, *тешко*, *некако*) *везати крај с крајем*, *везати лико на узицу*, *везати лико за опуту*, *везати лико с опутом* 'мучно, тешко живети,

натезати с новцем (са издржавањем)’ глагол се може тумачити као двовидски, али израз такође упућује на трајање.

За остале, који су још *везани за постељу*, даваће кловнови ... шаљив програм (Радић Д. 3, 17). Скадарски паша, и сувише заузет покретом у Црној Гори ... *био је везаних руку* према пљачкашима (Том. Јов. 1, 163). Осман-ага Вилић утањио, па код куће *једва веже крај с крајем* (Хумо 3, 161). И раније ... Демировљани су *тешко везали крај с крајем* (Ћоп. 12, 718). *Веже лико на узшцу* (једва живи којекако) (НПосл Вук). Неки од њих [сељака-књижевника] принуђени су да чак иду и у надницу, а и остали ... „*вежу лику за опуту*” (Теших М., Разв. 1938, 305).

Перфективност овог глагола је заступљена у изразима *везати чалму* ’потурчити се, преврнути вером’, *везати чвор* ’пропасти, свршити своје’, *везати чвор нечега, на нечему* ’замрсити нешто, направити заплет у нечему.

Не бих му остао да контроманцирам, да бих морао *чалму везати* па кроз Београд проћи (Нен. М. 2, 76). Шта ти прича онај лопов Ђорђе? Он, изгледа, *везао чвор* (Никол. Д. 1, 53). Да се није оно догодило што *је везало чвор на њихову односу*, сигурно се сутра не би ни сетио да ли је била плава или гарава (Петр. В. 5, 62).

Анализирана грађа показује да се глагол *везати* несумњиво може сматрати двовидским глаголом ако узмемо у обзир развојну перспективу српског књижевног језика на Вуковој основици. На основу обимне грађе коју доносе дескриптивни речници, нарочито РСАНУ, једнако су потврђена оба вида у већини значења, како у онима која означавају конкретну активност или остварење, тако и у оним значењима која су се различитим механизмима полисемије развила у она која означавају апстрактне ситуације. Ипак, углавном га свршеним доживљавају савремени говорници, као што је Ирена Грицкат и навела. Улогу несвршеног вида данас је на себе преузео глагол *везивати*, који са перфективном вредношћу глагола *везати* образује видски пар. Такође, употреба глагола *везати* као допуне фазном глаголу *почети* (*поче везати*) није уобичајена, али је у грађи регистрована у примерима из 19. века. С друге стране, учестали су и видски парови које образује имперфективна видска вредност глагола *везати* и префиксирани глаголи: *везати–завезати/повезати, превезати*. Но, у тим случајевима није реч о изражавању искључиво видске опозиције, већ о наглашавању резултативности, дистрибутивности и других акционсартских (акционалних) значења итд. Глагол *везати* у актуелном тренутку управо показује превирање у специјализацији вида, очито у правцу перфективности.

Вѐлим. Глагол дефектне, непотпуне парадигме *вѐлим* у РСАНУ, РМС и РСЈ обележен је као свршен и несвршен, док се у ОРСЈ несвршени вид сматра споредним – (не)свр. Осим што морфолошки одступа од система, за овај глагол би се данас могло рећи да је и стилски маркиран – одлика је разговорног језика, и то народних говора.

’говорити, казивати, саопштавати, рећи, саопштити’: Мајка му смјерно *вељаше* (*имперф.* = *говораше, несвр.*) (НП Вук 1, 418). Он се ругаше матери и *вељаше* (*имперф.* = *говораше, несвр.*) да су то бапске приче (Јљуб., РМС). Тако и ја вама *велим* (= *говорим, казујем, саопштавам, несвр.*): Иштите и датће вам се (Чуић 1, 87). „Док царев син” *вели* (= *говори, казује, несвр.*) „не научи какавгођ занат ... дотле нема ништа од пријатељства!” (НПр Вук, 220). Право да *велим* (= *рекнем, саопштитим, свр.*), поглед је мало замагљен (Павловић Б., Реп. 1959, 9/22).

’мислити, сматрати, хтети, намеравати’: Мене *веле* (= *мисле, намеравају, несвр.*) да ожене! Блашко ли се мене! (НПосл Вук). Али кад он не ће, онда нека буде Иван ... *Велимо* (= *сматрамо, хоћемо, несвр.*) ли? (Весел. 6, 229). Ама, ја ка’ *велим* (= *мислим, сматрам, несвр.*), да би ми таман сад користио и код куће (Срем. 4, 21). Ти оде, а ја *вељах* (*имперф.* = *хоћах, намеравах, несвр.*) да га мало причекамо (Трешњево, Пеш.).

’заповедати’: Судник „Камо те Стане?” „Стана што *вељаше* (*имперф.* = *заповедаше, несвр.*)?” (Ово је најучтивiji озив као н. п.: заповиједајте) (НПр Врч. 5, 263). Кад онде [у Дубровнику] госпар зовне слугу, овај ће учтиво запитати: „Шта *велите* (= *заповедате, несвр.*)?” (Змај 4). Јеле (звони). Стане, Стане! Стане (улази). Што *велите* (= *заповедате, несвр.*), Госпо? (Срђ 1904, 738).

Како грађа показује, у свом основном значењу овај глагол припада лексичко-семантичкој скупини глагола говорења, али секундарне семантичке реализације могу означавати мишљење, став, жељу, намеру, заповест и сл., дакле, могу изражавати модалност. Разумљиво је да у том случају доминира несвршени вида, а свршени вид је могућ, поред несвршеног, када се овај глагол употребљава у свом примарном значењу и његовим семантичким преливима.

Вїдети *ијек. вїдјети.* Овај глагол примарно визуелне перцепције⁹⁴ у свим речницима обележен је као двовидски, а као типичан представник глагола који се могу реализовати као свршени и несвршени наводи се у свим граматикама од Даничића. Међутим, и грађа и досадашње анализе овог глагола у појединим

⁹⁴ О семантичким и синтаксичким парадигмама глагола *видети* у српском језику писала је Стана Ристић (детално в. у Ристић 2011а, а узгредно у Ристић 2011б, као пример за лексикографску обраду на иновираној лексичкој грађи приликом израде електронског корпуса за дескриптивни речник).

значењима сужавају опсег његове двовидности. То показују и дефиниције у дескриптивним речницима, које не користе у свакој дефиницији глаголе оба вида. Ирена Грицкат (1957–1958: 70–71) каже да је у значењу 'имати чуло вида', које је квалификативно, имперфективни, док у значењу 'спазити, примити визуелне утиске чулом вида' развија двовидност – 'опажати, примити визуелне утиске чулом вида'.⁹⁵ Значење 'срести' је по природи перфективно, а његова имперфективност 'сретати' могућа је у итеративним контекстима: *Видим га свако јутро*, где би му синоним био *виђати*. Но, ни овде имперфективност није једина интерпретација, јер је могуће рећи: *Сретнем га свако јутро*.

На примерима из Андрићевих дела потврђена је иста ситуација, с тим што је овај глагол посматран и у значењима менталне перцепције, интелектуалних и когнитивних процеса, у којима такође може испољавати оба вида, али је указано и на немогућност утврђивања његове видске вредности, тј. могуће интерпретације са оба вида у императивима (често у улози партикуле), допунама модалним глаголима итд. (Спасојевић 2012: 573–574).

Глагол *видети* има само имперфективну видску вредност када означава способност визуелне перцепције, дакле, када има значење 'имати чуло вида; имати способност примања визуелних утисака'. У овом случају он није прелазни глагол, тј. нема прави објекат. То потврђују следећи примери:

Нит' бијаше зв'језде ни мјесеца; | Али Мутап и по мраку *види* (= *несвр.*) (НП Вук 4, 300). Бранковић само себе гледаше, од народа се одвајаше и *не виђаше* (*имперф.* = *несвр.*) далеко (Дан. Ћ. 7, 111). На људе ... који *виде* (= *несвр.*) једва до по пласта није притисак ни потребан (Отаџб. 1913, 12/3). Ја на очи *не видим* (= *несвр.*) од муке (Весел. 6, 261). Не знам како ћу [писмо] моћи довршити, јер једва на очи *видим* (= *несвр.*) (Гар. И. 2, 32). Видиш да *не видим* (*несвр.*) добро; нарочито кад пишем, очи ми засјену (Уск. 1, ЕК). Не могу да гутам, *не видим* (= *несвр.*) добро, ова рука... (Сек. 10, ЕК). То је за вас младе, шта ћу ја ту! И *не видим* (*несвр.*) добро, и; не чујем (Моск. 2, ЕК). Мора бити да сам остарила, па више *не видим* (= *несвр.*) добро (С. Лагерлеф, *Чудновато путовање Нилса Холгерсона*, прев. Ј. Крсмановић и Д. Гутеша, Београд, 1952, ЕК). Коњи много боље *виде* (= *несвр.*) него људи (Вуков. А. 1, 44). Слепац *не види* (= *несвр.*) (Ред.). Пацијент ... тврди да има

⁹⁵ У раду Чилаш Микулић (2014), на основу лексикографског описа, тј. дефиниција глагола *видјети* у речницима хрватског језика, кроз тестове за утврђивање вида (могућност употребе у апсолутном презенту; допуна фазним глаголима, *не* + императив, временска реченица са везником *чим*), испитује се вид глагола физичке перцепције *видјети* и *гледати*. Закључак се поклапа са закључцима Ирене Грицкат, а препорука је да се у лексикографском опису о томе, као и валенци глагола, више води рачуна (Чилаш Микулић 2014: 84).

„очи соколове” и да му као учеснику у саобраћају није битно што *не види* (= *несвр.*) добро (Пол. 17. 7. 2010, ЕК). Крајем првог сета Ђоковић је имао проблема са сочивом у десном оку и пожалио се да *не види* (= *несвр.*) добро (www.rts.rs, 24. 11. 2010; ЕК). Не мораш да увећаваш, сасвим добро *видим* (Разг.).

Оба вида карактеристична су за пасивне конструкције у којима је визуелна перцепција усмерена на субјекат ’бити видљив, запажен, примећен’.

У могъ вранца деветъ покроваца, и опетъ му *се* ребра *виде* (= *примећују се, несвр.*) (НЗаг, ЛМС 80, 108). Са врха Ловћена *види се* (= *примећује се, запажа се, несвр.*) кажу, италијанска обала (Ред.). С лепојкама тешко иде: | Хоће свуда да су прве, | Хоће свуда да *се виде* (= 1. *се примећују, несвр.*; 2. *примете, несвр.*) (Јов. В. М. 2, 15). Хтео је као и сви уметници и он сам највише да *се види* (= *се примети, се запази, свр.*) (Ђорђ. Т. 16, 81).

Међутим, код безличне рефлексивне конструкције са значењем ’бити видно, светло’, те на њеном значењу заснованог значења конструкције ’безл. празн. бити за покој (спас) душе’, чешћи је несвршени вид.

Види ли се (= *светли ли, несвр.*)? (Вук, Рј.). Ко хоће да му *се види* (= *светли, несвр.*),⁹⁶ нека носи свијећу напријед (НПосл Вук). У челенки два камена драга, | Војводи *се види* (= *несвр.*) путовати | ... У по ноћи, кано и у подне (НП Вук 2, 483). Треба да стигнемо у село док *се види* (= *несвр.*) (Ред.).

’безл. празн. бити за покој (спас) душе’: Све што се доноси на гроб „*види се* (= *примећује се, несвр.*), како народ верује, пред мртвима (Петр. А. 1, 444). Код нас на ономе свету *види се* (= 1. *примећује се, несвр.*; 2. *примети се, свр.*) само оно, што се тамо код вас доле учини добро нама за спомен (Дач. Ж. 4, 56). Све је спремила за задушнице да *се види* свим њеним мртвима.

У значењима у којима је визуелна перцепција усмерена на неки ентитет, тј. када означава сам процес опажања ’(у)гледати, опазити, опажати’, могућа су оба вида. Ово значење карактерише и прелазност, често исказана правим објектом у акузативу.

Кућа мене ни *видијети неће* (= *угледати, спазити, свр.*) | Док осветим побратима свога (НП, БВ 1912, 251). Чим *видим* (= *угледам, свр.*) жену – Шкорпију, то је јаче од мене, препаднем се (П. Бесон, *Љубавни зодијак*, Београд, 2001, ЕК). Иди, рекне цар, да ти више очи *не видим* (= 1. *гледам, несвр.*; 2. *угледам, свр.*) (Ђорђ. Т. 14, 20).

За рефлексивно значење уобичајен је свршени вид ’угледати самог себе’, фиг. ’видети себе у мислима, замишљати се’, али није искључен ни несвршени.

⁹⁶ Овај пример се може интерпретирати и као рефлексивни пасив, а у том случају глагол је свршеног вида: Ко хоће да му *се осветли*, нека носи свећу.

Видео се (= *угледао се, несвр.*) у једном излогу (Уск., РМС). Кад се после болести први пут *виде* (*аор. = угледа, свр.*) у огледалу, запрепасти се (Ред.). Бакоња *виде* (*аор. = угледа, свр.*) себе у мантијама (Мат., РМС). Заузео је и он израз дипломате, и готово *се видио* (= *гледао се, несвр.*) амбасадором (Калеп 1, 28).

Могућност употребе оба вида дозвољава значење 'нар. (про)читати', засновано на визуелној перцепцији, као у примеру: Побратиме, Лимо харамбаша! | Књигу *виђи* (= 1. *читај, несвр.*; 2. *прочитај, свр.*) не почаси часа, | Брже зови Ђура барјактара (НП Вук 3, 300). С обзиром на контекст у коме је овде употребљен облик императива, вероватнија је прва интерпретативна стилско-прагматичка могућност: строга заповест, наредба, изречена несвршеним видом, него неутрална заповест, изречена свршеним видом. Такође су на визуелној перцепцији заснована и друга значења у којима се може употребити глагол и свршеног и несвршеног вида:

'(при)пазити, обићи, обилазити': Јега ... узме дете у руке, па му тепа, док Мирјана *види* (= *припази, свр.*) и спреми вечеру (Весел. 8, 124). Она је имала кад и да меси 'леб, и да готови ручак, и да *види* (= 1. *пази, обилази, несвр.*; [2.] *припази, обиђе, свр.*) живину (Весел. 11, 245).

'(по)тражити': *Види* (= 1. *потражи, свр.*; 2. *тражи, свр.*) ту око куће посла, помози женама (Весел. 8, 50). Иди-де, дијете, *види* (= 1. *потражи, свр.*; 2. *тражи, несвр.*) штогод ручка (Весел. 3, 65).

У значењу когнитивне, сазнајне перцепције овај глагол може имати оба вида, што показују следећи примери:

'схватати, схватити': Зар не *видите* (= *схватате, свр.*) да морам (Петр. В., РМС). Куне се у све на свету а *видиш* му (= *схваташ, несвр.*) да лаже (Ред.). По начину његовог поступања јасно *видимо* (= *схватамо, несвр.*) да не зна шта се догодило (Ред.). Ја сам примио ваше писмо и *видио* (= *сам схватио, свр.*) шта ми пишете (Бат. 1, 704). Кад се спустисмо мало ниже, *виђох* (*аор. = схватих, свр.*), да се нијесам преварио (Ћор. С. 4, 3). После је престао да ме грди ... *видео је* (= *схватио је, свр.*) да не вреди да се свађа (Ђурђевић М., Књиж. 1, 245).

'замислити, замишљати; предвидети, предвиђати': Сада се догоди нешто што он није никако могао унапред *видети* (= *предвидети, свр.*) (Милиј. 1, 77). Колајну *видим* (= *замишљам, несвр.*) славно обешену, | љубљено дете, баш о твоме врату (Уј. Т. 1, 7). Чим се напије, он [Ћоркан], заљубљен, *види* (= *замишља, несвр.*) себе „у срцу” и „какав јест” (Андрић 3, 31). Ти *с'* чеду нашем, Смиљци, *видела* (= *си предвидела, свр.*) кратак век (Змај, РМС). Бојао се попуштања јер *је* у томе *видео* (= 1. *је предвидео, свр.*; 2. *је предвиђао, несвр.*) своју несрећу (Ред.).

'(пр)оценити, (пр)оцењивати': Слуго моја, Годоре везире! | Да ми идеш бијелу Леђану | ... Да ми *видиш* (= *оцениш, свр.*) Роксанду ђевојку, | Може л' бити за цара царица, | Може л' бити свој земљи госпођа, | Да је *видиш* (=

оцениш, свр.), и да прстенујеш (НП Вук 2, 133). Седе у кола и оде у Клење Срећковићима да види (= 1. (пр)оцени, свр.; 2. (пр)оцењује, несвр.) девојку (Весел. 3, 157). Циганине, ти у неђељу кујеш? – Па како ми добро видиш (= (пр)оцењујеш, несвр.) (НПосл Вук).

'(на)учити од некога гледајући': Што чине ђеца? – Што виде (= 1. науче, свр.; 2. уче, несвр.) од оца (НПосл Вук). Од кога си то видео (= 1. си научио, свр.; 2. си учио, несвр.)? – чуди се понекад мати свом детету (Ред.).

То важи и за застарелу семантичку реализацију 'чинити се, изгледати' рефлексивне форме.

Ти се видиш (= се чиниш, несвр.) јунак од мејдана (НП Вук 2, 423). Ви сте као окречени гробови, који се споља виде (= изгледају, чине се, несвр.) лијепи а унутра су пуни костију мртвачкијех (Вук 11, 24). Милан ми се види (= изгледа, несвр.) мудар и озбиљан (Шапч. 7, 202). Бегу се то види (= 1. се чини, несвр.; 2. се учини, свр.) дивније од свих чудеса (Мил. М. Ђ. 18, 88).

Иако дефиниције упућују само на несвршени вид, реализације у обе видске вредности могуће су код следећих значења:

'имати; доби(ја)ти': Не видећи (гл. прил. сад. = имајући, добијајући, несвр.) од њега никаква одговора, тако пођем царском џамберлану (Зел. 3, 133).⁹⁷ Живео је као оно јаре које му је једино поверено ... тек колико да и од њега види (= добије, свр.) кућа неку фајду (Срем. 4, 21). На Св. Андрејској Скупштини речено је да од земљодељске школе није видео (= није добио, свр.) користи „ниједан округ, ниједан срез, ниједна општина” (Јов. С. 7, 79). Од таквог поступка видело би (= добило би, свр.) бар позориште користи (СКГл 1937, РМС).

'(из)мерити, испроба(ва)ти': Пружила [је] руку Заки, да јој види (= 1. измери, свр.; 2. мери, несвр.) пулс (Петр. В. 7, 84). Долазила је сваког дана да јој сестра види (= 1. измери, свр.; 2. мери, несвр.) притисак. Видите (= проверите, свр.) да ли су вам ове хаљине добре (Ред.).

Међутим, има низ значења заснованих на когнитивној перцепцији која имплицирају само свршени вид, а подразумевају менталну и ментално-визуелну перцепцију субјекта.

'искусити': Ко је видео (= је искусио, свр.) да хајдук господарем земље и народа бити може (Бат. 1, 299). Сад већ приспева нараштај који није видео (= није искусио, свр.) батина, није видео кад кога бију (Лаз. Л. 2, 199). Баба је грдне муке видјела (= је искусила, свр.) (Ђон. Ј., РМС).

'проверити, прегледати': Онај трговац, што му је паре дао, чекао га је ... да виде (= провере, свр.) рачун, шта је зарадио (НПр, БВ 1887, 364). На штампаним стенографским белешкама мора бити забележено: видео (= прегледао, свр.) тајник (Н. Скуп. 4, 425).

⁹⁷ Уп.: Пошто нисам видео (= 1. нисам добио, свр., 2. нисам добијао, несвр.) од њега никаква одговора, тако пођем царском џамберлану.

'испитати, проучити, упознати': Јавно су шибили децу, да им тиме *виде* (= *испитају, свр.*) јачину душе (Матић Д. 3, 23). Морам ја сјутра *виђети* (= *испитати, свр.*) шта мисли Христа (Живк. М. 1, 79). Пошто *смо видели* (= *смо упознали, свр.*) Милоша у унутрашњој политици, треба да га видимо и у спољашњој (Јов. С. 11, 19). Обећао је да ће *видети* (= *испитати, свр.*) како ствар стоји (Ђурђевић М., Књиж. 1, 248).

'доживети, дочекати': Закија ли мећава на све четири стране, чује се жапање (јадање) ... *не ће* овца ни једна *видит* (= *неће дочекати, свр.*) Јурјеве (Пољица, Иван. Ф., ЗНЖ 9, 111).

'запазити, уочити': Ал' ја бих волео да знам да ли се родио тај што *ће* ми хромост *видети* (= *ће запазити, свр.*) (Чипл., РМС). Испунио сам јој сваку жељу коју *сам* јој *видио* (= *сам запазио, свр.*) у очима (Јонке, РМС).

'сазнати, дознати': Прочитај ми ово писмо да *видим* (= *сазнам, свр.*) што ми [господин капетан] поручује (Јакш. Ђ., РМС). Чим *види* (= *сазна, свр.*) Аустрија да сте примили француског конзула, затражиће и она да примите и њеног (И. Андрић, *Травничка хроника*, ЕК).

С друге стране, несвршени вид заступљен је у значењу 'налазити, сматрати, мислити', 'знати, познавати'.

Ја и домаћин *видимо* (= *сматрамо, несвр.*) за право да бидне барјактар Станко (Деб. 1, 189). Наука *види* (= *налази, несвр.*) све у еволуцији, а песник у вечности (Дуч. Ј. 6, 279). Модерна критика *не види* (= *не налази, несвр.*) у писцу Опасних веза ... само најсвирепијег анатома љубави (Милач. Д. 1, 84).

Ми *не видимо* (= *не познајемо, несвр.*) човека који би за такав рад имао више способности од њега (СКГл 1937, РМС). А још немам зимског капута, нит' *видим* (= *знам, несвр.*) како ћу га стећи (Андрић, РМС).

За значење 'срести некога, састати се' у грађи нису потврђени примери за итеративни контекст да би се могао тумачити и као несвршени вид.

Бога моли Огњана Марија: | „Дај ми, Боже, од рајевах кључе, | Да од раја отворимо врата, | Да ја дођем проз рај у пакао, | Да ја *виђу* (= *сретнем, свр.*) остаралу мајку” (НП Вук 2, 11). Трећи дан ... стигнем ... у манастир Крупу, *ђе* ме је једва чекао *виђети* (= *срести, свр.*) мој игуман (Зел. 1, 51). Кога сунце ујутру *види* (= *сретне, свр.*) неумивена, осам му је дана назатка (Вук, Рј., под сунце).

Исти вид изискује ово значење – 'састати се, сусрести се' – и у рефлексивној форми.

Имао [сам] срећу у Каслу с Вама *се видјети* (= *срести се, свр.*) и познати (НПр Вук, I). Срећан ти пут и: у здрављу да *се видимо* (= *се сретнемо, свр.*) (Јакш. Ђ. 5, 180). И тако вам се само о томе зборило, где *се* двоје *виде* (= *сретну се, свр.*) и састану (Срет. М. 5, 22).

Такође свршени вид среће се и код рефлексивног значења 'наћи се, обрети се'.

Кад *се* царев зет *види* (= *нађе се, свр.*) на невољи, спреми се и отиде (НПр Вук, 185). Кад се вила од сна разабрала | Тужна вила у злу *се видила* (= *нашла се, свр.*), | Јер не има круне ни кошуље (НП Бос., 4). Ја одем и катанце на све лађе метем. Ови [трговци] *се виде* (= *нађу се, свр.*) у чуду и потрче Јованчи (Мих. Ст. 1, 70). Он *се виде* (аор. = *нађе се, свр.*) у једном ходнику, који је блештао од сјаја толико, да му очи засенуше (Весел. 10, 149).

Управо на чињеници да је глагол *видети* само свршеног вида у значењу 'срести се' заснива се нормативна препорука о неправилности презента за будућност карактеристичног за разговорни језик: *Видимо се!* (уп. Стијовић 2009: 47–48). Наиме, транспоноване презента у будућност могуће је само од несвршених глагола, и то оних који означавају ситуације које се могу предвидети или планирати (те и назив презент за планирану будућност).⁹⁸

У служби партикуле, у неодређеном значењу за исказивање упозорења, чуђења, недопадања, прекора, претње и сл. 'гле, пази', овај глагол је лишен видског значења, а обично се јавља у 2. лицу императива или презента.

Види ти њега! Он да мени заповиједа! (Коч. 2, 39). *Видер* њега ... Баш мене на некакав курс (Нож. 1, 167). (у 2. л. през. понекад и са везником „да“) за истицање исказа или неке супротности: 'ето, баш': *Видиш*, заборавих рећи да ће и Милан бити с нама (Весел. 16, 270). Ја, да *видиш*, немам тако воље (Јакш. Ђ. 8, 91).

Оба вида могућа су и у следећим семантичким реализацијама рефлексивних форми:

'осетити се, осећати се': Радо би се свраћао к сусједу ... Ту би *се видио* (= 1. *бих се осећао, несвр.*; 2. *бих се осетио, свр.*) мирнији, покојнији (Драж. 2, 54). Кад *се видела* (= *се осетила, свр.*) малаксалом, потражила је чашу воде.

'покр. добити менструацију': *Нисам се видела* (= 1. *нисам добила, свр.*; 2. *нисам добијала, несвр.*) већ три месеца (Змај 4). Ако којој по несрећи падне да *се* баш тога дана [на млади петак] *види* (= *добије, свр.*), нека кошуљу не пере до светог Матеја (Радић Д. 5, 96).⁹⁹

Грађа потврђује да глагол *видети*, и те како узиман као прототипични представник двовидских глагола домаћег порекла, показује видску диференцијацију у зависности од семантике. Ова анализа потврђује да се типичан двовидски глагол треба у будућим граматикама другачије представљати.

⁹⁸ Ако имамо у виду чињеницу да су говорници решени, тј. да је то за њих планирана будућност, ауторка у овом стилу тумачи употребу овог облика као системску појаву.

⁹⁹ Покрајински глаголи *вѣдети* и *вѣднути* (*се*) у РСАНУ се упућују на овај двовидски глагол, али им се видски потенцијал не поклапа пошто су обележени као глаголи свршеног вида. Међутим, можда је недостатак грађе за глагол *ведети*, који је посведочен само са два примера у

Вићи (се) (вићнути (се)). Овај глагол у својој полисемној структури показује видску диференцијацију према значењима, ако се погледа његов опис у РСАНУ, где се вид квалификује испред сваког значења.

Наиме, с једне стране, уочава се корелација свршеног вида и значења 'стећи навику, навикнути се, прилагодити се', а то је заправо једина реализација у РМС, што потврђује и ОРСЈ.

Викла је (= навикла је, свр.) бјежити, па би могла и њега одбјегнути (Ћип., РМС). Мркли су ови нови двори Враничића, и ти *нијеси* им *викла* (= навикла, свр.). Ће човек никне, онђе *се* и *викне* (= навикне се, свр.) (БВ 1907, 100). Ја сам *викно* (= сам навикао, свр.) гледат, да се у животу | Лажи дижу и сни руше (Ник. Мих. 1, 45). Мркли су ови нови двори Враничића, и ти *нијеси* им *викла* (= ниси се навикла, свр.). – Не мари, *викнућу* их (Словин. 1881, 74).

С друге стране, у РСАНУ посведочено је значење '(некоме) постајати близак, пријатан, свој, не бити необичан, туђ', које је оквалификовано као несвршено.

Викнул' ти се (= *постају ли ти блиски, миле ли ти се, свиђају ли ти се, несвр.*) нови двори? | Јесил своје заборавио (НП, Арк. 5, 215).

Овај глагол нема двовидски потенцијал за исто значење, већ вид варира у зависности од семантике. У значењу 'стећи навику' данас је уобичајен глагол *навићи(се)/навикнути (се)*, а друго значење, са другим видом, веома је слабо потврђено. Глагол *вићи (се) / вићнути (се)* са становишта савременог српског језика спада у стилски маркирану лексику као застарео.¹⁰⁰

Вићнути/вићнути. Глагол *вићнути* спада у глаголе активности веома разгранате полисемне структуре и у речницима је обележен као глагол несвршеног вида. Међутим, за овај глагол је карактеристично то што у одређеним значењима проширује свој видски потенцијал, тј. што поседује реализације које могу бити и свршене. То је значење које РСАНУ дефинише под 7. а. као 'извлачити, извући одабирајући између нечега (у игри на срећу и сл.), а под б. 'померати, померити фигуру у шаху; одигра(ва)ти потез' (уп. Грицкат 1957–1958: 71). У обрнутом

аористу, навео на овакву квалификацију. Код глагола *веднути (се)* указује се и на његову тренутност: свр. трен.

¹⁰⁰ На исти начин се успоставља корелација вида и семантике код покрајинске (фонетске) варијанте овог глагола, с тим што је код њега посведочена и рефлексивна форма.

Вићнути. 'навићи (се)': Како тко никне, тако и *бикне* (= навикне, свр.) (Дан. Ђ. 11, 44). Свачему *се* човек *бикне* (= навикне се, свр.) (Змај 4).

'мили се, свиђати се': Вјерујте да ми се више *не бикне* (= *не мили се, несвр.*) на земљи, гдје ми је све горко и празно (Вулич. 3, 346).

поретку подзначења доноси га и РСЈ, док РМС и ОРСЈ не указују на могућност појаве свршеног вида код овог глагола. Примери који то потврђују су:

Погодише се да *вуку* (= *извлаче, несвр.*) лутрију после подне (Глиш. 7, 149). „Брушкете” *вуче* (= 1. *извлачи, несвр.*; 2. *извуче, свр.*) ... малољетно дијете (Дуч. С. 1, 125). Лане је *вук’о* (= 1. *је извлачио, несвр.*; 2. *је извукао, свр.*) коцку [на регрутовању] (Весел. 11, 218). Ја одем своје продавцу, *вучем* (= *извучем, свр.*) доњи лоз и – не добијем ништа (Грицкат 1957–1958: 71). *Вукао сам* (= *повукао сам, свр.*) ловца и добио партију (Гриц., ЈФ 22, 71). Одмах затим црни *вуче* (= 1. *повуче, свр.*; 2. *повлачи, несвр.*) неку своју фигуру (Шах 1, РМС).

Дакле, глагол *вући* је несвршеног вида у највећем броју значења, а у посебним значењима која се односе на игре на срећу или игру шаха, што би могло спадати у специјалне стилове, може бити и свршен.

Гађати. Иако РСАНУ овај глагол у заглављу речничког чланка обележава као свршени и несвршени, опис семантичких реализација и потврде, као и видске квалификације у другим речницима, указују на то да он нема двовидски потенцијал у свим значењима, већ је у неким само несвршеног вида. РМС, РСЈ и ОРСЈ га квалификују као несвршени, што опет не доноси информације о његовој правој видској вредности. Ирена Грицкат (1957–1958: 71) указује на то да је глагол двовидски у одређеном значењу, тј. да може значити и ’извршити гађање, бацити нешто на неки циљ’, осим ’вршити гађање, бацати нешто на неки циљ’. Оба вида се отуд преносе на значења ’нишанити, нанишанити, погодити, погађати, убити, убијати бацањем неког оружја’.

Из десне руке и из лијеве *гађаху* (*имперф.* = *бацаху, несвр.*) камењем (Дан. Ђ. 12, 340). Не скамуче оно псето што *гађаш* (= 1. *бацаш, несвр.*; 2. *бациш, свр.*) него зато што погодиш (Љуб., РМС). Како шта? – плануо би старац и већ би почео изувати ципеле којима *ће* је *гађати* (= *ће бацити на њу, свр.*) (Станк. Б. 3, 8). *Сјече гађат* (= *вршити гађање, несвр.*) кулу у Озији (НП Андрић Н. 2, 98). Добро *гађа* (= *баца, несвр.*), још боље погађа (НП Вук 4, 429). Кад је вода изведена познати Шабанагићи „*гађали*” су (= 1. *вршили су гађање, несвр.*; 2. *извршили су гађање, свр.*) из топа (Влах., ГЛЕМ 1937, 167). Јастреба *сам* у лету *гађао* (= 1. *сам погађао, нишанио, несвр.*; 2. *сам погодио, нанишанио*) (Весел., РМС). Тамо ћете ... моћи *гађати* (= *убијати, ловити, несвр.*) сву могућу дивљач (Грол, РМС).

Могућност испољавања свршеног вида није уочљива код рефлексивног реципрочног глагола са истом значењском вредношћу.

Кад ораси дозру, дечурлија *се гађа* (= *несвр.*) каменицама (Вин. 3, 106). На седници [учесници] *почињу да се гађају* (= *несвр.*) и да цепају огрлице и власуље (Мил. М. Ђ. 3, 82). Неки су ... оберучке вукли изгинуле за ноге, неки *су се* у шали *гађали* (= *несвр.*) одсеченим главама (Кнеж. Л. 3, 350). То ми некако звучи као да *се гађамо* (= *несвр.*) комплиментима, међутим ми знамо да то није случај (Вин. 9, 133).

Такође само несвршеног вида је и значење 'циљати, алудирати', те 'одговарати, приличити, поклапати се, подударати се'.

Мама, немој тако! – викну Гордана молећиво, сјетивши се куда Мара *гађе* (= *циља, тежи, несвр.*) (Вул. С. 1, 58). Плоча је од камена или каква кова, па кад би била од шкриљевца, *гађало би* јој (= *одговарало би, несвр.*) име плоча, али *не гађа* (= *одговара, несвр.*) за дрво (Зоре 3, 217).

Глагол *гађати* би се могао одредити као несвршени глагол, а оба вида може имати у значењу '(из)вршити гађање, бацати, бацити нешто на неки циљ', што би пред том дефиницијом у речницима требало обележити.

Грџнути. Овај глагол у својој полисемној структури показује и варијацију вида у зависности од семантике и развијање двовидности. Наиме, у заглављу га као двовидски одређују и РМС и РСАНУ (који пред сваком реализацијом и спецификује вид), као и ОРСЈ, док је према РСЈ само несвршен. То, наравно, проистиче из чињенице да је у свом основном и стилски необележеном значењу 'тонути, утапати се, пропадати (у нешто)', које је једино и забележено у РСЈ, овај глагол несвршен.

Широка тамна поља *грезну* (= *тону, несвр.*) у јесењој киши (Спир. 1, 59). Тада викне један бели Циганин чија је кућа већ *почела* да *грезне* (= *тоне, несвр.*) у води (Андрић 7, 81). *Грезнући* (гл. прил. сад. = *пропадајући, несвр.*) и спотичући се, Рашко се освртао за собом (Ђукић Т. 1, 56). Већ све мисли моје у пустоши *грезну* (= *тону, несвр.*), | Мрзне огањ страсти од висине ледне (Стеф. Св. 5, 45). Сада неко њен тамо у Гарнову *грезне* (= *пропада, несвр.*) безнадно и заувек у незнању и прљавштину (Андрић 7, 293).

Ипак, грађа показује да је и у овом значењу могућа различита видска интерпретација:

Врх му од челика љута свикнут у крви да *грезне* (= 1. *утапа се, несвр.*; 2. *утопи се, огрезне, свр.*) (Ђор. 2, 170). И са њима *грезли* (= 1. *утапали се, несвр.*; 2. *утопили се, огрезли, свр.*) у невиној крви (Шант. 8, 41). Гораше жељом да *грезне* (= 1. *тоне, несвр.*; 2. *потоне, свр.*) у теже још муке (Шоп Н., Ј–К 1, 137).

Могућност употребе оба вида глагол *грезнути* има у покрајинским значењима '(по)плавити, разли(ва)ти се (о води)' и 'нарас(та)ти, надоћи, надолазити (о тесту)'.

Грезнула (= 1. разлила се, свр.; 2. разливала се, несвр.) вода по пољу (Вук, Рј.). Кад су велике кише, потоци и ријеке уздуше (набујају) ... вода долази (расте), пак плинѐ, *грезне* (разлије се) (= свр.) по пољима (Куш. 1, 20). Мржња на очиглед као квас *грезне* (1. надолази, несвр.; 2. надође, свр.) (Врч. 2, 279). *Грезне* (= *нараста*, несвр.) му новац (Левач, Буш. 1).

Варијација вида огледа се у секундарном, застарелом значењу 'пасти, спустити се на земљу, поникнути', које доноси РСАНУ, а у ком је глагол *грезнути* у свршеном виду.

Нием од чувства, а заблиештен блистом, | Блистом лика, пожудом пламтећи, | Руке шири, похити и *грезне* (= *падне*, свр.) | И поникне жељен кип досећи (Прер. П. 2, 270). Разбјегне се животиња плаха | А најтовнији ован на тле *грезне* (= *падне*, свр.) (Пуц. 1, 160).

Дакле, грађа показује да се двовидност глагола *грезнути* може обележити и код основног значења 'тонуту, потонути, утапати се, утопити се', тј. да се код њега развила и перфективност.

Грнути. Иако је овај глагол у Вуковом *Рјечнику* обележен само као перфективан, остварења савремене српске лексикографије указују на то да је код њега једнако заступљен и несвршени вид (уп. и Грицкат 1957–1958: 71–72). РМС наводи да је овај глагол несвршен и ређе свршен, а у свим дефиницијама налази се алтернација видских парњака, осим у рефлексивној, у којој је несвршен 'јурити, врвети'. РСЈ и ОРСЈ квалификаторима указују на равноправност видова, као и РСАНУ, који једино код примарног значења '(по)врвети у великом броју, (по)јурити' указује на ређу појаву несвршеног вида.

Чељад *грне* (= *поврви*, свр.) у ложницу, | А најпрва дође мати (Прер. П. 2, 65). На један мах и овце и козе *грнуше* (= *појурише*, свр.) с планишта у шеварје (Мил. М. Ђ. 18, 121). За њима *грне* (= *појури*, свр.) силом у судницу хрпа грађана (Том. Е. 1, 117). Гомиле почеше *грнути* (= *јурити*, несвр.) за кнезом (Кнеж. Л. 3, 388). Те се напуне брзо на зборишту сједала људи, | Колико *грњаху* (*имперф.* = *несвр.*) они (М–И 2, 111). То вран један крикну. Јато за њим *грну* (*аор.* = *поврве*, свр.) (Бој. М. 4, 6). *Грну* (= 1. *насрну*, свр.; 2. *насрћу*, несвр.) Турци као бесни вуци, | Хватају се за градске бедеме (Суб. Ј. 7, 144). Ужагрили очима, па би, чини ми се, да *грну* (= *насрну*, свр.) у најгушће ордијел па покају Косово (Шапч. 7, 109). Ова је стр'јела за лаке срне, | А међед ако на мене *грне* (= *насрне*, свр.) | ... Виђеће ово боде ли како (Никола 2, 17). О лаћи се каже да *грне* (= *плови*, несвр.) кад једри по добру вјетру (Куш. 1, 21). Дивјаци се све више и више скупљаше, и *грнуло је* (= *скупило се*, свр.) било око мене више од стотине (Зел. 2, 11). Одлетеле су испод крова ласте | Ту сада јато кобних тица *грне* (= *се скупља*, несвр.) (Шант. 4, 44). Има га [измета од буба] по шуми, да се може *грнути* (= *скупљати*, несвр.) (Турић 1, 576). Испочетка му је било хладно и он се посве шћућурио и са свих страна *грнуо* (= 1. *згрнуо*, свр.; 2. *згртао*, несвр.) сламу

на себе (Мај., ХКА, 45). Сви око нас живе као бубрег у лоју, *грну* (= *згрћу*, *несвр.*) благо као лопатом (Љуб. 1, 247). Бринуо [се] само за своје здравље, како ће љепше живјети и благо *грнути* (= 1. *згртати*, *несвр.*; 2. *згрнути*, *свр.*) (Љуб., РМС). Цео тај свет *грнуо је* (= 1. *згртао је*, *несвр.*; 2. *згрнуо је*, *свр.*) злато лопатом (Мил. В. 6, 132). Вулетићи, Вукасовићи ... и стотина других наших помораца *грнули су* (= 1. *згрнули су*, *стекли су*, *свр.*; 2. *згртали су*, *стицали су*, *несвр.*) вреће цекина (Војн. И. 1, 179). О мртви граде ... чије куће као гробнице помрчина *грне* (= [1.] *огрће*, *прекрива*, *несвр.*; [2.] *огрне*, *прекрије*, *свр.*) (Ђон. Ј., РМС). Око мјесеца *се грну* (= 1. *скупљају се*, *несвр.*; 2. *скупе се*, *свр.*) златни и ружичасти облаци (Шен. А. 3, 207). И даље се још водила апстрактна њихова препирка ... око које *се грнуло* (= *се скупљало*, *несвр.*) све више света (Цес., КР 1924, 320).

Према посведоченој грађи, ово је један од ретких примера у коме се имперфективност проширила у савременом језику, поред перфективности.

Дати. Према РМС и ОРСЈ, глагол *дати* је свршеног вида, без обзира на семантичку реализацију. Увидом у речничке чланке у РСАНУ и РСЈ уочава се варијација вида у оквиру полисемне структуре, што се у заглављу речничког чланка у РСАНУ и најављује квалификацијом – *свр.* (ређе *несвр.*). У РСАНУ шеснаестој семантичкој реализацији нерелексивне форме и другој релексивне приписује се само несвршени вид. По угледу на овај лексикографски опис представљен је глагол *дати* у РСЈ. Међутим, у овом речнику седамнаесто значење указује на могућност двовидске реализације, а двадесето значење нерелексивне форме и друго значење релексивне форме само на несвршени вид. У граматичкој литератури је још од краја 19. века упућивано на то да је овај глагол у потврдном облику свршен, а у одричном несвршен (Маретић 1963: 477–478; Грубор 1953: 175–176; Грицкат 1957–1958: 72; Јонке 1965: 71). Међутим, РЈА негираној форми приписује и двовидност. Ирена Грицкат (1957–1958: 72), с друге стране, показује да се имперфективност може јавити и у потврдном облику истога значења код ког је могућа у негираном. Историјски траг перфективности лежи, према њеном мишљењу, и у чињеници да се до 18. века јављала и глаголска именица *дање*. Ипак имперфективност није морфологизована кроз целу парадигму, већ само у презенту и перфекту.

Примери из речника потврђују да се у одређеним значењима и у потврдном и у одричном облику могу срести оба вида. У значењу 'допуштати, допустити, дозвољавати, дозволити' могућа су оба вида.

Не дам (= не дозвољавам, несвр.) народа газити (Нен. М. 2, 257). Ја је нећу примити нити јој дам (= дозвољавам, несвр.) у двор ускорачити док сам ја жива (БВ 1903, 352). Пада снијег ока не да (= дозвољава, несвр.) отворити (Стој. М. 1, 36). Певао је што му је грло дало (= је дозвољавало, несвр.) (РСЈ). Не бих му дао (= бих дозволио, свр.) да прође за живу главу (РСЈ).

Несвршени вид, према речницима, глагол *дати* има углавном у значењима којима се изриче воља, жеља, сагласност, дакле, када се исказује модалност – ’бити вољан, хтети уручити, предати, уступити, пружити и сл., бити сагласан са давањем, пружањем и сл.’.

Ма да је писмо за њега без вриједности, Жунац га не да (= не уступа, несвр.) ни за живу главу (Михал. С. 2, 217). *Не дам* (= не предајем, несвр.) саме Каице војводе | За четири из крајине бана (НП Вук 2, 486). *Не да* (= не предаје, несвр.) Кате без дуката (Павл. Јер. 3, 166). Ако не зна никаква заната, ја му не дам (= не предајем, уступам, несвр.) своје кћери (НПр Вук, 219).

Међутим, у безличним конструкцијама са *се* и инфинитивом, такође са модалном вредношћу ’моћи, имати могућности’, глагол пре свега служи да изрази модалност, па је видска информација по страни, али би се могло тумачити као несвршено.

Док је [белега] ... било, *дало се* (= несвр.) по њима видети, да је гробље било хришћанско (Радив. Т. 1, 98).

Ако је глагол у потврдном облику у значењу ’имати успеха, бити срећне руке у нечему’, могућа су оба вида – ’поћи, кренути, полазити’.

У старије [сестре] се изроди леп пород, а млађој *се* нешто ... *није дало* (= 1. *није полазило, несвр.*; 2. *није пошло*) (НПр, БВ 1892, 381). *Не да* им *се* (= не *полази, несвр.*) нешто ни у мушкој дјечи (Кулен. 2, 41). Не уноси ножа често у уљаник, па *ће* ти *се дати* (= *ће поћи, кренути, свр.*) у пчелама (Ћурч. 1, 50). Отворио [је] ... радњу, али ју је брзо разметнуо, јер му *се није дало* (= *није пошло, кренуло, свр.*) у трговини (Коч., БВ 1909, 274).

Такође, ако је глагол у одричном, негираном облику, поред несвршеног вида, са значењем ’не полазити за руком, не успевати, не моћи’, могућ је и свршени – ’не поћи за руком, не успети’.

Мени *се* заиста не да (= не *полази, несвр.*) доћи у Београд (Гар. И. 2, 282). Али заспати му *се* никако не да (= не *успева, несвр.*) (Лаз. Л. 2, 13). Од тога времена Вујадинова је једина жеља била та, да му неко од синова буде оно, што *се* њему *није дало* (= 1. *није успело, свр.*; 2. *није успевало, несвр.*) (Срем. 4, 24). Оли си се помамила мџомом, | Оли синоћ вином изопила, | Па *се* теби у санак не даде (= 1. *аор. не може, свр.*; 2. *през. не успева, свр.*)? (НП Андрић Н. 2, 100).

У рефлексивној форми имперфективности се, поред перфективности, може идентификовати у следећим реализацијама:

'не предавати се, не покоравати се, држати се, опирати се одстрањивању, покретању': А свекрве из кола [вичу]: „*Не дајте се* (= 1. *не предајте се, свр.*; 2. *не предајте се, несвр.*) Младе!“ (Млад. Д. 1, 54).

'моћи се подићи, одржати у животу; одржавати се успешно, срећно, са напретком, ићи од руке, напредовати': Кад се каквој жени *не даду* (= 1. *не одржавају, несвр.*; 2. *не одрже, свр.*) дјеца она надјене дјетету име Вук (Вук, Рј., под Вук). Али ми *се* пчеле *не даду* (= *не одржавају се, не опстају, несвр.*), а оне су голема корист коме *се даду* (= 1. *се одрже, опстану, свр.*; 2. *се одржавају, опстају, несвр.*) (НПр Врч. 5, 35). 'немати воље, не желети, не хтети': Разлијенио се, *не да му се* (= *несвр.*) почети (Ћип. 9, 82). Мени [*се*] *није дало* (= *несвр.*) кући, кад су други отишли (Нех. 1, 81).

Имајући у виду прегледану грађу, можемо се сложити са квалификацијама РЈА и И. Грицкат и рећи да је овај глагол у наведеним семантичким реализацијама двовидски, тј. да је сачувао трагове двоаспектности, а не да је прешао искључиво на имперфективност, што би се у речницима савременог српског језика требало адекватније обележити. Глагол *дати* употребљен у значењима попут 'предати нешто из руке у руку, уручити; пружити', 'пренети, препустити (нешто) у власништво другога, ставити некое на располагање, коришћење', 'поклонити'¹⁰¹, 'удати'; 'послати и сместити некога у неку установу пруживши му могућност да се бави одређеним послом', 'омогућити телефонску везу (са неким, са нечим)' итд. има само свршени вид.

Дѐнути (дѐнути) ијек. дјѐнути (дјѐнути) = дѐ(с)ти (дѐ(с)ти) ијек. дјѐ(с)ти (дјѐ(с)ти). Облик презента *дјѐм* везује се само за несвршени вид. Иако у РСАНУ у заглављу речничког чланка стоје оба квалификатора за вид, само испред описа једне семантичке реализације квалификатори указују на двоаспектност. Пред осталим значењима нереклексивне форме алтернирају квалификатори за свршени и несвршени вид, а рефлексивна форма је обележена као свршена. РМС разликује свршени глагол *дѐнути* 'ставити; бацити'; ~ се 'отићи, ишчезнути' и двовидски *дѐнути* 'скупити, скупљати'. Међутим, за значење 'градити, правити' није дата граматичка ознака о сужавању видског потенцијала на несвршени члан бинарне опозиције. Две лексеме наводи и РСЈ,¹⁰²

¹⁰¹ Иако је у синонимској дефиницији овог значења употребљен двовидски глагол *даровати*, примери нису показали могућност појаве несвршеног вида.

¹⁰² Петар Скок (под дети) не раздваја етимолошки ове глаголе.

али код прве, која има квалификатор свр., вид код две семантичке реализације – ’затакнути, затицати, заденути, задевати...’ и ’да(ва)ти име’ – проширује квалификацијом: и несвр. ОРСЈ наводи само глагол *дѣнути* са квалификатором свр. Ирена Грицкат (1957–1958: 72–73) ограниченост на несвршени вид, према РЈА и грађи за РСАНУ, види само код значења ’сакупљати, садевати (сено)’, док је у осталим значењима историјски посведочена двоаспектност. У савременом српском језику ипак су се нека од значења специјализовала. Грађа показује следеће стање.

Несумњива двовидност уочљива је код следећих семантичких реализација:

’заденути, задевати, затаћи, затицати; прикачи(ва)ти’: Дјевојке ... | ките вију и за главе *дију* (= *задевају*, несвр.) (Март. Г. 3, 4). *Дјени* (= *задени*, свр.) ту харфу у врх највишег бора (Назор, РМС).

’заст. и покр. наденути, надевати име’. „Како ћемо куми име *ћести* (= *наденути*, свр.)?” ... | „*Ђени* (= *надени*, свр.) Јања, ђаво је однијо!” (НП Вук 1, 560). Његово је диете, нек му он и име *дије* (= 1. *надева*, несвр.; 2. *надене*, свр.) (Мул. 2, 43). Од мила ми липо име *дио* (= *наденуо*, свр.), | Липо име ускок-Османлија (НП Марј. Л. 2, 385).

Несвршеност, према речницима, карактерише неколике семантичке реализације глагола *дѣнути*. Ипак, код значења ’слагати, садевати (сено и сл.) има и потврда у којима је могућа и интерпретација глаголима свршеног вида.

’слагати, садевати (сено и сл.)’: Навиљке кад се *дјену* (= *слажу*, несвр.) у сијено сноси по двоје међу собом на два сијенска коца, а под пласт се ... подметне грана за коју се послјије веже ужем, те га на воловима довуку на оно мјесто гдје ће се сијено *дјести* (= 1. *слагати*, несвр.; 2. *сложити*, свр.) (Вук, Рј., под пласт). Муж мора ... жито и сијено косити, *дјети* (= 1. *слагати*, несвр.; [2. *сложити*, свр.]), возити (Богиш. 3, 271). Лиснике [Раји] сваке године сечеш и *денеш* (= *слажеш*, несвр.) (Радић Д. 6, 7). Тешко [је] угађати камење и *денути* га (= 1. *слагати*, несвр.; 2. *сложити*, свр.) у кућ са шупљином изнутра а да не падне (Миодр. 3, 213). Осушена цигла прво се *дене* (= 1. *слаже*, несвр.; 2. *сложи*, свр.) у купе (Миј. С. 7, 157).

’индив. градити, правити, садевати’: Птица у грању гнездо све јутро кљуном *дене* (= *гради*, несвр.) (Макс. Д., РМС).

’покр. пунити (кобасице и сл.), надевати’: Стара Луција ... *дјела је* (= *пунила је*, несвр.) кобасице и куљене (Вод., Дубр. 1870, 20). (Вуков. А. 2, 52 и 54).

Свршени вид очит је у следећим значењима, али се и ту могу издвојити примери који дозвољавају и интерпретацију глагола несвршеног вида у предикату.

’сместити, ставити’: А тако ти Бога, | Та куда *деде* (аор. = *смести*, свр.) господара свога? (Радич. 1, 239). У Сучока има дашчаник ... али не знам куд га *је део* (= *је сместио*, свр.) (Макс. Ј. 2, 92). Језа га прође кад виде куда га

срце *дену* (*аор.* = *смести, свр.*) (Ђор. 2, 115). Куд је Родофиникин *део* (= *је сместио, свр.*) ове новце? (Бат. 1, 739). Нису имали куда да *дену* (= *сместе, свр.*) те школоване људе (Стојић В. 1, 13). [Млад природњак] ... знаће куда *ће дести* (= *ће сместити, свр.*) већину сумњивих облика (Рад. М. 3, 68). 'затурити, забацили': Куд напрстак *денух* (*аор.* = *затурих, свр.*)? (Димов. М., РМС). Где *денух* (*аор.* = *затурих, свр.*) наочари? (РСЈ).

Минерал, који се пред духаљком испитује *дене се* (= 1. *стави се, свр.*; 2. *ставља се, несвр.*) у малу стаклену цев (Панч. 2, 55).

~ се 'нестати, ишчезнути': Ти ћеш се можда чудити куд сам *се део* (= *сам нестало, свр.*) и за што ти се ни откуд не јављам (Нен. Љ. 14, 54). Куд се скрише, куд *се деша* (*аор.* = *несташе, свр.*) [звезде]? (Поп. Мита 1, 145).

'разг. занети се': Збиља куд *се дедох* (*аор.* = *се занех, свр.*) те вам рекох (Нов. 20, 79). Куд сам *се ја део* (= *сам се занео, свр.*), а ствар проста и јасна као дан (Доман., БК 1902, 519). „Је л петак, бога ти? ... Јес боме где сам *се ја дела* (= *сам се занела, свр.*)!” (Нуш. 3, 238).

'нераспр. кренути': Кад он из сна отровна се прене, | Па на љуто ограшје *се дене* (= *крене, свр.*), | Оће л' удрит' на душманску силу (Радич. 1, 130). Око ми превидело на шта гледам, а памет ми *се денула* (= *кренула, свр.*) за очима (Вукић. И. 2, 36).

'нераспр. окренути, прећи на нешто (у разговору)': Узеше говорити о љетини и о неродици ... па *се дједоше* (*аор.* = *пређоше, свр.*) и на хајдуке (Буд. 1, 3).

'закачити се': За скут јој *се цв'јеће дједе* (*аор.* = *закачи се*) (НП Андрић Н. 4, 130).

'необ. настати, створити се': И вечери једне | на жалу | прича *се дела* (= *настала, свр.*) – | ластавица је | занавек | одлетела (Копарец Р., Књиж. 2, 29).

Глагол *денути/дести/дети* данас само чува остатке двовидског потенцијала.

Оба вида могу имати значења 'заденути, задевати' и територијално и временски маркираном 'наде(ва)ти име'. У осталим случајевима иде се у правцу перфективности – 'сместити, затурити' и сл., нарочито у рефлексивној варијанти 'нестати; занети се' – или имперфективности – 'садевати, надевати, градити'.

Жрѐти. Овај глагол, који припада застарелој лексици, одликује се двоструким видским потенцијалом као и његов синоним који је одлика савременог српског лексикона – 'принети, приносити жртву, жртвовати'.

Жизані чем' су *жрели* (= *су жртвовали, свр. и несвр.*) наши старі, | Сваки наске равно за то мари! | Од' слободе л' духа свог' и с'рца | Ништо слађе, кром' за тађер смртца! (Сар. 1, 15). (Поп. Ђ. 4).

Зáвидети *ијек. зáвидјети, ненáвидети ијек. ненáвидјети.* Иако се данас изгубио осећај да су ово префиксали глагола *видети*, обрадићемо их овде. Сви речници (Вук, РМС, РСЈ, ОРСЈ) ове глаголе квалификују као несвршене.

Међутим, РСАНУ код *завидети* даје квалификацију: несвр. (ретко свр.), а код *ненавидети* друго подзначење првог значења квалификује као свршено.

Зáвидети *ијек. зáвидјети.* 'осећати (осетити) завист': Браћа његова *завидећи* (*гл. прил. сад. = осећајући завист, несвр.*) му што је он био јунак те је сестру нашао и избавио, пресијеку опуту (НПр Вук, 11). Не *завидим* (= *осећам завист, несвр.*) ја, Андрија, ни цару у Стамболу а камо ли теби! (Весел. 17, 369). Неко сије раздор и мржњу како ће ти дјецу завадити, да *завиди* (= *осећати завист, несвр.*) једно на друго (Љуб. 1, 230). Завирио један пас крмку у корито гђе бјеше пунао скроба и кукуруза, па му *завиђе* (*аор. = осети завист*) и рече (НПр Врч. 4, 10). Ваља му заиста *завидјети* (= *осећати завист, несвр.*) за овако красну смрт (Јонке 3, 10).

покр. 'одавати признање, одобравати, признавати': Лијепо ми *завиђаше* (*имперф. = несвр.*) за мој толики труд и муку (Банија, Ворк.).

'покр. замерати, пребацивати, узимати за зло'. Ако ћеш ме у воду турнути, | Зато т' сестра *завидити неће* (= *замерити, свр.*) (НП Марј. Л. 2, 117). Ето вама кула на Котару! | А немојте мени *завидити* (= *замерати, несвр.*), | Што сам кума погубио свога (И. 3, 54).

аст. необ. 'завирити, погледати': Кто отъ смертныхъ есть до садъ могао, кто ли тье отъ селѣ мощи у внутренность онаго храма *завидити* (= *завирити, свр.*) гдѣ самое естество – безсмертномъ рукомъ – дѣйствуетъ? (Стојк. А. 3, 65).

Ненáвидети *ијек. ненáвидјети.* а. 'мрзети, не трпети, не подносити'; б. 'омрзнути, омразити': Врчевић може бити да ће добити његово [Милаковићево] мјесто, али плату ону мучно. *Ненавиду* (= *мрзе, несвр.*) га Вуковић и Влаовић (Поповић В., Вук 18, 140). Злочинац не воли сведоке, а *ненавиди* (= *мрзи, несвр.*) кудиоце (Мил. М. Ћ. 18, 26). Оно демонско освојило његову природу да је почео да *ненавиди* (= *мрзи, несвр.*) Београд и Србију и да губи веру у њу (Бож. Г. 5, 30). Књижевни историци и критичари ... почну да воле или *ненавиде* (= *мрзе, несвр.*) своје личности (Прод., СКГл НС 30, 298). Каза јим [Ируд], да он ... добро познаје да је од пука *ненавиђен* (= *омрзнут, свр.*) (Чуић 1, 23). А када те сви кућани виде, | Они другу одмах *ненавиде* (= *омрзну, свр.*) (Рељк. 1, 75).

'осећати завист': *Ненавидим* (= *осећам завист, несвр.*) небу истом | Њег'ве сласти неумрле (Прер. П. 3, 195). *Ненавиде* (= *осећају завист, несвр.*) [Србији] пакосни и разбојнички суседи (Гавр. М. 3, 222). Остадосмо без ногу, без руку, без вида ... А зашто? Зато, слатки, да можемо *ненавидити* (= *осећати завист, несвр.*) ситима ... злобити сретнима (Горан 1, 153).

~ се 'мрзети се': Зар снаја и свекрва да *се ненавидив* (= *се мрзе, несвр.*)? (Момина клисура, Сим. Д. 1). (Вук, Рј.).

Опис у речнику и грађа показују да значења 'осећати (осетити) завист' и 'осећати (осетити) мржњу' имају двовидски потенцијал. Ипак, код глагола *завидети*, осим у поменутом значењу, могу да се јаве оба вида и у значењу 'замерати, замерити' (иако то код другог дефиниција не показује). Застарело значење 'завирити, погледати' само је свршеног вида, што није необично ако се

има на уму то да је ово префиксирани парњак глагола *видети*. Код глагола *ненавидети* код првог значења направљена је подела на а. и б. иако је разлика само граматичка, у виду, па би га требало обележити и дефинисати као код *завидети*: 'осећати (осетити) мржњу'. У осталим значењима је несвршен. Истина, код оба глагола преовладава несвршени вид и могла би пред овим дефиницијама стајати квалификација: ретко несвр.

Зва̑ти. У свим лексикографским изворима глагол *звати* оквалификован је као глагол несвршеног вида и у складу с тим су навођени описи семантичких реализација. Међутим, Ирена Грицкат (1957–1958: 73) овоме глаголу приписује двоаспектност у појединим значењима. Поред имперфективног 'звати, дозивати', она сматра да има контекста који дозвољавају перфективну видску интерпретацију – 'зовнути, дозвати, позвати'. То важи и за значење '(у)чинити некога позваном, надлежним'. Међутим, двовидност није могућа у значењу 'називати'. Она своју тврдњу потврђује неколиким примерима у којима се за глагол у предикату може рећи да је перфективног вида. Прегледом речничког чланка *звати* у РСАНУ може се издвојити још неколико таквих примера.

Ја сам зван (= сам позван, свр.) на ту вечеру (Грицкат 1957–1958: 73). Цар пошље и по њега људе, да га зову (= позову, свр.) предањ (НПр Вук, 237). Ако ће знаш боље, зови (= позови, свр.) и мене (НПосл Вук). Кад те нису у сватове звали (= нису позвали, свр.), зашто дође незван у сватове (НП Вук, РМС). Кмет нареди Сими да зове (= сазове, свр.) село (Весел. 6, 65). Узми које црквено марвинче ... па сјутра зови (= сазови, свр.) мобу (Лаз. Л. 1, 91). И ко је њега звао (= је учинио судијом, свр.) за судију (Макс. Ј. 3, 217). Зашто не зовете (= позовете, свр.) мене за свједока (Дук. А. 2, 96). Један од трговаца зове (= 1. наручи, свр.; 2. наручује, несвр.) двије флаше шампањца (Андрић 3, 108).

Наведени примери показују да се глагол *звати* у одређеним значењима може употребити и као свршен и као несвршен, што би у речницима требало обележити.

Зѐнути/зѐнути. Према речницима савременог српског језика РСАНУ, РМС и ОРСЈ, овај глагол је двовидски, а за Скока (под *зенути*) несвршени. Он показује чисто видску разлику у значењу 'почети, почињати зеленети, почети, почињати интензивни живот у пролеће (о вишегодишњим биљкама); (про)клијати', што потврђују примери.

Ако кукавица први пут у години закука на суху дрву (т. ј. које није *зенуло* (= није озеленело, свр.)), би' ће гладна година (Груда, Баларин Н., ЗНЖ 6, 314).

Након киша натопљена земља лежаше мртво ... Јесења трава тек што *зене* (= *озелени, свр.*), жути (Ћип. 2, 104). О, сви ћемо једаред свенути | кô што трава *зѐне* (= *озелени, свр.*) па увене (Ков. Б., СКГл НС 16, 412). Чим дан отопли и мурва (дуд) почне да *зене* (*пуна*) (= *несвр.*), извади се сјеме од свилених буба и метне на згодно мјесто (Мићевић Љ. 1, 61). Владимиру и Косари пако | Нек у смрти цвиет љубави *зене* (= *пути, несвр.*) (Прер. П. 3, 185). Пропадају и они [племена и градови], док особе рађају се, *зѐну* (= *развијају се, несвр.*) и вехну (Тице 1, 465).

Међутим, квалификатором свр. у РСАНУ указује се на смањење видског потенцијала, тј. на корелацију свршеног вида и значења 'појавити се, настати; засијати, синути'.

Кад *зене* (= *настане, свр.*) Март, ми ћемо жене и децу у шуму (Мил. М. Ђ. 29, 12). Еле, да зажмуриш, би помислио: *зѐнуло је* (= *стигло је, свр.*) прољеће, а оно усред зиме! (Мат. 13, 205). Зима протутњала (= *стигло је, свр.*) ... из даљине већ *зѐнуло* прољеће (Тод. П. 1, 15). Прва звезда *зѐну* (*аор. = засија, свр.*), а лаор шапну (Вукичевић Ђ., Даница 1861, 325).

Зрѐти. Овај глагол визуелне перцепције носи у речницима квалификатор несвр., осим у РСАНУ. У овом речнику стоји несвр. (ређе свр.). Ако се посматра полисемна структура, у свом примарном значењу 'гледати, посматрати, мотрити' (Радивоје *зре* (= *гледа, несвр.*) преда се (Сур. 1, 41)) он је несвршен. Међутим, секундарно значење има другачије обележену видску вредност.

'видети, опазити (очима), угледати': Драган у кућу уђе, – | Боже! Што му је *зријет* (= *угледати, свр.*)? | Мртва му лежала млада (Шен. А. 11, 268). Још ноћас морам моје мило јање, | Још ноћас морам Зулејку ја *зриет* (= *угледати, свр.*) (Хар. 2, 18).

У другом подзначењу трећег значења проналазимо пример који дозвољава и перфективно тумачење, поред осталих примера са имперфективним глаголима.

У том перу *зрио* (= 1. *налазио, несвр.*; 2. *нашао, свр.*) обилата градива за своје проповиеди, којима ће ... постепено, али постојано, избијати жупљанима мућке из главе (Уј. И. 1, 23).

Дакле, невелик број потврда, махом од писаца западне варијанте некадашњег стандардног језика потврђују двовидност овог глагола која нагиње ка имперфективности. И облици аориста и имперфекта, глаголског прилога садашњег и глаголског прилога прошлог у заглављу речничког чланка глагола *зрети* у тезаурусном речнику сведоче о (некадашњем) двовидском потенцијалу.

Имати. Ирена Грицкат (1957–1958: 74) каже да је овај глагол „изразито имперфективан“ у свим другим значењима, а искључиво перфективност испољава у значењу 'родити се'. Увидом у РСАНУ види се да овај глагол проширује свој

видски потенцијал у појединим значењима (4. г, д. понекад свр., 5. б. и свр., 6. чешће свр., ~ се 4. и свр.) или пак мења видску вредност (~ се 6. свр.) предочену у заглављу – несвр. Разлог томе можда лежи у тврдњи Ирене Грицкат да овај глагол није само продужетак некадашњег *итатъ*, већ да се он спојио са глаголом *јѣтѣ, јѣти*, који је у старословенском био перфективан, као што је данас у пољском и чешком. Остали посматрани речници савременог српског језика не указују на промену вида.

Квалификација понекад свр. односи се на значење 'доносити на свет, родити дете; створити потомство'. Међутим, овде је глагол свршен када означава догађај – сам чин доласка на свет, „новонасталу ситуацију“ (уп. Грицкат 1957–1958: 74) и треба се обележити као у рефлексивној форми покрајинско значење 'доћи на свет, родити се' само квалификатором свр. У посесивно-квалификативном значењу реч је о несвршеном виду: *Имала је деце; Има сина с неким доктором* (РСЈ).

'родити': Патријарх ... заклиње земљу овако: „Земљо, тако ти земаљске дубине ... је ли његова мајка права хришћанка? И ти жено, што си у земљи, *јеси* ли га с православним хришћанином *имала* (= *јеси ли га добила, свр.*) (НПр Чајк., 320). *Имао сам* (= *добио сам, свр.*) тада дијете с неком Андом Чадовом (Јонке 3, 436). 'родити се': Дође време, бреме да *се има* (= *се роди, свр.*), | Немаде се једно мушко чедо, | Но с' имаде једна змија љута (НП Вук 2, 53). А о поноћи приновак, који *се* два три дана раније *имао* (= *родио се, свр.*) правилно и на време, обамро мајци на сиси (Радић Д. 6, 5). А и девојчица ми већ стигла за давање ... Зар већ, побогу, како да не знам, одма' *се* по рату *имала* (= *се родила, свр.*) (Радић Д., XX век 1938, 2/742). Овај син ми *се имаде* (аор. = *се роди, свр.*) недељу пред Богојавце (Вучитрн, Ел. Г. 1).

Иако се за значење 'ступати, ступити у интимне односе' у РСАНУ каже да је понекад глагол у предикату са тим значењем свршеног вида, грађа показује могућност употребе и једног и другог вида.

Је ли пристojно да јавно живиш с девојком коју *је* цео свет *имао* (= *несвр.*)? (Цар М., РМС). Мирис и њена кошуља са чипком ... узбуђивале су га и изазивале у њему осећање да је она друкчија од уличних девојака које *је* овда-онда *имао* (= *несвр.*) (Симић Ж. 2, 85). Жеља је за женом, коју *сте имали* (= *свр./несвр.*), нешто округло и тисућу пута горе, него икоја друга жеља (Уј. Т. 3, 98). Луче је провалио у собу где се она била закључала, све исцепао на њој и *имао је* (= *свр.*) (Шуб. 2, 173). Његова сам била ... оне исте ноћи, у возу – да ми, онда, након пар дана што ме је израбио, ухваћен у тјеснац, призна: да он није онај, да је само хтио да ме *има* (= *свр.*) (Бег. М. 4, 122).

Оба вида су могућа и код узајамно-повратних глагола са значењем 'бити у интимној вези, упустити се у сексуални однос'.

Код куће ... чинило ми се да сам прљава од пољубаца, али, веруј ми – нисмо *се имали* (= *свр.*) (Вучо 1, 341).

Код следећих примера наводи се да је чешћи свршени вид, што грађа и потврђује:

’прихватити, прихватати; примити, примати’: Почну се грабити оба два брата који ће га [оца] прије к себи *имати* (= *примити, свр.*) и угостити (НПр Врч. 2, 47). Препоручио [ме] бијаше ... покојни Стеван Ђурић конзул ... *имавши* (= *примивши, свр.*) од мене из Мљетака писмо (Зел. 1, 69). Пети и шести дан једва *имамо* (= *примамо, несвр.*) ваша писма (Гар. И. 1, 21). ’узети, узимати, (по)служити се’: На слави домаћин говори гостима, када се нећкају и устежу на јелу и пићу: „*Имај* (= 1. *узимај, несвр.*; 2. *узми, свр.*), куме, имај, брате – не стиди се” (Зеница, Поп. Д. С.).

Перфективни вид јавља се и у рефлексивној форми у значењу ’наћи се, створити се негде’, где исказ садржи прилошку одредбу за место. Међутим, могао би се употребити и имперфективни вид без промене значења ’налазити се’ у мало измењеном контексту.

Ја се шетах крајем мора; | зачух зуку дивна кола ... | Да ми *се* је онди *имат* (= *наћи се, свр.*) (НП Андрић Н. 4, 109).

Могућност појаве оба вида речник предвиђа у значењу карактеристичном за разговорни језик: „о ономе што је наручено као јело, конзумирано (обично при изражавању обавезе да се за то плати)”.

Имао сам (= *(не)свр.*) пет пива, хреновку и једно пециво (Јонке 2, 17).

Дакле, примери показују да глагол *имати* не мора увек имати несвршени вид. Ипак, значења код којих се испољава двовидност или нова видска вредност имају маркирану стилску вредност. То су табуизирана, опсцена значења, застарела, покрајинска или разговорна.

Искати. Овај глагол је у свим прегледаним речницима обележен као несвршен. Међутим, Ирена Грицкат (1957–1958: 74) издваја значења у којима он може имати и свршени вид.

’обратити се, обраћати се с неком молбом, тражити, затражити’: Ја кад дођем на Врачар, *искам* (= 1. *тражим, несвр.*; 2. *затражим, свр.*) новаца од Јанка (Нен. М. 2, 122).

’просити/запросити девојку’: *Иште* је (= *проси, несвр.*) већ два месеца код оца. Да си је тог часа *искао* (= *запросио је, свр.*), она би пошла за тебе.

Ићи. Овај глагол из семантичке групе глагола кретања у савременом српском језику има несвршени вид. Међутим, Ирена Грицкат (1957–1958: 74–75) подсећа у свом раду да је овај глагол у историјском развоју имао и перфективну

вредност и да је значао 'поћи'. Тек се у старословенским споменицима јавља са префиксом *по-* и тако развија његов свршени парњак са инхоативним значењем. Трагови перфективности са значењем 'поћи, кренути' видљиви су у примерима са футуром I, футуром II, али и презентом, за шта она наводи следеће потврде:

Сутра *ћемо ићи* на море.¹⁰³ Најпосле науми да *иде* у свијет да тражи своју пауницу (НПр Вук, 20).

Додајемо још неколике примере у којима је глагол *ићи* употребљен у функцији допунског дела предиката модалним глаголима.

А сад збогом, можеш *ист'*, јер имам свога посла да посвршавам (Јакш. Ћ. 3, 157). Морам *ић*, да не морам, радо би се с тобом спомиња (Божић 2, 15).

Ови контексти су у РСАНУ наведени под значењем које је описано као 'одлазити, удаљавати се'. Међутим, много је прихватљивија њихова семантичка интерпретација перфективним глаголима *поћи, кренути*.

Глаголи у овим примерима ипак означавају активност. Они собом не изражавају инхерентни крај (ателични су), а сама чињеница што се њима изражава будућност или намера ствара утисак „целине” ситуације. Могуће је и да овакви контексти омогућавају испољавање перфективних реализација које је овај глагол некада имао.

Јести. И овај је глагол у речницима савременог српског језика обележен као несвршени. Међутим, граматичка литература указивала је на перфективност овог глагола у значењу узимања хране (Мусић, Грубор 1953: 269). Тестови такође показују могућност употребе оба вида: *Чим једеш*, дођи; Зазвонио је телефон кад је почела *јести*, али илустративнијих примера за перфективност, осим Мусићевог, нисмо нашли: Али да не дозна за те човјек докле *не једе* и не напије се.¹⁰⁴ Ирена Грицкат (1957–1958: 75) указује да је двоаспектност могућа у значењу узимања неког оброка, а не уношења хране уопште, али то не потврђује одговарајућим контекстуалним реализацијама. То би се могло илустровати примерима: Док *не једеш* (= *поједеш оброк, свр.*), нећеш ићи напоље, и Док *не једеш* (= *не узимаеш храну*), бићеш малаксала.

¹⁰³ Овај пример не сматрамо најпогоднијим за илустровање ове тврдње, јер је овакав контекст видски неутралан: Сутра *ћемо писати/написати* писмо и сл.

¹⁰⁴ У Мусићевом примеру, такође из Вуковог превода *Новог зајета*: Пошто *једоше* и *пише*, Грубор (1953: 269) не ограничава вид ни на један члан опозиције. Каже да су ови глаголи двовидски, а аорист је могућ и од имперфективних глагола.

Kázati. Овај глагол говорења специфичан је по томе што ни у свим облицима ни у свим значењима нема оба вида. Наиме, у презенту у свом основном значењу може имати и несвршени вид – ’говорим’, и свршени вид – ’рекнем’. У имперфекту и глаголском прилогу садашњем је несвршен, док је у осталим облицима свршен (Маретић 1963: 480; Грицкат 1957–1958: 75). У посматраним речницима на равноправност видова указује само РМС у заглављу, док РСАНУ примат даје свршеном виду: свр. и (ређе, обично у презенту) несвр., указујући притом и на везу вида и глаголског облика. Исто наводе и РСЈ: свр. (ређе несвр.) и ОРСЈ (не)свр.

Неуобичајен поступак је да се у РСАНУ перфективна и имперфективна видска реализација дефинишу одвојено, као подзначења, те се самим тим одређује вид глагола у сваком примеру. Двовидност се, према дефиницијама, уочава у следећим случајевима:

’усмено саопштити, рећи, јавити, испричати, исприповедати’/’говорити, изјављивати, тврдити, причати’, ’приповедати’:¹⁰⁵ *Кажу* (= *саопити*, *јави*, *свр.*) њему од мене благослов, | Нек да барјак, коме њему драго (НП Вук 2, 289). Ја причекам, он ми *каза* (*аор.* = *јави*, *свр.*) да Турци посекоше кнезове (Нен. М. 2, 66). У првом дијелу су пјесме, које је Раде *казао* (= *је испричао*, *исприповедао*, *свр.*) професору ... Луки Марјановићу (НП Корд., VI). *Казали сте* ми (= *саопитили сте*, *свр.*) све што вам је на срцу лежало (Нуш. 23, 194). Он је само желио, да ... види: шта му плећка *каже* (= *прича*, *несвр.*) (Тор. С. 5, 91). Сам Прометеј *каже* (= *говори*, *несвр.*), на уста песника Ехила, да све што људи знају ... дугују само њему (Дуч. Ј. 6, 350). Он збори тихо ... али оком *каже* (= *саопштава*, *несвр.*) више но говором (Нуш. 12, 116). Он је, *кажу* (= *причају*, *несвр.*), некакав песник који крчи нове путеве (Баран. 1, 146). У колу је сека Јованова, | Колом игра, колу пјесму *каже* (= *приповеда*), | Припијева брата и невјесту (НП Вук 3, 491).

’саопштити, изнети писмено, написати’/’писати, имати, садржати писану поруку, саопштавати уопште’: Мени се чини да је у овом члану *казата* (= *је написана*, *саопштена*, *изречена*, *свр.*) мала казна (Н. Скуп. 1, 155). Он не слуша, што му књига *каже* (= *саопштава*, *пише*, *несвр.*), | Већ он чини, што је њему драго (НП Вук 1, 556). А што ми на послетку *кажеш* (= *пишеш*, *несвр.*) у писму да имаш да свршиш некакве послове (Бат. 1, 745). ’описати, приказати’/’описивати, приказивати’: Кад ме је ујац тражио за посвојенца ... мајка ме је *казала* (= *је описала*, *свр.*) и горега но што сам био (Сек. 5, 202). Није ни враг црн колико га *кажу* (= *описују*, *несвр.*) (НПосл, БВ 1886, 110).

¹⁰⁵ И сам израз *што се каже*, *што* (*штоно*) *кажу*, како се *каже* тумачи се у складу са двојаком видском вредношћу овог глагола ’као што се обично рече, као што многи говоре’.

Јавно мњење осу, што се *каже*, дрвље и камење на сликара (Доман. 6, 217). Бора ... је био, *што но кажу*, и на ситу и на решету (Радић Д. 6, 144).

’изговорити, произвести неки глас’: Мала деца често не могу да *кажу* (= 1. *изговоре, произведу, свр.*; 2. *изговарају, производе, несвр.*) неке гласове (Ред.).

’објаснити, протумачити’/’објашњавати, тумачити’: Дај је [сабљу] мени ... | Да ти *кажем* (= *објасним, свр.*), теглит како ћеш је (НП Бос., 105). Ако хоћеш да знаш каква је нека држава ... гледај ... колико ... има невиних људи по затворима ... То ће ти најбоље *казати* (= *објаснити, свр.*) (Андрић 12, 92). Његов [Ранковићев] стил је пун ... новинарске реторике која ништа не *каже* (= *не објашњава, несвр.*) (Скерл. 14, 157).

’показати’/’показивати: Он се повесели, мислећи да ће сигурно наћи и свињара, те ће му овај *казати* (= *показати, свр.*) пут (НПр Чајк., 125). Он узбаци уз руке рукаве, | Па јој *каже* (= *покаже, свр.*) рану на рукаву (НП Ј–М, 197). Кад дођоше на јаму студену, | Вришти Лабуд, копитима *каже* (= *показује, несвр.*) (НП Вук 2, 34). Уто дође ... старац ... па прошапта *кажући* (*гл. прил. сад. = показујући, несвр.*) прстом према ... граду (Шен. М. 1, 25). ~ се ’појавити се, указати се, показати се’: Жели ... | да ти збори о љубави, | чим се отмеш задњем санку, | чим *се кажеш* (= *се укажеш, свр.*) код прозора (Бег. М. 3, 33). ’постајати видљив, указивати се’: Управи очи пут брда ... откле *се сунце каже* (= *се указује, несвр.*) ... Дубровнику (Вулич. 3, 271).

Свршени вид карактеристичан је за следеће семантичке реализације:

’помислити; стећи мишљење, утисак’: [Питао је] везира, шта ће *казати* (= *ће помислити, свр.*) свет кад види да се кажњава ... један угледан првак (Андрић 5, 222). ’проказати, пријавити, одати’: Она млада муку подношаше; | Али браће *казат*’ (= *одати, свр.*) не хоћаше (НП Вук 4, 101). Чекај, док те *кажем* (= *пријавим, свр.*) оцу! (Доман. 6, 284). ’представити некога некоме (по имену)’: *Каж*и ме (= *представи, свр.*) овим људима, јер ме не познају (Куш. 1, 115). ~ се ’представити се’: Да *се не каза* (*аор. = не представи се, свр.*), ни ја тебе никад познао не бих (Лаз. Л. 2, 167). Не можеш познати дојучерашњег пријатеља, док ти *се не каже* (= *се не представи, свр.*) (Нуш. 15, 316). ’обелоданити се, показати се’: Србска сила и држава, | На Косову тадъ погibe! | Али слава и витештво, | у цџломъ *се* виду *каза* (*аор. = се показа, свр.*) (Њег. 5, 247). ’рећи, саопштити нешто о себи, открити се; исказати се’: Српско свештенство је гоњено тако, да *се* нико није смео *казати* (= *открити се, свр.*) да је православни (Вукић. М. 5, 21). ’постати јасно, разјаснити се’: Кад дорастеш, кад размислиш, | *Каз’ће* ти *се* (= *разјасниће се, свр.*) само! (Змај 1, 353).

Несвршени вид одлика је следећих значења.

’производити звук(ове)’: А у колу свирацъ свира | И нузъ Гайде пева; | Писакъ нему ситно *каже* (= *несвр.*), | А прдалка зуи (Млад. Д. 1, 52). ’покр. имати изглед, изгледати’ (Вукова Горица код Загреба, Реш. 1, 241). ’покр. указивати на грешке, критиковати’: Домаћин може опомињати, *казати* (= *указивати на грешке, несвр.*), савјетовати задругара или сам или у домаћем вијећу (Богиш. 3, 47). ’називати’: Кроз развучене јој уснице провирује онај бисер, што га обично *кажемо* (= *називамо, несвр.*) зуби (Живк. М. 1, 76). ~ се ’називати се’: Зелени чвор са његових пет зелених листића *каже се* (= *назива се, несвр.*) чашица цвета (Арсенијевић, Матица 1869, 228). ’узајамно се ословљавати’: Удаде ли се цура у туђу кућу, зову се међу собом: пријаци,

а *кажу се* (= *ословљавају се, несвр.*) именом; на прилику: пријане Анто, прија Ана (Варош, Лукић Л., ЗНЖ 25, 125). 'изгледати, показивати се; правити се, претварати се': Виногради у нашој околици *кажу се* (= *изгледају, несвр.*) добро ... бит ће добра вина (ПП 1868, 132).

Видских карактеристика лишен је овај глагол у служби речце, како се у РСАНУ наводи, „(обично у облицима: да кажем, кажимо, каже, кажем, казати, (речемо) касти) као поштапалица, узречица“. Исто важи и за израз *кажимо* у значењу 'рецимо, на пример'.

Поче жалити „'наку лепу кућу, 'наки намештај, 'наку, *каз'ти*, спрему једну” (Петр. Б. 1, 113). Ама, то није у најмању руку у реду, да рече један, рећемо *каз'ти*, царски службеник (Коч. 2, 46). Има ... тип критичара који туђ језик ... правилно осећа, а матерњи језик, *кажимо* због дугог живљења на страни ... не осећа (Сек. 9, 31).

Глагол *казати* показује у већем броју својих значења двовидски потенцијал. Међутим, његова двовидност не обухвата читаву морфолошку парадигму, већ само презент, тако да је број облика у коме се јавља свршени вид много већи. Само несвршени вид овај глагол има у значењима која имају квалификативну вредност или се јављају код рефлексивних узајамно-повратних глагола. Са становишта говорника савременог српског језика већина секундарних значења нису актуелна.

Кáсти. Покрајински глагол *касти* РСАНУ и ОРСЈ обележавају као двовидски. Његова прва семантичка реализација упућује се на примарно значење глагола *казати*, но примери нису бројни да потврде оба вида.

Ја ћу вам сад *касти* (= *ћу испричати, свр.*) колико будем знао како се у оно доба судило (НПр Прод., 231). Бога вама два црна гаврана, | Оћете-ли мени право *касти* (= *саопитити, свр.*) ... | Је ли војска здраво и весело? (НП Ник. Г. 2, 90).

Друго значење представља употребу овог глагола у служби модалне речце 'што кажу, што би се рекло, како изгледа, такорећи'. У РМС заправо се оваква употреба једино и наводи, и то као прилог, стилски маркиран – у народској употреби.

Но, јесте чули ... ви сте, *касти*, безобразни! (Јакш. Ђ. 6, 8). Ракија је једна моја сладост, *касти* (Срем. 11, 248). Сваки брат Србин ... од Сент-Андреје, *касти*, до Адрије, добро ми је дош'о (Нуш. 10, 171). Ти си још новајлија, *касти* шегрт за ову ствар (Ђорђ. Кон. 1, 127).

Кўцати. Глагол *куцати*, ономаатопејског порекла, обележава се у речницима као несвршени глагол. Међутим, има и значења, према мишљењу Ирине Грицкат

(1957–1958: 76), која се могу интерпретирати и као двовидска. То су 'куцањем да(ва)ти знак, (за)тражити дозволу да се уђе', те у рефлексивној форми 'дотицати се, дотаћи се чашама при здравици, наздрављати, наздравити'. Несвршеног вида је овај глагол када куцање представља ситуацију којој сигнал није смисао: чекић *куца*, срце *куца*. Перфективност глагола *куцати (се)* могуће је идентификовати у следећим примерима.

Она застане, *куца (и = куцне, покуца, закуца, сврш.)*, па уђе. Нико му није отворио. Можда зато што *је куцао (= је куцнуо, покуцао, закуцао, свр.)* само једном. Устанем и куцам се (*и = куцнем се, свр.)* са слављеником. Е, па да се куцнемо ...*Куцају се (= куцну се)*. Поп Ћира искапи и сад до дна (Срем. 11, 257).

Ова појава није распрострањена, али би на могућност појављивања и перфективног вида требало указати у речницима.

Лупати. Такође глагол ономагопејског порекла са имперфективним видом. У одређеним контекстима, као и глагол *куцати*, може указати и на семелфактивност 'лупањем да(ва)ти знак, (за)тражити дозволу да се уђе': Мало пре *је неко лупао (= је лупнуо, свр.)* на врата. У секундарном значењу такође може исказати перфективност 'победити, поразити': Фашизам *је био лупан (= је био побеђен, свр.)* у овом рату. Њихов тим *је лупао (= је победио, свр.)* тим гостију са 12:0. Међутим, ове примере Ирена Грицкат (1957–1958: 76) види као одраз слободнијег и некњижевног начина изражавања.

Мѐнити *ијек. мијѐнити.* Сви консултовани речници савременог језика – РСАНУ, РМС, РСЈ и ОРСЈ – овај глагол обележавају као двовидски. Међутим, Вук га је у *Рјечнику* најпре обележио као перфективни, што је у трећем издању поправљено и додат квалификатор и за имперфективни вид. Двовидност му приписује и РЈА.

Глагол у предикату у следећим значењима у зависности од контекстуалног окружења могао би имати несвршени или свршени вид.

'да(ва)ти у замену за нешто друго, променити, мењати': Седам жена *мијенио био (= променио био, свр.)*, | А од срца не им'о порода (НП Вук 2, 551). Зет и шура коње променише, | Барјактари барјак *менише (= променише, свр.)* (Мил. М. Ћ. 23, 252). Н' онде Мара бродарица | Скупо брође *мијенила (= давала у замену, несвр.)*: | Од дјевојке кондер вина, | Од јунака два кондера (НП, Даница 1863, 619). ~ се 'поста(ја)ти друкчији, претворити се, претварати се у нешто друго': Врућа му *се* уза њ крвца *миени (= постаје другачија, несвр.)*, | па час блиеди а час порумени (Мартић Г. 3, 17). Е се

српска срећа сахрањује, | Е се живот у мртвило мени (= претвара, несвр.) (Вила 1865, 291). 'разменити се, размењивати се': Дај ти Јанку твојега вранчића, | А он теби својега лабуда, | Добријем се коњма мијените (= размените се, свр.) (НП Б–Б, 318). 'доћи, долазити у фазу, мену младог Месеца (о Месецу)': Од тога има већ скоро десет недјеља, ако нема и повише, јер се трипут мијенио (= долазио је у прву мену, несвр.) мјесец (Новић, Бршљан 1885, 47). Још се мјесец није мијенио (= није дошао у прву мену, свр.) како су дивљи Турци ... напали на двије наше школе (Сл. Ј. 1904, 2/1). Која жена опере какву хаљину у они час кад се мијени (= улази у прву мену, несвр.) мјесец, сва ће она хаљина доћи као решето и ријетко као ћедило (Чајк. 3, 20). „Ево се већ мијенило (= дошла је прва мена, свр.), а не нађе киша” (у залеђу Орјена очекују летње кише пре свега у време мене Месеца) (Трешњево, Пеш.).

У покрајинском значењу 'премишљати се, двоумити се; договарати се' глагол је дефинисан као несвршен, што може бити последица недостатка грађе.

Браћа су се мијенила | Куда ћеду секу дати (Рајковић Ђ., Матица 1866, 203).

Само перфективност карактерише значење 'распасти се, подерати се', које је такође територијално маркирано, као и глагол у изразу *менити свијет* 'умрети, преминути'.

На ваља онога дана кад је мијена, хаљине у води квасити, парити и прати – јер ће се *мијенити*, т.ј. распасти у води (Сарајево, БВ 1886, 254). Свуда и вазда жене пазе кад је мијена, да не би они дан нешто пртено прали, јер веле да би се све оне *мијениле* (подерале као паучина). Обичавају у шали рећи ономе, коме је престара кошуља и подерана: „као да ти се кошуља *мијенила*” (Србад. 1877, 16). Тако мени ситна књига дође, | да је беже *свијет мијенио* (Босна, НП, РЈА). Младе Ајке никад за вијека, | Данас вам је *свијет мијенила* (НП, БВ 1897, 171).

Грађа за овај глагол, који је мање обичан у данашњем језику, показује да оба вида нису заступљена у свим значењима, нити има потврда за оба вида у значењима која су дефинисана као двовидска.

Мењати *ијек.* **мијењати**. Глагол *мењати* спада у групу оних имперфективних глагола који у појединим значењима показују двовидност. Како запажа Ирена Грицкат (1957–1958: 77), а потврђују дефиниције у РСАНУ и РМС, двовидност је својствена оним значењима и у рефлексивној и у нереклексивној форми која се односе на замењивање једног другим, а не на промену нечега, као и на значење размене, трампе у рефлексивној форми. На перфективни вид глагола *мењати* није се указивало у РЈА, као ни код Вука. Међутим, у РСАНУ, РМС и РСЈ уз таква значења ставља се квалификација: и свр. ОРСЈ ипак наводи само квалификатор несвр.

У оба вида може се јавити глагол *мењати* у следећим значењима.

'давати (дати), уступати (уступити) у замену за нешто друго, размењивати (разменити)': Два су брата дивно живовали, | Једно Мујо, а друго Алија; | Колико су дивно живовали, | Испод себе коње *мијењали* (= *размењивали*, *несвр.*) (НП Вук 2, 48). Кад се одјутри ... момци и дјевојке ките се цвијећем и иду у цркву па тамо једно друго ките и *мијењају* (= *размењују*, *несвр.*) цвијеће (Чајк. 3, 203). Господо, извол'те у кола! ... *Мењам* (= *размењујем*, *несвр.*) ново за старо (Ћон. Ј. 4, 25). Прича се да је Асан Лукин Дедић Беровачки *мијењао* (= *је разменио*, *свр.*) капу с Чубром Петровијем [т.ј. предао му војводство] (Дуч. С. 1, 140). (ретко свр.) 'претварати (претворити) у ситан новац, замењивати (заменити) за ситан новац': Извадим онај дукат ... не морам га одмах ни *мењати* (= 1. *претворити у ситан новац*, *свр.*; 2. *претварати у ситан новац*, *несвр.*). Она четири цванцика доста су ми за сва три дана (Ком. 5, 37). ~ се (и свр.) 'размењивати се (разменити се); упућивати, слати једно другом': *Нећу се* са Турчином *мијењати* (= 1. *нећу се разменити*, *свр.*; 2. *нећу се размењивати*, *свр.*) капама, а још мање коњем и оружјем (Вујач. 1, 53). Хајде да *се мењамо* (= 1. *разменимо*, *свр.*; 2. *размењујемо*, *свр.*) оловкама (Ред.). (и свр.) 'размењивати међусобно место, положај': Јеси ли срећан? – *Не би се* с царем *мењо* (= 1. *не бих се размењивао*, *несвр.*; 2. *не бих се разменио*, *свр.*)! (Весел. 7, 44). Срамота је, али морам признати да сам био у стању да *се* у таквим тренуцима *мењам* (= *се размењујем*, *несвр.*) с Лиском [псом] (Доман. 5, 387). Ако га [играча] по гласу позна, изрекне му име. Ако га погоди, *мињају се* (= *размене се*, *свр.*). Тај буде баба Радоша, а првашња баба иде у коло међу играче (Оток, Ловрет., ЗНЖ 7, 57).

Како грађа показује, глагол *мењати* може имати свршени вид у оним значењима у којима га има и глагол *менити*. Двовидност једино није заступљена у значењу 'пролазити кроз мену младог Месеца'.

Молити. У свим речницима глагол *молити* је обележен и дефинисан као имперфективни. Међутим, Ирена Грицкат (1957–1958: 77) указује на то да нису ретки примери у коме се он може интерпретирати и као 'замолити', тј. видски двојако, као: Уђем и *молим* (= *замолим*, *свр.*) да ми се покаже списак; *Моли* (= *замоли*, *свр.*) га он ће ти учинити.

Моћи. Модални и семикопулативни глагол *моћи* у РСАНУ у заглављу се обележава као двовидски. Комплетна морфолошка парадигма представља доказ његове исконске двовидности (имперф. *могах*, аор. *могох*, гл. прил. пр. *могавиши*, гл. прил. сад. *могући*). И Ирена Грицкат (1957–1958: 77) истиче да исто значење овога глагола може имати оба вида, тј. да је код овог глагола регуларна двовидност. Међутим, остали речници савременог српског језика овај глагол квалификују као имперфективан. Њиме се исказује могућност да се реализује нека

ситуација у сложеном копулативном предикату, зато је он као и глагол *бити* или *имати* у таквим случајевима, имперфективан.

Разматрањем описа глагола *моћи* у РСАНУ, углавном на основу формалних показатеља, морфолошких дијагностичких контекста, могу се потврдити остаци употребе овог глагола и у перфективном виду.

Танасију срце да пресвисне што не *могаде* (*аор.* = *свр.*) да понесе и један казан са купусом (Јак. С. 1, 119). Силне су мене мењаве биле и гониле, па ми не *могоше* (*аор.* = *свр.*) ништа (Коч. 5, 330). Да то буде у истини ... да [кабинет] ... у Скупштини с правим ауторитетом *могне* (= *успе, свр.*) водити послове (Прот. С., Дело 2, 53). Жени сына кад хоћешъ, а ћеръ оудай кад *можешъ* (= *се нађеш у прилици, свр.*) (НПосл Мушк., 46). Ако *могаднеш* (= *успеш, свр.*) још с њим да поразговараш, гледај те га онако твојски искушај (Доман. 6, 460).

Двовидност више није карактеристика глагола *моћи*. У тезаурусним речницима на њу се свакако мора указати, али са ознаком да је свршени вид редак у употреби или застарео, тј. да припада старијим фазама књижевног језика.

Облáчити. У вези са овим имперфективним глаголом Ирена Грицкат (1957–1958: 78) сматра да поједини примери из Његошевог језика које је истакао Д. Вошовић упућују на постојање двовидности. Међутим, порекло перфективности не мора бити народно, већ може бити утицај са стране, књишки. У руском се перфективни вид овог глагола користи у архаично-свечаном стилу или у пародији на тај стил. Примери на које се она позива јесу:

Горда *се* је душа сатанина | *Облачила* у хаљину црну. Огласите турској војсци, | Да се главар њих врховни | У порфиру браноносну | *Облачио* и кренуо (Њег.). Уљегосмо у једну одају *облачену* са свакоје стране мраморнијем плочама (Љуб. 3, 89).

Наиме, наведени примери могли би спадати у периферну, индивидуалну употребу и не би се могло говорити о двовидском потенцијалу овог глагола.

Писати. Глагол *писати* обележен је само као имперфективни у РМС, РСЈ и ОРСЈ. Међутим, у Вуковом *Рјечнику* рефлексивна форма је оквалификована као двовидска. У својој студији о двовидским глаголима Белић (1955–1956), управо анализирајући овај глагол, покушава да објасни природу двовидности. Наиме, он каже да је глагол *писати* несвршен у основном значењу, али има значења у којима може бити и свршен. То потврђује и Ирена Грицкат (1957–1958: 78–79). У складу са тврдњама изнетим у овим студијама и грађом за РСАНУ двовидност се код глагола *писати* огледа у следећим значењима.

’стављати, ставити на хартију, запис(ив)ати’: Слушао сам [приповијетке] још у Тршићу, пак сам их последије *писао* (= 1. сам записивао, не*свр.*; 2. сам записаво, *свр.*) како сам се опомињао (НПр Вук, VII). Ове је здравице мени послао ... поп Вук Поповић из Рисна, а он их је *писао* (= 1. је записивао, не*свр.*; 2. је записаво, *свр.*) од покојнога попа Марка Комненовића из Кривошија (Вук 10, 118). Ја сам ову пјесму *писао* (= сам записаво, *свр.*) ... од Подруговића (НП Вук 2, 254). Путници ... *пишу* (= записују, не*свр.*) своја путовања (Нен. Љ. 28, 218). Помислих од вас да је један други господин, што долази једнако, те ме тера да му *пишем* (= 1. записујем, не*свр.*; 2. запишем, *свр.*) све што се сећам из рата (Доман. 6, 66). Сањају, без сумње, и други људи луде и глупе снове, али их ваљда не *пишу* (= не записују, не*свр.*) (Доман., РМС).

’саопштавати, саопштити, јавити, јављати (вести и сл.) писмом; јавити, јављати се писмом’: Када му по том Кара-Ђорђије *пише* (= *јави*, *свр.*), да Турке пошаље у Биоград, одговори му, да нам их је послао у Видин (Вук). И кажу им ... да је Али-паши у тим писмима *писато* (= 1. је јављано, не*свр.*; 2. је јављено, *свр.*) и о томе што они ишту (Вук 9, 389). Био сам болестан. Нисам ти хтео *писати* (= 1. јављати, не*свр.*; 2. јавити, *свр.*), да се не бринеш (Лаз. Л. 1, 8). Ето, ни данас не *пише* (= не јавља, не*свр.*) ништа... (Грицкат 1957–1958: 78). Ето, ни данас нам *није писао* (= 1. се није јављао, не*свр.*; 2. се није јавио, *свр.*), а сваки дан очекујемо то његово писмо (Грицкат 1957–1958: 78).

’упис(ив)ати, попис(ив)ати’: Његова је мала гора Црна, | И *пише* је (= *уписује*, *пописује*, не*свр.*) на тефтеру своме (НП Вук 5, 32). *Писаво сам* (= *уписиваво сам*, не*свр.*) радничке наднице, па њему ... заборавио записати једну надницу (Вул. С. 1, 34). Не могу да заборавим речи једнога од ... најугледнијих грађана ... кад су га *писали* (= су *уписали*, *свр.*) у народну војску (Ђорђ. Вл. 5, 6). Султан ... заиште од одличних фамилија, да му по једног војника *пишу* (= *пријаве*, *свр.*) и по једно дијете за школу дадну (Грђ., БВ 1888, 56). Стојане, *пиши* (= *упиши*, *свр.*) мене одмах у ту твоју чету! (Ћоп., РМС).

’упис(ив)ати, приложити, прилагати као дар’: Приповеда се, како је архимандрит од некаквог манастира закупио сиромаш човека ... да му *пише* (= *упише*, *свр.*) ждрепца ... Како ћу ти, господине, *писати* (= *уписати*, *свр.*) ждрепца, кад га ни сам немам? ... По том човек отиде, па увати најлепшег ждрепца ... те *пише* (= *упише*, *свр.*) архимандриту (НПосл Вук, 465). *Писаво сам* (= *уписао сам*, *свр.*) за душу му вола (Матица 1867, РМС). Калуђери ... су све ишли по народу ... те *писали* (= *уписивали*, *пописивали*, не*свр.*) ... новце, стоку, жито ... па што нису могли манастиру носити, оно су на месту продавали и чинили у новце (Ост. Т. 2, 181). Ђекоји калуђери слабо и долазе намастиру, него све иду по народу ... те *пишу* (= *пописују*, не*свр.*) (новце, стоку, жито) (Вук, Даница 2, 111). Први [је] изишао да купује свиње, а други, да *пише* (= *уписује*, не*свр.*) милостињу за манастир (Бат. 1, 74). Ти нам *пиши* (= *приложи*, *свр.*) триста парусија | Баш на ово триста калуђера, | Још погради б’јеле манастире, | Ђе ће живљет’ многи калуђери (НП Вук 2, 91). Ја сам пошао са мојим ђаконом ... да купимо писанију, и опет да људи *пишу* (= 1. *прилажу*, не*свр.*; 2. *приложе*, *свр.*) по својој вољи ... на св. цркве (Новић 7, 202). По неколико стотина душа ... водим у Дечане. Тамо се моле Богу ...

пишу (= *прилажу*, *несвр.*) манастиру богате прилоге, а лепо му накнаде и све трошкове око доћека (Шапч. 8, 101). Кад сви напију у славу ... домаћин насече ... колач ... а гости „*пишу*” (= *прилажу*, *несвр.*) (именују дар свецу): „Дом живота и здравља”, „ардов вина и печена свиња” (Левач, Буш., СЕЗБ 3, 3).

’бележити, забележити’: Где га видиш, ту га *пиши* (= *забележи*, *свр.*). Сваку грешку су му почели *писати* (= *бележити*, *несвр.*).

’пријављивати се, пријавити се (за нешто)’: *Јесте л се* и ви *писали* (= *1. јесте ли се пријавили*, *свр.*) за Рим? (Пеић–Баћ.). Кое *се* оно године *писасте* (= *пријависте*, *свр.*)? (Станић Мил. 4). Почели су *се писати* (= *пријављивати*, *несвр.*) за годишњи одмор сменовођи.

У значењу ’завештати, оставити писмено, тестаментом и сл.’ јавља се само свршени вид.

Ако се буде владала према њему – *писаће* јој (= *завештаће*, *свр.*) све тестаментом (Игњ. Ј. 7, 189). *Писао* јој (= *завештао*, *свр.*) виноград (кад се уда). Жени *је писао* (= *је завештао*, *свр.*) кућу, а деци њиве (Змај 4). Подари јој право као детић да је, | да њој могу *писат* (= *завештати*, *свр.*) све своје имање (Змај 18, 85). Приповида се да *је* газда Марко *писо* (= *је завештао*, *свр.*) сву земљу, салаш и кућу у вароши оној жени која га двори (Пеић–Бач.). О, Јово, кунем те Божијим именом, *писаћу* (= *приложићу*, *свр.*) ти спомен (бива платиће попу да му име код прве молитве спомене) (Драгичевић Т., ГЛЗМ 1907, 317).

Међутим, за значење ’потписивати се, називати се’, осим Вукове потврде, примери не указују на свршени вид.

И Јаков му као крштени кум надјенуо име Миленко и своје му презиме поклонио, те *се* и *писао* (= *потписивао*, *несвр.*) Миленко Ненадовић (Новић, Матица 1866, 27). Бан Стипан Тврдко ... *писао се* (= *назвао се*, *свр.*) бан босански по милости краља Људевита (Павлин. 1, 135). Папа Хонорије забранио [је] краљу угарском, да *се пише* (= *потписује*, *несвр.*) и назива краљем српским (Рув. И., ЛМС 205, 28). Из поменутих записа ... могао си сазнати ... да *се* он сам обично *писао* (= *се називао*, *несвр.*) и потписивао Данило владика (Рув. И., БК 1898, 601).

Како грађа показује, и глагол *писати* спада у групу оних глагола који су примарно несвршени: ’бележити словима, цифрама или другим знацима на папиру и сл.’, потом ’обављати посао писара’, ’стварати, састављати бележећи на папир’, ’одређивати, предсказивати’, ’обавештавати, информисати уопште’ итд. Међутим, у појединим значењима могу бити и двовидски, а ретко само свршени. Ове квалификације би требало да своје место нађу и у речнику.

Пита́ти (се). Глагол *питати (се)* у речницима савременог српског језика квалификује се као несвршени. Међутим, у основном значењу ’обраћати се коме речима тражећи одговор, постављати питање’, како је показао Мусић на Вуковом

примеру, развила се и перфективност – ’обратити се некоме тражећи одговор, поставити питање, упитати’. То је потврдила примерима и Ирена Грицкат (1957–1958: 79). На то указује и тест: Чим те *пита* (= *упита, свр.*), реци му. Из грађе за РСАНУ може се издвојити још таквих примера.

Ја те не могу одријешити од гријеха прво него *пита* (= *упитам, свр.*) владике (Вук). Испроси је, ал’ му не зна мајка, | Доведе је и *не пита* (*аор. = не упита, свр.*) мајке (НП Шаул. 3, 118). Кад дође кући, *пита* (= *упита, свр.*) сестре хоће ли јести, а она рече да неће (НПр Чајк., 83). Један идаре-меулис, кад буде готов за изрицање пресуде каквом чиновнику, мора се овај још један пут *питати* (= *упитати, свр.*), има ли још шта казати (Босна 1869, 139/4). Затим ме је *питао* (= *је упитао, свр.*) шта је од тога испало ... Шта је испало? Ништа није испало (Пек. Б. 8, 48). Одрицао [би] да је шетао поред ријеке ... само кад *би* га Авдага о томе *питао* (= 1. *би поставио питање, свр.*; 2. *би постављао питање, несвр.*) (Селим. 3, 332).

Такође, значење ’молити, тражити’ може добити и супротну видску вредност ’затражити, замолити’, тврди Ирена Грицкат, а на основу примера: Пани му под ноге и *питај* проштење (Љуб. 1, 145). У овом примеру вид се може двојако интерпретирати.

И у рефлексивној форми у значењу ’размишљањем тражити одговор, постављати себи питање’ може се претпоставити и перфективни вид, на шта указује пример:

Питао се (= *запитао се, поставио је себи питање, свр.*): „Што ли тако дуго и јако звоне ...” (Булат. М. 1, 36).

Вук је рефлексивну форму обележио као двовидску у значењу ’поздравити се, поздрављати се’. Примери потврђују двовидност овог значења, мада се оно може окарактерисати као покрајинско.

Не питајте се (= *не поздрављајте се, несвр.*) с њим јер ко се упита с њим, прима дијел у његовијем злијем дјелима (Вук 11, 386). Како га је Бог д’о сметена ... таман кад је треб’о да *се пита* (= *се поздрави, свр.*) с пунцем, он ти поткупи к’о свака сумлата па фук у ћилер (Нев. 2, 268). Паметни Каменштак *се пита* (*аор. = се поздрави, свр.*) са људима па седе (Ђур. 5, 170). Ја му се казаг, | он би спреман да *се пита* (= *се поздрави, свр.*) са мнош, | пољубисмо се у готове главе (Бећ. М. 2, 156). Дођосмо горе, *питасмо се* (*аор. = поздрависмо се*), пријатељ нас уведе у кућу (србијанско Полимље, Ник. Мир.).

Глагол *питати (се)* несумњиво може имати и перфективни вид у наведеним значењима, тј. може бити двовидски. Како грађа показује у значењу ’упитати (се)’, то је одлика и савременог књижевног језика, док је у значењу

'поздравити/поздрављати' глагол део лексикона народних говора. Двоаспектност ових значења треба бити обележена у речницима.

Пити. Иако речници не обележавају могућност појаве и перфективног вида, већ само имперфективног у значењу 'уносити у организам течност, гутати' код глагола *пити*, Ирена Грицкат (1957–1958: 79) претпоставља њено постојање. Она се може развити, као код *јести*, аналогично према осталим двовидским глаголима који значе узимање хране и пића: *доручковати*, *вечерати*, *ручати*, што је приметио и Ђ. Грубор (1953: 269). Дакле, када је реч о узимању неког obroка, одређене количине, могућ је и несвршени вид, а када је реч о уношењу течности уопште само је несвршен. Примери којима се ово тврђење може поткрепити врло су оскудни.

Пошто једоше и *пише*; Чим говеда *пију*, гони (Грубор 1953: 269). *Куцају се и пију* (= *куцну се и попију*, *свр.*); домаћин пола а поп Ћира испи целу чашу. Развеселише се (Срем. 11, 258).

За глагол *пити* може се рећи да се он у поменутом значењу потенцијално може јавити у перфективном виду, али да се таква употреба не може потврдити богатом грађом, као рецимо за претходно обрађени глагол *питати* (*се*).

Плинути. Глагол *плинути* РМС, РСЈ и ОРСЈ обележавају као двовидски. Међутим, представљање његове полисемне структуре показује да он није у свим значењима двовидски. То је закључила и Ирена Грицкат (1957–1958: 79–90), напоменувши да ово није реч општеупотребног фонда.

У оба вида глагол *плинути* може се јавити у следећим значењима:

'разви(ва)ти се, расплинути се, расплињавати се, (ра)ширити се': *Плинула* (= *свр.*) вода по пољу, т. ј. разлила се (Вук, Рј.). У пролеће – свуд око Жабљака *плине* (= 1. *разлије се*, *свр.*; 2. *разлива се*, *несвр.*) вода (Нен. Љ., РМС). Женске запјевају, лагано *плине* (= *расплињава*, *несвр.*) пјесма по равници (Шен. А., РМС). Неописана радост *беше* јој *плинула* (= *беше се раширила*, *свр.*) по лицу (Ком., РМС).

Свршеног вида је у значењима 'јурнути', 'нагло се појавити, искрснути, настати', 'залити, облиити':

Ако удари војска и *плине* (= *јурне*, *свр.*) по шуми, гдје ћеш се онда сакрити (Ћоп., РМС). Каткад само душом *плине* (= *искрсне*, *свр.*) успомена и маглине засниване моје среће (Дис 4, РМС). Аду је *плинуо* (= *је облио, је обухватио*, *свр.*) стид као загушљиви зрак (Божић, РМС).

Несвршеног вида је у значењу 'пливати, пловити':

Падајте, браћо! *Плин'те* (= *пливајте, несвр.*) у крви! (Јакш. Ђ., РМС). Ој, пјесмо моја, крилатице дивна, што зраком лаким попут дашка *плинеш* (= *пловиш, несвр.*) (Гал. 2, РМС).

Прџити. Овај глагол разгранате полисемне структуре по свом виду је несвршен ('ићи, одвијати се упоредо с нечим; следити неког или нешто; помагати на музичком инструменту или вокално у извођењу неког дела; слати и сл.'). Међутим, како РМС наводи, само у једном значењу долази до преласка у перфективност. Реч је о покрајинском значењу 'послати, отпремити'.

Ето, родиш га, чуваш, да га напоследку *пратиш* (= *пошаљеш, свр.*) у рат (Јак. С., РМС). Друг Уча ме *пратио* (= *послао, свр.*) да те зовем (Ћос. Д., РМС).

Прџсити. Код овог иначе, према речницима, несвршеног глагола Ирена Грицкат (1957–1958: 80) могућу перфективност, односно двоаспектност види у значењу 'тражити пристанак за брачну заједницу', као код глагола *искати, молити*.

Ради смо *просити* (= 1. *тражити, несвр.*; 2. *запросити, свр.*) твоју Пајку за нашега Игњата (Весел., РМС). Двојица, тројица су *је* и *просила* (= *несвр.*) у њених родитеља, али она није хтјела поћи ни за једнога (Ивак., РМС). Ја те *просих* (= *запросих*), он ми те не даде (НП Истра).

Пуцати. И овај је глагол имперфективан. Међутим, употреба и свршеног и несвршеног вида, као код глагола *бити* и *гађати*, могућа је када се њима означава испаливање метка из неког оружја (Грицкат 1957–1958: 80). Међутим, за ово тврђење ауторка не издваја примере, а наши примери нису бројни и, чини нам се, омогућују недвосмислено тумачење.

Узима пушку ... па *пуца* (= 1. *испаљује, несвр.*; 2. *испали (метак), свр.?*) на свакога (Доман., РМС). Нису хтјели да их *пуцају* (= 1. *упуцају, погоде, свр.*; 2. *испаљују метке на њих, несвр.*) ни смјели да им дозволе пролаз (Лал., РМС).

Разумети *ијек. разумјети.* Иако Ирена Грицкат (1957–1958: 80) овај глагол сматра несумњиво двовидским и не види разлоге за образлагањем његове видске природе, квалификација и опис семантичких реализација у речницима дају повода да се размотри распрострањење двовидности и варијације вида у зависности од значења. РМС и ОРСЈ у заглављу речничког чланка наводе квалификаторе *свр.* и *несвр.*, али пред појединим дефиницијама напомињу да је глагол у том значењу свршен односно несвршен. ОРСЈ наводи да је вид овога глагола свршен, а Вук у *Рјечнику* да је несвршен.

Грађа показује да се у свршеном и несвршеном виду овај глагол може јавити у значењу 'схватити, схватати смисао, значење, садржај чега; појмити, поимати, проникнути, проницати у нешто, подразуме(ва)ти', те у рефлексивној форми 'схватити, схватати један другог; ускладити или имати усклађене односе с неким'. То потврђују следећи примери.

Кимне главом не дајући ничим *разумјети* (= *схватити, свр.*) кани ли примити нову окладу? (Крањч. Стј., РМС). Дијана му климну главом да је *разумела* (= *је схватила, свр.*) знак (А. Дима, *Четрдесет и пет витезова*, 2, прев. А. М. Поповић, Београд, 1964, ЕК). Не заборави да овериш објаву у полицији у Нижњем Новгороду. Девојка климну главом у знак да је *разумела* (= *је схватила, свр.*) (Ж. Верн, *Михаил Строгов*, прев. М. Ђорђевић, Београд, 1964, ЕК). Да ли *разумије* (= *схвата, несвр.*) срце снено? (Уј. Т., РМС). Књиге је *разумела* (= *је схватала, несвр.*) веома добро, бар по свом уверењу (Т. Прачет, *Булдожерци*, прев. А. Б. Недељковић, Београд, 2002, ЕК). Под новијом српском лириком ... уредник је *разумео* (= *је подразумевао, несвр.*) нашу лирику од Бранка Радичевића наовамо (Поп. Б. 2, РМС). Мораш да *разумеш* (= *подразумеш, претпоставиш, свр.*) на основу оваквог почетка, да ће књига имати трагичан крај. Доста је било да једно друго погледа па да *се разумеју* (= *се схвате, свр.*) (Јакш. Ђ., РМС). Никако да *се већ разумије* (= *се усклади, свр.*) са сеоским момчићима (Ћип., РМС). Добро *се разумеју* (= *се схватају, несвр.*) у браку (РСЈ).

Само несвршени вид глагол *разумети* има у следећим значењима.

'моћи пратити, поимати нечији језик, говор': Он *разуме* (= *несвр.*) немачки. 'бити вешт у нечему, знати': Видиш човека који *разуме* (= *несвр.*) свој занат (Весел., РМС). Тај капрал *разумије* (= *несвр.*) посао (Јонке, РМС).

'схватати нечије побуде, мотиве, преокупације, уочавати њихову оправданост': Има мужа који је *не разуме* (= *несвр.*) (Срем., РМС). Нико ме *не разуме* (= *несвр.*), нема човека с ким да изменим мисли (Доман., РМС).

~ се 'познавати што, разабирати се, бити вешт у чему': Ја *се ...* у сточарству *не разумем* (= *се не разабирам, несвр.*) (Доман., РМС). Био је трговац, *разумио се* (= *разабирало се, несвр.*) у послове (Симић Н., РМС).

Свршеног вида је глагол *разумети* у значењу 'дознати, сазнати':

У Шапцу ... Али-бег и Мусага *разумију* (= *сазнају, свр.*) да су српске чете дошле у Свилеуву (Вук, РМС).

Дакле, глагол *разумети* у основи има двовидски потенцијал. Међутим, у неким секундарним значењима уочава се специјализација вида, тј. свођење на несвршени ако се глаголом означава да неко има неку когнитивну или сличну способност као сталну особину, тј. стање.

Родити (се). Како је обележено у РСЈ и ОРСЈ, овај глагол у савременом српском језику има перфективни вид. Такву констатацију износи и Ирена Грицкат (1957–1958: 80–81), али она указује на то да је он током историјског развоја био

имперфективан, па је кроз двовидност дошао до перфективности. У данашњем језику двовидност се задржала у значењу 'дати, давати плодове, род, успети, успевати (о биљним културама)'. На то се указује у заглављу речничког чланка глагола *родити* у РМС квалификацијом: свр. (ређе несвр.).

Ипак у овом речнику се то не обрађује као једно значење са две видске вредности, већ исто значење заузима две тачке у полисемној структури (2. и 4. несвр.), иако је овде реч само о граматичкој разлици. Међутим, и у РСЈ пред петим значењем стоји исти квалификатор.

Кад ... *роди* (= *донесе плодове, свр.*) година, народ ће вратити (Вук, РМС). Род *родила* (= *донела, свр.*) рана крушка (Срем., РМС). Крумпири су, хвала богу, *родили* (= *дали принос, свр.*), раж се све просипа (Бен., РМС). Башча *родила* (= *донела, свр.*) кџ кита (Мул., РМС). То је вино врло чувено ... Оно *роди* (= *успева, свр.*) овуда око Везува (Нен. Љ., РМС). Земља *родијаше* (*имперф.* = *даваше плодове, несвр.*) готово сама од себе (Јурк. Ј., РМС).

Имперфективност у овом глаголу може се јавити на нивоу индивидуалне употребе језика, у песничком језику, како стоји у РМС, у значењу 'успостављати родбинске односе, орођавати се', 'зближавати'.

Љубав је извор што ми живот даје, и тврда свеза што ме *роди* (= *зближава, ближи, несвр.*) људ'ма (Ил. В., РМС).

Дакле, глагол *родити* је прешао пут од имперфективности до перфективности, а као последица тога преласка у савременом српском језику одржала се двоаспектност значења 'да(ва)ти принос, род (о биљним културама)'.

Ручати. Овај се глагол, поред *видети*, готово у свим граматикама и приручницима наводи као типични двовидски глагол (уп. и Грицкат 1957–1958: 81). Двоструким квалификатором се обележава и у свим речницима српског језика од Вука до данас. Он има значење 'узети, узимати, (по)јести ручак'. Различиту видску вредност истог лексичког значења илустроваћемо са неколико примера.

Ко вина вечера, воде *руча* (= *узима, несвр.*) (НПосл Вук, РМС). Одмах би се повлачили у манастирске конаке да на брзину *ручају* (= *узму, поједу ручак, свр.*) и брзо се разиђу (Бож. Г., ЕК). И тако ... лепо *ручасмо* (*аор.* = *узесмо ручак, свр.*) (Пол. 25. 5. 2010, ЕК). Шта они то раде на веранди? – *Ручају* (= *узимају ручак, несвр.*) – објасни Коровјов (М. Булгаков, *Мајстор и Маргарита*, Београд, 1995, ЕК). Неколико дана касније, док *смо ручали* (= *смо узимали оброк, несвр.*) код кнегиње Содоније, коњушар ... најави нам посету (Ј. Потоцки, *Рукопис нађен у Сарагоси*, Београд, 1988, ЕК).

Глагол *ручати* у зависности од контекста може бити и свршен и несвршен, а у великом броју примера могућа је двострука видска интерпретација. Његова

моносемичност омогућује да се нађе на позицији прототипичног двовидског глагола.

Свидети се. Глагол *свидети се* у значењу допадања обележаван је као свршени од Вуковог *Рјечника*. Међутим, Ирена Грицкат (1957–1958: 81) указује и на имперфективност овог глагола у истом значењу, тј. на двовидност – ’допасти се, допадати се’.

Да ја вас напуштам, јер ми *се* овде ништа *не свиди* (= *се не свиђа, допада, свр.*) (Ђорђ. Јов. 2, 5). Опет му *се свидело* (= *се допало, свр.*) како је изјава састављена (Ф. М. Достојевски, *Зли дуси*, Београд, 1975, ЕК).

Ауторка претпоставља да је до развијања имперфективности код *свидети се* дошло аналогијом према *видети–виђати*, пошто је дошло до губљења језичког осећаја за префикс. У примерима попут: Не очекујем да се филм свима *свиди* (= *допадне, свр.*) (Пол. 24. 2. 2009, ЕК) могуће је употребити и глагол свршеног вида: Не очекујем да се филм свима *свиђа*, а такве интерпретативне могућности су неретке. Међутим, тестови са фазним глаголима и употреба апсолутног презентата то не потврђују: *Почео је да јој *се свиди*. *Да ли ти *се свиди* ова хаљина? Но, ако имамо у виду пример у коме је овај глагол несумњиво имперфективан, то би у речницима требало обележити са ретко несвр.

Сипати. Имперфективни глагол *сипати* може развити двоаспектност, односно изразити перфективност само у оном значењу које се тиче стављања одређене количине неке течности ’налити, долити’, као у примерима: *Сипати* (= *просути, свр.*) уље у огањ, Млекација је *сипао* (= *је налио, свр.*) воду у млеко (Грицкат 1957–1958: 81).

Слишати (се). Глагол *слишати* у Вуковом *Рјечнику* у значењу ’проверити, преслишати’ обележен је као перфективан, у РМС као несвршен ’испитивати (се), преслишавати (се) ради провере знања’, а ОРСЈ га доноси као двовидски. Међутим, овај глагол може имати и значење ’чути’, које Броз–Ивековић квалификују као несвршено. Ирена Грицкат (1957–1958: 81) види двовидност у оба значења.

Почео је да га *слиша* (= *испитује, несвр.*). Три пута га је *слишао* (= 1. је преслишао, свр.; 2. је преслишавао, несвр.) док није научио целу наредбу напамет (Ранк. С., РМС). *Слишам се* (= 1. преслишавам се, несвр.; 2. преслишам се, свр.) још једанпут о новостима што сам прикупио (Вас. Д., РМС).

У значењу глагола аудитивне перцепције овај глагол не припада стандардном српском језику, а вид испољава као и глагол *чути* (Грицкат 1957–1958: 81).

Сни̑ти. Овај глагол код Вука у *Рјечнику* обележен је као перфективан, са значењем 'сањати'. ОРСЈ га обележава као двовидски, што чини и РМС. Међутим, метајезик дефиниција показује да у значењу 'доживети у сну, уснити, сањати' овај глагол може бити двовидски, а у значењу 'спавати; фиг. лежати мртв' несвршен.¹⁰⁶ Зато је у РСЈ глагол оквалификован као несвршен, а пред првом семантичком реализацијом додат је квалификатор: и свр.

Да сам у сну *снио* (= сам доживео, уснио, свр.) е ћу се спријатељити с Новаком ... од сна би се помамио (БВ 1909, РМС). У прољећу *си* свом лијепо санке *снио* (= 1. *си сањао, несвр.*; 2. *си уснио, свр.*): о слави, о поштењу, срећи (Домј. 2, РМС).

'спавати': И звијер и трава зимњи санак *сније* (= *несвр.*) (Парун В. 1, РМС). Цело вече и ноћ, ни *снијући* (= *несвр.*) ни бдијући ... седео је у собици (Петр. Б. 1, РМС). [У гробу] нам *сније* (= *несвр.*) ... изгинула нада рода (Крањч. С., РМС).

Ср̑ати. Глагол који припада табуизираној лексици у свом основном значењу које се односи на сферу пробаве и секреције 'избаци(ва)ти из себе садржај дебелог црева' може имати оба вида. Међутим, у секундарном значењу 'говорити којешта, брбљати; гњавити' има само несвршени вид, како стоји у РМС. Вук га наводи само у првом значењу као имперфективни. Такође, РСЈ га обележава као несвршен у оба значења, а исти вид наводи и ОРСЈ. Тест са временском реченицом која почиње везником *чим* потврђује перфективност, односно двовидност примарнога значења.

Стра̑дати. Овај глагол показује двовидност у свом значењу '(про)патити, (пре)трпети (невољу, муку и сл.)'. Међутим, у Вуковом *Рјечнику* је обележен као имперфективан, као и у РМС у овом значењу. Иначе, ОРСЈ га обележава као двовидски, РМС и РСЈ исто у заглављу, али показују диференцијацију вида у зависности од значења. Ипак, РСЈ наведено значење квалификује као двовидско, што могу потврдити примери (уп. и Грицкат 1957–1958: 82).

Он не јада што му срце *страда* (= *пати, несвр.*) (Мартић Г., РМС). Срчана буди, бедна душо моја ... време је дошло и *страдати* (= *патити, несвр.*)

¹⁰⁶ Међутим, у овом значењу уобичејено се користи глагол *сањати*, а *снити* би се могао сматрати одликом песничког језика.

треба (Рак. Мил. 1, РМС). Она *страдаше* (имперф. = *патише, несвр.*) за туђу кривицу (Мил. В., РМС). За мога дугог избивања клуб *је* много *страдао* (= *је претрпео, свр.*) од унутарњег раздора и неслоге (Крешић С., РМС).

У значењу 'пропасти, бити уништен; погинути' вид је само свршен:

Гроб Незнаног јунака на Авали ... *је* делимично *страдао* (= *је пропао, свр.*) од граната (Пол. 1959, РМС). Намјеравани потез ... прекинуо [би] дјеловање ... и тај *би* пјешак *страдао* (= *би био уништен, свр.*) (Вуков. В. 1, РМС).

Тражити. Иако се ни у једном речнику не обележава могућност употребе имперфективног вида код глагола *тражити*, Ирена Грицкат (1957–1958: 82) издваја баш такве случајеве. Значење у коме глагол *тражити* значи 'захтевати (да се нешто добије)' има свршени вид, у осталим значањима у смислу општег трагања за нечим има имперфективни вид. Перфективног вида је глагол *тражити* у следећим примерима.

Уђем и *тражим* (= *затражим, свр.*) да ми се покаже списак. Устао *је* и *тражио* (= *је затражио, свр.*) реч (Грицкат 1957–1958: 82). Са Танкосићем ступио сам у везу ноћас и *тражио сам* (= *затражио сам, свр.*) да ми дође (Павл. Ж. 1, 232).

Перфективност се овде развија, дакле, у специјалним условима, као код *молити, искати* и сл. Аналогно претходно помињаним глаголима, и у значењу 'просити (девојку)', поред имперфективног може се претпоставити и перфективни вид.

Зони се јављају многе прилике; *траже је* (= *несвр.*) неки официри (Срем., РМС). Спремај се! Доћи ћемо у недељу да *тражимо* (= 1. *просимо, несвр.*; 2. *запросимо, испросимо, несвр.*) твоју девојку.

Оваква употреба није честа, али се треба оквалификовати у граматикама и речницима.

Тужити. И за глагол *тужити*, који је у речницима обележен као несвршен, Ирена Грицкат (1957–1958: 82) претпоставља двовидност у значењу 'окривљавати/окривити некога, подносити, поднети тужбу'. О томе могу посведочити следећи примери, међу којима су они из РМС.

Деца ме плаше да *ће* ме *тужити* мами (= *ће окривити, свр.*) (Ћос. Б. 3, РМС). Чим је сестра *тужи* (= *оптужи, прокаже, свр.*) да је немирна, одмах се упредобри. *Тужили су* (= *оптуживали су, несвр.*) стално Марка учитељици да им крије ствари. Нека се зна и за ту бруку: како *је* отац *тужио* (= *је поднео тужбу, свр.*) суду сина зато што га истеро из његове рођене куће (Весел., РМС). Почео га је *тужити* (= *подносити тужбе, несвр.*) још кад му је преорао склад, али никако да добије пресуду у своју корист.

У значењу 'исказивати незадовољство, жалити се' овај глагол је само несвршен.

Тући/тући. И код глагола *тући* Ирена Грицкат (1957–1958: 82–83) указује на то да се поред имперфективног вида може јавити и перфективни вид, односно развити двовидност у значењу 'побеђивати, победити, савлађивати, савладати'. Поред примера за перфективност: Он је побеђен; *тукли су* (= *савладали су, свр.*) га његовим сопственим оружјем, један од примера у РМС дозвољава двојаку видску интерпретацију.

Главни фаворит остаје екипа Чехословачке, која је досад *тукла* (= *1. је савладала, несвр.*; *2. је савладала, свр.*) све своје противнике (Пол. 1958, РМС).

Ўмети ијек. умјети. РМС, РСЈ и ОРСЈ овај глагол обележавају као двовидски. То се потврђује у следећим значењима.

'бити способан за нешто, овлада(ва)ти неком вештином, бити вичан нечему': Језик нам се завеза па *не умјемо* (= *нисмо способни, несвр.*) ни двије унакрст пробесједити (Коч., РМС). Ти си томе вјештакиња, ти ћеш то *умјети* (= *савладати, свр.*) (Јурк. Ј., РМС).

'вешто подесити, подешавати држање угађајући некоме, прилагодити се, прилагођавати се нечијој ћуди; стећи, стицати нечију наклоност, придоби(ја)ти некога': Не знаш ти како он *уме* (= *подешава држање, несвр.*) око жена (Весел., РМС). Милош је *умео* (= *придобио, свр.*) са Светом (Јов. С., РМС).

Међутим, грађа показује да је обичнији несвршени вид, нарочито у значењима којима се исказује нечија способност у нечему, вештина за обављање нечега.

'бити добро упућен у неки предмет, знати': Кажу да је пуно учен човек, да *уми* (= *зна, несвр.*) латински кâ и фра-Тетка (Мат., РМС).

'бити сналажљив, вешт, окретан, умешан': Напред иде онај који *уме* (= *несвр.*), а не који зна (Петр. В., РМС).

Честитати. Како стоји у старијим лексикографским изворима – у Вуковом *Рјечнику* и у РЈА – овај глагол је имперфективан. Међутим, новији речници га доносе као двовидски – РМС, РСЈ и ОРСЈ, на шта указује и Ирена Грицкат (1957–1958: 83). Његово значење је 'поздравити, поздрављати кога поводом каквог радосног или значајног догађаја и (за)желети му срећу; изаразити, изражавати (некоме) дивљење за успех, успешан подухват'. Он спада у декларативе.

Стане му срећу *честитати* (= *желети, несвр.*) (НПосл Вук). На дан свадбе *честита* (= *поздрави, свр.*) [му] само жицом, и то беше све! (Лаз. Л., РМС). Чим су *честитали* (= *су пожелели срећу, свр.*) младенцима, пожурили су да

се склоне. Када су сви прозвани, директор школе поче *честитати* (= *изражавати дивљење, несвр.*) награђеним ученицима. Победио си. Искрено ти *честитам* (= *изражавам дивљење, несвр.*) (РСЈ).

Чути. Овај глагол аудитивне перцепције, као и *видети*, спада у ред најчешће узиманих за пример двовидских глагола у граматикама и лингвистичким студијама, како га и обележавају сви речници од Вука. По многим својим особинама испољавања вида он је сличан глаголу *видети*, што наглашава и Ирена Грицкат (1957–1958: 83).

У квалификативном значењу 'поседовати, имати чуло слуха' глагол *чути* има несвршени вид, а двовидски је у значењу 'примати, примити аудитивне утиске чулом слуха'. Употребом одговарајућег квалификатора и избором глагола у метајезику ово једино показује РСЈ.

Грађа показује да је *чути* двовидски у следећим значењима аудитивне перцепције у рефлексивној и нереклексивној форми.

'примити, примати звукове чулом слуха': *Чујући* (= *слушајући, несвр.*) ово очајно јецање, меко женско срце не могаше одолети (Ранк. С., РМС). Чим *чујем* (= *зачујем, свр.*) звоно, одмах се пренем. Вратим се ... у ону исту собицу ... чији су бели зидови *чули* (= *су слушали, несвр.*) толике уздахе (Весел., РМС). Тераће те мој Стева за свог оца док ти душу *чује* (= *слуша, несвр.*) (Доман., РМС).

'(по)слушати до краја, (са)слушати': Повикаше неки: „*Чујмоте* (= 1. *слушајмо, несвр.*; 2. *саслушајмо, свр.*) игумана!” (Шапч., РМС). Хтела је ... да *чује* (= *саслуша, свр.*) што више задатака, и читање се настављало (Макс. Д., РМС).

'саслушати и испунити, испуњавати (чију жељу, молбу и сл.), не оглуша(ва)ти се, услишити': *Чуј* (= 1. *саслушај, свр.*; 2. *слушај, несвр.*), боже, молбу моје душе! (Поп. Б. 2, РМС). Услиши молитву моју, *чуј* (= 1. *саслушај, свр.*; 2. *слушај, несвр.*) ријечи уста мојих (Дан. Ђ., РМС). Бог те (вас) *чуо* (= *саслушао, свр.*).

~ се 'допрети, допирати до слуха, разлећи се, разлегати се (о звуку, гласу и сл.); одјекнути, одјеквати, огласити се, оглашавати се (о ономе што производи звук)': Погледа на ону страну, одакле *се чуо* (= *је допирало, несвр.*) шушањ (Доман., РМС). У жестоком пировању талијанског оружја више *се не чу* (*аор.* = *не зачу, свр.*) ниједна од десетак врста наших пушака (Лал., РМС).

У значењу перцепције мириса, бола и других стимуланса овај глагол такође одликује двоаспектност у нереклексивној и у рефлексивној форми.

'примити, примати чулом мириса, осетити, осећати': *Не чујеш* (= *не осећаш, несвр.*) ли како воња [лијек]? (Војн. И., РМС). Нуман-ефендија зачепи прстима нос да *не чује* (= *осети, свр.*) мириса ракијина (Ћор. С., РМС). Триста штапа по туђем хрбату *не чује се* (= *не осећа се, несвр.*) (НПосл Вук, РМС). *Чујем* (= *осећам, несвр.*) бол за плећем (Вук, Рј., РМС).

~ се 'покр. воњати, мирисати; смрдети; осетити се, осећати се': Аман, каква ти је ово медовина? ... Жестока је, *чује се* (= *осећа се, несвр.*), нечијем заудару (Ћор. С., РМС). Сад *се* од некуд *чуо* (= *се осетио, свр.*) мирис стрехе ... чађаве (Сиј. Ћ., РМС).

Несвршени вид јавља се, осим у значењу 'имати чуло слуха', и у другим значењима која упућују на то да се неко налази у неком стању:

'моћи опажати звукове, имати дар, способност слуха': Уши имају, а *не чују* (= *несвр.*) (Дан. Ђ., РМС).

'бдети, не спавати': *Чује* (= *бди, несвр.*) целе ноћи.

~ се 'безл. бити предмет говора, разговора': Питају са Цетиња: је ли прошао црногорски пароброд и *чује ли се* (= *прича ли се, несвр.*) што о њему (Нен. Љ., РМС). Настојала је да *се* што мање *чује* (= *се прича, несвр.*) за њу (Козарч. 2, РМС). *Чује се* (како *се чује*) (= *прича се, несвр.*) (РМС, изр.).

~ се 'бити у употреби у говору; називати се': Кнезови *се* још *чују* (= *се употребљавају у говору, несвр.*) само у Кривошијама ... а по осталијем мјестима мјесто њих ... шиндаци (Вук, РМС).

~ се 'покр. бити у извесном здравственом стању, осећати се': Како *се чујеш* (= *се осећаш, несвр.*)? (Вук, Рј.).

У значењу когнитивне перцепције, према речницима, могућа су оба вида, али претеже свршени.

'дозна(ва)ти, сазна(ва)ти, упозна(ва)ти преко других, из казивања других': Неће Турци на ме ... давно *су* ме *чули* (= *су дознали, свр.*) и познали (НП Вук, РМС). Пошто *чују* (= *сазнају, свр.*) о којој већој победи ... држе здравице храброј ... војсци (Вас. Д., РМС). Да *не чује* (= *не сазна, свр.*) зло. Почела је да *чује* (= *да дознаје, сазнаје, несвр.*) његове марифетлуке, па је брзо променила мишљење.

Овај вид је карактеристичан и за слично значење у рефлексивној форми.

~ се 'бити чувен, на гласу, прочути се, изићи на глас': То [слављење Његоша] је много принело те *се* Црна Гора *чула* (= *се прочула, свр.*) и боље познала у свету (Нен. Љ., РМС). Па по чему *се* тај револуционар *чуо* (= *се прочуо, свр.*) ако не по неповољном мишљењу о своме највећем земљаку! (Панд., РМС).

Као и глагол *видети*, и глагол *чути* показује двоаспектност у појединим реализацијама, док одређена значења имају свршену или несвршену видску вредност.

4.1.2. Мотивисани глаголи

Мотивисане глаголе домаћег порекла представимо према дистрибуцији суфикса и врсти основе. За разлику од немотивисаних глагола, код мотивисаних се запажа већи проценат покрајински маркиране лексике.

4.1.2.1. Глаголи са суфиксом -ати и његовим дериватима

Према прегледаним речницима, највише је глагола са суфиксом *-ати* додатим на различите именичке основе који имају два вида у бар једној семантичкој реализацији, или им се пак вид разликује од значења до значења: *брадати*, *бркати*, *вечерати*, *влатати*, *вратати*², *вретенати*, *вртенати се*, *гласати*¹, *гобинђати*, *десетинати*, *знаменати/знаменати*, *јужинати*, *калуђсати*, *класати*¹, *класати*², *кобинђати*, *комкати*², *конткати се*, *контчати*, *крљешати*, *леђати*, *листати*, *љускати*¹, *мацати*¹, *маштати/майтати*, *младикати*, *наводацијати*, *оружсати*, *сврабати*, *стрелјати*, *ужинати*, *целивати ијек*, *целивати*, *целовати (се) ијек*, *целовати (се)*. Од сложеничке калкиране именичке основе настао је глагол *живописати*. Литература и грађа указују на још неке такве глаголе, као: *ресати*, *цветати*. Такође овде ћемо разматрати и глаголе са суфиксним варијантама *-јати*: *главичати*, *навилчати*.

На придевску основу се додаје суфикс *-ати* код следећих глагола: *брешати*, *свештати*, а *-ичати* код *комичати*¹⁰⁷. Број као мотивна реч јавља се код глагола *десетати*. На глаголску основу овај суфикс *-ати/-јати* долази код *витати* (: *вити*) и *виђати* (: *видети*).

С обзиром на то да настају по истом творбеном моделу могу се издвојити одређене лексичко-семантичке скупине.

Брадати, *бркати*, *влатати*, *вретенати*,¹⁰⁸ *вртенати се*, *главичати (се)*, *класати*, *крљешати*, *листати*, *мацати*, *младикати*, *ресати*, *цветати*. За глаголе настале по творбеном моделу *именица са значењем дела биљке + -ати* запажено је да у значењу 'истерати, добити браду, брке (осје), главицу, клас, крљеш (= пупољак), лист, маце, младике, ресе, цвет' имају и перфективни вид (уп. Грубор 1953: 159; 1957–1958: 84–85). Вук у *Рјечнику* обележава као имперфективне глаголе *брадати*, *главичати се*, *класати*, *листати* и *цветати*. Међутим, РСАНУ за *брадати*, *влатати* и *вретенати* у поменутом значењу обележава двовидност, док остала значења квалификује као несвршена. *Класати* је обележен као двовидски у целини иако дефиниције његових секундарних

¹⁰⁷ Уп. *комити*, *комнути* 'ударити окомице', 'ујести, угристи', од *ком* 'оштар', в. Скок (под *ком*²).

¹⁰⁸ Покрајински глаголи *вр(е)тенати* 'класати' мотивисани су нерегистрованим значењем именице *вретено*, насталим по обличкој сличности са класом.

значења у нереклексивној и рефлексивној форми 'развијати се, нарастати, бујати' и потврде указују само на имперфективност. *Главичати* и *мацати* су двовидски и у рефлексивној и у нереклексивној форми. Код несвршеног глагола *листати* пред значењем 'доби(ја)ти лист' РСАНУ наводи квалификацију: ређе свр. Глаголи *бркати*, *вртенати се*, *крљешати* и *младикати* су моносемични и доноси их, као покрајинске, само РСАНУ. У РМС глаголи *брадати*, *влатати*, *главичати се*, *класати*, *листати*, *мацати*, *ресати* и *цветати* имају квалификатор несвр., у РСЈ *брадати*, *влатати*, *главичити се* и *класати* су двовидски, а *ресати* и *цветати* несвршени. У ОРСЈ квалификатор који указује на двовидност не/свр. носи само *брадати*, а *влатати*, *главичити се*, *класати*, *листати*, *ресати* и *цветати* само несвр. Издвајамо примере из грађе.

Кад кукурузи добивају као некаку браду или свилу, говори се да *брадају* (= добијају браду, несвр.) или свилају (Куш. 1, 26). *Брадали* (= добили браду, свр.)¹⁰⁹ кукурузи сморено шуште (Коч., СКГл 23, 321). *Раж је већ бркала* (= је добила брке, свр.) (Хрв., Крајина, Арс.). [Мухар] треба косити пре него што *влата* (= добије влат, свр.) (Спасић Д. 2, 44). Трава расте жито с пуни, | А курузи *влатају* (= добијају влат, несвр.) нам (НП Милој. М. 1, 19). *Главича се* (= добија главице, несвр.) купус (Вук, Рј.). *Мој је јечам већ вртенао* (= је добио класове, свр.) (Параћин, В–С). *Жито се вртена* (= добија класове, несвр.) (Лика, Арс.). *Жито је почело да класа* (= да добија класје, несвр.) (Ћос. Б. 2, 191). Ситна проја не мари за кишу, кад *класа* (= добије клас, свр.) (ГЛ 1857, 122). Кад спролећа лоза истера мало веће пупољке и буде готова за развијање, листање, онда се каже да *је лоза крљешала* (= добила је крљеш, свр.) (Темнић и Левач, Миј. С. 1). Кад ујутру устане, а то виноград посађен; друго јутро – *листао* (= добио листове, свр.) (НПр Вук, 83). Време кад врба листа и *маца* (= довија маце, несвр.) | Крај мутних бара и јендека (Јакш. М. 4, 114). Опет вјера моја пупи,¹¹⁰ *цветета*, *листа* (= добија цветове, листове, несвр.) (Назор 20, 229). Нека само кукуруз *реса* (= добије, пусти ресе, свр.), па ће ... бити берићета (Радић Д., РМС).

Грађа показује двоаспектност ових значења, што би у речницима, где то није, морало бити регистровано.

¹⁰⁹ Радни глаголски придев у придевској служби обичан је од перфективних глагола, осим неких код којих је дошло до унутрашње промене значења, као у *врео*, *зрео*. На основу чињенице да овде придев не показује семантичко померање, претпоставља се да је реч о перфективној реализацији овог двовидског глагола.

¹¹⁰ И за глагол *пупати*, *пупити* у значењу '(по)терати пупољке' може се претпоставити двовидност. Примери из речника нам то нису потврдили, али тест показује да је могућ овакав пример: Чим *пупе* воћке, воћари спремају разне врсте прихране.

Вѣчерати, јуџинати,¹¹¹ уџинати. Ови глаголи са значењем 'узети, узимати, (по)јести одређени оброк' у свим речницима носе двоструки квалификатор, а природа њихове двовидности је иста као код *ручати* (Грицкат 1957–1958; 85, 92). Издвајамо примере њихове двоаспектности.

Кад Стојша тако *вечера* (= *поједе вечеру, свр.*), рече му сестра (НПр Вук, 36). Жене спремише вечеру и хајдуци *вечераше* (*аор. = свр.*) као цареви (Весел. 6, 145). Вечера ... треба да је у толико мања што се доцније *вечера* (= *узима, несвр.*) (Пел. 1, 155). Ја ту *не вечерам* (= *не узимам вечеру, несвр.*)! (Цес. 5, 66). По вјенчању иде се и невјестиним родитељима, гдје се обједује (*јуџина*) (= *1. узима уџина, несвр.; 2. узме уџина, свр.*) (Богиш. 3, 227). Гдје небога срећа вечерава, ту несрећа *уџина* (= *узима уџину, несвр.*) и руча (Мартић Г., РМС). *Уџинао је* (= *појео је уџину, свр.*) [дечак] и изашао да се игра (Андрић, РМС).

Гласати. Иако у заглављу речничких чланака у РСАНУ, РМС и РСЈ стоји двоструки видски квалификатор, двовидност се не односи на сва значења овога глагола. Старији лексикографски извори – Вук у *Рјечнику* и РЈА – одређују га као имперфективни. Међутим, Ирена Грицкат (1957–1958: 85) запажа да и саме дефиниције у РЈА указују на перфективност код овог глагола. Двовидност се огледа код овог глагола у следећим значењима.

'да(ва)ти свој глас за некога (нешто) приликом избора': Бирачи могу *гласати* (= *дати глас, свр.*) само једанпут (Зб. зак. 37, 28). Двадесет година њега народ *гласа* (= *даје глас, бира, несвр.*), на зборовима виче „живео” (Ћос. Д. 2, 128). *Гласајући* (*гл. прил. сад. = дајући глас, несвр.*) законски предлог о реконструкцији флоте за трговину – немачки народ је – показао вољу да хоће да живи (Правда 1917, 248/1). И једнога дана *гласаше* га (*аор. = дадоше глас, свр.*) људи (Петр. Мил. 1, 94).

У значењима 'оглашавати, пуштати глас и сл.' глагол је имперфективан.

Оружати. Глагол *оружати* код Вука у *Рјечнику*, у РМС, РСЈ и ОРС оквалификован је као несвршени. Међутим, РСАНУ у заглављу речничког чланка наводи квалификацију: несвр. (ређе свр.), а двоаспектност је показана и метајезиком појединих дефиниција.

Свршени и несвршени вид глагол *оружати* може имати у следећим значењима рефлексивне и нереклексивне форме:

'снабде(ва)ти (се) оружјем, наоружа(ва)ти (се)': Сви за шешир задеше слободу | А по земљи *оружаше* (*аор. = наоружаше, свр.*) народ (Радиш. Ј. 1, 3). Три је месеца војску ... хранио и *оружао* (= *је наоружавао, несвр.*) о свом трошку (Велм. С. 1, 132). Ах! Кад нас лични интерес *не оружаше* (= *не*

¹¹¹ Представља покрајинску фонетску варијанту.

наоружава, несвр.) једне против других, ми смо све склоне да помажемо наш јадни угњетени пол против оног гордог ... мушког пола (Грол 2, 148). ~ се: Турска *се* међу тим такође спрема и *оружа* (= *наоружава се, несвр.*) (Видело 1885, 205/1). У шатор дођи, да ми помогнеш | *Оружати се* (= *наоружати се, свр.*) (Богд. Мил. 3, 222).

'снабде(ва)ти (се), опскрбити (се), опскрбљивати (се) нечим (знањем, умећем и сл.) као средством за одбрану, акцију, појачавање способности за нешто': Својим делима [совјетски писци] духовно *су оружали* (= *су опскрбљивали, несвр.*) народ (Глиг., Књиж. 2, 34). Данас је ванредна прилика, гдје треба *оружати* (= *опскрбити, свр.*) тијело и дух (Шен. А. 25, 584). ~ се: И мило ми је ... што видим, да *сте се* тако *оружали* (= *сте се опскрбили, свр.*) против своје судбине (Даница 1863, 483). Кажу ти такође да је крчкога манастира архимандрит Никанор Скочић ... у Далмацији учињен викаријом ... и да *се* весма *оружа* (= *се опскрбљава, несвр.*) против мога карактера (Зел. 1, 155). Читалац ни за тренутак не долази у искушење да размишља о томе колико је Алихоца Мутевелић у праву ... када *се* ухом прикован за греду ... *оружа* (= *опскрбљава, несвр.*) новим доказима против Осман ефендије (Милош. Н. 1, 7).

Несвршени вид карактеристичан је за следећа значења:

'заст. појачавати магнетизам, снагу магнета': Најболџ средство да се снага магнета наспори, есте магнета оружанџ, кое се у томе состои, да се обадве полусне полутине комадомџ меканогџ гвожђа саставе. Природанџ магнетџ *оружа се* (= *појачава се, несвр.*) овако: На обадва своя полуса Н. С. ... угладча се, на та углађена места вежу се два гвоздена обруча а б, кои се свршую доле на појаче ножице нс. Сва сила магнета скуплђна е у тима двема ножицама (Мар. В. 2, 495).

~ се: 'спремати се, припремати се': Али *се оружа* (= *спрема се, несвр.*), да и Сандићу запржи попару (Грч. Ј. 2, 79). Светлост малаксава, тама *се оружа* (= *спрема се, несвр.*) (Змај 1, 457).

Иако је РСАНУ навео следеће значење као двовидско, глаголи из грађе се углавном могу интерпретирати као свршени.

'покр. уопште опремити, опремати, снабде(ва)ти потребним стварима': Нема пара да *оружа* (= *опреми, свр.*) кућу, па не може да се усели (Златан. М. 1). Колко ће ми паре сџк требав да *оружам* (= *опремим, свр.*) деца за у школу (Жугић Р. 2). Кажу ву ћу искочим, сџм дете да *оружам* (= *обучем, свр.*) (И.).

Према квалификацији у РСАНУ само свршеног вида може бити значење рефлексивне форме 'обући се, спремити се', које је маркирано као покрајинско. То даје за право да се претпостави да глаголи из претходног пасуса исто тако имају само свршени вид.

Ти *се оружаш* (= *спреми се, свр.*), а ја да турим на краве па ће идемо у њиву (Жугић Р. 2). *Оружаш се* (= *спреми се, свр.*) па дојди д' идемо под крс (Заглавак, Стеф. Ж.). Брго *се оружаш* (= *спреми се, свр.*), па фати шишаву [маглу] (Момина клисура, Сим. Д. 1).

Разматрана грађа показује да глагол *оружати* може бити и свршен и несвршен у више семантичких реализација, да у појединима може бити несвршен, али у појединима само свршен. Тешко је говорити о односу заступљености свршеног и несвршеног вида, али перфективност код овог глагола није споредна, јер се јавља и у немаркираним значењима, а не само у покрајинским.

Стрељати ијек. **стријељати**. Вук у *Рјечнику* овај глагол обележава као имперфективни. Међутим, ОРСЈ га обележава као двовидски. Такође, РМС ставља двоструки видски квалификатор, али за свако значење наводи конкретни вид, као што је и у РСЈ. Ипак, Ирена Грицкат (1957–1958: 82) двовидност види у значењу 'одапети, одапињати стрелу', које речници квалификују само као несвршено, а перфективност у значењу 'убити, устрелити'. Потенцијална двоаспекатност може се јавити на исти начин као и *бити, гађати, пуцати*.

'одапињати стрелу из лука, гађати стрелом; гађати из пушке': Виђеће те Срби и војводе, запињаће стреле за тетиве, *стријељаће* (= *одапињаће стреле, несвр.*) тебе под облаке (НП Вук, РМС). Виђаше ли како *стријељају* (= *гађају, несвр.*) ... како хитро грабљаху капице (Њег., РМС).

'убити, погубити за казну': Оглашен је за војног бегунца, и ако га ухвате, *биће стрељан* (= *биће убијен, свр.*) (Доман., РМС). Ја сам ... видио тугу жена којима *смо стријељали* (= *смо убили, свр.*) мужеве (Фелдман М. 1, РМС). Малају на контафама оне што су мексиканског цара Максимилијана *стрељали* (= *су убили, свр.*) (Срем. 2, 31).

'оштро и пажљиво гледати': Орловски *стреља* (= *гледа, несвр.*) да проклетник [изгубљени конопац] не виси негде на заперцима кукуруза (Радић Д., РМС).

Бројни двовидски глаголи са овим суфиксом су моносемантични. Углавном су територијално маркирани или припадају књишкој лексици старијих фаза развоја српског књижевног језика (као *живописати*,¹¹² *знаменати, целивати, целовати*).

Бређати. 'поста(ја)ти бређав (бременит)': Стављао је на упрег, у времена стара, | дед твој и краве тешке, *бређале* (= *свр.*) (Томић М., Књиж. 5, 425). Суша ... душа Ткачева ту је *бређала* (= *је постајала бређава, несвр.*) (Симић Н. 6, 142).

Виђати. покр. 'в. видети': Туди се скупило много свита, да *виђа* (= *гледа, посматра, несвр.*) како ће га обисити (Каље, Босна, НПр, ЗНЖ 22, 290). Опуче погледом низ царску цаду. *Виђају* (= *гледају, несвр.*) ће се неко примиче ... Тешко разабраше да је коњаник (Милијевић С., БК 1896, 776). А

¹¹² Ова лексема има и терминолошку вредност. Припада лексичком слоју ликовне уметности.

кад се прене на јад *виђа* (= *угледа, свр.*) већи, | Где њемшке чете жал му газе сав; | Ах виђа миша, где ће ондје лећи, | Куд владао је силни Ускок-лав (Крањч. С. 4, 26). Добро ја све гледам и *виђам* (= *схватам, несвр.*) шта је с тобом (Ћоп. 1, 127). Нема, Ђуро, овдје у овом запису, твоје „штрампе”. – Баш велиш нема? *Виђај* (= *(по)гледај, (не)свр.*) де боље! Бадава, Ђуро, нема (Коч. 1, 54). О, *виђај* (= *(по)гледај, не(свр.)*) ти само колико је тога гада! – гласно се чудила баба (Ћоп. 12, 562).

Вр̀тати. покр. ’онесвестити се, онесвешћивати се обично од врата (љуља)’: Кад у шенице има врата (љуља) онда се од такве погаче *врата* (= *онесвешћује, несвр.*), губи свест (ЦГ, Јовић. 1). Оно дијете се најело ораха, па је *вратало* (= *се онесвестило, свр.*) (ЦГ, Радом.).

Гобѝнати/кобѝнати. покр. ’(о)китити зеленилом, гобињама’: Окитити кућу бршљаном и посути је сламом и католици и православни кажу „*гобињати* (= *свр.*) кућу” (Мићевић Љ. 1, 145). На Цвијети и православни и католици ките гробља цвијећем. Исто тако „*гобињају*” (= *несвр.*) (ките) гробља бршљаном и ловориком и једни и други на Бадњи дан (Мићевић Љ. 1, 208).

Десетѝнати. покр. ’(с)купити десетину’. Каптолски десетинари дођоше ... *десетинати* (1. *купити, несвр.*; 2. *скупити, свр.*) жито по градском земљишту (Шен. А. 25, 16).

Живопѝсати. ’(из)радити живопис’: Гледам ... његов витки стас у танак бели бурнус увијен, онако као што га вешта кичица Хораца Вернета *живопише* (= *израђује, несвр.*) (Јакш. Ђ. 7, 209). И они се венчаше, а сунце их обасјаваше кроз лик Христа Спаса, *живописан* (= *израђен, свр.*) на прозору (Вин. 9, 590).

’украсити, украшавати живописом’: Има запис који каже да је то храм Светога Јована Претече, и да је пописан (*живописан*) (= *украшен, свр.*) трудом и подвигом Игумана Јанићија (Мил. М. Ђ. 23, 26). Често је уметник, који је био способан да *живопише* (= *украшава, несвр.*) цркву или ради портре, писао ... фирме ... малао собе (Ков. Б., ЛМС 362, 104). Призренску Богородицу Љевишку подигао је и *живописао* (= *дао да се украси, свр.*) краљ Милутин Немањић 1307 године (КН 1950, 30/3).

Знѝменати/знамѝнати. ’обасјати, обасјавати’: Ах, милости твоје, Боже, | Сваки лако познат’ може; | Ср е светлостъ лица твога | *Знаменала* (= 1. *је обасјавала, несвр.*; 2. *је обасјала, свр.*) ту свакога (Горј. 1, 9). ~ се ’прекрстити се, крстити се’: *Знамена се* (= *(пре)крсти се, сврр./несвр.*), пушка ватру даде (НП Андрић Н. 5, 127).

Калѝжати. покр. ’слабо проп(и)рати’: Што си ове суде *калужала* (= *се пропала*) (= *свр.*)! одма да их опереш (Никшић, Шоб. С. 1).

Класати. ’(у игри речи, у вези са речју класа) доби(ја)ти класу, унапређење’: Начелник Н ... пита: шта је с његовом класом? – Класа га убила. Томе да је свакога месеца да *класа* (= 1. *добије класу, свр.*; 2. *Добија класу, несвр.*) (Миленк. 1, 44).

Кѡмкати (се) (кѡнкати се).¹¹³ покр. 'причестити (се), причешћивати (се)': *Је л' те комкал (= је ли те причестио, свр.)* поп? (средњи Тимок, Стан. М.). Да дојдем у – манастир да – се – кѡмкам (= причестим, свр.)? (Тимок, НПр, Стан. М. 3, 431). '(по)јести нешто изјутра, залагати се, заложити се': Ујутру кад још нису доручковали, нити ишта јели и пили, кажу: још *се несам комкал (= нисам се заложуо, свр.)* с ништа (Зоруновац, Цветк. М. 1).

Наводацијати.¹¹⁴ покр. 'препоручити, препоручивати прилику за брак, навести, наводити девојку или момка некоме': Чујеш наводација, гледај како знаш да *наводацијаш (= препоручиш, наведеш, свр.)* за ту девојку (Ниш, Стој. Д.). Почела је да *наводација (= препоручује, наводи, несвр.)* за свога брата.

Сврѡбати (се). 'пренети, преносити свраб, шугу' (Вук, Рј.). ~ се 'доби(ва)ти свраб, шугу' (Вук, Рј.).

Целивати (се) ијек. ијеливати (се), целовати (се) ијек. ијеловати (се). 'да(ва)ти целов, (по)љубити': Марица ... *целива (= пољуби, свр.)* све иконе на дверима ... и тек онда ми приступи (Сек., РМС). Мати скупи обрве, погледа ме ... и пружи ми руку да је *целивам (= пољубим, свр.)* (Петр. В., РМС). Ти хоћеш да те увијек *ијеливам (= љубим, несвр.)*, придигне главу Даринка, па га пољуби неколико пута (Кум., РМС). Мене грли туга, а *ијеливају (= љубе, несвр.)* сјећања (Јелић В. 2, РМС). ~ се '(по)љубити се': Боље *се* с човеком побити него с рђом *целивати (= (по)љубити се, (не)свр.)* (НПосл Вук, РМС). *Цјеливају се (= љубе се, несвр.)* [Леденик и Рифка] дуго кроз тарабе (Андрић, РМС). Хтео бих да страдам са љубавних мука, да *целујем (= љубим, несвр.)* блато што јој с ногу спало (Бој. М., РМС). Погледи моји каткад ти *цјелују (= пољубе, свр.)* свилену косу (Домј. 2, РМС).

Међу глаголима издвојеним у ову групу има оних који су несвршени, али у неком од својих значења имају само свршени вид. Некада су таква значења стилски маркирана као код љускати (необ.) и сл.

Вѡтати. покр. 'савити, ставити (на точак)': Гледам на домовину биједну | Ко син на оца на коло *вѡтаного (= свр.)* (Бен., Ј–К 1, 767).

Љѡскати. 'поломити, разбити': Вук зине, а овнови ... добро се затрчу, па вука у зубе – кррр, те му *љускају (= свр.)* све зубе (НПр Корд. 1, 25).

Маѡштати/маѡштати. 'пореметити свешћу, запасти у бунило': Старац ти *је био* нешто *маѡшта (= је био пореметио, свр.)*, па се опоравио опет (Обрадовић П., БК 1901, 646).

¹¹³ Глагол је наслеђен из старословенског, а Скок (под комуна) одређује га као балкански латинитет.

¹¹⁴ Мотивна реч је према пореклу хибрид: од домаће глаголске основе и турског суфикса. Са суфиксом страног порекла *-сати* овај глагол је у РСАНУ обележен као несвршен, јер грађа то у највећој мери показује. Међутим, има и примера који се могу схватити и као свршени вид: Ти си и за старог Купавина пошла, нећеш ваљда рећи из љубави ... Па ви *сте наводацисали (= сте препоручили, навели, свр.)* (Тар. 1, 122). У РМС глаголи исте семантике, такође са страним суфиксима, *провоацисати* и *провоацирати* обележени су као двовидски. ОРСЈ *наводацисати* и *провоацисати* обележава квалификатором не(свр). Дакле, како грађа и извори показују, код наведених глагола са семантиком 'препоручити, препоручивати прилику за брак, навести, наводити девојку или момка некоме' могућа су оба вида, с тим што доминира несвршени.

Издваја се у овој групи и неколико глагола који у различитим значењима имају други вид, тј. код којих се испољава диференцијација вида у зависности од семантике. Они такође спадају у глаголе ограничене употребе.

Комичати. покр. свр. 'појести до краја' (Банија, Грч. М.). несвр. 'тући, ударати, бити' (И.).

Леђати. несвр. 'радити тежак посао': Ја морам дланати и *леђати*, док зарадим кору хлеба (Весел. 11, 11). свр. 'разболети се, оболети' (ЦГ, Радом.).

Навиљчати. покр. свр. 'скупити на гомиле, у навиљке (покошену траву, сено и сл.)': Ливада покошена и с једног краја сено ограбљено и *навиљчано* (= *скупљено, свр.*) (Кост. Т., БВ 1904, 224). несвр. 'в. навиљчити (1) = скупљати, садевати на гомиле, у навиљке (покошену траву, сено и сл.)': Иди ти *навиљчај* (= *скупљај, несвр.*) са онога краја, а ја ћу преврнути још ово мало траве (Крагујевац, Радој. Вл.). *Навиљчали смо* (= *скупљали смо, несвр.*) све док је сунце пресјенило (Херц. и ЦГ, Том. М.).

Међутим, покрајински глагол *навиљчати*, потпуно је неоправдано представљен по овом моделу, јер нема семантичке разлике између првог и другог значења, већ само видске. Овај глагол је требало обележити: свр. и несвр. и дефинисати: 'скупити, скупљати, саде(ва)ти на гомиле, у навиљке (покошену траву, сено и сл.)'.

4.1.2.2. Глаголи са суфиксом *-ити* и његовим дериватима

Највише глагола са суфиксом *-ити* (неколико са дериватом *-чити*) које одликује двовидност мотивисани су именичким основама, као: *бајитинити*, *брајтимити*, *брајтити*, *брајтствити*, *бустрџманити*,¹¹⁵ *вијдрити*, *врџенчити*, *главичити* (*се*), *годити*, *гуиити*, *данити*, *дарити*, *деверити/деверити* ијек. *дјеверити/дјевџити*, *жаљити се*, *жџенити* (*се*), *казнити*, *кљадити се*, *клјисити*, *коњчити*, *копјлитити*, *краљити се*, *крљџжити*, *крљџитити*, *крџчити*, *крџтити*, *маиити* (: *маи*, *маховина*), *мџлитити*, *навиљчити*, *несвџстити се* ијек. *несвџстити се*, *нођити*, *ојџљачити*, *ојџљчити*, *околииити*, *ојџјчити*, *оључити*, *ојобити*, *ровџиити*, *рџчити*, *сџстримити*, *слобџдити*, *сџрџити*, *сџдити*, *узрџчити*, *чајтити*. Придевском основном мотивисани су глаголи *весџлити*, *накарајдити*, *накарајдити*, а *супрџити*, *супрџити* имају придевску или предлошку мотивацију. Узвици стоје у основи глагола *ајити* и *кџчити*. Сложеничком основном је мотивисан црквенословенизам: *благџстити*.

¹¹⁵ Бустроман, бусломан, нар. заст. мусломан/муслиман.

Ба̀штинити. Овај глагол, мотивисан именицом *ба̀штина*, и према прегледаним речницима (РСАНУ, РМС, РСЈ и ОРСЈ), јесте двовидски глагол, с тим што РСАНУ региструје и покрајинска значења (уп. Грицкат 1957–1958: 84).

’доби(ја)ти у баштину, наследити, наслеђивати’: Иметак грађана који умру без законитих баштиника, *ба̀штини* (= *наслеђује, несвр.*) градски фискус (Строх. 1, 131). Данашњи Дубровчани *ба̀штинили су* (= *наследили су, несвр.*) од старих једну важну особину – смисао за трговину (Синд. 1, 99). покр. ’увести, уводити у право баштиника, утврдити, утврђивати право на баштину’ (ЦГ, Шоћ; Јовић. 1). ~ се ’утврдити, утврђивати сопственост непокретног имања тапијом, баштинком’ (Гружа, Васиљ.).

Бра̀тимити (се), бра̀тити (се), бра̀тствити (се), дѐверити/дѐвѐрити *ијек. дјѐверити/дјѐвѐрити, сѐстримити (се).* Наведени глаголи су код Вука у *Рјечнику* обележени као несвршени. Међутим, речници савременог српског језика (РМС, РСЈ и ОРСЈ са изузетком *братити*) ове глаголе обележавају као двовидске. Значење ’узети/узимати за (по)братима, девера, (по)сестриму)’ може имати две видске вредности – свршену и несвршену, као и од њих настала секундарна значења.

Бра̀тимити (се). ’(по)нудити побратимство, узети, узимати кога за побратима’: *Братими* га (= *узима за побратима, несвр.*) млада вила, | У јуначку десницу му | Своје крви наточила (Алауп. 1, 115). По свршеном братимству ручају сви присутни заједно код лица, које је *братимило* (= *узело побратима, свр.*) (Миј. С. 3, 151).

’(за)молити као брата, преклињати за што’: *Братимим* те (= *преклињем, несвр.*) и јоште један пут, | Немој мене војсци проказати (НП Вук 2, 276). Вели ми: иди оном зликовцу, поново га *братими* (= 1. *замоли, свр.*; 2. *моли, несвр.*), да ми врне жену (Радић Д. 6, 136).

’(у)чинити да се неко осећа као брат с другим; зближити, зближавати’: Оба ова мужа, постала су едань другому необходимо нуждни, и грозѣћа имь строгость одозго, текъ иѣ већма везивала и *братимила* (= *је зближавала, несвр.*) (Жив. Т. 1, 46). Вера нас све уједначава и *братими* (= *зближава, несвр.*) (Мил. М. Ђ. 11, 304). Не познају се они дуго. Оне поплаве у мају су их *братимиле* (= *су зближиле, свр.*).

~ се ’склопити, склапати побратимство’: Зар заборављаш заклетву, коју смо изrekli, кад смо *се братимили* (= 1. *смо склопили побратимство, свр.*; *смо склапали побратимство, несвр.*)?! (Стер. 7, 139). Ми сиромаси [*се*] из љубави *братимимо* (= *склапамо побратимство, несвр.*), да једно другоме буде у невољи (Љуб. 1, 137).

’склопити, склапати пријатељство; узајамно изражавати братску љубав; зближити се, зближавати се’: Ту се виде сви родови оружја, пева *се* и *братими* (= *склапа пријатељство, несвр.*) на свим језицима (ЗК 15, 1). Далматински мрнари *братимљаху се* (*имперф. = несвр.*) са Русима (Мат. 11, 80). Под утицајем народа и он *се* побунио и почео *братимити* (=

зближавати, несвр.) са демонстрантима на улици (Чубр. В. 1, 340). Чим се затекну у кафани, одмах се братиме (= зближе се, свр.).

Братити (се). '(по)нудити побратимство, узети, узимати кога за побратима': И тебе сам ја прије братила (= 1. нудила сам, несвр.; 2. понудила сам побратимство, свр.), | А ти не знаш, што је побратимство (НП, БВ 1886, 171). '(за)молити као брата, преклињати за што': О дабогда братио (= преклињао, несвр.) гору и воду! (Ресава, Мел. 1). Мучи, братим (= преклињем, несвр.) те, није код мене добро (НПр Чајк., 417). Морам те братити (= замолити, свр.) да дођеш да ми помогнеш.

'назвати, називати братом; сматрати за брата, пријатеља': Турке братиш (= називаш, несвр.), а Србине гониш; | Каква су ти браћа у Турака (НП Вук 9, 601).

~ се 'склопити, склапати побратимство или пријатељство': С тобом хоћу братити се (= склопити побратимство, свр.), Вуче (Новић 1, 62). Ми знамо е су се добри људи наши с вашима и у стари земан братили (= су склапали пријатељство, несвр.) (Мат. 15, 230). Брате Шпиро! Од првог састанка, | Кад у Млещих братит смо се (= називати се, несвр.) стали | ... Друг смо друга радо спомињали (Прер. П. 2, 212).

Братствити. покр. 'довести, доводити у слогу': Благо томе ко браћу братстви (= доводи у слогу, несвр.) (ЦГ, Јовић. 1). ~ се '(з)братимити се'. Ја бих се с вама братствио (= свр.), само кад бисте шћели да братски живимо (ЦГ, Јовић. 1). 'својакати се' (Миљ. 3, 285).

Деверити/деверити ијек. **дјеверити/дјеверити.** 'изабрати, бирати, одредити, одређивати за девера на свадби': Кума куми Јанковић-Стојана, | Старосвати Пивљанина Баја, | А *ђевери* (= бира за девера, несвр.) Мандушића Вука (НП Вук 3, 516). Ев' пјевају и попијевају | Ка на славу да ће, ја весеље, | Или кад се куми ил' *дјевери* (= бира за девера, несвр.) (Петр. П. Ж. 1, 42). Ој девере, зелен калопере, | Срећан био ко те *деверио* (= изабрао за девера, свр.) (Петр. П. Ж. 1, 42).¹¹⁶

Сестримити. '(по)нудити посестримство; узети, узимати као сестру; (на)звати сестром, (за)молити као сестру': Она вам је учинила чини, да идемо да је *сестримимо* (= 1. нудимо посестримство, несвр.; 2. понудимо посестримство, свр.) не би ли вам отчинио чини (Ђорђ. Т. 6, РМС). Па дјевојку богом *сестримио* (= преклињао, несвр.): Богом, сестро, лијепа дјевојко! (НП Вук, РМС).

~ се 'ступити, ступати у посестримство; зближити се, зближавати се': Ту се Вуче с вилом *сестримио* (= ступио у посестримство, свр.) (НП Вук, РМС).

Међутим, глаголи *кумити (се)* и *сестрити (се)* имају само несвршени вид у речницима, иако припадају истој лексичко-семантичкој групи. Прегледом грађе може се установити да се и код њих јавља двовидност и функционише по истом принципу.

¹¹⁶ У застарелом секундарном значењу 'бити заступник приликом двобоја' глагол *деверити* има несвршени вид: А ви дружба *ђеверите* само | један ниоизи, а другиде мени, | још се ником уклонио нисам, | а још маніе жена'м покланіао (Сар. 6, 63).

Кад су се двије куће завољеле и није било другога пута, да то и пријатељством вежу, кумили би се (= 1. узимали би се за кумове, несвр.; 2. узели би се за кумове) (Делић С., ГЛЗМ 1907, 143). Би л' ми могла пребољети рана, да ја парам танане рукаве, да ја сестрим (= 1. нудим посестримство, несвр.; 2. понудим посестримство, свр.) по горици виле (НП Андрић Н., РМС).

Весѐлити (се). Према Вуку, РМС, РСЈ и ОРСЈ овај глагол има несвршени вид. Међутим, РСАНУ у заглављу наводи оба квалификатора, а само за прво значење дефиниција то потврђује: 'створити, стварати радост, пријатност, задовољство, ведро расположење (некоме, нечему)'.

И весели је (= радује, несвр.), што ће он опет ... доћи (Леск. 1, 8). На шта да он дочекује госте ... када њега не весели (= не радује, несвр.) ништа (Станк. Б. 3, 167). Боје код Тер Борха ... веселе (= 1. радују, несвр.; 2. развеселе, обрадују, свр.) око гледаочево кад као црвене, жуте, плаве или сребрнасте пеге и површине избијају из складног, угашеног тона слике (Поп. Б. 5, 316). Њих је моја прича веселила (= је радовали, увесељавала, несвр.) (Мат. 3, 60). Дошли смо вам веселити (= 1. испуњавати радошћу, несвр.; 2. испунити радошћу, свр.) | Водокршћа дан честити, | Кад су краљи дојездили, | Кад су богу дар донили (НП, Корчула, Словин. 1880, 86).

Наиме, грађа не показује да има примера који се недвосмислено могу тумачити као да је у њима глагол свршеног вида. Ове примере могуће је протумачити као перфективне, али свакако треба указати на то да је таква могућност ретка.

Данити. Овај глагол Вук у *Рјечнику* и РЈА обележавају као перфективни, али РЈА у рефлексивној форми наводи да је имперфективни. РСАНУ и РМС за нерелексивну форму показују двовидност 'провести, проводити дан', а за рефлексивну само несвршеност. РСЈ наводи да је несвршен, а ређе свршен, док га ОРСЈ обележава као несвр. Ирена Грицкат (1957–1958: 85) потврђује његову двовидност у нерелексивној форми и имперфективност у рефлексивној.

Дан данише (аор. = проведоше, свр.), пак и заноћише (НП Вук 2, 537). Оно [унуче] данило (= проводило дан, несвр.) у дједа, ноћивало у мене (Мул. 2, 24). ~ се: Зора пуца, дан се дани (= раздањује се, несвр.) (Станк. Б. 5, 25).

Овим примерима илустровали смо могућност постојања видске опозиције у нерелексивној форми.

Жаљити се. Овај иначе несвршени глагол ('тужити, јадиковати; нерадо давати, тужити се и сл.') само у једном од значења рефлексивне форме може

имати обе видске вредности – 'поднети, подносити жалбу' (уп. Грицкат 1957–1958: 73). Тако га наводе РСАНУ и РСЈ. У РМС ово није обележено квалификаторима, али се може закључити из дефиниције 'поднети жалбу, тужити кога'. ОРСЈ наводи само квалификатор несвр. Могућност појаве и употребе свршеног и несвршеног вида у овом значењу илуструјемо следећим примерима.

Сваки српски грађанин има право да *се жали* (= 1. *поднесе жалбу, свр.*; 2. *подноси жалбе, несвр.*) против поступака власти (Нов. 22, 254). Онда се против тог судског решења опет не може да *жали* (= *поднесе жалбу, свр.*) државни тужилац (Ав. 4, 90). Против тога *жалио се* (= *поднео је жалбу, свр.*) ... на великог жупана али је овај ... жалбу одбацио (Зб. зак. 22, 49). Три пута *сам се жалио* (= 1. *сам подносио жалбу, несвр.*; 2. *сам поднео жалбу, свр.*) начелству (Миленк. 2, 72). Нек *се жали* (= *поднесе жалбу, свр.*), и ствар ће бити испитана. Зна се пут сваке жалбе (Андрић, РМС).

Као што грађа показује, и код глагола *жалити се*, као код глагола *брисати*, двовидност је одлика значења које је карактеристично за административни стил.

Жени́ти (се). Овај глагол сви речници доносе као имперфективни. Међутим, Ирена Грицкат (1957–1958: 85–86) указује на могућност појаве и перфективног вида у значењу 'склопити брак, оженити се', али то сматра дијалекатском цртом. Примери су из народних приповедака из Вараждина: Зачуби се в краљицу од вил, и женили су се; онда су се пак они два женили и онда их је поп за навек скуп склопил. Грубор (1953: 269) сматра да у Мусићевом примеру: Је ли ти *се* господар *женио*? глагол није у перфективном виду, већ је само ситуација свршена. Ипак, сматрамо да се као перфективни могу тумачити глаголи у следећим примерима:

Момак је превари, обећа је да *ће* је *женити* (= *склопити брак с њом, узети је за жену, ожени се њоме, свр.*), па то не учини (Петровић А., ГлЕМ 1936, 99). Извести ме да *ће* да *се жени* (= *узме за жену, склопи брак, ожени се, свр.*) (Вас. Д. 2, 7). Краљевић *се* наумио *женити* (= *узети жену, склопити брак, оженити се, свр.*) (Крешић С. 3, 55).

У наведеним примерима замена перифрастичним конструкцијама са глаголом несвршенога вида није логична, јер и у другом и трећем примеру ситуација се представља као извесна, а несвршеним видом се исказује неодређеност. С друге стране, парафразе са глаголима свршеног вида никако се не могу употребити у примерима:

Жени (= *припрема женидбу, несвр.*) сина (Вук, Рј.). Господин ... *се* често *женио* (= *узимао жену, свр.*) (Матош 7, 66).

Ово указује на то да се глагол *женити* (*се*) може употребити у оба вида у значењу 'узети/узимати жену, склопити, склапати брак'.

Казнити. У РЈА овај глагол носи ознаку имперфективности. Међутим, према новијим лексикографским изворима вид овог глагола нагиње ка перфективности. РМС га обележава као двовидски, РСАНУ и РСЈ у први план стављају свршени вид квалификацијом свр. (и несвр.), док ОРСЈ наводи само свршени. Двовидност овог глагола потврђује и Ирена Грицкат (1957–1958: 87). Она се односи на исто лексичко значење 'донети, доносити, изрећи, изрицати казну, поднети, подносити казну'.

Чиновник ... *би ће* по пропису закона *казњен* (= *биће подвргнут казни, свр.*) (Босна 1869, 148/1). *Зашто је он [Бог] овако казнио* (= *донео казну, свр.*) јединим дјететом (Новак Вј. 2, 211). *Време краси, безвреме казни* (= *кажњава, несвр.*) (Ј. Мушкатиновић, Притче, Будим, 1807, 30). *Законик казни* (= *кажњава, несвр.*) саучесништво у кривичним делима (Петровић Р., Зап. 4, Цетиње, 1921, 231).

У данашњем језику губљење имперфективности код овог глагола вероватно је узроковано тиме што га је потиснуо глагол *кажњавати*.

Кладити (*се*). Овај глагол, који Скок (под класти) одређује као деноминал, у речницима је обележен и дефинисан као имперфективан. Међутим, Ирена Грицкат (1957–1958: 75–76) указује на његову перфективну употребу у примерима: *Одем и кладим се. Јуче сам се кладио* и *изгубио опкладу*. У РСАНУ и РМС примери потврђују несвршеност овог глагола, али има и оних ретких који би омогућили и перфективну интерпретацију:

Хајде да се кладимо (= *и опкладимо, свр.*) у сто динара да ћу те победити (Ред.). *Могао бих се на сигурно кладити*, да ћу ... *уловити два пута више него он* (Новак Вј. 2, 58).

У примеру са значењем 'стављати као залог' вид се не може једносмислено тумачити.

Учини одиста опкладу. *Стојан клади* љубу, дворе и благо у двору; *Иван не клади* ништа (Поп. П. 1, 3)

Након аориста у уводној реченици, може уследити презент несвршеног глагола у значењу 'стављати', али није немогуће интерпретирати ни као аорист, који би се могао заменити глаголом *ставити*.

Као што је показано, увидом у РСАНУ, поред несумњивих примера несвршеног вида, има и оних који говоре у прилог тврдњи И. Грицкат.

Клисити. Овај деноминал¹¹⁷ са суфиксом *-ити* у РСАНУ је обележен у заглављу као двовидски, али пред описом семантичких реализација, као у РМС, квалификује се вид понаособ. Видска диференцијација према семантичким реализацијама овога глагола изгледа овако.

Свршени вид заступљен је у значењима 'нагло устати, скочити (на ноге)', 'искочити, истрчати; јурнути, полетети' и у рефлексивном 'нагло устати, скочити (на ноге)'.¹

Клисе (= *скоче, свр.*) оба на ноге (Милијевић С., БВ 1896, 776). Виђе ли то, не виђе, у Оташу се распалише бјесови, *клицѝ* (*аор. = скочи, свр.*) а подвикну а ханцар у шаке дочепа (Нев., СКГл 27, 806). Врљај тамо, врљај амо, док *клицѝ* (= *истрчи, свр.*) испред њега зец (Глиш. 7, 246). ~ се То јој рече, на ноге *се клиси* (= *скочи, свр.*) (НП Херм. 2, 296).

Несвршени вид уочљив је у случајевима када овај глагол значи неко кретање, као 'брзо се кретати, брзо ићи све скакућући', 'дизати се увис, стршити', 'тежити, стремити'.²

Скоро ће сунце гранути, за петама сјена *клицѝ* (= *иде, несвр.*) (Полић, РМС). Стотине витких минарета ... као горостасна копља *клицѝ* (= *уздижу се, несвр.*) прама небу (Том. Е. 2, 178). Осјећам у души вјеру ув'јек већу; | И све биће моје према теби *клицѝ* (= *стремѝ, несвр.*) (Назор 4, 88).

Код овог глагола не може се говорити о двовидности већ о специјализацији вида код значења. Вероватно су због тога у ОРСЈ наведене две одреднице са различитим видским квалификатором, без обзира на исту етимологију.

Крочити. Деноминал *крочити* (Скок, под крак) такође спада у глаголе чија се двовидност доводи у питање. ОРСЈ и РМС га обележавају као двовидски, што прва дефиниција показује својим метајезиком 'учинити корак, коракнути, корачати', али из друге би се назрео само несвршени вид 'ићи, кретати се'. Међутим, овакво семантичко нијансирање није нам убедљиво, јер *корачати* није ништа друго него *ићи, кретати се*. С друге стране, РСАНУ и РСЈ указују на семантичку диференцијацију према значењу, а не на двовидност.

свр. 'начинити корак, коракнути, поћи напред, ступити, помаћи се, кренути': Скочи Турчин ка' да се придрну, | Једном *крочи* (= *коракну, свр.*), до коња докочи, | Другом *крочи* (= *коракну, свр.*), коња појахао (НП Вук 2, 281). Сапунцакис дигао ногу да *крочи* (= *коракне, свр.*) на други басамак (Срем. 9, 80). Може болест уставити војску, | Да не може даље ни *крочити* (= *коракнути, свр.*) (Новић 2, 73). Стрпљиво чекају ... да једном, после толико

¹¹⁷ Уп. Скок, под капаклис, пф. *клицити* и *клицнути* 'скочити, одскочити', а импф. *клицати*, које се развило од 'бацати, бацити клис'.

лежања, *к Roche* (= *коракну, свр.*) помоћу дрвених ногу (Радић Д. 3, 22). Таман да *к Roche* (= *коракну, свр.*) испод капије, кад – изненада, разлеже се нешто као удар грома (Вин. 9, 543).

несвр. 'кретати се, корачати, ићи, ходати': Он ногама још по земљи *к рочи* (= *хода, несвр.*) (Бан 7, 247). Незнаш, куд *к Roche* (= *се крећу, несвр.*) његове стопе (Матица 1867, 125). *Крочио сам* (= *корачао сам, ишао сам, несвр.*) полагао и некуд свечано улицом, док не чух звоно гдје по трећи пут оглашује мису (Бук. 1, 7). Ти осећаш јад због тога што лепота и наша истина полагао *к Roche* (= *иду, несвр.*) (Велм. 1, 49).

~ се свр. заст. 'упутити се, поћи, кренути; маћи се, померити се': Ја *се* тамо ни *к рочити* (= *поћи, свр.*) не ћу (НП Херм. 2, 251). Глас разнесе по цјели 'сватови, | Да *се* сваки на пут к' цркви *к рочи* (= *крене, свр.*) (Поп. Јев. 1, 161). Ни Мађари ни Србљи подъ Бранковићемъ да *су се крочили* (= *су се макли, свр.*), да притекну Цариграду у помоћ (Дав. Д. 1, 110).

Међутим, не слажемо се ни са њиховим решењем. Критеријум за диференцијацију, као и код неких значења глагола *казати*, рецимо, представља видско значење – фокусирање на јединичност и континуираност ситуације, као нпр. код глагола *куцати*. Готови сви глаголи са метајезичком функцијом могу се међу собом повезати у видске парове и објединити у дефиницију типичну за двовидске глаголе. Могло би се закључити да је ово двовидски глагол кретања, са напоменом да је у његовој рефлексивној форми, која је иначе стилски маркирана – застарела, па је зато само и нашла место у тезаурусу, дошло до свођења значења на перфективност. Дакле, у РМС је добра квалификација глагола, али није оправдана подела на значења.

Крстити (се). Овај је глагол је у Вуковом *Рјечнику* и у ОРСЈ обележен као двовидски. Двоструки квалификатор стоји и у заглављима речничког чланка глагола *крстити (се)* у РСАНУ, РМС и РСЈ. Међутим, дефиниције и квалификатори пред семантичким реализацијама указују на то да овај глагол одликује двоаспектност у појединим значењима, док је у осталима само несвршен. И Ирена Грицкат (1957–1958: 88) указује на то да се оба вида јављају у значењу црквеног чина давања имена, а у значењу прављења крста глагол је само несвршеног вида.

Глагол може бити у свршеном или несвршеном виду у следећим значењима нерелексивне и релексивне форме.

'(из)вршити црквени обред крштења, подврћи, подвргавати обреду крштења': Још нешто! – рече поп ... Ја желим да *крстимо* (= *подвргнемо крштењу, свр.*) дијете, прије него га дам из куће (Лаз. Л. 1, 100). Много је плакала док *су је крстили* (= *су вршили крштење, несвр.*).

'да(ва)ти име на крштењу, бити кум, кумовати': Кажу, срећа је, кад прво дете *крсти* (= *да име, свр.*) кум, ког првог сретну код цркве (Банат, Јавор 1889, 611). Ко је тај ... Мој кум, господине. – Он вас *крстио* (= *је био кум, свр.*) или ви њега? (Ћос. Б. 3, 95). Петровићи им кумују од старине, они *крсте* (= *дају имена, несвр.*) њихову децу.

'наз(и)вати одређеним именом': *Крстили смо* (= *називали смо, несвр.*) један другог | Именима свакојаким (Змај 2, 114). Животне потребе стварају све нове појмове које би ваљало означити новим речима, *крстити* (= *назвати, свр.*) их (Белић 14, 81).

'покрстити, покрштавати': Појави се Јован *крстећи* (гл. прил. сад. = *покрштавајући, несвр.*) у пустињи (Вук 11, 79). Диже народ, *крсти* (= *покрсти, свр.*) земљу, а варварске ланце сруши (Њег. 2, 84). ~ се Јесте ви можда жидов? ... Ни мој отац, а мислим ни дјед ... – Он *се крстио* (= *се покрстио, свр.*) пред вјенчање (Вил. 1, 34). Они причају да *су се* њихови стари три пута „турчили” и опет три пута *крстили* (= *покрштавали су се, несвр.*) (Дед. Ј. 3, 58).

'црквеним обредом осветити, освећивати': Крст на небу, крст на земљи, крсти (= *освети, несвр.*), Боже, место моје да ја спим да не сним (НПосл Вук, 197). На Крстов дан (увочи Богојављења) свети се водица и *крсти* (= *благосиља, несвр.*) (Буковица, Ард., ЗНЖ 20, 40).

'довести, доводити уобичајеном реду и сл., уразумити, уразумљивати': Не може човјек бити [човек] докле га жена *не крсти* (= *не доведе у ред, свр.*) (НПосл Вук, 254). Ти га *крстиш* (= *уразумљујеш, несвр.*), он прди. Њена Маја се не да *крстити* (= *уразумити, свр.*) (Кол. 2, 195).

'обрлатити, обрлаћивати': Што ме ти *крстиш* (= *обрлаћујеш, несвр.*) (Бак. 1). Он га *крстио* (= *обрлатио, свр.*) да не може да се макне.

'ударити, ударати': А гробна авет, у бријегу се кеси | и псује оног, што канџијом *крсти* (= *удара, несвр.*) (Камов 1, 70). Како га *је крстио* (= *је ударио, свр.*) дланом! Још му бриди образ.

'разводнити, разводњавати': Сјеђаше [у крчми] ... дан на дан пијући *крштено* (= *разводњено, свр.*) вино некрштена крчмара (Јурк. Ј. 1, 17). Оно [вино] ће бити неколико пута „*крштено*” (= *разводњавано, несвр.*) и удешавано, да ће заиста мало да вреди (Лопанд. 1, 47). [Варалице] доливају или већ сплављена млека, или баш и голе воде – „*крсте га*” (= *разводњавају, несвр.*) (Батут 2, 111). Ово млеко је слабо, види се да *су га крстили* (= *разводнили су, свр.*) (Ред.).

~ се 'оплемени се, оплемењивати се нечим, изменити се, мењати се': Да опширну видим колијевку | ... Ће с' рађају сунца и мирови, | Ће вјенчано биће с зачатијем, | Ће се дуси бесмртношћу *крсте* (= *оплемењују се, несвр.*) (Њег. 1, 10). То су сунца, вожди созвездијах, | ... По свештеној вољи миродавца. | На небесна четир' краја иду, | Да *се крсте* (= *се промене, свр.*) у бесмртну свјетлост (Њег. 1, 17).

~ се 'наз(и)вати се': Публика разабра да је то име ... измишљено и да *се* њим *крстио* (= *(на)звао се, не(свр.)*) дотле незнатни поморски поручник (Мат., Дов. 1, V).

Несвршени вид има глагол *крстити* (*се*) у следећим значењима.

’покретом десне руке правити знак крста’: Бојао се да би који могао и насрнути на њега, без обзира што он ради свети посао – мислио је он – *крстећи* (гл. прил. сад. = *правећи крст, несвр.*) их и читајући им молитве (Чипл. 5, 9). ~ се: Започеше да *се крсте* (= *праве крст, несвр.*) | Ода језе и од страве (Радич. 1, 305).

празн. ’звоњењем црквених звона чинити да се одагна каква природна непогода’: Кад се приближује мељба, кад гром тутњи, онда звоне у незнано доба ноћи: каже се, да *крсте* (= *несвр.*), да се разметне барашка (олуја) (Вул. В., Чајк. 3, 168).

покр. ’сновати пређу’: Горе на две крајнице набију се мале крштенице са два клина. На клинима се пређа *крсти* (= *снује, несвр.*) (Оток, Ловрет., ЗНЖ 2, 299).

покр. ’вести унакрсним бодом’: Као шести ред везова ... су у полукрилима крстићи ... свака се жица прикрсти и *крсти се* (= *везе се, несвр.*) по жици (Вул. В. 3, 212).

’заклињати се у кога’: Сви веле како је он ... велики Словенин. Христо Матов *се крсти* (= *заклиње се, несвр.*) на њега, заклиње њиме (Божић 3, 121).

~ се ’бити хришћанин’: Два брата рођена, од којих се један клања, а други *се крсти* (= *несвр.*) крстом (Поп. Ср. 1, 428).

~ се ’међусобно се пресецати, укрштати се’: Појас, на коме *се* железнице *крсте* (= *укрштају, несвр.*), уједно је и за искупљање војске (Ратн. 10, 73).

~ се ’клонити се (кога, чега)’: То су лаже и варалице, од таковијех *се крсти* (= *клони се, несвр.*), и бјежи! (Мил. Ж. 3, 41).

Једино у изразу *крстити на мери* ’закидати, поткрадати на мери’ пример показује да је глагол у свршеном виду. Оскудност грађе не дозвољава да се оцени да ли ово значење може бити двовидско или је у дефиницији употребљен неодговарајући вид.

Њих би стала ока добре шљиве 2 и по ... 3 гроша, а ... истегла би им по форинту ... кад се мало „*крсти*” (= *закине, свр.*), мало уштине на мери (Вид. Н. 1, 178).

Ноћуми. Овај глагол Вук у *Рјечнику* и РЈА обележавају као перфективни. РСАНУ га наводи као свршени, ређе несвршени, како је и у ОРСЈ – (не)свр. РМС га квалификује као двовидски у нереклексивној форми ’провести, проводити ноћ’, а као свршен у значењу ’падати (о ноћи)’. РСЈ наводи само поменуто значење нереклексивне форме са двоструким квалификатором. Ирена Грицкат (1957–1958: 89) потврђује његову двовидност.

’провести, проводити ноћ’: *Није* паша ни ноћцу *ноћио* (= *није провео, свр.*), | Он с татаром ка Стамболу крену (НП Херм. 1, 3). Смјестише [се] у једну пространу пећину, у којој *је* Шуњо више пута четујући *ноћио* (= *је проводио ноћ, несвр.*) и данивао (НПр Врч. 5, 186). *Ноћили смо* (= *проводили смо ноћ,*

несвр.) каткад под кровом колибе, каткад у избици самостана (Шен. А. 25, 865). Влајко ретко кад и дође кући, а кад дође ... закључа се у своју собу, ноћи (= *проведе ноћ, свр.*), и чим сване опет оде (Ранк. С. 2, 198). Можете мислити с каквом сам радошћу примио Угричићеву понуду да *ноћим* (= *преноћим, свр.*) код њега (Лаз. Ј. 1, 149). Тражећи преноћишта ... сигурно [га је] прошла воља да икада завири у те просторије и радије *ће ноћити* (= *ће провести/проводири ноћ, свр./несвр.*) под ведрим небом (Пел. 1, 163). ~ се: Ноћ *се ноћи* (= *се спушта, несвр.*), драгој морам поћи (НП, Вила 1868, 624). Већ *се ноћило* (= *се спустила ноћ, свр.*), а ситна кишица лупкала је о прозорска окна (Шег. 2, 178).

Грађа потврђује да је глагол и у рефлексивном значењу двовидски. Ипак, већи је број примера са овим глаголом у несвршеном виду.

Судити. Овај се глагол данас осећа као несвршени, а тако стоји у ОРСЈ, али и код Вука. Међутим, старија грађа показује његову употребу и у перфективном виду. РМС и ОРСЈ га квалификују као: несвр. (ретко свр.). Такође, имперфективност и перфективност нису у чистом видском односу. Имперфективни глагол има значење давања суда, одлучивања, схватања, а перфективни вид значење доношења одлуке, пресуде (Грицкат 1957–1958: 91).

У оба вида са приближно истим значењем глагол *судити* може се јавити у следећим случајевима:

’разматрати, размотрити нечију кривицу, доносити, донети пресуду’: Дао [је злочинце] отпратити судбеном столу да им *суди* (= *разматра кривицу, несвр.*) ради злобне штете (Том. Е., РМС). Атињани су прегорели освојење Сицилије да би шефа своје експедиције вратили одонуд да га *суди* (= *донесе пресуду, свр.*) атински суд (Дуч. Ј., РМС). Народ се састао у шуми да *суди* (= 1. *разматра кривицу, несвр.*; 2. *размотри кривицу, свр.*) жену која је изневерила мужа (Дуч. Ј., РМС). Са мртвих псина, што им дјеца наша *судише* (= *донеше пресуду, свр.*), једно птиче прокљубава (Кулен. 1, РМС). У том ћу случају истргнути из њене руке још усијани револвер ... и *судити* (= *донети пресуду, пресудити, свр.*) сам себи (Петр. В., РМС).

Глагол *судити* је у несвршеном виду у следећим значењима:

’давати, износити мишљење, суд о коме, чему, стварати суд, изводити закључак из чега, ценити’: Ако је по зори *судити* (= *ценити, несвр.*), дан ће бити необично леп (Весел., РМС).

’држати, мислити, сматрати’: Па, шта мислиш? – *судим* (= *сматрам, несвр.*) као, ваљда би ми ти могло шта предложити (Поп. Ј., РМС).

’ценити, оцењивати дела или поступке чије; осуђивати, прекоревати због чега’: То није наше да му *судимо* (= *оцењујемо, несвр.*) (Јевт. 1, РМС).

’владати над киме, бити господар, тражити послушност од кога’: Сад *суди* (= *влада, несвр.*) гуњ и кожух. Капут се више не пита (Ћоп., РМС).

’спорт. пазити на правилност игре’: Албанези и Менини *суде* (= *пазе, несвр.*) меч Звезда–Спартак (Борба 1975, РМС).

’кажњавати’: Најзад, набасаше на дечаке и стадоше им *судити* (= *несвр.*): некога за косу, некога за уши, неком шамар (Глиш., РМС).

~ се ’обраћати се суду ради вођења спора’: Нити је ко долазио да *се суди* (= *обраћа суду, несвр.*) (Вук, РМС).

’водити парницу, парничити се с ким’: Даћу [родитељима] што зарадим, јер се они тамо *суде* (= *парниче се, несвр.*) са Јаворским, а парница траје већ педесет година (Кнеж. Л., РМС).

Како РМС бележи, глагол *судити* је свршеног вида у следећим значењима:

’досудити, доделити нешто’: Чистом душом вршит оном’ треба, који врши бог што *суди* (= *досуди, свр.*) с неба (Маж. И. 3, РМС). И ја је силно љубих. Ал’ судба друго *суди* (= *досуди, свр.*) (Митр. М. 1, РМС). Удес ти *је судио* (= *предодредио је, свр.*) да страдаш (Марк. Д. 1, РМС).

’(често у облику трп. прид.)’ унапред одређен, предодређен’: Нама *не беше суђено* (= *не беше предодређено, свр.*) мир да мирујемо (Весел., РМС).

Частити. У старијим лексикографским изворима – код Вука и у РЈА – овај је глагол имперфективан. Међутим, новији лексикографски извори – РМС, РСЈ и ОРСЈ – указују и на могућност употребе овог глагола у оба вида квалификацијом: *несвр.* (ређе *свр.*). Ирена Грицкат (1957–1958: 92) тврди исто, а реч је о двоаспектности у истом значењу.

’ода(ва)ти, указ(ив)ати, (у)чинити коме част, почаст; поштовати, ценити: Заборављаш, мајко, да је љубим и *частим* (= *поштујем, несвр.*) (Војн. И., РМС). Почеше га *частити* (= *одавати почаст, несвр.*) свим животињским именима (Ћор. С., РМС). Мислио је да *ће* га *частити* (= *ће указати част, свр.*) својим присуством.

’износити, изнети пред кога јело и пиће, (у)гостити’: И он је имао да једе тврди шегртски залогај, огорчен честим батинама којима су га газде обилно *частиле* (= *су гостиле, несвр.*) (Чипл., РМС). Само да стигне, одмах ћу да *частим* (= *изнесем част, свр.*).

У рефлексивној форми у значењима ’гостити се’ и ’вређати се’ глагол има само несвршени вид.

Двоаспектност у свим значењима огледа се, према речничкој грађи, још код низа деноминала на *-ити*.

Код глагола ***врѣтѣнчити, глѣвичити (се), крѣжжити, крѣшитити***, двоаспектност се испољава исто као код глагола типа *брадати*, са значењем ’доби(ја)ти одређени део (о биљци)’.

У времену између Ђурђева и Спасова дана ... пшеница *вретенчи* (= 1. *добија клас, несвр.*; 2. *добије клас, несвр.*), тера влатове (Ран. 2, 38). Дobar купус почне рано *главичити* (= *правити главице, несвр.*) (Лалев.). У пјескуши и сувој иловачи не може [целер] никако да *се главичи* (= 1. *добија главице, несвр.*; 2. *добије главице, свр.*) (Радић Ђ. 4, 287).

Двовидност се среће још код следећих глагола:

Благовѣстити *ијек. благовијѣстити.* заст. 'објавити, објављивати наступање нечег радосног, доброг, лепог; открити, откривати': Арханђео Гаврило ... *благовестио [је]* (= *објавио је, свр.*) долазак Спаситељев на земљу (Поп. Гавр. 8, 53). Достојевски *благовести* (= *објављује, открива, несвр.*): Све се састоји у томе да Логос заиста постаде тело (Поп. Јуст. 1, 165).

Бустрѡманити. покр. '(по)турчити'(ЦГ, Шоћ). '(у)шкопити' (ЦГ, Јовић. 1). ~ се '(по)турчити се'; 'поста(ја)ти издајица' (ЦГ, Шоћ).

Гушити. деч. покр. '(за)грлити': Ајде оѡпа, *гуши* (= 1. *грли, несвр.*; 2. *загрли, свр.*) ме! (КМ, Ел. Г. 3). (Призрен, Чем.). ~ се уз. повр. (Призрен, Чем.).

Дарити. покр. и песн. 'поклонити, поклањати, одбарити, обдаривати': Мила ми е ова згода, | Мое смѣрне пѣснице | Теби *дарит'* (= *поклонити, свр.*) на читанѣ (Пачић Ј., Бршљан 1885, 8). Они седе за столом, а невеста све по реду *дари* (= *обдарује, несвр.*) (Банат, Лот.).

Копилити (се). 'родити, рађати ванбрачно, незаконито дете': Уда се и она која је *копилила* (= *је родила, свр.*), само за сиромашнијег или маторијег момка (Грб. С. 1, 144). ~ се: Кад роди девојка, онда је то копице и за такву девојку каже се: *копилила се* (= *свр.*) (Милос. С. 1, 86).

'донети, доносити на свет младунче (о младим, превремено спареним женкама животиња)': Да Бог да му се овце близниле, а козе му *се копилиле* (= *доносиле копилад, несвр.*) (БВ 1901, 137). Кад се шиљегица ојањи, народ каже *копилила се* (= *донела је копице, свр.*) (Милос. С. 1, 319).

Краљити се. нераспр. 'прогласити се, проглашавати се за краља': Сулејман је шиљао Запољском тајне улаке, и нудио му помоћ, ако је рад *краљити се* (= *прогласити се краљем, свр.*) (Игњ. Ј., Бршљан 1886, 75).

Машити. покр. 'запушити (запушавати?) маховином (отворе, рупе)': *Машити* ... би се могло мислити, да је ... перфективан глагол, али је већа прилика да је имперфективан (РЈА). (Бистрица, Хеф., РЈА).

Молитвити. рлг. етн. 'благословити, благосиљати освећеном водицом (обично породиљу и новорођенче)': Кад дође молитва, онда *молитве* (= *благосиљају, несвр.*) дете: мету мало воде у корито и купају дете (Заплање, Петровић В., ЗНЖ 5, 284). За тим бабица *молитви* (*попрска*) (= *свр.*) најпре дете, па породиљу (Милос. С. 1, 93). ~ се 'примити, примати благослов прскањем одн. купањем освећеном водицом (о породиљи и новорођенчету)': Кад се дете први пут *молитви* (= *прима благослов, несвр.*), меће се у воду сребрна пара (Грб. С. 1, 108). Породиља је нечиста док *се не молитви* (= *не прими благослов, свр.*) (Миодр. 4, 72).

Наказити/наказити. '(у)чинити наказним, ружним, грдним, нагрдити, нагрђивати, унакази(ва)ти': Миме умије нацртати човјека онако, како изгледа, или га мало *наказити* (= *унаказити, свр.*) (Косор 2, 4). Своје рођено тело шара ... *накази* (= *унакажава, несвр.*) [га] тетовирањем (Цар 6, 67). '(ис)кварити, изопачи(ва)ти': Пронашли сте ... којекакве школе, дичне писце, прве пјесме ... И сами више не спомињете тога свога порода, кано да га је вријеме *наказило* (= *је искварило, свр.*) и кано да га се стидите! (Ковачић 2, 24). Ја често *наказим* (= *кварим, несвр.*) свој француски језик

говорећи с Емилом. Врло сам сретна кад ... овладам његовом пажњом говорећи његовим језиком (Мил. М. Ђ. 13, 102).

~ се '(у)чинити се наказним, (на)грдити се, унакази(ва)ти се': Зар да се сам бријем, па опет *наказим* (= *унаказим, свр.*), као оно већ једном? (Драж. 4, 182). Морам проматрати ону, која ме одњихала, како се мучи, *накази* (= *нагрђује, несвр.*) и замире (Јелић В. 2, 7). (Поп. Ђ. 4; Вук, Рј.).

Ожйљачити. неуоб. 'створити, стварати ожилјак': Особито се јавља ова бубуљичка болест код веома великих рана [које] ... нису више у стању да кондензују и да *ожилјаче* (= *створе, свр.*) него једва производе то нешто печуркастих бубуљица (Ђорђ. Вл. 7, 116).

Ќжйљчити. 'оставити, остављати ожилјке': Радила је у фабрици конзерви ... па су јој танке, лепе руке све *ожилјчене* ножевима (= *остављали су, несвр.* ножеви ожилјке) (Симић Ж. 3, 50). Био је обележен и *ожилјчен* (= *је остављен (ожилјак), свр.*) оним тајанственим светом сурових људи и сурових дела (Симић Ж. 3, 77).

Ќлучити. 'урез(ив)ати олуке, жлебове у виду завојница с унутрашње стране цеви ватреног оружја; израдити, израђивати оружје са таквом цеви': Радио сам по 14 сахата ... тако н. пр. за време ригорозума, за тим у Нишу кад сам „*олучио*“ (= *урезивао олуке, несвр.*) моје „24 фунтове топове“ т. ј. писао Историју војнога санитета (Ђорђ. Вл. 13, 287). Имали су ти они [деца] и своје тобцијско оруђе од врста свих: зовине пуцаљке, праћке, *олучене* (= *урезане олуке на штаповима, свр.*) штапове, па удри тамо, удри овамо (Богд. М. 1, 48).

'(на)правити олуку, жлеб': *Ќлучити* значи *правити жлеб* (= *несвр.*), *ужлебити* (= *свр.*) канал у брвну са бочне стране, ради стављања маховине да боље заптива, да вјетар кроз брвна не дува (Прошћење, Мојковац, Вујич. М. 1). '(на)правити (цреп и др.) у облику олука, жлеба, са олуком, жлебом'.

Ровашиити. 'ставити, стављати роваш, обележити, обележавати': Мораш добро држати теле кад *роваши* (= *стављају жиг, несвр.*). Чиме обилује младићка ... душа ... [коју] искуство *није* још ни *ровашило* (= *није обележило, свр.*) (Лаз. Л., РМС).

'(за)бележити на роваш, рабош': Марко ... је бројио на прсте неке податке, а кад би му „*нестало*“ прстију, *ровашио је* (= *бележио је, несвр.*) на свом штапу загонетне бројке (Божић, РМС). Не видим шта *је ровашила* (= *је забележила, свр.*) на оној дашчици.

'усецати, урезивати цртеж, слова у камен, дрво и сл., клесати; (о)грепти': Своје украсе он [тесар] дубе, *роваши* (= *урезује, несвр.*) у неки материјал (Баб. Љ. 1, РМС). За тебе се прича да те *је* једном добро *ровашила* (= *је огребла, свр.*) ноктима (Баран., РМС).

Рѳчити. 'утврдити, утврђивати, заказ(ив)ати рок': Дан *рочише* (*аор.* = *утврдише, свр.*) кад ће ударити (НП Вук, РМС). Пошље жену да *рочи* (= 1. *уговара, несвр.*; 2. *уговори, свр.*) с Грујом састанак (Љуб., РМС).

'поз(и)вати некога у одређено време': Шеста ево тече година ... да су ме *рочили* (= *су позвали, свр.*) у Пожун пред краљев суд (Шен. А., РМС). Ја је упорно *рочим* (= *позивам, несвр.*) на састанак, она одбија.

~ се 'саста(ја)ти се у уговорено време': Тајно љуби сужња Владимира, с њим

се рочи (= *се састаје, несвр.*) сваку ноћ (Прер. П., РМС). У цркви *се туна роче* (= *се састану, свр.*) жељан момак и деклица (Радич. 2, РМС).

Супротивити се, супротити се. 'супротставити се, супротстављати се, одупрети се, одупирати се, (ус)противити се': Милостива барунице, опростите што *се супротивих* (аор. = *супротставих се, свр.*) (Ковачић, РМС). Затим *се* с пушком у руци, кад по њ дошли, *супротивио* (= *се одупирао, несвр.*) стражи, која га је имала ухапсити (Буд. 1, РМС). Њихове мисли удешаване [су] само према староме словенском језику, без обзира на друге словенске језике који им *се супротиве* (= *противе, несвр.*) (Матица 1867, РМС). Совјет *се није* смио Карађорђу *супротити* (= *успротивити, свр.*) ни у чему (Вук, РМС). Дјело ... руши неко друго дјело или *се супроти* (= *супротставља, несвр.*) неком туђем мишљењу (Шимић С. 2, РМС).

Ўзрочити. заст. 'изазвати, изазивати': Глад *узрочи* (= *изазива, несвр.*) хладноћу (Матица 1867, РМС). Горе и брегове оголио је козји зуб што *узрочи* (= *изазива, несвр.*) љетну сушу и зимну поплавицу (Љуб., РМС).

Међу овим глаголима има оних који показују диференцијацију вида у зависности од значења.

Ѐпити. покр. свр. 'ујести, загристи': Кад *апи* (= *узгризе, свр.*) гадина [змија], најхубавији је лек сириште од зеца (Мел. 1). 'шчепати, украсти, здипити' (Лика, Трб. П.). несвр. 'јести': „*Апи (једи), сине! Де, апи, сине*” (БиХ, Зовко, ЗНЖ 7, 369).

Вѝждрити. покр. несвр. 'радознало завиривати, као видра, виждра': *Виждри* у туђе (ЦГ, Шоћ). (Плашки, Кос.). свр. 'ударити, погодити': Муња га *виждрила* (ЦГ, Шоћ).

Нрвѝлчити. несвр. 'скупљати и денути у навилъке (покошену траву, сено и сл.)': Мартин *је* на једном своме планинском замаку траву *навилъчио* и у пласт пластио (Плеп. 1, 25). (Вук, Рј.). свр. нераспр. 'набости, натаћи на виле': Иван Туча *навилъчио* вука и подигао га на држаљници рогаља (Горан, ХК 16, 279).

Несвѣстити се ијек. несвијѣстити се. несвр. безл. 'падати у несвест': Кад год би из оваквог положаја погледао у реку *несвѣстило* му *се* помало и он се тргао натраг (Поп. Мића 1, 96). свр. покр. 'онесвестити се': Кад то чула несретна дјевојка, | Смртну своју упозна превару, | *Несв'ешићена* с коња нагне на тле (Бот. 2, 359).

Околишити. несвр. 'околишати, обилазити, заобилазити': Натукао шешир на очи, па се шуња ... Надилази ... и обилази ... и *околишии* (Ад. 1, 115). Туга ме толико обузела да сам почео и ја терати неку ... философију и ваздан нешто *околишити* (Пек. Б. 8, 148). 'простирати се, пружати се око нечега': Међа ... *околиши* око Долње Ђевче и допире до Сечанице (МС 1870, 258). свр. 'проћи крећући се уоколо, око нечега обићи округ; заобићи; објумити': По овом дакле рачуну може се за осамдесет дана око цијеле земље *околишити* (Босна 1869, 169/4). Хтео сам да *околишим* бару, па упадох у јендек (Змај 4). Тепсија ... колико би је могао човјек на прсима рукама *околишити* (НПр Врч., РМС).

Окрајчити. свр. 'оивичити, обрубити, окружити': Сукња од куповног памучног платна; по дну шупљикасто навезена, или *окрајчена* чипком (Мил. М. Ђ. 15, 569). свр. 'одломити, одсећи крајке (хлеба)': Што *си* тај љеб *окрајчијо* са свих страна (Црквичко Поље, Пива, Радов. М. 1). 'начинити краћим, скратити; прекратити': Дајте оно црвено шибало да *окрајчимо* (Грђ. 2, 132). Онако како по сриједи *окрајчише*, док наиђоше на мјесечеве планине (Новић, Матица 1866, 472). несвр. 'врзати се, мотати се, обилазити': Чујемо да неки неуредно живе међу вама, ништа не радећи, него *окрајче* и мијешају се у туђе послове (Вук 11, 181). несвр. 'говорити увијено, околишати': Кажи ствар управо као што јест, а немој *окрајчити* (НПосл Вук).

Слободити. свр. 'ослободити': Ја сам змаја погубио, моју љубу *слободио* (НП Андрић Н., РМС). несвр. 'храбрити, соколити': Смије се, *слободи* нас ... пророкује да ће се рат свршити (Ђон. Ј., РМС). ~ се несвр. 'храбрити се, соколити се': Све се више *слободио* дечак (Радић Д., РМС).

Међу овим глаголима налазе се они који су несвршени, а само су им поједина значења свршеног вида. Она су обично покрајинска.

Годити. Код овог несвршеног глагола РСАНУ у две покрајински маркиране реализације указује на промену вида. Дакле, глагол *годити* у значењу 'гађати, бацити се чим; гађати оружјем, пуцати, опалити', односно у рефлексивној форми 'гађати се међусобно, један другог', према овом речнику има свршени вид. РМС има такво значење, и дефинише га са 'гађати, нишанити'. Примери су следећи:

Годи (= *опали*, свр.) једном топом са Котора, | Шенђерову погоди лубарду (Њег. 7, 159). *Годи* (= *погоди*, свр.) Јаков Ченгијћа Дед-агу, | Момче лудо, невјешто шишани (Њег. 3, 32). ~ се Подругљиво подвикне ... нишанећи на њега цеврдаром: – Чекај ми се кавалџеру, да се по једном *годимо* (= *опалимо*, свр.) и да видимо ко има више право на ордење и паре из Русије (Пав. 25, 63).

Како Сава пјева иза гласа, а све *годи* (*нишани*, несвр.) пушком цеврдаром, често пали, још чешће крвави (НП Вук, РМС). Онда гађа или *годи* (= *нишани*, несвр.) оно друго друштво [игра] (Миодр. 4, 248). Три пута га *годио* (= 1. *бацио се*, свр.; 2. *бацао се*, несвр.) каменом, | Он га гађе но га не погађе (НП, БВ 1912, 201).

На основу грађе, може се рећи да је ово значење двовидско, и да се двовидност реализује као и код: *бити*, *гађати*, *пуцати*, *стрељати* и сл. Она се такође може претпоставити за рефлексивну форму.

Кечити. Покрајински глагол *кечити* у РСАНУ својом полисемном структуром обухвата значења различите етимологије (уп. Скок, под кец¹ – узвик за терање коза, *кецати* 1. 'терати козе', 'јарац; 2. 'свађати се', даље у деривацији са *-ити*: *кечити* 'бити, тући се'; под *кечити*¹ 'носити', под *кечити*² 'хватати'). Он

носи квалификатор несвр. у РСАНУ, РМС и ОРСЈ. Међутим, када има значење ударања, осим што може бити несвршен, он може варирати вид и бити свршен. Но, у речнику су то посебна значења. Четврто је обележено квалификатором свр., као и рефлексивна форма 'сударити се'. То су следећи примери:

'ударати/ударити': Боме он њу сваки дан по вратрију *кечи* (*туче*) (= *удара, несвр.*) (Лика, Богдановић Ј., РЈА). Виде, како онај оног шакама *кечи* (= *удара, несвр.*) (Лика, Богдановић Ј., РЈА). Ако не можеш уближати, а ти гледај да *кечиш* (= *ударии, свр.*) (Ускоци, Станић Мил.). 'бацити, хитнути, завитлати' (= *свр.*) (Р–К 2). ~ се 'сударити се, сударати се': *Кечиле се* (1. *судариле се, свр.*; 2. *сударале се*) пловке (Ускоци, Станић Мил.).

На основу увида у грађу и речнике, глагол *кечити* требало би обрадити кроз хомонимне лексеме, а не као сложену полисемну структуру једне, зато што су етимологије различите, а и вид. Немотивисани глаголи су несвршени, док је мотивисани глагол двовидски. И код рефлексивне форме може се претпоставити употреба оба вида.

Ќсобити. Овај покрајински глагол у значењу 'посебно издвајати некога, највише волети', као и у рефлексивној форми са тим значењем 'највише се волети', има несвршен вид. Међутим, у полисемној структури овог глагола налази се такође значење 'стицати сопствену, властиту имовину = особину', у коме је глагол несвршеног вида, али у значењу 'издвојити из задруге свој део имања, ђсобину' видска вредност глагола је другачија, што се обележава квалификатором свр. у РСАНУ.

За обележење искључне својине, задруге, народ има глагол „*особити*”, као синоним са речју одвојити. „Он је одмах ископао ендек и тако своје *особио*” (Јов. Ал. 1, 128).

Стрввити. Према РМС, глагол *стрввити* у инхоативном значењу 'постајати стрв; крвожедан' и у каузативном значењу 'чинити да неко постане стрв; прљати' има несвршени вид. Међутим пред значењем 'нестати, ишчезнути без трага' стоји квалификатор свр.

Одговоре ... да ништа не знаду куда *се стрвила* (НПр Вук, РМС).

Накарађити. Овај глагол, за разлику од претходних, има свршени вид у свим својим значењима заснованим на општем каузативном 'учинити накарађним' у нереклексивној и у рефлексивној форми. Једино глагол у значењу 'збијати шале, лакрдије, шалити се, лакрдијати', што је вероватно аналогичом према глаголу *накарађати*, има несвршени вид.

У наведеној причи [Ј. Веселиновића] нема ни помена о некој забави после вечере. Једино што је у току вечере шаљивчина Сима „накарадио а остали се смејали” (Влај. 3, 358).

4.1.2.3. Глаголи са суфиксом -нути

Иако се суфикс *-нути*, како се у граматицама наводи, користи обично за творбу свршених (обично семелфактивних) глагола, постоје и глаголи са овим творбеним уобличењем који могу имати и несвршени вид, као и они који могу бити двовидски. Дакле, морфема *-ну-* није нужно носилац перфективности, што се показало и код неких немотивисаних глагола (уп. Клајн 2003: 348–349, 372–374). Такви су глаголи: *га̀рнути*, *жа̀гнути*, *зу̀кнути*, *па̀хнути*, *пѝрнути*, *ср̀нути*, потом настали од придева: *блѐднути/бљѐднути*, *го̀ракнути*, *жу̀тнути*, *зрѐнути*, *мр̀знути*, *мр̀кнути*.

Двовидност истог значења показују следећи глаголи.

Го̀ракнути.¹¹⁸ Јетра ... има неки укус, који у једно исто време и *горакне* (= *горчи*, *несвр.*) и слади (Мил. М. Ђ. 16, 57). Болесне музаре дају мање млека, па и оно мало што дају ... *горакне* (= *горчи*, *несвр.*) (Здр. 1908, 328). Бермет ... више или мање *горакне* (= *горчи*, *несвр.*) (Митр. Т. 1, 70). Бистро вино ... оточити у сумпорисано буре, чувајући га ... од додира са ваздухом, јер у противном може да *горакне* (= *почне горчитти*, *свр.*) (Ранк. Б. 1, 242).

Зрѐнути. ’доспети, доспевати у стање погодности за јело, сејање (о воћу и др. биљним плодовима), (са)зрети’: Раж се ... не пусти да довољно „*здрене*” (= *сазри*, *свр.*) (Дуч. С. 1, 50). Које год воће прије времена *зрене* (= *сазри*, *свр.*), и опануће прије времена (Нев., БВ 1908, 435). Шљиве су почеле *здренути* (= *зрети*, *несвр.*) (Гацко, Радул. Ј.). И жито се жути као да *зрене* (= *зри*, *несвр.*) (Тадиј. 3, 113).¹¹⁹

Зу̀кнути. покр. ’згруша(ва)ти се, (у)киселити се, (у)гњилити се’: Као што је познато чим вареника мало *зукне* (= *се згруша*, *свр.*) треба је сирити (Трој. 1, 78). Ово млијеко већ *зукне* (= *се згрушава*, *несвр.*), а јутрос је помужено (Банија, Ворк.). Могла је да *зукне* (= *се угњили*, *свр.*) воћка од мраза, да

¹¹⁸ Уз овај глагол, који Вук, РСЈ и ОРС одређују као несвршени, РСАНУ ставља квалификацију: несвр. (ретко свр.), коју налаже грађа.

¹¹⁹ На основу малобројних примера само са глаголом у свршеном виду, у РСАНУ успостављено је значење ’доспети у стање погодности за нешто (у стање довољне развијености итд.)’: Свака ствар треба да *зрене* (= *сазри*, *свр.*) (Ђон. Ј. 3, 160). Појединац створи потку [анегдоте] ... после се она одвоји од ствараоца, кружи, употпуњује се, заокругљује, док се уметнички уобличи и *зрене* (= *сазри*, *свр.*) (Латковић В., Зап. 5, 11). Међутим, могућност употребе несвршеног вида не може се искључити овом подзначању.

кошава пробије кости, тај не би вадио цубе из долапа (Ков. Б., Књиж. 7, 661). Вели се особито за воће да зукне (= се гњили, несвр.) (БиХ, Радој. В.).

Мрзнути. нераспр. 'омражавати, омрзнути': Ово зло ... чини, да мрзне (= омражава, несвр.) озбиљан рад (Павлин., РЈА). Тим, а не хвастом се разметати и батином пријетити, и тако мрзнути (= омражавати, несвр.) свакому који вам неразборне тежње иоле упозна (Павлин., РМС). Мора, мора свакога мори, откад човјек на човјека мрзнуо (= омрзао, свр.) (Ник. Рик., БК 1904, 1133).

Пахнути. 'запахнути, запахивати, заударити, заударати': Угодан мирис по љубицама пахну (аор. = запахну, свр.) му у лице (Леск., РМС). Ноћас пахне (= заудара, несвр.) неким гробним хладом (Бој. М., РМС). Одасвуд пахне (= заудара, несвр.) и споро лелуја згријано уздушје (Божић, РМС).

Придеви са значењем боје налазе се у основи глагола *блѣднути*, *жућнути* и *мркнути*, с тим што се прва два могу сматрати и семелфактивима према *бледети* и *жутети*. Изражавају инхоативност. И они се одликују исказивањем видске опозиције у оквиру истих значења.

Блѣднути *ијек.* **бљѣднути.** 'поста(ја)ти блед, (по)бледети': Дрхтала је и блиједнула (= бледела је, несвр.) (Коз. Ј. 4, 152). Мјесец бљедне (= бледи, несвр.), мјесец гине сред плаветне ведрине (Шен. А. 6, 88). Што ли је Петар нешто бледнуо (= је побледео, свр.) у лицу, није ведар као пре (Васиљ.). Све је пропало; јучер нас поби влах пред Крупом ... Рецић само бљедну (аор. = побледе, свр.) (Магл. 1, 85). Гле, помрачало сунце и бљеднули му (= побледели, свр.) траци (Полић, ХМЛ, 99).

Жућнути. 'пост(ај)ати жућкаст, нажут': Оно [лишће] у јесен жућне (= жути, несвр.) и опада (Јур. Ж. 1, 116). Трава жућне (= жути, несвр.) (Дубица, Хрваћ.). Жућнули (= пожутели, свр.) јечмови, кроз десетину дана пашће сноп (Крагујевац, Радој. Вл.). Ама ти си ми ка' мало жућнуо (= си пожутео, свр.)! (Крагујевац, Радој. Вл.).

Мркнути (мрћи). 'поста(ја)ти мрк' || '(обично свр.) безл. смркнути (се), смрковати (се)': А кад мрче (аор. = смрче се, свр.) и почину сунце, | На томе се чета раздвојила (НП Вук 8, 401). Бога ми, беже, већ мрче (аор. = смрче се, свр.). Да упалимо луч? (Кост. Л. 9, 214). Пошто мркне (= се смркне, свр.), неколицина њих оду (Вујач. Мир. 1, 139). Хајдемо! Ево мрче (аор. = смрче се, свр.) (Лоп. Н. 2, 404). Ја се затворим у своју кућу с дјецом а мркне (= смркава се, несвр.), а шта они раде ноћу не знам! (Дед. В. 2, 361). Мен' ил мркне (= смркава се, несвр.) или свиће | Туга тугу, јад јад носи (Поп. А. 2, 10). ~ се: На бијелим трепавицама час по виси капљица, којом душа роси, кад јој се мркне (= се смркава, несвр.) и кад свањује (Лаз. Л. 1, 134).

'наста(ја)ти, наступити, наступати (о ноћи, вечери)': Поред обичних ријечи смркава се ... чују се и ове ... мркнула је (= настала је, свр.) ноћ (Куш. 1, 7). Рано мркну (= наступају, несвр.) вечери под Виторогом (Рен. М. 1, 465). '(по)гамнети, обави(ја)ти се мраком, (у)тонути у мрак': Мркнуће (= потамнеће, свр.) небо плаветно, | Облак заклонит' зрак (Шапч. 5, 72). Свака друга слава мркне (= тамни, несвр.) и чезне пред славом њиховом (Мил. М. Ђ. 33, 95). Сјају и мркну (= тамне, несвр.) тајне (Шант. 2, 210).

'(на)мрштити се, (на)мргодити се': Кад је отворио врата, лице му *мркну* (= *се намрштити, свр.*) при погледу на раскопано огњиште (Весел. 2, 177). *Мркне* (= *мрштити се, несвр.*) док је слуша.

'(по)мутити се, (из)губити се (о свести)': Моја [се] снага саломе, клонуше руке, а свијест ми *мрче* (*аор. = помутити се, свр.*) (Јакш. Ћ. 2, 212). Свест ми је *мркла* (= *се мутила, несвр.*) док сам је слушала.

'(из)губити привремено вид, обневидети': Даро, кћери, мени *мркне* (= *губим вид, несвр.*) пред очима (Нуш. 29, 56). Милошу за тренутак *мркну* (*аор. = обневиде, свр.*) пред очима и земља под њим пође да се њија (Ћоп. 12, 74).

Само једно значење овог глагола нема двовидски потенцијал. Глагол је у перфективном виду у покрајинском значењу '(обично у имп.) сести мирно, смирити се, скрасити се', које се семантички удаљило од мотивне речи.

Кад се деца играју по соби и праве галаму коју старији не могу да трпе, онда им они кажу: „Што *не мркнете* (= *се не смирите, несвр.*) један пут!” (Планиница и Врбовац, С–Ц). (Тимок, Пант. Д.).

Диференцијацију вида у зависности од значења у оквиру полисемне структуре показују следећи глаголи.

Г̃арнути. покр. несвр. 'имати накисео укус (о јелу)': О јелу се каже да *гарне* (= *кисне, несвр.*) кад мало прокисне (Штрпци, Тимок, Стеф. Ж.).

свр. 'изгорети' (Пирот, Белић 1, 572).

Жагнути. Овај покрајински глагол у значењима ударања, утискивања ужареним предметом и сл. има свршени вид. Несвршен је једино у значењу 'имати ужегао укус, палити (о уљу и сл.)'. Међутим, рефлексивна форма има свршени вид 'ужећи се'.

Ако ји' [маслина] је пуно на рпи, добро је промишат, нека прође арија кроза ње, јер би се упалиле, па би уље *жагнуло* (= *несвр.*) (палило уста) (Пољица, Иван. Ф., ЗНЖ 9, 218).

Срнути. Овај глагол у свим значењима у којима значи кретање 'јурити, појурити, упасти и сл.' свршеног је вида. Једино кад је у значењу 'осећати јаку, упорну жељу, привлачност према некоме или нечему, тежити, стремити, чезнути', дакле, када је ово значење апстрактно, има несвршени вид.

Дух у незнан крај ми *срне* (= *стреми, несвр.*) (Хар. 2, РМС). Запамтио нико 'наке очи није! Свијетле и црне, пуне живе ватре, гдје ми душа *срне* (= *стреми, несвр.*)! (Шант., РМС).

4.1.2.4. Глаголи са суфиксом -овати

Суфикс *-овати* најчешће се додаје на именичке основе, а врло ретко на друге, и видски је профилисан, а њиме се творе несвршени и двовидски глаголи

(Клајн 2003: 350). У нашем корпусу такви су следећи глаголи: *бòжићовати*, *гласòвати/гласовати*, *годиновати*, *данòвати*, *дарòвати*, *дòручкòвати*, *дражбòвати*, *духòвати*, *жигòвати/жигòвати*, *жр̀товати/жр̀товати*, *зàветовати* *ијек.* *зàвјетовати*, *зàјутарковати*, *зàјутроковати/зàјутруковати*, *зàрутковати*, *зна̀меновати*, *зубòвати*, *ѝменовати*, *ја̀буковати*, *ка̀зновати*, *ка̀меновати*, *лѝковати*, *менòвати се*, *òбедовати* *ијек.* *òбједовати*, *òбликовати*, *òбрисовати*, *òброковати*, *пòкладовати*, *прòлетовати* *ијек.* *прòљетовати*, *прòроковати*, *п̀рстеновати*, *сàветовати* *ијек.* *сàвјетовати*, *узроковати*, *у̀скрсовати*, *иштèтовати*, *злòчествовати*, *òчитовати*, *чèститовати*, *на̀предовати*, *òпетовати*. У префиксално-суфиксалне творенице убрајају се глаголи: *òбразовати*, *òдликовати*, *пòвиновати се*, *поиштòвати/пòиштовати*, *учествовати*. Деривирано суфиксално образовање *-ковати* среће се код глагола од именичких основа *бòжићковати*, *лèпковати*. Творбена структура глагола *дèветковати* и *дèсетковати* може се двојачко протумачити. Прво, могли су настати од основа именица *девет(а)к*, *десет(а)к* и суфикса *-овати* или од бројева *девет*, *десет* и суфикса *-ковати* (Клајн 2003: 352).

Они су врло различите семантике, али се поједини могу груписати. Тако се и овде издваја група глагола са значењем 'провести, проводити неко време, празник и сл.'

Бòжићовати, бòжићковати.¹²⁰ 'провести, проводити божићне празнике': А кад лèто о Митрову дође, | У Мостар ћу изјавити војску, | Ту ће моја божичоват (= 1. *проводити, несвр.*; 2. *провести, свр.*) војска (НП Херм. 1, 189). Натакосмо неколико уплењених овнова на ражањ, како ћемо сутра са зором божичовати (= *дочекати Божич, свр.*) (Јакш. Ђ. 5, 217). Нико и не божичкује (= *проводи, несвр.*) први дан код своје куће (НПр Чајк., 391). Одвела децу код мајке да божичкује (= *проведе, свр.*) тамо (Ранк. С. 6, 53). Сетио сам се да и мени ваља негде божичковати (= *провести, свр.*) (Ком. 5, 30). Са захвалом сећам се данас ... и Вас, у чијој сам кући досад шест пута божичевао (= 1. *сам проводио Божич, несвр.*; 2. *сам провео Божич, свр.*) (Јакшић М., Грч. Ј. 4, 151).

Гòдиновати. 'провести, проводити негде једну или више година; врло дуго се задржа(ва)ти': Други везује чврсто око врата салфету, као да ће годиновати (= 1. *провести, свр.*; 2. *проводити, несвр.*) за столом (Срем. 16, 42). Ни годиновала (= *провела годину, свр.*) у дому, па је неста (Нев. 2, 280).

¹²⁰ У глаголу *бòжићевати* формант *-евати* представља фонетску варијанту суфикса *-овати* пред непчаним сугласником. Да није реч о посебном суфиксу, сведочи чињеница да нема ијекавске варијанте.

Смела би ја *годиновати* (= *проводити године, несвр.*) са чобанима ... Кад би сви људи били честити као чобани, не би било плача на овоме свету (Кал. 1, 87).

Дановати. 'провести, проводити дан': Ој, ђевојко, сејо моја, | Ђе *си* данас дановала (= *си провела дан, несвр.*) (НП, БВ 1900, 149). Ноћу путују а у алугама данују (= *проводе дан, несвр.*) (Љуб. 1, 192). Храбра чета дан дановат (= *проводити, несвр.*) | на Морачи хладној сјела (Маж. И. 2, 19).

Покладовати. 'провести, проводити покладе': Тако се не звао именом ... ако те уочи саме месопусне недеље не баџим у мутно Дунаво, па нека онде ... твојим поганим месом *покладују* (= *славе, проводе покладе, несвр.*)! (Јакш. Ђ., РМС).

Пролетовати *ијек. прдљетовати.* 'провести, проводити пролеће': С њиме сам зимовао у граду, *прољетовао* (= 1. *сам проводио, несвр.*; 2. *сам провео пролеће, свр.*) на путу (Шен. А., РМС).

Ўскрсовати. 'проводити, провести Ускрс': [Он] *је* понекад у Бечу чак и *ускрсовао* (= *је проводио Ускрс, несвр.*). (БК 1906, РМС).

Сви ови глаголи показују двоаспектност истог лексичког значења. Овакав тип двовидности могао би се претпоставити, рецимо, и за глаголе *летовати, зимовати* и сл., иако то речници не доносе.

Овим суфиксом се твори и неколико двовидских глагола који имају значење 'узимати, узети неки оброк'.

Доручковати. 'узети, узимати доручак': Пошто *доручкује* (= *узме доручак, свр.*), да му у хартији завијену свилену мараму (НПр Вук, 77). Најздравије је *доручковати* (= 1. *узети доручак, свр.*; 2. *узимати доручак, несвр.*) двојетроје ровитих јаја (Пел. 1, 22). Изјутра ... *бих доручковао* (= 1. *бих узео доручак, свр.*; 2. *бих узимао доручак, несвр.*) млијека (Мат. 11, 78).

Зајутарковати, зајутроковати, зајутруковати, зарутковати. 'узети, узимати зајутрак, доручак': Усред собе стол, на којему *ће зајутарковати* (= *узети зајутрак, свр.*) топлу каву (Перк. 1, 114). Посједаше да *зајутаркују* (= *узму зајутрак, свр.*) (Крешић С. 1, 344). Најприје [човек] *зајутрукује* (= *узме зајутрак, свр.*) (ПП 1868, 187). Косци у јутро около седме уре *заруткују* (= 1. *узму за зајутрак, свр.*; 2. *узимају за зајутрак, несвр.*) сира, круха и ракије (Ил. Л. 1, 172).

Обедовати *ијек. обједовати.* 'узети, узимати обед': У задружним кућама женскиње једе после мушкараца, а код осталих и на раду *обедује се* (= *узима се обед, несвр.*) скупа (Петр. П. Ж. 2, 134). Чобан ... узме у торбу љеба и сира ... па носи собом, те *обједује* (= *поједе, свр.*), кад огладни, обично око три до четири уре по подне (Иванишевић Ј., БК 1900, 599). Обедовати значи доручковати: Ја имам обичај да не *обедујем* (= *једем, несвр.*) никако ујутру (Ниш, Стој. Ст.).¹²¹

¹²¹ Међутим, нема потврда у оба вида за покрајинско значење 'припремати, готовити оброк': Сестро ... ти *ћеш* нама осален објед *обједовати* (= *ћеш припремати, несвр.*). Свашта нам у

Оброковати. 'узети, узимати оброк': Ајде да *оброкујемо* (Херц. и ЦГ, Том. М.).

Глаголи са суфиксом *-овати* одликују се најрегуларнијим испољавањем двовидности у оквиру истог лексичког значења. Наиме, и код глагола који имају развијену полисемну структуру могућност појаве обе видске вредности показује се код готово свих глагола у свим значењима.

Гласовати/гласовати. 'да(ва)ти свој глас, гласати': Ми нећемо куповати гласове ... већ нека свако *гласује* (= *да глас, свр.*) по вољи (Тип. 7, 484). Не слажем се, *не гласујем* (= *не дајем, несвр.*) за ту партију (Ковачић 1, 28). Пленум може прихватити и *гласовати* (= *дати глас, свр.*) за извјештај већине (МПД 1936, 385).¹²²

Деветковати. 'узети, узимати деветак': Али ко ће умилоствити бесног и охолог господара да дође и да *деветкује* (= *узме деветак, свр.*) (Марић С., БК 1897, 1495). Почели су *деветковати* (= *узимати деветак, несвр.*).

Десетковати. 'стрелјати, уби(ја)ти за казну, одмазду и сл. (сваког десетог војника, таоца, побуњеника)': 180 заробљени метежника треба *десетковати* (= *убити, свр.*) (СН 1844, 87). Г. Мабеф ... гледаше дуго све своје књиге једну по једну, као што би отац, принуђен да *десеткује* (= *убије, свр.*) децу своју, гледао их пре него што би једно одабрао (Рак. Мита 19, 33).

'уништити, уништавати у великом броју, (по)таманити': Без хране, а стално нападани од Арнаута, српски бегунци били су *десетковани* (= *уништени, свр.*) (Стан. Ст. 2, 233). Печенице | Заштипкује, | Кобасице | *Десеткује* (= *уништава, несвр.*) (Змај 1, 342).

'узети, узимати десети део прихода': Одоше им *десетковат*' (= *узимати, несвр.*) овце: | Од стотине по десет оваца, | Од хиљаде по стотину равну (НП Шаул. 1, 861). Дошао је спахија, те је *десетковао* (= *је узео десетак, свр.*), само се сад чека господар, да узме девети сноп, па онда да се врше (Марић С., БК 1897, 1495).

~ се: покр. 'удесетостручи(ва)ти се': Које му зрнце и на студен камен пануло и оно му *се десетковало* (= 1. *удесетостручило се, свр.*; 2. *Удесетостручавало се, несвр.*) и двадесетковало! (Делић С., ГлЗМ 1907, 264).

Дражбдовати. 'прода(ва)ти на дражби; (из)вршити дражбу (лицитацију)': При продаји није било ... система. Једном се продало за сталну циену ... други пут се добра *дражбоваху* (*имперф. = несвр.*) (Радић С. 1, 88). Све док се *дражбовано* (= *продато, свр.*) земљиште не преда купцу, може тражилац извршења ... предложити извршном суду да нареди привремену управу (Зб. зак. 28, 82).

јело мећи, али не од ове јабуке, да би се ти преварила врћи у јело је (НПр, Буковица, Ард., ЗНЖ 13, 214).

¹²² И код овог глагола се вид испољава као код глагола *гласати*. Она значења која се поклапају са глаголом *гласити* имају несвршени вид: Турска ће војска заузети Дубровник. Овако *гласоваше* (*имперф. = несвр.*) порука порте (Војн. Л. 1, 30).

Жигòвати/жйговати. 'обележити, обележавати жигом': Сутрадан је он пошао с табаком *жиговане* (= обележене, свр.) хартије (Глиш. 4, 15). Болесне кобиле треба убити, а сумњиве се *жигују* (= обележавају, несвр.) јасним знаком (Вуков. А. 1, 122).

Жр̀товати/жр̀товати. 'рлг. принети, приносити жртву': Било је одређено које се животиње *жртвују* (= приносе, несвр.) појединим боговима (Енц. Лекс., под жртве). Једноћ брахман *жртвује* (= поднесе, свр.) порода ради жртву (Марет. 5, 117).

'изложити, излагати уништењу, одрећи се, одрицати се': Ваља знати да ни један од њих није васпитан у томе духу да ваља *жртвовати* (= 1. изложити, свр.; 2. излагати уништењу, несвр.) своју породицу зарад неке више обавезе (Марк. Св. 5, 126). Чим је чуо за устанак *жртвовао је* (= одрекао се, свр.) пензију (Ђорђ. Т. 9, 93).

'несебично дати, давати, посветити, посвећивати': Исти писац [позива се] на многе добротворе народне, који су већ *жртвовали* (= су дали, свр.) на просвету огромне капитале (Кош., ПГл 1892, 136). Он је тим малим створењима *жртвовао* (= је посвећивао, несвр.) цијеле дуге ноћи (Крл. 1, 55).

~ се 'пре)трпети нешто ради неког узвишеног циља; одрећи, одрицати се живота': Потсећа на оне младе чланове Одбора Јавног Спаса у Француској Револуцији ... који ... са радошћу се *жртвују* (= одричу се, несвр.) за своју републиканску веру (Скерл. 7, 119). Он се *жртвова* (аор. = свр.) у последњој бици.

Зáветовати ијек. **зáвјетовати.** 'да(ва)ти, приложити, прилагати, посветити, посвећивати као завет': Мајко ... помоли се бесмртнима и *заветуј* (= приложи, свр.) хекатомбу, еда би Зевс окончао дело освете (Пап. 2, 191). На те се обичаје не жали трошак; они су *заветовани* (= су остављени, свр.) од старине (Нов. 12, 87). Цркви је почела да *заветује* (= оставља, несвр.) новац у старости.

'обавез(ив)ати заветом, заклетвом': Умре игуман хоповски Иринеј Радић, који је *заветовао* (= је обавезао, свр.), кад је умирао, калуђере, да не јаве у Карловце ништа, док га не сахране (Груј. Н. 5, 101).

'прославити, прослављати као заветину; узети, узимати за патрона': Пре 40 година и Смиљевац [код Ивањице] је био напустио ову заветину, али како их је исте године баш на овај дан тукао страشان лед, они је почну „*завјетовати*” (= прослављати, несвр.) понова (ГЛЕМ 1930, 93). Море људи *заветује* (= узму, свр.) св. Методија! (Кост. Т., БВ 1905, 114).

~ се 'зарећи се, зарицати се, обавез(ив)ати се на нешто, заклету се, заклинају се': Реткост је да се дефинитивно може *заветовати* (= зарећи, свр.) пре дваест-треће или дваес-четврте године (Рак. Мита 11, 19).

Злòчествовати. нераспр. '(о)бешчастити, силовати': *Нисам је злочествовао* (= нисам обешчастио, свр.) па да треба да исправљам учињено! ... Ено ти је дома, часне и недирнуте! (Живад. 4, 189). Затекли су га да је *злочествује* (= обешчашћује, несвр.).

Знáменовати. 'обележити, обележавати знамењем': Роди чедо Војсав краљица | Некрштено, а *знаменовато* (= обележено, свр.) | На глави му од круне знамење | ... А на руци од бријетке ћорде (НП Корд., 229). Почели су

да га *знаменују* (= *обележавају, несвр.*) краљевским инсигнијама.

’представити, представљати; показ(ив)ати, откри(ва)ти, наз(ив)ати’: Арханђелов златокруг *знаменује* (= *представља, несвр.*) вјеру, љубав и надање (Љуб. 1, 272). Она *ће знаменовати* (= *ће показати, свр.*) свој карактер при следећем сусрету.

цркв. ’наденути, надевати, да(ва)ти детету привремено име до крштења, (по)кропити посвећеном, благословљеном водом; (на)мазати светим миром’: А владика крсти чедо младо. | Крстише га и *знаменоваше* (*аор. = несвр.*) (НП Вук 9, 313). Крштеник паде у занос. Није више разаберао што то с њиме раде. *Знаменују* му (= *мажу, несвр.*) уши, очи, ноздрве, уста, прса и плећа (Назор 14, 160).

’заручи(ва)ти, прстеновати’: Он давно љуби је, па жели да прстеном дјеву *знаменује* (= *заручи, свр.*) (Бан 6, 118). Овим прстеном те *знаменујем* (= *заручујем, несвр.*).

~ се ’(пре)крстити се’: Дон Кузма ... *знаменова се* (*аор. = прекрсти се, свр.*) и покочи напријед (Цет. 1, 27). Почели су да *се знаменују* (= *се крсте, несвр.*) од чуда.

Зубовати. нераспр. ’обележити, обележавати ударањем какве белеге’: Три су [овце] у десно уво *зубоване* (= *обележене, свр.*) (СН 1877, 593).

Именовати. ’наз(и)вати; поменути, помињати, навести, наводити некога, нешто по имену’: Речице: без и за *именујемо* (= *називамо, несвр.*) у граматици предлогом (Поп. Ат., Даница 1863, 510). Анте Старчевић пишући ове ријечи *именовао је* (= *поменуо је, свр.*) Кватерника као четвртога уз тројицу револуционараца (Нех. 3, 124). Све су оне [песме Каћанског] испеване ... у Змајевом маниру, на кога опомињу ... и у свему осталом, што се не да *именовати* (= *исказати именом, свр.*), али по чему увек познајемо једног песника од другог (Недић Љ. 5, 103).

’прогласити, проглашавати, поставити, постављати некога, нешто (у звање, чин, службу и др.)’: Кнез *је именовао* (= *је поставио, свр.*) ... Мелентија Павловића и ... Раку Тешића за „попечитеље просвештенија народног” (Књ. о Вуку, 30). Читањем указа почели су да *именују* (= *проглашавају, несвр.*) министре.

~ се ’имати, носити име, звати се’: Я *се именујем* (= *зовем се, несвр.*) Омар (Игњ. М. 1, 87).

’навести, наводити своје име; представити се, представљати се’: Дописник „Србобранов” ... је написао пасквилу, позвао сам га да *се именује* (= *представи се, свр.*) и своје име заложи за своје ријечи (Дан. Ђ. 8, 392). Шћепан Мали ... знамениту је епоху у Црној Гори учинио *именујући се* (*гл. прил. сад. = представљајући се, несвр.*) руским царем (Њег. 4, 3).

Јабуковати. етн. ’да(ва)ти девојци јабуку у знак веридбе, (ис)просити девојку’: Сад смо је само испросили, па ћемо у другу недељу да *јабукујемо* (= *дамо дар, свр.*) (Крагујевац, Радој. Вл.). Неки сад и *не јабукују* (= *не носе дар, несвр.*) (Крагујевац, Радој. Вл.).

Казновати. заст. ’казнити’: Исте године *казновано је* (= *подвргнуто је казни, свр.*) 1499 војника ударањем жига (Слоб. 1865, 9/8).

Каменовати. ’уби(ја)ти кривца бацајући каменце на њега; засути, засипати камењем’: За тешке моралне преступе ... народ *је кривце каменовао* (= *је*

убијао, засипао, несвр.) (Ерд. 2, 221). Зет њен прогласио се атеиста ... део паланке ... кад је разумео о чему се ради, безмало да каменују (= засне, свр.) безбожника (Сек. 10, 108).

~ се: '(са)зидати себи гробницу од камена': Кад би ко просио девојку, прво га питали да ли се „каменовао” (= свр.), т.ј. да ли је озидао таку [од камена] гробницу (Ђурић О. 1, 1150). Док се каменовао (= је зидео, несвр.), неста материјала.

Лепковати. необ. 'премазивати, премазати лепком': Сад има јих ето, који се хватају нџмачке кечке, као муха лепковане (= премазане, свр.) шибице (СЈ 1849, 193).

Мендовати се. покр. 'разменити се, размењивати се': Ја јој дадо струк румене руже, | Она мене струк бела босиљка, | Те се, бабо, меновасмо (аор. = свр.) цвећем | За милошту братац и сестрица (НП Вук 2, 164). (Р–К 2).

Обликовати. 'да(ва)ти нечему облик, уобличити, уобличавати': Сишао сам у ... јаму, у којој обликују (= уобличавају, несвр.) калуп за турбину (Врег Ф., Борба 1951, 142/6). Главу бисмо обликовали (= 1. бисмо уобличили, свр.; 2. бисмо уобличавали, несвр.) под природним осветљењем, како ће се и војсци приказивати (Пек. Б. 3, 257). Десили су се још неки догађаји који су нашу причу потпуно обликовали (= су уобличили, свр.) и привели крају (Сав. М. 1, 119). Она несрећа у руднику обликовала је (= уобличила је, свр.) Цека, а у томе су суделовали и рат и мир – понижење и беда (Симић Ж. 2, 609). Опазих како Великове усне обликоваше (аор. = уобличише, свр.) речи „покретна имовина” (Симић Ж. 1, 449).

~ се 'уобличити се, уобличавати се': Сваки хаљетак имао је ону неописиву љупкост или индивидуалност коју празне хаљине ... зато што се, тако рећи, обликују (= уобличавају, несвр.) према сопственичином облику – обично имају у очима оних којима је лепота сопственице позната (Симић Ж. 4, 277). Тек онда [мисао] успије да се обликује (= се уобличи, свр.) и исказе у свој својој пуноћи (Павешић С., Језик 6, 21). Почевши од 1844.–45. г., када су се обликовали (= су се уобличавали, несвр.) Марксови погледи на свијет, он је био материјалист (Нешић-Пијаде Л., П–Ч 1, XIII).

Образовати. '(са)чинити, сачињавати собом': Ова посљедња серија слојева изазива стална врела на површини, која доцније образују (= чине, несвр.) поток (Дед. Ј. 3, 333). Север образују (= сачињавају, несвр.) питоми брежуљци, увек обасјани сунцем (Уск. 2, 142). Кад стиже на праг [бискуп], свештеници образоваше (аор. = сачинише, свр.) поворку (Јов. Милош 1, 115). Филипе, хемичар си, шта образује (= сачињава, несвр.) воду? (Пек. Б. 3, 392). Зар не пишу о томе како су партизани образовали (= су сачинили, свр.) владу?! (Симић Д. 1, 144).

'пружити, пружати некоме образовање, обучити, обучавати школујући': Наставници средњих и виших школа васпитавају и образују (= обучавају, несвр.) ученике у оном узрасту, у којем они могу разумети опште, народне и државне послове (Бакић 2, 128). Са једне стране он је дидактичар ... који хоће духовно да образује (= подучи, свр.) и душевно да облагороди своје читаоце (Скерл. 9, 94). Нека она продужи образовати га својим примерима и поверењем које дете има спроћу ње (Мил. М. Ћ. 13, 128).

заст. '(на)сликати': Дуго су се препирали образописци, у каквоме виду треба *образовати* (= *представљати/представити, не/свр.*) анђеле ... погледај Илму, имаш идеал најблагороднијег божјег створења, цртај анђела рајског (Ат. Б. 3, 76).

~ се 'наста(ја)ти, створити се, стварати се': Под брадом му *се образовао* (= *се створио, свр.*) масни набор подвољка (Кош Е. 3, 102). Наша је општина досад била без својих правила ... али сад је дошло време да *се образујемо* (= *се створимо, свр.*) по Закону, и зато нам је Савез послао 130 параграфа да гласамо (Конф. 1, 14).

'стећи, стицати образовање, обучити се, обучавати се': Како није био срећан да *се* у свом раду тако *образује* (= *се обучи, свр.*), да буде потпуно самосталан, болело га је (Вулов., Јакш. Ћ. 1, 48, у предговору). Оснује сјемениште, неки као интернат за хрватску дјецу, која ће *се образовати* (= *се обучавати, несвр.*) за свећенике глагољаше (Водник Б. 1, 50).

Обрисовати. заст. 'представити, представљати у обрисима': Дозову еданњ данњ Арїстїда на ручакъ, кои имъ *обрисуе* (= *представи, свр.*) на Паргаменту домъ, и све, што треба, како да се устрои (Вид. М. 3, 321).

Опетовати. 'поновити, понављати': „Непије мој Јово ракије! – Неједе мој Јово цицваре!“ *опетовао је* (= *понављао је, несвр.*) Јово шибајућ коње (Стој. М. 1, 138). Многи рекоше и *опетоваше* (аор. = *поновише, свр.*) то (Рув. И., БК 1897, 1397). Након годину дана *опетовао је* (= *поновио је, свр.*) ту своју лудорију (МПД 1912, 413).

~ се 'поновити се, понављати се': Оне се прошеташе три четири пута двораном и сваки пут *се опетова* (аор. = *се понови, свр.*) исти приказ, док се Црнчић не наљути (Трес. 2, 28). Ово *се опетује* (= *се понавља, несвр.*) без краја. Ћатиб чита имена, сужњи се изводе и окивају (Магл. 1, 92).

Очитовати. 'показ(ив)ати, испољити, испољавати': Аустрија нам *је* у свакој прилици *очитовала* (= *је показивала, несвр.*) своје зло расположење (Јов. С., РМС). Кад је угледала стан, одмах *је очитовала* (= *је показала, свр.*) своје нерасположење.

'изјавити, изјављивати, призна(ва)ти': Како да вам љубав бескрајну *очитујем* (= *изјавим, свр.*)? (Леск., РМС).

~ се 'показ(ив)ати се, испољити се, испољавати се': [Његове] војничке способности ... *се* ... нису могле у пуној мјери *очитовати* (= *показати се, свр.*) (Цар Ем., РМС). Његова мудрост *очитовала се* (= *испољавала се, несвр.*) у његовом стрпљењу.

'исказати се, исказивати се, изјаснити се, изјашњавати се': Данас кад *се очитова* (аор. = *изјасни, свр.*) цар руски, нека иде на Цетиње (Љуб., РМС). Ви *се* каните *очитовати* (= *изјаснити се, свр.*), запросити је? (Том. Е., РМС).

Повиновати се. цсл. 'покорити се, покоравати се': Сваки члан мора *се строго повиновати* (= 1. *покорити се, свр.*; 2. *покоравати се, несвр.*) свим решењима скупа и управе (Лапч. Д. 8, РМС).

Поштовати/пђитовати. 'осетити, осећати и показ(ив)ати поштовање према коме, чему': Он кума *не поштује* (= *не цени, несвр.*) (Весел., РМС). *Није је поштвала* (= *није показала поштовање, свр.*) ни на тренутак.

’(по)частити’: Пуница их лијепо причекала, *поштовали* (= *(по)частили*, *(не)свр.*), дјевојке им дали (НП Андрић Н., РМС).

~ се: ’показ(и)вати поштовање према себи; међусобно’: Ко хоће да га други људи поштују, ваља најприје сам да *се поштује* (= *показује поштовање*, *несвр.*) (НПосл Вук, РМС).

Прóроковати. ’објавити, објављивати пророчанство, предвидети, предвиђати’: [Пророк Исаија] *је пророковао* (= *је објавио*, *свр.*) да ће се два змаја сукобити на Овчем пољу (Нуш., РМС). Држићу [се] испунило што *је* о себи *пророковао* (= *је предвидео*, *свр.*) (Комбол М., РМС). Старији почеће да *пророкују* (= *предвиђају*, *несвр.*) да ће и ова година подбацити (Лоп. Н. 2, РМС).

Пр̄стеновати. ’да(ва)ти прстен у знак веридбе’: Родитељи му именовали и *прстеновали* (= *дали прстен*, *свр.*) цуру, и тако он дошао до жене (Торд. Н. 1, РМС). Спремаше се Јуре да прије одласка *прстенује* (= *да прстен*, *свр.*) Јелку (Ћип., РМС). Дошли су да гледају како *прстенује* (= *даје прстен*, *несвр.*) младу.

~ се ’постати, бити вереник, вереница; обављати, обавити чин прстеновања’: Наскоро чујем да *се* Милева за другог *прстеновала* (= *верила се*, *свр.*) (Јакш. Ђ., РМС). Док *се* млади *прстенују* (= *обављају прстеновање*, *несвр.*), сви мора да стоје.

Сáветовати *ијек. сáвјетовати.* ’да(ва)ти савет’: Решила се да се тога савета држи и да њиме своју децу *саветује* (= *несвр.*) (Весел., РМС). *Саветовала је* (= *дала је савет*, *свр.*) да се то избегне.

~ се заједнички размотрити, претресати нешто’: Походе се узајамно чешће и разговарају *се* и *саветују* (= *разматрају*, *несвр.*) шта ће и како ће урадити, да све то испадне боље (Срем., РМС). Франкопан ... *се* неколико дана *савјетује* (= *договара се*, *несвр.*) с вијећницима (Нех., РМС). Кад *се* буде *саветовао* (= *се дуде посаветовао*, *буде размотрио*, *свр.*) са Марком око тог извештаја, знаће како да га поправи.

Ўзроковати. ’изаз(и)вати што, (про)узроковати’: [Гледа] расуло које *је* *узроковао* (= *је изазвао*, *свр.*) (Крешић С., РМС). Тајно зло, што сам га *узрокујем* (= *изазивам*, *несвр.*), на мучан терет стављам другима (Богд. Мил., РМС).

Ўчествовати. ’узети, узимати учешћа’: Жели да и ми [у излету] *учествујемо* (= *узмемо учешће*, *свр.*) (Цар Ем., РМС). *Учествовао [је]* (= *узимао је учешће*, *несвр.*) у свим већим биткама свог одреда (Дед. В., РМС).

Чèститовати. ’честитати’: Свак ми Лалу чедо *честитује* (= *поздравља*, *несвр.*), свак доходи њему на честито (НП Вук, РМС).

Код неколико глагола са суфиксом *-овати* потребно је дати још неколико коментара у вези са видом.

Дарòвати/д̄аровати. Овај глагол је код Вука у *Рјечнику* обележен као перфективни, као и у РМС. РСАНУ и РСЈ предност дају свршеном виду квалификацијом: *свр.* (ређе *несвр.*), док се у ОРСЈ наводи само квалификатор

несвр. На несумњиву двоаспектност се указује и у раду Ирине Грицкат (1957–1958: 93).

Дарова (аор. = *поклони*, свр.) му луну кâ јабуку (Њег. 7, 92). *Дарујте* ме (= *дајте милостињу*, свр.), браћо моја! (НП Вук, РСМ). *Дарова* (аор. = *поклони*, свр.) сваком брати убрус и чарапе (Ранк. С., РСМ). Свака несвјеста ... има *даровати* (= *поклонити*, свр.) свакому ... понеколико јаја шарених и боцу ракије (Врч. 5, 39). *Даровао* (= *поклонио*, свр.) ми албум и неколико серија ... марака (Јелић В. 2, 15). ~ се: Кад су се младенци *даровали*, архимандрит отвори једно орманче (Јакш. Ђ., РСМ).

Грађа показује да овај глагол у значењу 'да(ва)ти дар, поклон' односно у рефлексивној форми 'разменити, размењивати дарове' потенцијално може бити двовидски. У примерима из речника глагол је употребљен у свршеном виду. Међутим, конструкције са фазним глаголима потврђују имперфективност: Почела је *даровати* сватове; Одавно су почели да *се дарују* за рођендане.

Духовати. Код овог застарелог глагола двоаспектност се огледа у првом значењу, док се у другом, индивидуалне употребе, вид своди на несвршени.

заст. '(по)молити се за опроштај нечијих грехова': И да гријех игуману каже, | Не би ли му гријех *духовао* (= *не би ли се помолио*, свр.), | Не би ли га почем причестио (НП Вук 15, 114). Зар нам не можеш *духовати* (= *молити се за грех*, несвр.) греху? Кажи какву хоћеш епитимију, примићемо је и испаштаћемо (Ил. Д. 3, 240).

'живети духовним животом': Такав је апсурд човјек, који би живио само за друге, који би туђим устима јео ... туђом мишљу мислио и туђом душом *духовао* (= *несвр.*) (Матош 2, 141).

Ликовати. Застарели глагол *ликовати* не показује двоаспектност истог лексичког значења, код њега се уочава диференцијација вида у зависности од значења. У значењима 'личити', 'приличити', 'уобличавати' несвршеног је вида, а у значењу 'препознати, распознати' свршеног.

Једно другом како *ће ликоват* (= *ће пристајати*, несвр.): | Красном момку красно одијело (Бот. 1, 75). Свуд и увијек напредно ради: *ликује* (= *уобличава*, несвр.), краси, | Мекша и глади (Прер. П. 2, 176). Угледао чојка на огранку, | лишца блиједа, а у бради сиједа, | без округа свећенског украса | светитеља *не ликова* (аор. = *не препозна*, свр.) Васа (Мартић Г., РЈА).

Напредовати. Овај глагол РСМ одређује као двовидски, док је код Вука, у РСЈ и ОРСЈ имперфективан. РСАНУ указује на то да се свршени вид не јавља равноправно са несвршеним квалификацијом: несвр. (ретко свр.). Грађа показује следеће:

Када овај глагол означава кретање, јавља се несвршени вид.

Слуша бане, ал' неће да чује, | Без обзира двору *напредује* (= *креће се, несвр.*), | Ето ти га на бијелу кулу (НП Вук 6, 174). Носио сам свој пртљаг у речи света који је споро *напредовао* (= *кретао се, несвр.*) ка излазу (Андрић, РМС). Јапанске трупе *напредују* (= *надиру, несвр.*) ... према Пекингу (Обзор 1932, РМС). Против пјешака, који *напредује* (= *се креће, несвр.*) бори се противнички краљ приближавањем (Вуков. В. 1, 47). Ако е гроздје добро зрело, сладко, пуно захара, и скоро са свимъ суво, онда е сокъ, изъ нѣга исцедьенъ густъ, и као медъ леписе, врло тежко *напредуе* (= *цури, тече, несвр.*): зато треба премного маста у еданъ сосудъ сышати, да се овај густъ сокъ са свимъ раствори (Бол. 2, 158).

У значењу појаве напретка, постизања успеха, тежње ка неком циљу, развоју, такође доминира несвршени вид, за шта ћемо навести неколико примера.

Пођох да учим принца пливању. Лијепо смо се проводили и мој кнежевски питомац *напредоваше* (*имперф. = несвр.*) и у тој вјештини (Мат. 11, 268–269). Огледао сам се и у математици ... али *сам* веома лагано *напредовао* (= *сам постигао напредак, несвр.*) (Недић М. 1, 76). Индивидуалистичка је школа погрешила што је друштвени развитак изједначила с друштвеним напретком. Свака се група развија, али *не напредује* (= *не постиже успех, несвр.*) свака (Јов. С. 5, 70). Бранко буде примљен у хусаре, почне *напредовати* (= *добити виши положај, несвр.*) али ... остави војску и врати се у Пешту (Скерл. 2, 151). Тако у сили и цвету *напредовало е* (= *развијало се, несвр.*) царство арапско пуны двеста и више година (Ил. Ј. 1, 34). У земљи утврди мир и Србија се снажно развијаше и *напредоваше* (*имперф. = несвр.*) (Вукић. М. 5, 133). Преговори су слабо *напредовали* (= *се развијали, несвр.*), али Шимон је био задовољан (Самок. 1, 15). Оба су села родна, те море у њима и кукуруз *напредовати* (= *расти, несвр.*) (Грђ. 5, 14).

За свршени вид из обиља грађе у РСАНУ у претходнопоменутиим значењима издвојена су само два примера у којима је глагол у несвршеном виду:

Хук ће бити први који је нешто *напредовао* (= *1. је постигао напредак, свр.; 2. је постигао напредак, несвр.*) тражећи законе тих чудних боја (Ђорђ. Вл. 6, 91). Од конца прошлога стољећа до данас *напредова* (*аор. = показа напредак, свр.*) знаност језикословна ... красно (Јаг., РМС).

Специфичност представља употреба овог глагола којом се обликом императива даје сагласност за нечији улазак или наставак приче. Тада се вид може двојако интерпретирати: *1. уђи, настави = свр. и 2. улази, настављај = несвр.*

Смије се у? – упита овај са дворишта, куцнувши бијелијем нашаранијем штапом о кућна врата. – *Напредуј, брате, напредуј*, – озва се опет Радивој (Милијевић С., БК 1896, 807). Илија (радосно устаје): Гле, Маца! ... Добар дан! ... Оклен то на'еданпут! ... 'Ајде! ... *Напредуј!* (Пец. 3, 5). Укресаше и сви добри људи запалише, а рекоше Николи: *Напредуј!* Никола. [*настави*] Ко је слуга није господар (Врч. 2, 31). Прекида пјесну, а сви га једногласице замолише: не прекидај Јоваше данашњег ти Божића! него *напредуј* (И. 3, 49).

Дакле, грађа показује оправданост квалификације у РСАНУ и РСЈ код овог глагола.

Одликовати. Овај се глагол код Вука у *Рјечнику* обележава као имперфективни, а у РСАНУ, РМС, РСЈ и ОРСЈ као двовидски. Међутим, прегледом грађе може се установити да он нема у свим значењима двовидски потенцијал.

У следећим значењима глагол *одликовати* (*се*) може имати свршени и несвршени вид:

’да(ва)ти, доделити, додељивати одликовање, достојанство, признања, награде и сл.; наградити, награђивати’: То је наш одговор ... Слободану Јовановићу, који је баш данас *одликовао* (= је дао одликовање, *свр.*) четничке команданте ... Карађорђевог звездом (Дед. В. 2, 86). Цар Алексеје III ... *одликовао је* (= доделио је *дотојанство*, *свр.*) свога зета ... достојанством севастократора (Радон. Ј. 7, 83). Најбоље ђаке *одликују* (= додељују, *несвр.*) дипломама на Виновдан. Бог особито *одликује* (= награђује, *несвр.*) милостима онога кога он хоће (Љубибр. 1, 13). Једном научнику летописац је неупоредиво вреднији од песника, па га зато овом похвалом и *одликује* (= награђује, *несвр.*)! (Сур. 3, 83).

’указ(ив)ати (посебно поштовање, почаст некоме), удостојити, удостојавати’: Господо, ви *сте* ме *одликовали* (= *сте* *удостојили*, *свр.*) ретком почашћу (Доман. 6, 45). Ви [ме] ... и сами *одликовасте* (*аор.* = *свр.*) *одликовасте* истом понудом (Јаг. 2, 210). *Одликује* их (= *удостојава* их, *несвр.*) својим присуством.

’издвојити, издвајати, изузети, изузимати од осталих, других по некој особини, карактеристичном својству’: Како Турци ударе, одмах мене [Хајдук Вељка] стану мало *одликовати* (= *издвајати*, *несвр.*) од ових кокошара (Вук 9, 228). Фрајла Тина не мисли испунити жељу кицош-Јовину, т. ј. не мисли га *одликовати* (= *издвојити*, *свр.*) од других својих обожаватеља (Змај 15, 145). Највише га *одликоваше* (*имперф.* = *издвајаше*, *несвр.*) од друге дјече његова тврда воља (Мат. 4, 13).

~ се ’издвојити се, издвајати се по некој особини, својству од других; истаћи се, истицати се’: Већий е степень [луксуза], кадъ *се* кои материјалнимъ украшаванѣмъ самогъ себе и свои одъ други саграђана *одликовати* (= *издвојити се*, *свр.*) жели (Цук. 2, 182). Та правила [У „Напутку“ *се*] у опће *нијесу одликовала* (= *се* *нису издвајала*, *несвр.*) много од обичних правила (Богиш. 3, XLVIII). I оштъ као ученикъ ... *одликоваше се* (*имперф.* = *истицаше се*, *несвр.*) лепымъ даровима ума (Поп. Гавр. 4, 105). Особито *се одликовао* (= *се* *истакао*, *свр.*) [Петар Молер] 1813. г. бранећи Лозницу (Мишков., Ратн. 9, 13).

Само несвршени вид уочава се у следећим значењима овог глагола:

’заст. веома поштовати, изузетно ценити’: То је човјек! Та мора га сваки љубити и *одликовати* (= *ценити*, *несвр.*)! (Суб. Ј., Даница 1860, 247). Цар Штротсмајера и Мажуранића ... јако *одликује* (= *цени*, *несвр.*) (Јаг. 2, 192).

’бити карактеристичан, својствен (за некога, за нешто), карактерисати (некога, нешто): Змај није располагао ... јачином и дубином осећања које обично *одликује* (= *красе, несвр.*) велике песнике (Поп. Б. 1, 174). Јула Брајнера *одликује* (= *краси, несвр.*) изванредна радна способност (Пол. 1959, 16392/11). *Није* га *одликовао* (= *није красио, несвр.*) разбор, знао је само за љубав (Селим. 6, 14).

~ се ’имати карактеристичну особину, посебно, нарочито својство, карактерисати се’: Коњи арапске расе ... *се одликују* (= *имају лепоту, несвр.*) лепотом ... хитрином и издржљивошћу (Спасић Д. 3, 51). Египатска *се* архитектура *одликовала* (= *је имала, несвр.*) свечаном величином (Пауш. Т. 1, 53). Одакле та самоувереност? Ти *се* баш и *ниси одликовао* (= *несвр.*) њоме (Пек. Б. 7, 401).

Дакле, двоаспектност карактерише она значења глагола *одликовати* (*се*) која исказују додељивање одређених одликовања, почаст и сл., затим издвајање, истицање одређеном одликом. Међутим, када значења имају квалификативну вредност, када указују на то да се неко карактерише неком особином, глагол је у несвршеном виду.

4.1.2.5. Глаголи са суфиксом -осати

У грађи је забележен и мањи број двовидских глагола са основама домаћег порекла и са страним суфиксом *-осати* (вероватно грчког порекла)¹²³ (Клајн 2003: 332). На именичке основе овај суфикс је додат код следећих глагола: *бѣдосати*, *биљосати се*, *вѣросати*, *гљавосати*, *глеђосати* (са варијантом *-есети*), *гњидосати*, *дѣнчосати*, *жабѣсати* (*се*), *жигосати*, *огњосати* (*се*), *шѣкосати*, а на придевске основе код глагола *бѣлосати* и *гљувосати*. Осим глагола *глеђосати* и *жигосати*, сви остали глаголи су покрајински маркирани. Двовидност се испољава код свих у истом лексичком значењу.

Бѣдосати. покр. ’(на)бедити, (о)кривити’: *Бедосали* (= 1. *окривили, свр.*; *кривили, несвр.*) сиромаша ни крива ни дужна (Врање, Влај. 1). ’(у)радити нешто од беде’: *Нешто су бедосали* (= 1. *су урадили, свр.*; 2. *су радили, несвр.*), ама шта? Не знам (КМ, Ел. Г. 3).

Бѣлосати. покр. ’(о)белити, (о)кречити’: Чатмара је ... олепљена блатом и скоро увек *белосана* (= *окречена, свр.*) и са спољашне и с унутрашње стране (Лепеница, Радив. Т. 1, 135).

Биљосати се. покр. ’снабде(ва)ти се лековитим биљем’: Кад жене и девојке иду на биљани петак у шуму и беру биље, каже се, да *се биљошу* (= *несвр.*)

¹²³ „На један чудан начин догодило се, да је на западу створена према суфиксу *-сати* и варијанта *-осати*, која заправо одговара грчком аористу деноминала *-όνω*” (Скок 1955–1956: 38).

(Ресава, Мел. 1). 'опи(ја)ти се мирисом неке биљке': Иде као *биљосан* (= *омамљен, свр.*) (Ресава, Мел. 1).

Ва̀росати. покр. '(о)кречити; (на)белити': Погодио сам да ми кућу преправе и *варошу* (= *окрече, свр.*) (Сврљиг, Васиљ.). Прва је брига била Кастратовићу, да очисти и *вароше* (= *свр.*) (окречи) учионицу (Веселиновић М., Браство 11, 264). Не искача на сокак док *не вароше* (= *набели, свр.*) лице (Призрен, Чем.).

Гла̀восати. покр. '(о)резати лозу': Кад лоза почне да развија бубушку (окца), или и пре, зађе се по лојзу те се сад *главоше* (= *(не)свр.*) т. ј. лоза што из јамића вири ореже (Богосављевић А., Теж. 1875, 137).

Глѐђосати (глѐђесати). 'превући, превлачити, обложити, облагати глеђом': За овим [после сушења на сунцу] се пеку [земљани судови] у пећи, па се *глеђошу* (= 1. *облажу, несвр.*; 2. *обложе, свр.*) (Миј. С. 7, 63).

Глу̀восати. покр. 'поста(ја)ти глув, (о)глувети' (Врање, Влај. 1).

Гњидосати. покр. 'доби(ва)ти гњиде' (Врање, Влај. 1).

Дан̀чосати. покр. '(на)правити данце': Дувар [на казану и бакрачу] се прво *данчоше* (= *свр.*), т. ј. удари му се данце (Миј. С. 7, 97).

Жаб̀досати (се). вет. нар. 'оболе(ва)ти од антракса, прострела' (Вуков. А. 2; СА 1874, 136).

Жѝгосати. 'обележити, обележавати жигом': Сваки колски лист мора се *жигосати* (= *обележити, свр.*) станичним жигом оне станице, која је прво товарила (Пост. 1, 20). Није дозвољено дрво кретати из шуме, док се претходно не *жигоше* (= *обележи, свр.*) шумским жигом (Зб. зак. 20, 35–36). Дали су ми место у једној групи дечака и девојака, који су жигом творнице *жигосали* (= *су обележавали, несвр.*) нарочиту врсту двопека (Пуп. 1, 76). Но туђинац граби му је [ћерку] силом | И бездушно *жигоше* (= *обележава, несвр.*) срамотом (Бан 3, 247).

'осудити, осуђивати; оптужити, оптуживати': [Змај] је изобличавао и *жигосао* (= *је осуђивао, несвр.*) све што је кочило народни напредак (Скерл. 9, 178). Пролетерске партије Балкана ... *ће* отворено *жигосати* (= *ће осудити, свр.*) сва насиља власти против потлачених народа (Арх. КПЈ 3, 76). 'обележити, обележавати (у негативном смислу)': И са оном безстидношћу, која *жигоше* (= *обележава, несвр.*) све издајнике ... тај човек усуђује се да каже (Слоб. 1864, 13/2). Такав поступак Родофиникинов не може се никако друкчије *жигосати* (= *обележити, свр.*) него издајством (Бат. 1, 571).

Ша̀косати. 'тући, ударати, ударити, ћушнути'. ~ се (по)тући се.

4.1.2.6. Глаголи са осталим суфиксима

У грађи је забележен и мањи број глагола са другим суфиксалним уобличењима.

Суфикс *-арати* забележен је код глагола *пушкарати*. Овај глагол не показује двоаспектност у свим својим значењима. У значењу 'испрекидано пуцати

из пушака' односно у рефлексивној форми 'испрекидано пуцати једни на друге', глагол је несвршеног вида, јер његово значење подразумева периодично нарушавање неког континуитета, односно дељивост неке ситуације. То потврђују примери:

Туда су се вукли [шуцкори] ... *пушкарајући* без потребе (Андрић, РМС). ~ се: Цео дан *смо се пушкарали* с Немцима преко реке (Поп. Ј., РМС).

Перфективност се показује у значењу 'убити из пушке, устрелити, стрељати'. Двоаспектност се ту може претпоставити исто као код глагола *бити*, *гађати*, *пуцати* итд.

Сваки емигрант који би се макнуо одавле *био би* немилосрдно *пушкаран* (= *устрељен*, *свр.*) (Матош, РМС). Рекох им да ћу их све, због издајства, *пушкарати* (= *убити*, *свр.*) (Петр. В., РМС).

Суфикс *-асати* забележен је у покрајинском глаголу *годињасати* 'годиновати'.

Суфикс *-евати* (ијек. *-ијевати*), који се додаје на основе свршених глагола ради промене вида (Клајн 2003: 367), забележен је у глаголима *захтѐвати* и *лѐвати*, насталим према перфективним глаголима *захтети* и *лити*. Ови глаголи су иначе имперфективни, али први глагол у одређеном значењу може развити двоаспектност, а код другог је забележена перфективност једног значења.

Захтѐвати ијек. *захтијѐвати*. Иако речници овај глагол одређују само као несвршен, Ирена Грицкат (1957–1958: 73) указује на то да се он у истом лексичком значењу може остваривати у оба вида (Тако правда *захтева* (= *тражи*, *несвр.*) : Он је ушао и одмах *захтевао* (= *је затражио*, *свр.*) пиће). Увидом у РСАНУ¹²⁴ наилази се на потврде које показују перфективност, на шта би убудуће требало указивати у речницима. Навешћемо такве примере.

Ја сам у том чланку строго кудио ... а у исто време *захтевао сам* (= 1. *тражио сам*, *несвр.*; 2. *затражио сам*, *свр.*) да она [влада] јасно ... определи свој програм (Марк. Св. 7, 77). Командир је верно изложио и у јединици *захтевао* (= 1. *тражио*, *несвр.*; 2. *затражио*, *свр.*) казну (Дуд. 1, 10). Ако нам *се захтијева* (= 1. *се тражи*, *несвр.*; 2. *се затражи*, *свр.*) јести, сједнемо обједовати (Стојков 1, 21). Постојбина сме сваку жртву *зактевати* (= 1. *тражити*, *несвр.*; 2. *затражити*, *свр.*) (Рув. К. 2, 118).

¹²⁴ РМС не садржи примере јер се у њену глагол дефинише као „несвр. и уч. од захтети“, док га Ирена Грицкат сматра немотивисаним.

Лѣвати ијек. *лијѣвати*. Овај глагол у покрајинском значењу, које припада лексичком слоју тајне занатске лексике, има свршени вид 'узети, ухватити, прихватити'.

Лончари из ових крајева [Лужнице и Нишаве] имају свој засебни, тако рећи еснафски језик, који употребљавају само у свом занату за споразумевање ... Тако: ... *левај* – узми (Ник. В. 2, 435). Ево неколико израза [из мутавцијског говора]: „*левај* тутањ те помагли” (узми метлу те почисти) (Миј. С. 7, 91).

Такође и у несвршеном глаголу *громињати*, са суфиксом *-ињати*, издваја се једно покрајинско значење у коме глагол има перфективни вид – 'изнемоћи, клонути': *Громињао сам*, не могу никуђ (ЦГ, Јовић. 1).

Суфикс *-ивати* забележен је само у глаголу *даривати*, који у РСАНУ, РМС, РСЈ и ОРСЈ носи оба видска квалификатора. Грађа је следећа:

'обдари(ва)ти (некога неким даром, поклоном)': Разговараше ... о берићету којим их та година *дарива* (= *обдарује*, *несвр.*) (Весел. 16, 130). Сви ми ... *дарујемо* (= *обдарујемо*, *несвр.*) сиромаше (Батуш. 3, 86). Њом је [стоком] Аћим *даривао* (= је *обдаривао*, *свр.*) своје сроднике и пријатеље (Чол. 3, 68). Тер их турскием *даривао* (= *обдарио*, *свр.*) даром (Маж. И. 1, 6). Остали радници *даривају* ме (= *обдаре*, *свр.*) осмијесима (Јелић В. 2, 41). Јесен *даривала* (*обдарила*, *свр.*) ... воћем сваки врт (Крешић С. 3, 32). А дошао сужањ у авлију | Молити се за Бога једнога, | Не би ли му штогођ *даривала* (= *поклонила*, *свр.*) (НП Вук 3, 416). Ђегођ Туре бјеше доходило, | Сваки њему овцу *дариваше* (*имперф.* = *поклањаше*, *несвр.*) (НП Вук 4, 96).

'међусобно измењ(ив)ати дарове': Одавно се јесмо побратили, | Ал' се јоште нисмо *даривали* (= *измењали дарове*, *свр.*) (НП Вук 3, 372). Гледају их док се *даривају* (= *размењују дарове*, *несвр.*).

Суфикс *-кати* јавља се само код једног двовидског глагола, насталог од компаратива прилога или придева *мањкати/мањкати* (и код његове покрајинске варијанте *мајкати*). Грађа показује да је у значењима 'недоста(ја)ти, изоста(ја)ти, одсуствовати' чешћи несвршени вид, с обзиром на чињеницу да се њима исказује егзистенција.

'недоста(ја)ти': И с трговцима било невоље: роба истекла, а новца *мањкало* (= *не(до)стало*, *свр.*) (Леск., РМС). Трговцима и предузимачима *не мањка* (= *не недостаје*, *несвр.*) опет (Радул. Ј. 3, 57). 'изоста(ја)ти': Онамо су ... сви наши ... а *неће мањкат* (= *изостати*, *свр.*) ни Никола Потериус (Срђ 1904, 25). Гдје је таква шта, тамо он никада *не мањка* (= *не изостаје*) (Коз. И. 1, 66). 'покр. пропустити, пропуштати': Милостиво [ће] примат, слушат и помњиво разбират свачије разлоге и ... *неће мањкат* (= *пропустити*, *свр.*) учинити праведни суд свакому у своје вријеме (Петр. П. Њ. 1, 251). 'покр. крепа(ва)ти, угинути, цркнути, црквати (о животињи, у експресивнијем говору и о човеку)': Хату удари крв на уста и на нос, ја га у логор доведем, пак *мањка* (= *угине*, *свр.*) (Нен. М. 2, 176). Спокојно сам чекао да од глади *мањкам* (= *умрем*, *свр.*) (Ат. Б. 3, 61). Стока је *мањкала* (= је *црквала*,

несвр.) ... јер и за њу није било хране (Ранч. 1, 15). '(о)слабити, (ис)копнети': Бранко ... паде у трку коњу преко главе и опасно се повреди. Почео је мањкати (= слабити) (Игњ. Ј. 9, 99). Баш је мањкала (= је ослабила, свр.). 'неста(ја)ти, (у)гасити се': Међу њима [Арбанасима] има фамилија у коју је мањкала (= угасила се, свр.) мушка линија пријед но се осветила. Онадар га свети и бије за њега пријатељ или побратим (Миљ. 4, 139).

4.1.2.7. Глаголи са префиксима

Ирена Грицкат (1957–1958: 97) истиче да двовидност у префиксалним твореницама није уобичајена, јер префикси уносе перфективност. Међутим, у корпусу направљеном на основу речникā, забележен је приличан број глагола који у свом речничком чланку у заглављу садржи оба видска квалификатора или су различите семантичке реализације обележене различитим квалификаторима. Двоаспектношћу истих лексичких значења или варијацијом вида у зависности од значења одликују се следећи глаголи са префиксима (или настали префиксално-суфиксалном творбом: *безоружати, догодити, доскаќати, достајати, достојати (се), дотурати, доћи/доћи, задувати, задухати, задушати, закрќати, заламати, запомагати, засводити, затуцати, заударати, збацати, изаплитати, избирати, изгубити¹, издизати, изматати, измењати/измијењати, измењати, измилати, измоћи/измоћи, износити, искладати, испоплетати, испошиљати, испремотавати, испреплитати (се), испрепречићвати, испреткивати, спрецртавати, испромењивати ијек. испромјењивати, испропињати се, надозидати, надоспевати/надоспијевати, надсводити, наизваљати се, наисповедати се ијек. наисповиједати се, наоблачити, наповедати ијек. наповиједати, напомештати ијек. напомјештати, насмагати, настојати, настојити, нашиљати, наштапати, обживчити се, обиколити, огласти (се), одвивати, одрипати, окружати, оплаќати, охтети ијек. охтјети, познати, полегати, понестајати, попримати, потежити/потјезити, походити, прежваќати, прежвћати, проузроковати, проходити, садржати, сплаќати, спредити, спузати (се), упливати, успадати (се), усписати, успитати, успропињати се. Овде ћемо обрадити и глагол *којасити*, који се може различито тумачити, али вероватно представља реликт префикса *ко-*.*

Према квалификацији и речничким дефиницијама двоаспектност одређеног значења или читаве полисемне структуре одликује следеће глаголе.

Безоружјати. 'одузети, одузимати неком оружје': Није лако *безоружат* ' (= 1. *одузети, свр.*; 2. *одузимати, несвр.*) рају, | ... Без велике наше погибије (НП Вук 9, 88).

Достајати, достојати (се). Код ових глагола двоаспектност се огледа у значењу 'бити достојан, удостојити се, допасти нечега'. Међутим, преовладава свршени вид, као у примерима (најчешће у споју са именицом *рај*):

Ниси раја *достајала* (= *удостојила се, свр.*) | Већ си пакла заслужила (Вук, Рј.). *Достојте се* (= *удостојите се, свр.*) љеба царевога (Новић 2, 121).

У значењу 'одговарати, приличити' употребљава се несвршени вид.

Дјевојци се (или жени) у олтар ући *не достоји* (= *не приличи, несвр.*) (Вук, Рј.). *Недостоји* (= *не приличи, несвр.*) се хришћанину да ти ноге љуби (Рув. И. 1, 79).

У значењу '(благо)изволети' глагол *достојати* је свршеног вида:

Царско Величанство *достојало се* (= *свр.*) послати му 4 свјашченика (Зел. 3, 117).

Доћу/доћи. Овај, у основи, глагол кретања, иако се то у заглављима речничких чланака не показује, варира свој видски потенцијал у оквиру полисемне структуре, тј. чува трагове двовидности. РМС га обележава и дефинише као глагол свршеног вида, а таква квалификација стоји и у ОРСЈ. Међутим, РСАНУ и РСЈ, који у заглављу речничког чланка наводе квалификатор *свр.*, пред неколико семантичких реализација додају квалификацију: и *несвр.*, а само у једном случају вид је *несвршен*.

Могућношћу исказивања и свршеног и несвршеног вида одликују се следећа значења глагола *доћи*.

'пасти, падати у одређено време, имати своје место у временском току': Иза гладне године *дође* (= *наиђе, свр.*) и сита (НПосл Вук). Ове године Први мај *дође* (= *пада, несвр.*) у суботу (Ред.). Јовањдан *дође* (= *пада, несвр.*) ове године у недељу (РСЈ).

'досећи, досезати, до неке тачке, границе (о правцу простирања, дужини нечега итд.)': Натакне [се торба] на лумбрелу тако да *дође* (= *досегне, свр.*) до страга рамена (Пољница, Иван. Ф., ЗНЖ 8, 332). Капут мора *доћи* (= 1. *досегнути, свр.*; 2. *досезати, несвр.*) барем до колена (Ред.).

'наћи се, налазити се негде, заузети своје место (у склопу, низу, размештају нечега), спадати': У ливади био је један бунар, и он је сад *дошао* (= 1. *се нашао, свр.*; 2. *се налазио, несвр.*) у сами плот, на средину, па се тим бунаром обојица служили (Весел. 12, 267). На мом апарату дугме за појачавање звука *дође* (= *налази се, несвр.*) сасвим десно (Ред.).

'отпасти, отпадати; припасти, следовати (о појединачним деловима, члановима који спадају у неку целину или јој одговарају)': Код њих на тридесет ђака *дође* (= 1. *отпада, долази, несвр.*; 2. *отпадне, свр.*) само један

одликаш (Ред.). На двадесет болесника *дође* (= 1. *следује, долази, несвр.*; 2. *припадне, свр.*) један лекар (Ред.).

'(у)чинити се, оставити, остављати утисак': И она према слабој свјетлости кроз густо грање *дошла* (= 1. *чини се, несвр.*; 2. *учинила се, свр.*) као неко загонетно, једва наслућивано, чудно биће (Будисављевић М., БК 1904, 136). Опазим једног старца, који ми *дође* (= 1. *се учини, свр.*; 2. *се чини, несвр.*) познат (Јакш. М. 2, 101). Ово увек исто буђење природе, *дође* јој (= 1. *учини се, свр.*; 2. *чини се, несвр.*) као нешто ново (Јанк. Мил. 1, 127). И сви вукодлаци и страшила овога свијета сад му *дошли* (= 1. *се учинили, свр.*; 2. *се чинили, несвр.*) смијешни и ситни као дјечје играчке начињене од иловаче (Ћоп. 5, 49).

'испасти, испадати по цени, тежини и др., ста(ја)ти, мерити, тежити': За жену добре сасма хаљине *дођу* (*испадно, свр.*) и до 50 фор[инти] (Високо, Мургић Ф., ЗНЖ 8, 98). Тако ће им лист *доћи* (= *испасти, свр.*) много јефтинеје (Дом 1900, 1/16). Од чуда су плочу измјерили, | сама плоча шест литара *дође* (= 1. *мери, несвр.*; 2. *испадне, свр.*) (НП Вук 3, 336). Велики морски рак ... може *доћи* (= 1. *тежити, несвр.*; 2. *испасти, свр.*) по двије оке један (НПосл Вук, 206).

'десити се, испасти, испадати': Зашто вам бомбе кад имате брзометке...? – Треба. *Дође* (= *деси се, свр.*) опкољен си, навали непријатељ (Крст. А. 2, 213). Како му то *дође* (= *аор. испаде, деси се, свр.*) да нису вечеру добили? (Вин. 1, 145). Кад овако једу, то му *дође* (= 1. *испада, испоставља се, несвр.*) да их ничим у гостима нису понудили.

Квалификативно значење којим се изриче припадност у одређеном степену сродства може бити само несвршеног вида.

Тај писац му *дође* (= *се пада, несвр.*) деда по мајци (Ред.). Он му *дође* (= *се пада, несвр.*) брат од стрица (РМС).

Несвршеног вида је овај глагол у значењу 'дуговати' који је карактеристичан за разговорни језик, и то када је комуникација међу саговорницима неформална: *Дођеш* ми (= *дугујеш, несвр.*) 100 евра.

У највећем броју својих значења, овај глагол је свршеног вида.

'ходом или било каквим кретањем стићи, доспети, приспети': Једном *дође* Исав из лова мртав гладан (Дан. Ћ. 3, 28).

'поћи, кренути заједно, придружити се': Фауне, дај, одложи фрулу танку | и *доћи* са мнош (Бег. М. 3, 37).

'појавити се, створити се; настати': *Доћи ће* старост, те ће питати где је била младост (НСС, 40).

'постати (оно што значи именица)': Ненадовић се надао да *ће* после извесног времена, место Симића, Николајевић *доћи* за представника (Јов. С. 1, 159).

'доспети, запасти, бити доведен у одређену ситуацију': Народ је могао *доћи* у искушење да на силу одговори силом (Јов. С. 3, 60).

'стићи до извесног ступња, границе, стадија у неком послу, процесу, развоју': Докле *си* ти *дошао* с тим димијама? (Поп. 3. 2, 24).

’размишљањем, проучавањем и сл. открити, установити, постићи нешто’: Уза сав труд не може [писатељ] *доћи* до истине (Јак. 4, 96).

’набавити, прибавити (нешто)’ : Варалице [се] служе разним марифетлуцима, да на врло лак и прост начин *дођу* до велике зараде (Батут 4, 163).

’учинити да се нешто оствари, постићи’: Гледаше како да Херцег-Босна *дође* до слободе и самосталности (Вукић. М. 3, 102).

’безл. десити се, настати, догодити се’: Један сељак постављен [је] да пази ... како не *би дошло* до пожара (Дуд. 1, 13).

’наступити, настати (о временским појмовима)’ : На послетку *дође* и тај дан, стиже и нови учитељ (Срем. 11, 32).

’произићи, настати, бити проузрокован’: Досада *је дошла* од цивилизације (Дуч. Ј. 6, 180).

’бити додељен, запасти, припасти (приликом деобе или сл.)’: Што на кога *дође*, што коме западе (Терм. 6, 167).

’добити изглед, постати, начинити се (онаквим или оним што се казује у допуни)’ : Од неспавања, од тих брига и од тог непрестаног страховања *дошло* јој лице већ сасвим танко и блиједо (Самок. 1, 43).

’обузети, споести (о жељама, потребама)’ : Клањање ... монаха, у црној поцепаној ризи ... чињаше му се тако безумно, да му *је дошло* да крикне (Црњ. 1, 174).

’настати (о расположењима, стањима исказаним прилозима)’ : Ето ја, кад ми овако *дође* потаман, заборавим се и запекушим (Наст. 1, 117).

’поћи за некога, удати се’: Од како *је* за мнош *дошла* никад јој [језик] није био чист (НПр Врч. 2, 36).

’заст. и покр. надоћи, набујати (о води)’ : Бога моле грузанке девојке, | Бога моле, да им Гружа *дође*, | Да насаде цвећа свакојака (НП, Даница 1865, 726).

’необ. бити приближан, донекле се приближити (по квалитету)’ : Онај надгробни камен код наше велике школе у Београду ... по својој изradi *није* ни *дошао* овим каменовима (ШГл 1885, 183).

Примери показују регуларну двовидност у бројним значењима глагола *доћи*, а може се приметити да се овај глагол готово нигде не узима као представник двовидских глагола.

Засводити, надсводити. Ова два глагола показују двоаспектност и у рефлексивној и у нереклексивној форми, како речници с мањим неслагањем и наводе. Код надсводити чешћи је свршени вид, тј. употреба конструкција с трпним придевом.

У току сутрашњег дана канал треба местимично проширити и излазно место, које је сада у облику купе треба *засводити* (= *уобличити свод, свр.*) (Јак. С. 5, 180). Персиско хришћанство показује се у црквеној архитектури у два правца: оно *засводи* (= *уобличава свод, несвр.*) своје грађевине ... оно облаже зидове својих грађевина са арабескама (Петковић В., Прил. 1921, 287). ~ се: Од удубљења чеоњача *се засводи* (= *се повија, несвр.*) до чеоне

кврге (Гавр. С. 1, 156). Бесконачно плавило ... *се* над њезином главом *засводило* (= *се повило, свр.*) и преливало (Ил. Д. 2, 90). Васељена *се засводила* (= *убличила као свод, свр.*) вечна и недокучива (Вид. А. 1, 415). И чим боље растијаху [зидови] у сводове *се засвођаху* (*имперф. = уобличаваху као свод, несвр.*) (Наст. 4, 20).

Душа може преварити живце ... она може *надсводити* (= *наткрилити, свр.*) уморе непрекидним свежинама (Велм. 1, 194). ~ *се* 'пружити се (пружати се) над нечим у облику свода': Небо *се надсводило* (= *се пружало, несвр.*) отворено плаво (Вид. А. 1, 56).

Избѝрати. Вероватно укрштањем парадигми овог глагола, који је двовидски, и *избирати, избирем*, који је несвршен, у грађи преовлађује несвршени вид.

'издвајати, издвојити нешто из већег броја, бирати, изабрати, пробирати, пробрати': Топи бију за неђељу дана, | Ће се цару родила ђевојка; | За двије јој име *избирали* (= *пробирали, несвр.*), | Док су дивно име изабрали (НП Вук 1, 470). „Немој *избирати* (= *пробирати, несвр.*) све кувелица, него узми с реда” – рече продавалац смокава купцу, кад овај избира из котарице све самијех кувелица (Радојевић В., БК 1896, 856). Увек сам прво себи *избирао* (= *бирао, несвр.*) што ми се допало (Марет. 2, 159). Богата је – може *избирати* (= *пробирати, несвр.*) (Бег. М. 7, 43).

'одабирати, одабрати гласањем': Сељаци *су избирали* (= *су одабрали, свр.*) свога харамбашу (Радић А., Дом 1900, 1/249). Пак *избиру* (= *одабирају, несвр.*) главу храброј чети, | Што ће у бој водити ју свети (Даница 1861, 34). Надзорни Одбор *избира* (= 1. *одабира, несвр.*; 2. *одабере, свр.*) ... из своје средине председника и подпредседника (Зак. 13, 13).

Којасити. Етимологија и творбена мотивација овог глагола различито се тумачи. Скок (под јасан) сматра да је настао префиксацијом глагола мотивисаног придевом *јасан*. У детаљној етимолошкој анализи М. Бјелетић (2006: 41–49) одбацује Скокову етимологију и указује на раритет ове творенице и друга могућа тумачења. Глагол *којасити* може бити префиксирани деноминал од староиндијског *pra-yakṣ-* 'појавити се', *yakṣa* 'појава', те суфиксални дериват глагола **koṃiti* 'чинити', а значење се своди на 'манифестовати се (визуелно или акустички)', из кога се могу извести сва друга значења. Такође, овај данас покрајински глагол специфичан је и по свом виду. Према РСАНУ, РМС и ОРСЈ, он је двовидски, што је потврђено у следећим значењима.

'појавити се, појављивати се; доћи, долазити, навратити, навраћати': Пред вечер сваког дана *којасио се* (= *долазио је, несвр.*) испод њених прозора (Мул. 1, 7). Кадгод школе не имађаше, њему је било тешко. И опет се је око школе *којасио* (= *је навраћао, несвр.*) (Весел. 12, 448). Хоћеш ли *се којасити* (= 1. *навратити, свр.*; 2. *навраћати, несвр.*) ујутру, брато? ... Па дођи, *којаси се* (= *наврати, свр.*) чешће (Глиш. 6, 163). '(при)пазити на нешто'

(Жун.). 'поздравити, поздрављати при сусрету, у пролазу, јавити се, јављати се': Прођосмо мимо кућу, испред које стајаше његова домаћица, љута на нас ... што нити свраћамо, нити *се којасимо* (= *се јављамо, несвр.*) као што је ред (Бож. Г. 3, 44). *Којасише се* (= *поздравише се, свр.*) кад се сретеше (Ред.) (Вук, Рј.; Р–К 2). 'привидети се, привиђати се' (Жун.). 'користити се' (ЦГ, Стев. 1).

Међутим, у РСАНУ испред две семантичке реализације указује се на сужавање видског потенцијала навођењем квалификатора свр.

'десити се, догодити се': Кад Омеру гласи допадоше, | До три му *се јада којасише* (*аор. = догодише, свр.*) (НП Вук 9, 562). Зло ти *се којасило* (= *се догодило, свр.*) (Цетиње, Катунска Нахија, Лоп. Ћ.). 'дотаћи се, додирнути': Каже да сам га тукао, а *нисам га се ни којасио* (= *сам се дотакао, свр.*) (Змај 4).

'доспети, допрети' *Којасим [се]* (= *допрем, свр.*) чак Маљена, и одонуда издерем на село Прањане (Мил. М. Ћ. 39, 55).

Назорити. Овај покрајински глагол стоји наспрам несвршеног глагола *назрети*. Међутим, грађа показује да има могућност исказивања перфективности.

несвр. 'гледати, посматрати; надгледати': И по томе свате окупили | ... За ђевера Вида барјактара, | Да назори тридесет енђија (НП Вук 7, 150).

свр. 'пружити помоћ, припазити': Да ме мало *не назори* у оним тешким данима, не знам шта бих (Билећа, Радул. Ј. 5).

Наоблáчити (се). Овај свршени глагол може показати двоаспектност у значењу 'превући се, превлачити се, прекри(ва)ти се облацима (постати, постајати облачан)'

О заходу се мало *наоблачи* (= *свр.*) [и] ... паде која крупна кап (Шапч. 4, 16). Станем уз прозор да их [писма] поново прочитам, јер *се бејаше* јако *наоблачило* (= *свр.*) (Доман. 5, 249). Видим да *се наоблачило* (= *свр.*). Облак леп, кишан (Весел. 7, 159). Колона опет креће. Од Волујака *се наоблачило* (= *свр.*) (Ств. 1947, 517). Бојимо [се] говорити о лијепом времену, јер *се* зачас може небо *наоблачити* (= *свр.*) (Аганов Н., Реп. 1957, 8/21). Послије ... се небо почело *наоблачити* (= *несвр.*) (Војн. И. 7, 82).

Нáстојати, нáстојити. У савременом српском језику ови су глаголи несумњиво имперфективни. Глагол на *-ити* је у РЈА обележен као двовидски, али то је очито историјска појава. Као доказ некадашње могуће перфективности може се узети чињеница да постоји итератив *настојавати* (Грицкат 1957–1958: 77–78).

Обживчити се. покр. 'зарастати (зарастати) (о рани, повреди уопште)': Рана се већ почела *обживчити* (= *зарастати, несвр.*) (Мил. М. Ћ. 1, 12). Хећим-Тома [је], у том видању, својим рођеним устима исисавао гној из разних гнојних канала да би се рана брже и лакше *обживчила* (= *зацелила, свр.*) (Мил. М. Ћ. 27, 783).

Походити (се). Речници савременог језика га обележавају као двовидски, док је код Вука обележен као перфективан 'обићи', али је испоређен са *обидовати*, *обилазити*, *поседовати*, *полазити*, *похађати*, што упућује и на имперфективност. Ирена Грицкат (1957–1958: 80) сматра да је у значењу 'обићи, обилазити кога или што, посетити, посећивати кога' несумњиво двовидски, што показују и примери.

Италија има три вароши које путници најрадије *походе* (= *посећују*, *несвр.*) (Нен. Љ., РМС). Чуда ми се свакаква привиђају, страшни ме снови *походе* (= *посећују*, *несвр.*) (Ћор. С. 11, 370). То вреди и за оне ученике који ... *походе* (= *похађају*, *несвр.*) занатску трговачку школу (Зб. зак. 27, 7). Једва се дао намолити да буде мој гост, и да само једаред мог дђду *походи* (= *обиће*, *свр.*) (Суб. Ј. 5, 84). Онај Турчин, који се завјетује *походити* (= *посетити*, *свр.*) ћабу, одма запушти браду (Врч. 4, 177). Обећаше да *ће* ме *походити* (= 1. *ће обићи*, *свр.*; 2. *ће обилазити*, *несвр.*) (Леск., РМС).

Двоаспектност се огледа и у рефлексивној форми у значењу реципрочности 'посетити се, посећивати се'.

Ташана и Јевда *походе се* (= *посећују се*, *несвр.*) узајамно и чешће, и разговарају се (Срем., РМС). Чим *се* они *походе* (= *се посете*, *свр.*), одмах дозна вела варош.

У полисемној структури овог глагола у РМС налазе се и значења која се могу јавити само у свршеном виду. Такво је из Вуковог *Рјечника* 'поћи, кренути се' (Вук, Рј., РМС). Међутим, за значење 'фиг. снаћи, задесити' може се претпоставити и несвршени вид 'сналазити, погађати'.

Походи (= *крени се*, *свр.*), мили куме, вријеме ти је (Вук, Рј.). *Походиле* (= *задесиле*, *свр.*) нас зле године (Кум., РМС). Осјећао је ужасе рата који *су походили* (= *су снашли*, *свр.*) његово село (Чол., РМС). Годинама *су их походили* (= *су сналазиле, погађале, несвр.*) велике недаће: поплаве, земљотреси.

Навођен и као дијагностички тест вида, тј. да не може стајати уз свршене глаголе, префикс уз- не искључује имперфективност нових деривата, већ су неки од њих двовидски, као:

Ћспадати (се). (у значењу фатура егзактног) 'почети падати у већој мери; падати': Киша *се* јаче *успадала* (= *свр.*) (Бен., РМС). Ако ... на жиг тучка *успада* (= *пада, несвр.*) киша за дуже доба ... зрнца праха усишу воду и пропадну (Тод. Б. 1, РМС).

Ћсписати. '(на)писати': Што вам *не усписа* (= *свр.*) баш ни словцета? (Ковачић, РМС). Кад *устпишете* (= *пишете, обраћате се, несвр.*) депешом ... господину министру, а ви наведите само један ред (Јакш. Ђ., РМС). ~ *се*: 'стати писати, расписати се': Ту *се* већ нешто више *усписао* (= *несвр.*) (Киш 1, РМС).

Успитати. (најчешће у значењу футура егзактног) '(за)питати': Ако само *успита* (= *свр.*) [надзорник] – свако ће му одговорати као вода! (Глиш., РМС).

Код великог броја ексцерпираних префиксираних глагола запажа се дистрибуција различитих видских квалификатора пред различитим значењима. Међутим, није у свима тако обележеним глаголима, као у неким горенаведеним глаголима, дошло до диференцијације вида у зависности од значења. Овде је заправо реч о једној специфичној појави, на коју је указао Митар Пешикан (1975). То је формална двовидност у оквиру полисемне структуре, а суштински реч је о хомонимима. Наиме, овде долази до спајања и преплитања резултата два деривациона процеса: префиксације (перфектизације несвршених) глагола и суфиксације (секундарне имперфектизације) префиксираних глагола: 1) *скакати* (*несвр.*) → *за-скакати* (*свр.*) 'почети скакати'; *скочити* (*свр.*) → *за-скочити* (*свр.*) → *заскок-ати* → *заскакати* (*несвр.*) 'залазити иза неког, салетати'. Ово су посебне лексеме и тако их треба обрађивати, као *израђати*, *испадати*, *навозити*, *набирати*, *пометати* и сл. (Пешикан 1975: 25). Међутим, грађа показује да су многи такви глаголи представљени као једна лексема, у чијој се полисемној структури указује на различиту видску вредност одређених значења. Са тим се срећемо у следећим случајевима.

Тако у оквиру полисемне структуре несвршеног глагола **догднити** 'дотеривати', који функционише као видски парњак свршеног глагола *догнати*, налазимо по једно значење у нереклексивној и рефлексивној форми са квалификатором *свр.* Она представљају, у ствари, нову лексему – финитивни глагол *до-гонити* (*се*).

необ. 'сустићи, завршити гоњење': И за вама јурим али кад вас *догоним* оставићу и вас (Вин. 1, 65). ~ *се* 'сустићи се': Куд гођ се ђаволи гоне, до попа *се догоне* (НПосл Вук, 472).

Примере формалне двовидности срећемо код **доскакати**, где је он у свршеном виду финитивни префиксирани дериват итеративног глагола *скакати*, а у несвршеном виду имперфектизовани префиксирани глагол *доскочити*.

несвр. 'достизати скоком неку границу, изједначавати се с другим такмичаром у скакању': Старији ... почеше ... издизати вратове, да виде, тко *доскаче*, а тко ли прескаче (Нам. 2, 28). 'надмудривати': Давид је помало и филозоф ... он *доскаче* и надмудрује школоване људе (Дуч. Ј., ЛМС 288, 85). 'савлађивати': Како смо почели, онако морамо довршити, *доскачући* тегабама како где можемо и умемо (Мил. М. Ђ. 15, 775).

свр. 'доћи скачући': Кад јој каже овај да јој је брат, *доскаче* она к њему па га стане љубити (НПр Прод., 183).

Лексема несвршеног вида *доурати* резултат је имперфективизације глагола *доурити*. Треће значење у речничком чланку у РСАНУ под овом одредницом представља хомоним, глагол свршеног вида настао префиксацијом глагола *турити*.

несвр. 'допремати, протурати, додавати': Оперативно слагалиште биће у Аранђеловцу, где ће се муниција железницом *доурати* (Павл. Ж. 2, 31). Ту саставише план како ће се Тодор убудуће крити и како ће му се *доурати* јело (Ћоп. 12, 235).

(свр.) 'докотрљати, догурати': Младеж гураше двојаке, и све тако, докле их *не доураше* пред град (Мат. 12, 74). Запољски је мислио, да још није доба његово настало, најприје би се морао *доурати* до краља (Игњ. Ј., Бршљан 1886, 75).

Инхоативни перфективни глагол *задувати, задохати* 'почети дувати' у РСАНУ може бити само несвршеног вида у покрајинској реализацији 'отицати, натицати, надувавати се': Видиш ли да све више *задува* (Крагујевац, Радој. Вл.). Међутим, то значење представља нови глагол – итератив према *задути* 'отећи'.

У РСАНУ прво значење глагола *задушати* 'отежавати дисање, гушити' (Заглавак, Стеф. Ж.) представља имперфективизовани глагол *задушити*. Друго значење и рефлексивна форма 'тражити заклетву, заклету некога'; ~ **се** 'положити заклетву, заклету се' (ЦГ, Јовић. 1) представљају нови глагол свршеног вида, настао префиксацијом глагола *душити* 'заклињати'.

Глагол *закрџати* треба се такође одвојити на две лексеме – на инхоативни 'закорачати, почети корачати' и имперфективизовани 'закорачивати'.

несвр. 'закорачивати': Вјешто се градила мушкарцем: заносила у говору на мушку, *закракала* нашироко (Горан 3, 100).

свр. 'закорачати': Наједном угледа врећасту тамну појаву ... чврсту на скијама ... Драга је – рече он сам себи, и *закрака* живље (Калеб 5, 78).

Исто се односи и на глагол *заламати*:

несвр. 'одламати, резивати; завијати; савијати (се)': Да прегледам мога рукасада: | Ко га веже, ко ли га *залама* (НП Вук 3, 169). Стрељачки строј је наступио лагано ... *заламао*, и истурене врхове смо често задржавали, да би се ... поравњали (Јак. С. 4, 488). ~ **се**: Снажно се нагнути напред притискујући ногама на снег од тренутка када стопе прелазе преко тачке где *се* терен *залама* (Ниш. М. 1, 64).

свр. 'заломити, почети ломити': Згрчи се [Мара] и хистерично *залама* рукама (Маш. 4, 107).

Глагол несвршеног вида *затуцати* настао је имперфектизацијом глагола *затући*. Значења која су обележена као свршена представљају префиксале глагола *туцати (се)* 'ићи тамо-амо; мајати се, базати'. У нереклексивној форми реч је о каузативном, а у рефлексивној о фактитивном глаголу.

несвр. 'ударањем, ковањем затварати неспт, тупити; уништавати': [Не може Рако сам] да и' [братске ране] осветом вида и турски ћеф *затуца* (Миљ. 2, 103).

свр. 'учинити затуцаним, ограниченим': Сва злоба човјека кога је живот од почетка маћехински *затуцао* изражена је у тим очима (Лал. 1, 9). ~ се: 'постати затуцан, оглупавити': *Затуцао се* па ни две унакрст (Ресава, Мел. 1).

Заударати. Глагол несвршеног вида настао је имперфективизацијом глагола *заударити*. Међутим, значење у ком се глагол налази у свршеном виду (инхоатив) прочито је постало од глагола *ударити*.

несвр. 'испуштати, одавати непријатан мирис, мирис уопште': Од ње [лампе], добро напуњене, *заударао је* проливен гас (Станк. Б. 2, 109). Младић је имао на себи просто одело, из кога је *заударало* море (Воља 1926, 65). 'садржавати елементе нечега, подсећати': Породична имена ... у овим селима необично *заударају* на старину (Стан. М. 2, 61).

свр. 'почети одавати звуке од себе': Сада *заударају* добоши ... да стиже Карађорђе (Прот. А. 1, 7).

Збацати. Овај глагол је објединио у својој полисемној структури у РСАНУ итеративни глагол 'збацивати' и префиксирани кумулатив 'збацити, набацати'.

несвр. 'збацивати': Немој седло *збацати* с ђогица, | Већ потегни на токе колане (НП Вук 7, 176). У указима и не спомињу се они [чиновници] који се *сбацају* но само они који се постављају (Гар. И. 2, 43).

свр. 'збацити, набацати': И огорчен изиђе из собе ... те оде да спава на куп просушена сијена, што је *био збацан* ... у суши уза кућу (Турић 3, 126).

Изгибати. За овај глагол не могу се доказати двоструки дериватолошки процеси. Наиме, глагол *изгибати* има исте видске карактеристике као *сагибати* (: *сагнути*), али он нема данас перфективни парњак **изгнути*, како би се објаснио несвршени вид. Свршено *изгибати* представља перфективни префиксирани глагол од *гибати (се)*.

несвр. 'вршити разне покрете, кретње гибалући се': Не *изгибај*, Дервиш ага, | док не стигнеш дику (Вел. 2, 79). ~ се: *Изгибају се*, не мичући крили, | На завојима беласну им груди (Кош. 1, 31).

свр. 'пресавити, испресавијати': Прије него ли се метне сукно у ступу, сручи се, *изгибље* се у николико комади или печа (Пољица, Иван. Ф., ЗНЖ 9, 211).

Издизати (се). Глагол несвршеног вида са уопштеним значењем 'подизати, успињати, уносити, одизати' настао је имперфектизацијом глагола *издићи*, а свршени глагол префиксацијом глагола *дизати*. Овим префиксалним дериватом изриче се дистрибутивност.

несвр.: Опасно [је] узимати малу децу за главу и *издизати* (Пел. 1, 353). Мита је сваки час жељно извијао, *издизао* главу, да што боље гледа (Станк. Б. 2, 110). Почели су [романтичари] *издизати* жену као љубавницу (Скерл. 7, 237). ~ се: С времена на време Велика *се издизала* и жарачем потстицала нагореле пањеве (Ћос. Б. 3, 74). свр. 'поустајати': Пошто *се сви издижу*, умију и Богу помоле, пију каву и ракију (Грђ. 4, 13).

Измáтати (се). Мотивација за несвршени глагол је префиксал *измотати*, а за свршени покрајински глагол *матати* 'мамити'.

несвр. 'одмотавати': Кад се купа [жена], узме се крај клупка и помало *измата* клупко (Оток, Ловрет., ЗНЖ 7, 175). ~ се: 'одмотавати се': Из те цјелине *изматаше се* нешто бивајући све јасније и јасније (Леск. 3, 27). 'обмотавати се': Прискочи Дамјан, па подсијечи те ружне репове, али они још дуљи нарастоше, *изматајући се* около нас (Ковачић 2, 144).

свр. 'измамити, намамити': Сељанке са цвијећем, не даду ти жива мира ... док ти не изматају баницу [новац] за биелу ружу или какав други цвиетак (Капић 1, 37). ~ се: 'претварати се, измотавати се': Мислио је судица, да ће Мара [судски затвореник] намах оточити, али она се узмучи и узврти и стане *се изматати*, да и не зна право, како је и рад шта доспјела у затвор (Буд. 1, 133).

Измéњати *цјек. измијéњати.* Како грађа показује, много је чешћа перфективизација префиксацијом глагола *мењати*, него имперфективизација глагола *изменити*.

несвр. 'мењати, стављати једно место другога': Лупаш фењере, куцаш на прозорима, *измењаш* људима фирме (Срем., РМС).

свр. 'изменити': Кад коњ добије све сталне зубе, онда се каже да је *измењао* зубе (Спасић Д. 3, 77). Гушанац-Алија, крцалијски старешина, побрати се и *измења* поклоне с Карађорђејем (Нов. 14, 38). Написмо се кафе и тутума, | *Изм'јењасмо* домаће јеглене (Њег. 4, 202). *Они су измењали* осмејке (Андрић 8, 35).

Изнóсити. Односи који се овде издвајају су *изнети* → *износити* (несвр.) 'носећи премештати нешто ван, стављати, доности пред неког и сл.' и *из-носити* (свр.) 'похабати, потрошити се'.

несвр.: Сухо грожђе ... *се износи* из Грчке на годину у вредности преко 12 милиона франака (Вила 1865, 248). Наши најбољи научењаци, слависти и историци, још увијек њега *износе* као узор научењака и учитеља (Петр. В. 13, 328). Тимаво [река] *износи* воде 25 пута више него што је Река спустила у пештеру (Жуј. 6, 29). Сви приходи и расходи државни морали су се

износити пред њу [скупштину] у облику буџета, да их она одобри (Јов. С. 6, 7). Немир лаже и *износи* којешта за Радомира (Поп. П., СКГл 5, 285). Готово све најлепше и најпознатије народне песме ... *изношене су* на позорницу (Ђор. В. 3, 151).

свр. 'похабати се': Хајде, здраво да *износиш!* ... боље да промениш! (Поп. 3, 2, 53). Слатко је имати тако само једно одело, и кад га *износиш* онда тек друго (Макс. Д. 1, 110).

~ се 'престати да носи јаја (о кокошки)': Кад *се* кокош *износи*, последње јој јаје буде као у голуџа, и зове се износак (Стојковић М., ЗНЖ 28/1, 96).

Двовидност која се среће код глагола са два префикса такође представља резултат збира перфективности и имперфективности у различитим дериватолошким процесима. Творбени процес се кретао у два правца, по моделу: 1) *пре-плести* (свр.) → *преплит-ати* (несвр.) → *ис-преплитати* (свр.); 2) *пре-плести* (свр.) → *ис-преплести* (свр.) → *испреплит-ати* (несвр.). Међутим, овде су лексичка значења веома блиска с обзиром на то да је реч о истом мотивном глаголу, па се разлика своди на видску, тако да се они у лексикографији дефинишу често као двовидски глаголи. То је заступљено код следећих глагола:

***Испреплитати* (се).** 'укрстити се, укрштати се, обавити, обавијати, пружити се, пружати се': Маховину и кору, што у посуди постави, *испреплитао је* (= свр.) паук својим предивом (Виенац 1875, 715). Биле су то огромне очи ... страшних октопода који *су били испреплитали* (= свр.) своје пипке (Анђ. 1, 314). Боје *се испреплићу* (= свр.) као гранчице грмова (Назор 13, 23). Девет љета с косом њеном [Ајкином] | *Испреплиће* (= несвр.) злато своје [зора] (Алауп. 1, 14). Коријење грмља шири се и *испреплиће* (= несвр.) по земљи (Турић 1, 411). Гломазне ... ручетине по којима *се испреплићу* (= несвр.) модре конопчасте вене (Кик. 1, 83). У чудноватој мешавини *испреплиће се* (= несвр.) у њима добро и зло (Прел. 1, 41).

Испремотавати. 'премота(ва)ти нешто више пута (нпр. клупко пређе)' (БиХ, Грђ. 1).

Испрепречивати. 'затворити, затварати прилаз': Видећи да народу врло велика штета бива отуда што села нису ушорена и уједно сбијена, већ су куће растркане по целој атару истог села, којим начином једни другима *испрепречују* (= затварају, несвр.) просторе ... решили смо да се села ушоравају (Ђорђ. Т. 17, 88).

Испреткивати. 'протк(ив)ати шарама': Два дечка красног раста, а одевена у дуго чистим златом *испреткивано* руво (Миј. Ч., ГлСУД 36, 171).

Испропињати се. 'пропети се, пропињати се': Она два несрећника, са искињеним гримасама на лицу ... једнако *се испропињу* (= пропињу се, несвр.), моле, моле милост (Сек., КЈ 4, 18/223). Докле ти год поглед ока достиже ништа не видиш до високијех брегова, који *се испропињали* (= се пропели, свр.) један другоме на леђа (Црног. 1871, 10).

Запомогати. 'дозивати у помоћ, почети призивати у помоћ, (за)вапити': Ударе хајдуци на кућу једнога човјека, те он *запомага* (аор. = завати, свр.)

вичући: „ко је витез, помози!” (НПр Врч. 3, 121). Мајстори заграјаше, загаламише, *запомагаше* (аор. = *почеше призивати помоћ, свр.*). Оставише посао и сви потрчаше доље (Ћор. С. 10, 353). Чу се детиња вриска ... и пред вратима од механе зајаука жена и стаде *запомагати* (= *дозивати, несвр.*) (Доман. 6, 239). Ристо *запомага* (= *дизва, свр.*) за помоћ и Милутин Кулић опали кубуром на Турчина (Том. С. 3, 408). Фердинанд, скоро изабрани краљ, тад *запомагао* (= *дозивао, несвр.*) у помоћ Хрвате (Павлин. 1, 144). Нитко [се] није могао снаћи: тко то бубња ... тко то *запомаже* (= *дозива, несвр.*) рањен (Крл. 17, 166). Зачује ... као да нетко *запомаже* у невољи (Крештић С. 3, 191). ’молити, преклињати, почети преклињати’: Цар *запомаже* (= *преклиње, несвр.*) да га пусти (НПр, БВ 1886, 10). Шикара се скаменио. Стоји, гледа. Наједном се трже, баци штап и *запомага* (= *поче да преклиње, свр.*): – Не спуштај руку, Милоје, не спуштај! (Самок. 1, 219). ’(за)кукати, (за)јаукати (од бола, несреће и сл.)’: Разболио се некакав старац па му дотужи болест и старост те једно јутро од невоље *запомаже* (аор. = *закука, свр.*): Аох моја Мајко! зашто ме већ не примиш к теби? (НПр Врч. 4, 13). Сима је викао и претио жени и баби које *су запомагале* (= *су кукале, несвр.*) што је девојка отворила сандук са ... спремом и делила партизанима чарапе и кошуље (Ћос. Д. 1, 318).

Надоспéвати *ијек. надоспијèвати.* ’постићи, постизати да се уради нешто (нпр. да се послужи неко)’: Ко ће *надоспијевати* (= *несвр.*) (= измет виђати, тј. услуживати) толицини (ЦГ, Јовић. 1).

Напомéштати *ијек. напомијéштати.* ’наместити, намештати на више места, редом једно до другог, једно за другим, понаместити’: Жене на разапетим конопима, уздуж пута, суше и *напомијештају* (= *понамештају, свр.*) бијелу чисту пртеницу (Ћип. 5, 137).

Насма́гати. ’прибавити, прибављати, доста, довољно нечег’: И чудновато је! ја не могу довољно да им *насмажем* (= *прибавим, свр.*) хране а уз то се нагло дебљају (Батут 4, 229). Ко ће тебе брајко *насмагати* (= *подмирити, свр.*) (Бачка, Радон. Н.).

Успрòпињати се. ’пропети се, пропињати се’ (Р–К 2, РМС).

Међутим, има и случајева када ови дериватолошки процеси имају, осим видских, и извесне веће семантичке разлике, као код глагола *изаплитати, испотплетати, испошиљати*. У случајевима када се префикс *из-* додаје на имперфективизоване глаголе *заплитати, потплетати, пошиљати*, осим промене вида, долази и до промене значења и исказивања дистрибутивности. У супротном случају, секундарна имперфективизација двострукопрефиксираних глагола **испоплести, испотплести, испослати* доноси само видске промене.

Иза̀плитати. свр. ’заплести редом, једно по једно’ (Ред.). несвр. ’плести, заплетати’: Биаху у лађици с’ отцем своим ... крпећи и *изаплићући* своје мриже (Чуић 1, 44).

Испотплетати. свр. 'испотплести, редом све потплести': *Испотплетала сам* све чарапе (Ред.). несвр. 'потплетати одређен број чега': Имам за дјецу ... сила чарапа *испотплетати* (Лика, Богдановић Ј., РЈА).

Испошиљати. свр. 'послати више лица, предмета и сл. редом, једно по једно' (РМС). несвр. 'слати, отпремати, разашиљати': Ако желе да ме посете ... радо [ћу их] примити у свако доба. Нека се не узнемирују *испошиљући* друге (Вин. 4, 500).

Како је на изабраним примерима представљено, двовидност је заступљена код префиксираних глагола. Она може обухватити читаву лексему, тј. сва њена значења, али се може јавити и само у појединачним. Има глагола код којих се значења разликују и видски. Међутим, оно што вид префиксираних глагола чини занимљивим јесте појава формалне двовидности, која заправо представља спој несвршених глагола који настају секундарном имперфективизацијом и (обичних) свршених префиксираних глагола. Ту појаву треба разликовати од двовидности као граматичке појаве, то је лексичка појава – хомонимија.

4.1.2.8. Сложенице

У грађи је забележено свега неколико сложеница које могу имати оба вида или код којих вид варира у зависности од значења.

Благодáрити. То је сложенички калк доспео преко црквенословенског, тј. старијих типова књижевног језика у савремени српски. Код њега се лексичко значење може исказати у оба вида 'изразити, изражавати захвалност, захвалити, захваљивати'.

По том, *благодаривши* (гл. прил. *прошли* = *захваливши*, свр.) Милошу на његову труду и старању за општу срећу, *разиђу се* (Вук 8, 183). Нека *благодари* (= *захвали*, свр.) Богу што му нисам задржџо и оних сто дуката, што их је дао као обележје Анђелији (Ком. 4, 140). Они ... никад не кажу ... захваљујем – него: *благодарим* (= *несвр.*) (Новак Вј. 3, 68). Ко с Воином боја био није, | Не умије Бога *благодарит* (= *уздизати*, *несвр.*)! (НП Вук 3, 321).

Злостáвити. Ова сложеница је у Вуковом *Рјечнику* била обележена као двовидски глагол. Међутим, она се у савременом српском језику повлачи на периферију лексичког система, а у употреби је уобичајен несвршени глагол *злостављати*. Вид глагола *злоставити*, вероватно аналогичном према синониму, сужава се на имперфективни, како сведоче РСАНУ – несвр. (ретко свр.) и ОРСЈ – не(свр.), док РМС оставља равноправну могућност појаве оба вида.

'стављати (ставити) на муке, (на)мучити, злостављати': Тужи ми се Перо ... да сестру нђгову, Мару ... *злоставе* (= *злостављају*, *несвр.*) и бију невинну

нџини ђеверичићи (Њег. 10, 178). Дат ћу ти стакленку њеке чудотворне воде, и видит ћеш да те муж неће *злоставити* (= *злостављати, несвр.*) (Стој. М. 1, 84). Турчин је смео *злоставити* (= 1. *злостављати, несвр.*; 2. *ставити на муке, свр.*) хришћанина, кад му је воља (Бршљан 1885, 88). Реци оцу како те душмански *злостави* (= *злоставља, несвр.*), ни крива ни дужна (Шапч. 11, 341).

’повредити, уништити злостављањем’: Ваши војници у Моравчу оплиенили и *злоставили* (= *уништили, свр.*) племиће (Шен. А. 1, 657). Јер су чули, зликовац *је био ...* | Сиротињу *злоставио* (= *је био уништио, свр.*) рају (Новић 3, 19). Гонише нас [дахије] ... *злоставише* (= *повредише, уништише, свр.*) наше жене и децу (Бат. 1, 199). ’(из)вршити обљубу на силу, силовати’ (Вук, Рј.; Куш. 1, 45).

’вређати (увредити), нападати (напасти) увредљивим речима’: Може се оцу и матери зло говорити, да се и неопсую ... Я бы волѣо употребити и рѣчь „злоставити” неголи „опсовати” ерѣ знамо да се и рѣчима може тко *злоставити* (= 1. *вређати, несвр.*; 2. *увредити, свр.*) (Груј. Н. 2, 29). Борба против људских морија ... има више успеха, ако у њој увиђавно грађанство власти потпомаже, него кад народ лекаре ... сматра за разносиоце кужних клица, те их с тога, шта више, *злостави* (= *вређа, несвр.*) (Батут 2, III).

Грицкат (1957–1958: 75) указује и на разлику у значењу између имперфективног и перфективног вида овог глагола – ’злостављати’ : ’повредити, уништити злостављањем’. Ипак, примери потврђују и праву двовидност, тј. употребу оба вида са истим лексичким значењем. У сваком случају, сужавање видског опсега кроз квалификаторе и дефиниције (у којима глагол свршеног вида стоји у загради) одговарају употреби овог глагола.

Мирбожати се и мѝрбожати се, мѝрбожити се и мѝрбожити се, мѝрбожовати се. Ове сложенице показују реализацију оба вида у оквиру истог лексичког значења ’(по)љубити се, поздравити се, поздрављати се на Божић говорећи један другоме: мир Божји’.

Прије него сједу за ручак [на Божић], избаце по неколико пушке ... па се онда скупе сви око софре те се моле Богу ... и *мирбожају се* (= *свр.*), т. ј., изљубе се сви редом говорећи: „Мир божји!...” (Вук, Рј., под Божић). Домаћи дочекаше Јанка с узвицима, и сви се *мирбожаше* (*аор.* = *поздрависти се, свр.*) с њим (Мат. 8, 416). Па се онда са свом чељађу целива и *мирбожа* (= 1. *поздравља се, несвр.*; 2. *поздрави, свр.*) (Јовић. 12, 302). Узела га пречиста Госпођа, | Па се ш њиме *мирбожила била* (= *поздравила се била, несвр.*) (НП Вук 6, 314). Какав ми је то Божић, кад ми ... браћа ... па сједимо ... а не *мирбожимо се* (= *не поздрављамо се, несвр.*) (Ћор. С. 9, 122). Он се сваким *мирбожује* (= 1. *поздравља, несвр.*; 2. *поздрави, свр.*) са: „Мир божији Христос се роди, ваистину роди” (НПр, БВ 1888, 151).

Митоклѝсити се. Овај покрајински глагол не показује диференцијацију вида у зависности од значења, како то представља РСАНУ, већ се може рећи да је

реч о истом лексичком значењу глагола који може имати свршени и несвршени вид.

'укрштати се, укрстити се, преплитати се преплести се (о непожњевеном житиу)' > 'кретати, врзмати се један мимо другог, мимоилазити се, проћи, минути један поред другог, мимоићи се': Пред каваном на друму народ *се митокласи* (=несвр.) као дозрело жито на њивама, кад га ветар повија (Ћип., Пол. 1915, 4001/1). И сва та чељад, што *се* по [господској Плаци] ... *митокласи* (= несвр.) као да није свјесна њене љепоте (Ћип., БВ 1910, 265). Кад ја тамо рупих, а они *се митокласише* (аор. = свр.), т. ј. уклонише се један мимо другог, као што се класје на витру промеће једно мимо другог (Сињ, Групковић Ј., РЈА). (Крк, Кумшић К., И.).

Онoдети/онoдети ијек. oнoдјети/онoдјети и oнoдити/онoдити. Овај покрајински глагол представља сложеницу с показном заменицом и глаголом *дети* (Скок, под oн). Значење му је неодређено, њиме се именује било која радња, радња за коју се неко у тренутку не може сетити како да је назове или табуизирани радње. Дакле, овај глагол је семантички празан, или боље рећи семантички слободан да покрије било коју ситуацију. То се одразило и на његов вид, те тако може означавати перфективне и имперфективне ситуације. Он заправо носи, тј. треба да носи вид оног глагола чије значење покрива, али некада то није могуће утврдити.

'уопште (у)радити, (у)чинити (нешто); средити, сређивати и сл.': Глагол *онoдети* служи и за ублажавање непристојних речи (глагола) (Пирот, Периф Стеван). Наш глагол има шест варијаната: *онидити, онoдити, онoдјети, ондети, онoдети, онеђати* ... Првих пет изгледа као да су састављене из разних облика заменице он или онај и глагола *дети*, који се јавља у сва три изговора, јер је имао самогл. ђ (стслов. дѣти). Истина, глагол *дети* значи „метнути, ставити“ ... али у словеначком значи и чинити, што је свакако морало значити и у прасловенском ... Према томе, првобитно је наш глагол ... гласио *онoдети*, тј. „оно учинити“, како се говорило кад није могао да дође на памет прави глагол ... (Моск., НЈ 5, 178). *Онoдити* значи радити нешто неодређено: Које тој *онoдиш* (= несвр.)? (околина Лебана, Жугић Р. 1). Раде е Борики *онoдио* (= је наместио, свр.) ишчаш, те се сирота опрла на ногу (Васојевићи, Стијовић Р. 1). Ајде, дођи да *онoдимо* (1. *уредимо, свр. 2. уређујемо, несвр.*) прасе (Врање, Златан. М. 2).

'(из)вршити обљубу, обљубити': Снахонођење је изведено од две речи снаха и *онoдити*. *Онoдити* значи занимати, а у преносном смислу и као финији израз значи и обљубити (Јелић И., ГЛЕМ 1931, 11). Бои се да му неко не *онoди* (= обљуби, несвр.) жену. *Онoди* је (= обљубљује, несвр.) ко стигне (Васојевићи, Стијовић Р. 1). (Змај 4; Заглавак, Стеф. Ж.).

'старати се о неком, нечем, одгојити, одгајати, гајити': Не сам растла јаблан гледајући, | Ни твојега брата чекајући, | Но сам растла једина у мајке, | Назли

ме је мајка *онодила* (= 1. *гајила*, *несвр.*; 2. *одгајила*, *свр.*) | Шећер јела, шербет вино пила (НП Милој. М. 3, 105).

Остала идентификована значења у РСАНУ видски су профилисана. Прво корелира са свршеним видом, а остала са несвршеним. Међутим, број семантичких реализација је код овог глагола неограничен.

'удати (девојку)': Зашто ако људи чујев да је девојче било у болницу, нећу могу после да гу *онодим* (Лесковац, Митр. Б. 1).

'зановетати, досађивати; задиркивати' (Рисан, Вук, Рј.). 'јадиковати, кукати': Немој, немој брате, да *онодиш*, немој да свиваш како кукавица, те ти куче на место твојега „жућова“ (Гол. Мих. 1, 138).

'разбијати, растављати на делове': *Онодимо* (= *несвр.*) ово грумене (Стон, Милас М., РЈА).

'стицати, зарађивати': А шта *неће онодити* (= *несвр.*) благо, | Кад зловољна распиње и дира? | Милошу [Обреновићу] је мука жива само | За господством (Новић 9, 201).

~ се 'ступати у полни однос': Уђоше у собу да *се оноде* (= *несвр.*) (Параћин, В–С). 'пáрити се': Овце *се онодив* (= *несвр.*) (Сим. Р.).

'дирати се, задиркивати се, задевати се': Немој да *се онодиш* (= *несвр.*), бога ти! (разнолико значење: млатити се, задиркивати се итд.) (Враће, Влај. 1).

'плашити се, бојати се, страховати': И мен' и брата ми Мику уфатија за по једну руку и збори ни: ич *се* немој *онодите* (= *несвр.*) (плашити) што ви је први пут [да путујете возом] (Гол. Мих. 1, 113).

Самодáвити се. Регионално маркирана лексема са значењем '(из)вршити самоубиство дављењем'.

Кад чујеш јаде моје, нећеш ми сметати да себе *не самодавим* (= *се убијем*, *свр.*) (НПр Вук, РМС). Кад чу да *се* Ружа *самодавила* (= *свр.*, пође самтрећи лађом (Љуб., РМС).

Нема потврда за несвршени вид, али се он може претпоставити: Затекао је да је почела да *се самодави* конопцем и прекинуо је.

4.2. Глаголи страног порекла

Глаголи са основом страног порекла чине највећи део корпуса двовидских глагола. Код њих се разликују глаголи настали примарном и глаголи настали секундарном адаптацијом. Први су настали као реплика неког глагола преузетог из страног језика, тј. директним преузимањем самог глагола и његовим фонетско-морфолошким прилагођавање, а други су настали извођењем од неке већ усвојене речи, нпр. именице или придева (Филиповић 1986: 140–144). Међутим, тип адаптације није могуће увек одредити. Међу двовидским глаголима налазе се речи

грчког, латинског, турског, немачког, италијанског, француског, енглеског, мађарског, руског и др. порекла. У процесу адаптације основе страног порекла добијају различита творбено-морфолошка уобличења.

У нашем корпусу забележено је преко 2700 глагола са страном основом, при чему многи од њих представљају адаптационе варијанте исте стране основе, тј. чине конкурентске парове, а у неким случајевима и низове. Глаголи страног порекла, пре свега због своје бројности, неће бити анализирани као глаголи словенског порекла. Њихов фонд ћемо представити према истом критеријуму, тј. творбеном уобличењу и дати одговарајуће коментаре у вези са њиховим функционисањем.

Уобичајена је тврдња да двовидски глаголи страног порекла имају суфиксе *-овати*, *-ирати* и *-исати*. Међутим, ексцерпирана грађа је показала и заступљеност ових глагола са суфиксом *-ати* и *-ити*, мањи број са суфиксом *-осати*, а забележени су и појединачни примери са другим суфиксима. Дакле, и код глагола страног порекла срећемо и оне суфиксе који су карактеристични за двовидске глаголе домаћег порекла.

4.2.1. Глаголи са суфиксима *-ати* и *-ити*

У процесу адаптације глагола страног порекла учествовали су суфикси *-ати* и *-ити*. Они данас нису активни у адаптацији. Глаголима са овим суфиксима обично конкуришу деривати са суфиксима *-овати*, *-ирати* или *-исати*, а као што ћемо видети у грађи, и ова два суфикса међу собом конкуришу у адаптацији истих страних основа и стварају дублете.¹²⁵

Грчког порекла у нашем корпусу нашли су се следећи глаголи са суфиксом *-ати*: *а̀бисати се*, *а̀мбисати се* 'пропасти, пропадати у амбис', *динамидати* 'дићи, дизати у ваздух динамитом', *крѝзмати* 'обавити, обављати обред помазања кризмом, миропомазати', *логаритмати* 'израчуна(ва)ти логаритам', *мал̀ксати* '(из)губити снагу', *мађѝјати*, *манђѝјати* 'опчинити, опчињавати мађијама', *па̀тосати* '(на)правити патос', *пед̀енсати* 'казнити, кажњавати', *ста̀сати*

¹²⁵ Азбучни инвентар на крају рада омогућава увид у адаптационе дублете и трочлане или понегде и четворочлане низова.

'приспети, приспевати', *тáксати* 'измири(ва)ти дажбине, таксе' и један са суфиксом *-ити*: *крис̀тáлити (се)*.

Из латинског језика забележени су глаголи са суфиксом *-ати*: *бѐрмати, бѝрмати (се)* 'обавити, обављати овред кризмања, миропомазања', *дãтати* 'датирати', *интав̀улати* '(у)књижити у земљишне књиге; обезбедити, обезбеђивати наплату, интабулирати', *кол̀урати* '(о)бојити', *мер̀итати, мир̀итати* 'заслужити, заслуживати', *мòвати се* 'кренути се, мицати се, поћи, полазити', *прòбати, с̀ургати* 'спустити, спуштати сидро', *фун̀дати* 'уништити, уништавати', као и са *-јати*: *ком̀пòњати* 'компоновати', *конвѐнати* 'свидети се, свиђати се', *моб̀иљати* 'опремити, опремати намештајем', *про̀пòњати* 'пропонирати'. Са суфиксом *-ити*, такође, је посведочен мањи број глагола: *ка̀питáлити се* 'претворити, претварати у капитал, капитализовати', *кã̀пити* 'схватити, схватати, капирати', *ква̀дрáтити* 'подићи, подизати на квадрат; делити на квадрате', *мã̀рморити* 'обложити, облагати мермером', *мòвити се* 'кренути се, мицати се, поћи, полазити'.

Суфикс *-ати* учествовао је у адаптацији већег броја глагола из италијанског језика. Такви су глаголи: *абур̀дати* 'насрнути, навалити, абурдисати', *авã̀нцати (ван̀ђиј̀ерати)* 'аванзовати', *ав̀изати* '(до)сетити се', *банд̀унати, банд̀уњати* 'напустити, напуштати', *бòтати (се)* 'ударити, тући', *бру̀шк̀етати, бру̀шт̀улати* '(про)пржити; ставити, стављати у воду пржен хлеб', *вр̀утати* 'родити, рађати', *дев̀ентати* 'несвр. причати; измишљати'; свр. 'замрсити, запетљати', *дешѝпнати* 'упропастити, упропашћавати', *див̀ѝнати* 'десити се, догађати се'; *ђ̀устати, љ̀устрати* 'удесити, удешавати; (из)бити, (ис)тући', *инкр̀ешати* 'прод(ав)ати на лицитацији', *калаф̀атати* 'поправљати, поправити брод', *ка̀пáрати* 'да(ва)ти капару, капарисати', *ка̀ст̀ѝгати, ка̀шт̀ѝгати* 'казнити, кажњавати', *командиј̀ерати* 'командовати',¹²⁶ *конд̀енати, конд̀унати* 'осудити, осуђивати; (ус)противити се', *л̀ентрати, л̀етрати* '(о)сликати', *л̀ибрати се* 'сликати се', *лу̀страти, лу̀штрати, љ̀уштрати* '(о)чистити, лакирати', *ма̀нтати* 'опремити

¹²⁶ Јесте француског порекла, али с обзиром на извор у РСАНУ (Хрв., Кос.), дошло је вероватно преко италијанског.

једрима', *марѐндати* 'ужинати', *марѝнати* 'маринирати', *мѝнати* 'минирати',¹²⁷ *му̀нати* 'продавати на лицитацији и сл.', *навѝгати* несвр. 'пловити', свр. 'удесити, уприличивати; подстаћи, наговорити', *ризѝкати* 'ризиковати', *тарѝцати* 'поплоча(ва)ти каменом', *шкар̀тати* 'шкартирати', *штѝмпати*. С друге стране, суфикс *-ити* среће се код малог броја позајмљеница из италијанског. Забележен је код следећих глагола: *ѝвѝртити* 'обавестити, обавештавати', *ба̀тити* 'ударити, ударати', *дѝвѝртити се* 'забавити се, забављати се', *ка̀лѝфатити* 'поправљати, поправити брод', *ка̀парити* 'да(ва)ти капару, капарисати', *крѝшити* '(уз)напредовати'. Ови глаголи углавном припадају покрајинској лексици и ареал њихове употребе обухвата приморске крајеве и одражава територијалне међујезичке контакте.

Француског је порекла у нашем корпусу свега неколико глагола са суфиксом *-ити*: *дезѝртити* 'побећи, бежати из војске, дезертирати' *квѝтати* 'потврдити, потврђивати квитом, каквим документом', *нивѝлати* 'поравна(ва)ти, тријѝрати' 'пречистити, пречишћавати и сортирати жито тријером' и један са суфиксом *-ити*: *га̀рантити* '(за)јемчити'.

Из немачког језика је адаптирано неколико глагола суфиксом *-ити*. И они спадају у лексику хронолошки, територијално или стилски ограничене употребе. То су глаголи: *банкрѝтати* 'банкротирати', *бѝрмати* 'наговорити, наговарати', *бомба̀рдати* 'бомбардовати', *вижѝтати*, *визѝтати*, *виѝѝтати* 'посетити, посећивати', *вѝлтрати* 'филтрирати', *врѝштукати*, *врѝштукати* 'доручковати', *ко̀штати* варв. 'кушати, пробати (јело, пиће)', *лѝфрати* нар. 'лиферовати', *фа̀лцати* варв. '(из)браздати, сави(ја)ти', *фрѝштукати*, *фрѝштукати* 'доручковати', *шѐнкати* варв. покр. 'поклонити, поклањати', *шпрѝнгати* варв. 'минирати', *штѝнцати* варв. '(на)правити отисак'. Са суфиксом *-ити* посведочен је само један двовидски глагол у две фонетске адаптационе варијанте *ва̀лити*, *фа̀лити* 'недоста(ја)ти'.

Посведочено је и неколико англицизама: *кѝксати* 'промаши(ва)ти, киксирати', *ло̀бати* 'лобирати', *ста̀ртати* 'започети, започињати, стартовати', *фу̀лати/фу̀лати* варв. '(по)грешити, промаши(ва)ти'.

¹²⁷ И овај је глагол могао доћи из француског, немачког или енглеског, али с обзиром на територијалну дистрибуцију ове адаптационе варијанте према изворима у РСАНУ (Лика,

Турског порекла су следећи глаголи са суфиксом *-ати*: *аб̀аносати се*, *аб̀аносати се* '(о)тврдути, (у)кочити се', *азурати* 'опремати, опремити', *бегенати* 'бегенисати', *бурџијати* '(про)бушити', *зџмбати* '(из)бушити зумбом', *калдр̀мати* 'поплочити, поплочавати каменом', *катра̀мати* 'катранисати', *кесмати* 'украсити, украшавати кесмом', *кусу̀рати се* 'изравна(ва)ти се, обрачуна(ва)ти се', *лагу̀мати*, *лагу̀нати* 'дићи, дизати у ваздух, минирати', *хазурати* 'опремати, опремити'. Са суфиксом *-ити* има их много више: *а̀берити* 'јавити, јављати', *ај̀арити* 'проверавати, проверити тачност часовника', *ал̀алити* 'да(ва)ти с алалом, вољом', *ам̀анетити* 'остављати, оставити у аманет', *ам̀анити* '(за)молити', *ар̀амити* 'да(ва)ти с арамом, проклети, проклињати', *аф̀еримити* 'захвалити, захваљивати, честитиати', *ба̀кшиити* 'да(ва)ти бакшиш', *бат̀алити* 'оставити, остављати', *бегенити* 'бегенисати', *бујурити* 'заповедити, заповедати', *гајретити* 'помоћи, помагати', *дегенечити* '(ис)тући', *ђонити* 'наместити, намештати ђон', *зав̀тити*, *зав̀тити* 'притезати, притегнути', *зиј̀анити* 'бити на штети', *зиј̀аретити* *зиј̀аретити* 'посетити, посећивати', *зџмбити* '(из)бушити зумбом', *ифта̀рити* 'узети, узимати ифтар, вечерати уз рамазан', *ишѝхилити* 'погодити, погађати', *ја̀вашиити* свр. 'ослабити, малаксати'; несвр. 'отезати посао', *каба̀тити* '(о)кривити', *кабу̀лити*, *кобу̀лити* 'приста(ја)ти', *кај̀арити* 'потковати, поткивати', *ка̀трамити* 'катранисати', *кусу̀рити* 'наплатити, наплаћивати', *мелезити* 'укрстити, укрштати', *мет̀еризити* 'утврдити, утврђивати, (у)шанчити', *нића̀фити се* 'склопити, склапати брак', *нишанити* 'узети, узимати на нишан', *паза̀рити* '(из)вршити пазар', *пишма̀нити се* 'покајати се', *синџи́латити* 'потврдити, потврђивати', *сунетити* 'обрез(ив)ати', *тра̀мпити* '(из)вршити трампу', *фај̀дити* 'бити од користи', *хазу̀рити* 'опремати, опремити', *хал̀алити* 'да(ва)ти с алалом, вољом', *хар̀амити* 'да(ва)ти с арамом', *чевáбити*, *чевáпити* 'одговорити, одговарати', *иши́арити* 'доћи, долазити до шићара'.

Из мађарског језика су суфиксом *-ати* адаптирани следећи глаголи: *арми́чати* '(на)платити, наплаћивати, плаћати трошарину, армицу', *дежмати* ист. '(с)купити дежму, десетак', *ловрати* покр. '(по)јести ловру, ужинати'. Дублетну адаптациону форму са суфиксом *-ити* показује двовидски глагол *арми́читити*.

Два глагола су арбанашког порекла: *кацијати* 'испећи на кацији, ватраљу' и *шароњати* нар. мед. 'оперисати лобању'.

У ову групу спада и русизам *васпитати/васпитати*, чије се страно порекло данас не осећа и има регуларно развијену полисемну структуру.

Навешћемо примере анализе неколико глагола.

Малаксати. Ирена Грицкат (1957–1958: 76), која овај глагола убраја у немотивисане глаголе (домаћег порекла), запажа да је он чешће свршеног вида, Вук га доводи у везу са *ослабити*, *онемоћати*, али му не пориче несвршеност. Речници савременог српског језика квалификују га као двовидски, што грађа потврђује.

'(о)слабити, посуста(ја)ти': Хоћу ли ја издржати, не знам. Само, осјећам, да *малаксам* (= *посустајем*, *несвр.*) (Габ. 1, 226). Човек порушена здравља осећа нелагоду и бол, *малакше* (= *посустаје*, *несвр.*), те нема снаге за рад (Батут 2, 1). Моћ Хусеинова *бјеше малаксала* (= *беше посустала*, *свр.*) а исто тако и његова популарност (Вукић. М. 2, 109). Вешт учитељ ... познаје по погледима, по игри лица ... да ли се ученици разговарају, или се можда тек спремају да говоре, да ли је њихова пажња *малаксала* (= *је попустила*, *свр.*), да ли им је мисао куд залутала (Мил. М. Ђ. 10, 124–125). И све поново загрца, загрца, као у болу, као у бунилу, *малакшући* (*гл. прил. сад. = несвр.*) у пригушеним криковима (Хумо, СКГл НС 16, 407). Рањен сам у мишицу кроз месо, и трпео док бој *није малаксао* (= *се није стишао*, *свр.*) (Сек. 5, 204). Пођу често и они који имају своју воду на катуњу: јер кад те, мање воде пресуше или *малакшу* (= *изгубе интензитет*, *свр.*), онда и они поје на тим заједничким појиштима (Вукос. С. 2, 240).

Пробати. РМС, РСЈ и ОРСЈ обележавају овај глагол као двовидски. Његову двоаспектност потврђује и Ирена Грицкат (1957–1958: 80), што се може илустровати примерима.

'(из)вршити пробу, испроба(ва)ти, покуша(ва)ти': И чича-Тима *је пробао* (= 1. *је покушао*, *свр.*; 2. *је покушавао*, *несвр.*) да очима искаже што му срце осећа, али то му није ишло од руке (Јакш. Ђ., РМС). Неки наласци тврде да су белгијски пећинци *пробали* (= 1. *су покушали*, *свр.*; 2. *су покушавали*, *несвр.*) да кремен обрађују од домаћег материјала (Жуј. 3, РМС). Да *красна новца!* – говораше окрећући један дукат у рукама и *пробајући* (= *испробавајући*, *несвр.*) га на зубима (Глиш., РМС). Чекајте ... да ја вама *пробам* (= *испробам*, *свр.*) глас. Поставићу вам простији задатак (Јак. С., РМС). Чим *је пробала* (= *испробала*, *свр.*) хаљину из излога, није више било дилеме да ли ће је купити. Док *је пробао* (= *је испробавао*, *несвр.*) одело, нестало је стује.

'окусити, (о)кушати': Заредише од бурета до бурета да *пробају* (= *кушају*, *несвр.*) вино (Срем., РМС). Хоћу да *пробам* (= *окусим*, *свр.*) од свега што ће

господа у суботу јести и пити (Андрић, РМС). Пошли смо да опет *пробамо* (= *окушамо, опробамо, свр.*) срећу (Чол., РМС).

Само у значењу 'усудити се на нешто' глагол *пробати* има перфективни вид.

Пробајте (= *усудите се, свр.*) само ако хоћете да пустим нашег шарова с ланца! (Срем., РМС). Пробај још једном да их одвратиш (Рист. Ј. 2, 281).

Завтити, заптити. Ова два глагола деривирана од турцизма *zānt* 'стега' спадају у стилски маркирану лексику. Према РСАНУ, глагол *заптити* је застарео, а глагол *завтити* је његова покрајинска варијанта, што се види из упућивања. *Завтити* носи оба квалификатора у заглављу, а *заптити* је обележено као несвр. (ређе свр.). Међутим, то не подразумева алтернацију видских квалификатора у његовој полисемној структури, већ мању фреквенцију свршеног вида у истој позицији. То показују и дефиниције, које садрже глаголе оба вида, с тим што је свршени наведен у загради. РМС и ОРСЈ глагол *заптити* одређују само као несвршен. Грађа показује чешћу појаву несвршеног вида, али то ове глаголе не потискује из групе двовидских.

'држати, ухватити чврсто, притезати, притегнути и сл.': Ждрала *завте* (= *држе, несвр.*) четири сеиза | За четири аркали јулара | Пети држи ђема у зубима (НП Кашик. Н. 3, 4). Еј, Халиле, луде ти си главе! | Што ти *завтиши* (= *притежеши, несвр.*) својега малина? | Пред тобом су два зекана љута (НП, БВ 1892, 204). Стаде му се вранац пропињати | А *завти* га (= *ухвати, свр.*) Змај-огњени Вуче (НП Петран. Б. 3, 552). Док га вила из облака викну: | „А, Секуле, ти се помамио, | Што ти *завтиши* (= *притежеши, несвр.*) срећу доринову?“ | А кад зачу Бановић Секула, | Он дорату дизгин попустио (НП, БВ 1911, 358). Мили куме, Вукашине краље! | Кад ја *заптих* (= *притегох, свр.*) све моје војводе, | А ти не мо'ш, кога си родио? (НП Вук 2, 188). Збори боље, какве имаш воље, | Јер се вранац *заптити* (= *држати, несвр.*) не даде (НП Петран. Б. 2, 474). Кад загреје пролетње сунце, никаква сила не може оставити горе да не листа, нити *заптити* (= *задржати, свр.*) траве да не расте! (Мил. М. Ђ. 19, 14). Дон Гарција купи војску и *запти* (= *одузима, несвр.*) бродове (Вид. А. 1, 17).

Дакле, наведени глаголи углавном припадају маркираној лексици. Уколико су се усталили и припадају општем лексичком фонду, не осећају се као страни. Такви су нпр. глаголи *васпитиати, малаксати, пробати, стасати* и сл. Они су на нашем терену пролазили пут као други двовидски глаголи домаћег порекла. Код глагола страног порекла са суфиксима *-ати* и *-ити* заступљена је углавном чиста двовидност. Код свега неколико глагола долази до видске диференцијације у

оквиру полисемне структуре (нпр. *јавашити*, *навигати*). Суфикс *-ати* је најзаступљенији код италијанизама, а *-ити* код турцизама.

4.2.3. Глаголи са суфиксима *-ирати*, *-исати* и *-овати*

Глаголи са основама страног порекла на *-исати*, *-ирати* и *-овати* обично се сматрају двовидским. Како каже Ирена Грицкат (1957–1958: 66): „Таквих образовања има неограничен број, а чињеница њихове двоаспектности је општесловенска“. О њиховој бројности сведочи и скорашња студија Радојковић (2013: 83–102). Наиме, међу 1620 прикупљених глагола бројчано предњаче заправо глаголи на *-ирати* (964), на *-овати* (383, претежно са основама страног порекла) и следе на *-исати* (203). Ови глаголи су новијег постања, моносемантични су у највећем броју случајева и сами по себи представљају чисте видске парњаке (Грицкат 1957–1958: 104–105).

Пореклу, конкуренцији и дистрибуцији суфикса *-ирати*, *-исати* и *-овати* у српско(хрватск)ом језику посвећено је више студија, као што су студије П. Скока (1955–1956: 36–43), О. Ристић Цвијић (1970: 131–161) и М. Јоцић (1969: 121–175). Адаптацији англицизама посебну су пажњу посветили Н. Бугарски (2002: 58–77) и Д. Шипка (2001: 166–173). На одговарајућим местима ови суфикси се обрађују код М. Стевановића у *Савременом српскохрватском језику I* (1986: 575–578) у поглављу о грађењу, односно творби речи, као и у творби речи С. Бабића (2002: 508–509¹²⁸) и И. Клајна (2003: 339–360¹²⁹), те у граматицима школске намене као Мразовић–Вукадиновић (1990; 2009: 101–102), Станојчић–Поповић (2011: 176) итд.

Суфикс *-исати* пореклом је из грчког језика (од грчког деноминала *-izō*, аорист *-isa*). У српски језик дошао је са позајмљеницама из грчког језика још у 12. веку и ширио се од истока српске језичке територије. Од 17. до 19. века он је карактеристичан у морфолошкој адаптацији глагола из турског језика, односно у деривацији од основа турског порекла.¹³⁰ У 20. веку *-исати* се јавља и у „тзв.

¹²⁸ Суфикси *-ирати*, *-овати*/*-евати*.

¹²⁹ Суфикси *-исати*: 339–342, *-овати*: 349–352, *-ирати*: 352–360.

¹³⁰ Скокова хипотеза је да је овај суфикс у српски и у бугарски ушао преко цинцарског, као балканизам, а има га и у арбанашким турцизмима (Скок 1955–1956: 37).

европским глаголима”. Овај суфикс је заступљен и у македонском, бугарском и албанском, па би се могло говорити о балканистичкој црти (Јоцић 1969: 121–122).

Суфикс *-ирати* је од латинског инфинитива на *-āre*, *-īre*, односно француског *-er*, *-ir*. У српски језик ушао је у 17. веку посредством немачког језика, према инфинитиву глагола на *-ieren*. Проширење *-iz* (*-izira*) настало је од грчког *-izo*, односно француског *-iser*, односно немачког *-isieren*. Почев од 19. века, учесталост употребе суфикса *-ирати*, *-изирати* расте и врхунац достиже у 20. веку. У различитим варијантама суфикс *-ирати* заступљен је у македонском, бугарском, руском, у скандинавским језицима, осим у латинском, француском и немачком језику, преко којих се проширио. Овако широка језичка заступљеност му омогућава стабилност у речима интернационалног карактера“ (Јоцић 1969: 122).

Суфикс *-овати* је домаћег порекла и има деноминални карактер, док друга два у већини случајева замењују инфинитивни наставак страних глагола интернационалног карактера (Скок 1955–1956: 37). Као што је представљено, суфикс *-оавати* најзаступљенији је и код двовидских глагола домаћег порекла, тако да је тај потенцијал изражавања перфективности и имперфективности пренео и при адаптацији речи страног порекла. Друга два суфикса *-ирати* и *-исати*, страног порекла, у српском су добила улогу глаголског творбено-морфолошког адаптационог средства. Неки глаголи се јављају са једним, а неки са два или три суфикса.

У вези са критеријумима дистрибуције и конкуренције ових наставака стоје следећа запажања О. Ристић Цвијић (1970: 161).

– Фонетски фактор допушта употребу суфикса *-ирати* иза свих вокала и консонаната, али деловањем закона дисимилације искључује појаву суфикса *-овати* после вокала и сонаната *в, ј, љ*, а суфикса *-исати* после *с, з, ш, ж*. Ово правило пружа нешто јаснију слику о конкуренцији суфикса *-исати* и *-овати* у источном језичком подручју.

– Етимолошки чиниоци условљавају доследно уопштавање суфикса *-исати* у турским позајмљеницама, са мањим изузецима из семантичких разлога. Код позајмљеница из немачког на *-ен* суфикса *-овати* је заступљен у источним, а *-ирати* у западним подручјима.

– Семантички моменат захтева употребу суфикса *-овати* у глаголима са значењем 'бавити се нечим, бити оно што казује реч у основи; проводити (дуже) време негде, боравити; проводити време у чему'.

Што се тиче територијалне дистрибуције, није одржива тврдња о диференцијацији дистрибуције суфикса *-ирати* на западу и суфикса *-исати* на истоку некадашње српскохрватске језичке територије (Скок 1955–1956: 40–43; Ристић Цвијић 1970: 132, Јоцић 1969: 143; Стевановић 1986: 202–203). Конкуренција ових суфикса је средином прошлог века била у превирању. Ову разлику су изазвале и неједнаке културне и историјске прилике за истоку и западу. Међутим, грађа показује да се суфикс *-и(зи)рати* једнако јавља код писаца који данас чине српски књижевни корпус, а да суфикс *-исати* није стран хрватским писцима, где се не среће само у турцизмима, већ и у интернационализмима.

-и(зи)рати: Стане набрајати оне лепе ситнице којим је Тургењев карактерисао поједине личности, или *гарнирао* оне лепе сцене своје (Весел. 19, 300). Тирилица је *адаптирано* туђе писмо (Ћор. В. 3, 82). За сада је напад само *авизиран* (Павл. Ж. 2, 882). То су моја кола, *реквирирали* су нам их за државне потребе (Нуш., РМС). [Украш] се могао идеално *адаптирати* ... конструктивним условима готске архитектуре (Митриновић Д., XX век 1939, 757). *Депеширао* [је] поново и тражио да се смијени бар Вели-паша (Андрић 6, 132). Старог фабриканта су ... Аустријанци привремено *интернирали* (Андрић 11, 338). Тукли су се против Русије, а нису знали да их *обмундира* Енглеска и Америка (Црњ. 6, 289). Кад ти ја *проводацирам*, нећеш се кајати (Црњ. 2, РМС). [Стенице су] *пикирале* одозго на полугола тијела (Лал., РМС). Мислиш да му четници нијесу бар десетак пута досад таман овако [куцањем на прозор] *телеграфали* (Лал., РМС). Наше пароле *коинцидирају* с паролама ЕАМ-а (Давичо, Књиж. 5, 36). У исти мах два човека унесоше на сцену платна на која су имала да се *пројцизирају* слике (Макс. Д., РМС). Остали су они из „његованског задњег џепа“ ... сулуда Береника ... и рођака Емилија, која није ничија, ни земље за коју је *оптирала*, ни земље у којој се родила (Пек. Б. 12, 508). Није само сачувано старо стање ... него је и сам крашовански дијалекат, са своје стране, сразмерно мало *иновирао* (Ивић П., ЈФ 18, 322).

-исати: У овом стану *бојадисаном* неким смеђим цвијећем ... процвала [је] тужна идила (Крл. 1, 56). Била је сретна, што га се *куртарисала* (Бег. М., ХК 15, 80). Ова ... тишина *деморалисала* је Варонига (Крл. 18, 144). Старац је ... заносним ријечима преузимао здравицу, да готово први *интонише* родољубиву пјесму (Ђал. 7, 130). Вијећник ... започиње духовито *коментарисати* постанак и одређење свакога јела (Вел. 1, 89). Песме ... могу да буду празне, али морају да буду технички добро *конструисане* (Шимић А. 2, 109). [Они] не *култивишу* толико своју бол (Матош 6, 99). У

Бечу имаде толи разних индивидуа, да их је тешко *карактерисати* (Шен. А. 8, 182).

Према новијим прорачунима, које је провео Д. Шипка (2001: 169) за српски језик, фреквенцијски однос у дистрибуцији за разматрана три суфикса је следећи: *-ирати* 53,32%, *-исати* 14,25%, *-овати* 32,43% (од 407 глагола). У нашем корпусу, који броји 2677 глагола, дистрибуција је следећа: *-ирати* 56,25%, *-исати* 19,12%, *-овати* 24,28%.

Речници потврђују следеће глаголе следећи глаголи на *-и(зи)рати*:¹³¹

абдицирати, аболirati, абонirati, абортirati, авалirati, аванђирати, аванжирати, аванзирати, авансирати, аванцирати, аванцирати, авизирати, адаптирати, адјустирати, адоптирати, адресирати (се), адутирати, ађустирати, аерирати, ажурирати, азијатизирати, ајнкасирати, акапарирати, акламирати, аклиматизирати (се), акомодирати, аконтирати, активизирати (се), активирати, актуализирати (се), акумулирати, акценцирати, акцентуирати, акценцирати, алармирати, албанизирати, алегирати, алитерирати, алкохолизирати, алтерирати, алтернирати, алудирати, алузирати, амалгамирати (се), американизирати (се), амнестирати, амнистирати, амортизирати (се), ампутирати, анализирати, анатемизирати, ангажирати (се), анексирати, анектирати, анестезирати, анимализирати, анимирати, анкетирати, анонсирати, ансилирати, антедатирати, антидатирати, антиципирати, анулирати, апелирати, аперципирати, апланирати, аплицирати, апортирати, апострофирати, апретирати, апробирати, апровизирати, апсолвирати, апсолутивирати, апсолутизирати, апсорбирати, апстинирати, апстрахирати, аранжирати, аргуменцирати, арендирати, аретирати, аристократизирати се, армирати, арогирати, арондирати, асанирати, асекурирати, асентирати, асигнирати, асикурирати, асимилирати (се), асоцирати, асфалтирати, атакирати, аташирати, атерирати, атестирати, атомизирати, атресирати (се), атрофирати (се), аускултирати, аутоматизирати (се), ауторизирати, афирмирати, афицирати, афиширати, багателизирати, базирати, баксузирати, балзамирати, балирати, балотирати, балсамирати, балсумирати, банализирати (се), бандажирати,

банкроти́рати, барабизи́рати се, барбаризи́рати, барикади́рати, бастарди́рати, бастиони́рати, батуди́рати, бетони́рати, биланси́рати, бирократизи́рати (се), блази́рати се, блами́рати, блефи́рати, блинди́рати, блоки́рати, бломби́рати, бољи́рати, большевизи́рати, бомбарди́рати, бонити́рати, боси́рати, бриски́рати, бромі́рати, бронзи́рати, брони́рати, бронци́рати, броши́рати, бруни́рати, бугаризи́рати, буџети́рати, валоризи́рати, ванџи́рати, ванзи́рати, вантази́рати, ванци́рати, вентили́рати, верифици́рати, версифици́рати, видими́рати, види́рати, вижити́рати, визи́рати¹, визи́рати², визити́рати, вињети́рати, вирмани́рати, воти́рати, вулгаризи́рати, вулканизі́рати, газі́рати¹, газі́рати², газифици́рати, галванизи́рати, галицизи́рати, гангренизи́рати се, гараџи́рати, гаранті́рати, гарнизи́рати, гарни́рати¹, гарни́рати², гаси́рати, геби́рати, генерализи́рати, геометризи́рати, германизі́рати, гибі́рати¹, гијотини́рати, гилотини́рати, гиљотини́рати, гипси́рати, глази́рати, гласи́рати, глоси́рати, грави́рати, гради́рати, градуи́рати, гранули́рати, гратули́рати, грецизи́рати (се), гротескизи́рати, грунди́рати, грунти́рати, групи́рати (се), грцизи́рати, губери́рати, гувері́рати, гудроні́рати, гуми́рати, дамаски́рати, дамасци́рати, дари́рати, дати́рати, дебити́рати, деблоки́рати, дебуши́рати, девалви́рати, девалоризи́рати, девасти́рати, деваши́рати, деверти́рати се, девитализи́рати, дегаџи́рати, дегази́рати, дегенери́рати (се), дегради́рати, дегути́рати, дедуци́рати, деженти́рати, дезавуи́рати, дезактиви́рати, дезени́рати, дезерти́рати, дезигни́рати, дезилузиони́рати, дезинсеци́рати, дезинфици́рати, дезорганизи́рати (се), дезоријенти́рати (се), декати́рати, декларі́рати (се), декласи́рати, деклини́рати, деколти́рати, декори́рати, декрети́рати, декураџи́рати, делеги́рати, делимити́рати, деложі́рати, делокализі́рати, деманти́рати, демарки́рати, демаски́рати, дематеријализи́рати, дематеријализовати, демилитаризи́рати (се), демисиони́рати, демобилизи́рати (се), демоди́рати се, демократизи́рати (се), демолі́рати, демонти́рати, деморализи́рати (се), денатури́рати, денационализи́рати, денунци́рати, депатетизи́рати, депедикули́рати, деперсонализи́рати, депеші́рати, депласи́рати, депозити́рати, депони́рати, депопуларизи́рати, депопули́рати,

¹³¹ Како је овде у великој мери заступљена интернационална лексика, тешко је утврдити њено порекло и језик посредник, па глаголи неће бити разврстани по овом критеријуму.

депортíрати, депоседíрати, депримíрати, депрIMITИВИЗÍрати се, деранжíрати, дерасинíрати, деривíрати, деробíрати, дерогíрати, десавуíрати, десенíрати, десертíрати, десигнíрати, дестили́рати (се), дестимули́рати, детаљизíрати, детаљíрати, деташи́рати, детерминíрати, детронизíрати, детронíрати, детурпíрати, –дефинíрати, дефицитíрати, дефлорíрати, деформíрати, дефразудíрати, дехуманизíрати, децентрализíрати, децимíрати, дешифрíрати, дивидíрати, дивинизíрати, дијагностици́рати, димензионíрати, димензи́рати, динамизíрати, динамитизíрати, динамитíрати, дисертíрати, дисквалифици́рати, дисконтíрати, дискордíрати, дискредитíрати (се), дислокíрати, дислоци́рати, дисонíрати, дисоци́рати, диспензíрати, дисперзíрати, дисперси́рати (се), диспони́рати, дистили́рати, дистингви́рати, дистонíрати, дистрибуíрати, дисхармонíрати, дисциплинíрати (се), дифамíрати, диференци́рати, дифундíрати, дишконтíрати, догматизíрати, дозíрати, докторíрати, документíрати (се), доместици́рати, допíрати, драгíрати, драматизíрати, драперíрати, драпíрати, дренажíрати, дрени́рати, дреси́рати, дрогíрати, дупли́рати, дуплицíрати, ђонíрати, евакуíрати, евалвíрати, евапорíрати, евидентíрати, еволвíрати, еволуíрати, еволуционíрати, евоци́рати, европеизíрати, егализíрати, егзалти́рати, егзекути́рати, егрени́рати, еквипарíрати, екипíрати, екразíрати, екранизíрати, екскомуници́рати, екскорпорíрати, експандíрати, експатрíрати, експедíрати, експлицíрати, експлодíрати, експлорíрати, експонíрати, експортíрати, експресионíрати, експреси́рати, експрими́рати, експропрíрати, екстемпорíрати, екстерминíрати, екстирпíрати, екстрадíрати, екстрахи́рати, ексхумíрати, екцерпíрати, ексцидíрати, ексцитíрати, еластици́рати, електризíрати, електрифици́рати, елидíрати, елиминíрати (се), емајли́рати, емаљíрати, емали́рати, еманíрати, еманципíрати, емигрíрати, емитíрати, емоционíрати, емулгíрати, емулзионíрати, емулзíрати, енгобíрати, енервíрати, енонси́рати, ентузијазми́рати, енклеи́рати, епати́рати, еродíрати, еротизíрати, ердтизовати, еруíрати, ерукти́рати, ескаладíрати, ескамотíрати, ескиви́рати, есконтíрати, ескортíрати, естетизíрати, етабли́рати, еталонíрати, етатизíрати, етернизíрати, етивíрати, етикетíрати, етиоли́рати,

етуфірати, ефектувати, ефлоресцірати, ешалонізувати, ешалонірати, ешелонірати, ешофірати, жалонірати, желатинірати, животињизірати се, жирірати, зебрірати, идеалізувати, ідентифіцірати (се), іксірати, илиризувати се, илудірати се, илумінірати, илустрірати, имагінірати, иматрикулірати, имігрувати, имобілізувати, импастірати, импліцірати, импозірати, импонірати, импортірати, импрегнірати, импресионірати, импримірати, импровізувати, импутірати, имунізувати, инаугурувати, инвентарізувати, инвентірати, инвертірати, инвестірати, инволвірати, инвоцірати, ингерірати, індемнізувати, індивідуалізувати (се), індивідуірати (се), индигнірати, индиспонірати, индицірати, индосірати, индустријалізувати (се), индуцірати (се), инекцірати, инервірати, инзултірати, иницијірати, иницирати, инјектірати, инјицірати, инкантирати, инкарнірати, инкасірати, инквадрірати, инквирірати, инкомодірати, инкорпорірати, инкрешірати, инкримінірати, инкримірати, инкрустірати, инкубірати, иновірати, инокулірати, инсерірати, инсинуірати, инскрибірати, инспірувати (се), инспіцірати, инсталірати, инструментірати, инсултірати, инсценірати, интабулірати, интаволірати, интапірати, интегрувати (се), інтелектуалізувати, интендірати, интензивірати, интензифіцірати (се), интенсивірати (се), интенсифіцірати (се), интервенірати, интервјуірати, интерезірати, интересірати, интернаціоналізувати, интернірати, интерпелірати, интерполірати, інтерпретірати, интерпунгірати, интерферірати, интимірати, интоксинірати (се), интоксицірати, интонірати, интригірати, интродуцірати, интројицірати, интуірати, инундірати, инурбанірати се, инфантілізувати, інфеудірати, інфёудовати, инфилтрірати, инфіцірати, информірати (се), инхалірати, ионізувати, ипнотізувати, иптарити (се), ирадірати, иригірати, иритірати, иронізувати, исламізувати, испарірати, истонірати, италијанізувати, италијанізовати, јаровізувати, јатакірати, јелінізувати, јелінізовати, јодірати, јодоформірати, јонізувати (се), југославенізувати, југославізувати, јустифіцірати, кадрірати, кадуцірати, казаматірати, калафатірати, калейдоскопірати, калибрірати, калиграфірати, калірати, калкірати, калколірати, калкулірати, калмірати, калорізувати, калцінірати,

калцифіцірати, камерірати, камуфлірати, каналізірати, кандидірати, кандірати, канелірати, канонізірати, кантонірати, капацитірати, капірати, капиталізірати, капотірати, каприсірати се, каприцірати се, каптірати, карактерізірати, карамболірати, карамелізірати (се), карантинірати, карантірати, каратірати, карболізірати, карбонізірати (се), карбонірати (се), карбурірати, каресірати, карикатірати, карікірати, кармінірати (се), каросірати, карстифіцірати (се), картелізірати (се), картелірати (се), картірати, картографірати, картонірати, касарнірати, касернірати, касетірати, касірати, кастрірати, каталогізірати, каталогірати, катаплазмірати, катапултірати, катастрірати, категорізірати, катетерізірати, катехізірати, катихізірати, католізірати, катранізірати, каутерізірати, кауцірати, кашірати¹, кашірати², квадрипліцірати, квадрірати, квалифіцірати (се), квантифіцірати, квартірати, кварцірати (се), квітірати, квотірати, келтизірати, кепірати, киднапірати, киднепірати, киксірати, кинофіцірати, кичірати, клазірати, класірати, класифіцірати (се), клерикалізірати, клистірати, клишеірати, клишетірати, клишиірати, клороформірати, коагулірати (се), коалізірати (се), коалірати, коаптірати, ковенстрірати, ковертірати, кодифіцірати, козметізірати, коинцидірати, кокаинізірати, кокаколізірати, колаудірати, колаціонірати, колективізірати, колекціонірати, колидірати, колоквірати, колонізірати, колорізірати, колорірати, колпортірати, командірати, комасірати, комбатірати, комбінірати (се), комеморірати, комендірати, коментірати, комерціалізірати, компактірати, компарірати, компендірати, компензірати, компетірати, компілірати, комплектірати (се), комплетірати, комплиментірати, компліцірати (се), комплотірати, компонірати, компостірати¹, компостірати², компримірати, компромитірати (се), комуналізірати, комунізірати, конвалесцірати, конвалідірати, конвенірати, конвергірати, конвертірати, конвојірати, конвоцірати, конгестірати се, конгруірати, кондемнірати, кондензірати (се), кондиціонірати, кондјуитірати, кондолірати, кондуитірати, конзервірати, конзонірати, конзултірати (се), конзумірати, конкордірати, конкретізірати (се), конкретірати, конкурірати, конотірати, консакрірати, консекрірати,

консервірати, консигнірати, консолидірати (се), консомірати, конспектірати, констатірати, констелірати се, конституірати (се), конструірати, консултірати (се), консумірати, контамінірати, контестірати, контигентірати, контингентірати, континуірати, контірати, контрамандірати, контрамінірати, контрапонірати, контрасигнірати, контрастірати, контрахірати, контрірати, контролірати (се), контроманцірати, контромацірати, контуманцірати, контумацірати, конфекціонірати, конфинірати, конфисцірати, конфішицірати, конформірати, конфронтірати, конфундірати, конфутірати, концедірати, концентрірати (се), концептірати, концесіонірати, концесірати, концилірати, концинірати, конципірати, конштатірати, конштитуірати (се), кооптірати, координірати, копірати, копулірати, кордірати, кордонірати, корегірати, корежірати, кореографірати, корепетірати, коригірати (се), кородірати, корумпірати, костимірати, котеризірати, котірати, котонизірати, крампонірати се, кредитірати, креірати, крекірати, кремірати, крешендірати, крешчендірати, криміналізірати се, кристалізірати (се), кристијанізірати, кристірати, кроатізірати, крокірати, кромірати, хронометрірати, ксилографірати, ксилографовати, кубірати, кубицірати, кувертірати, кулмінірати, култивірати (се), кумулірати, купажірати, купірати, кураризірати, курентірати, лабијалізірати, лаветірати, лавірати², лагірати, лагумірати, лажірати, лазірати, лаицизірати, лакірати, лампірати, лансірати, лаписірати, латинізірати, лауреірати, лафетірати, легалізірати (се), легірати¹, легитимірати (се), ледірати, лексикалізірати (се), лекторірати, либералізірати (се), ливрірати (се), ликеризірати, лимитірати, лимонитизірати се, линірати, лињірати, лиризірати, литераризірати, литературизірати, литографірати, лиценцірати, лицитірати, логаритмірати, логизірати, локалізірати (се), локаутірати, ломбардірати, лонжірати, лоцірати, луминесцірати, лумпенпролетаризірати се, магазинірати, магационірати, магістрірати, маглірати, магнетизірати (се), мађаризірати, мајоризірати, макадамізірати, максимірати, мандатірати, маникірати, манифестірати (се), манципірати, мапірати, маринірати,

маркетірати, маркірати, марморірати, мародірати, масакрірати, маскірати, математизірати, материјализірати (се), матірати¹, матірати², матурирати, мацерірати, мацаризірати (се), машинизірати (се), меблірати, медитеранизірати, мелиорірати, мелірати, меморірати, меринизірати, меркурифицирати, мерцерицирати, метализірати, металізовати, метаморфозірати, метастазірати, методизірати, механізирати (се), мигрірати, милитаризірати (се), миметірати, минерализірати, мінірати, мистифицирати, митизірати, митологизірати, моарірати, мобилизирати (се), моделізирати (се), моделірати (се), модеризірати (се), модерірати¹, модерірати² (се), модернизірати (се), модифицирати (се), модулірати, мозаицирати, молестірати, монетірати, моноклірати, монополизирати, монотонизірати се, монофтонгизірати, монтірати, морализірати, мотивірати, моторизірати, мраморизірати, музірати, мужірати, мулкізирати, мультиплицирати (се), мумизірати (се), муниципализірати, муслиманизірати, мутілірати, мухамеданизірати, надинтабулірати, назализірати (се), назалірати, наркотизірати, натурализірати (се), нафталинизірати, нафтірати, націонализірати (се), негірати, неонизірати, неутрализірати (се), нивелизирати, нивелірати, никелірати, никотинизірати се, нитрірати, новелірати, номинірати, нормализірати (се), нормірати, нострифицирати, нотірати, нотифицирати, нулірати, нулифицирати, нумерірати, обдуцирати, објективизірати (се), објективірати, објицирати, облигірати се, облитерірати, обмундірати, обруірати, овулірати, озонизірати, озонірати, оклудірати, окопирати, оксидірати (се), октроірати, окултірати, онанірати, ондулірати, оперірати (се), опсадірати, опструірати, оптирати, організирати (се), орденовати, ординірати, оријентализірати, оријентірати (се), оркестрірати, ормижірати, орнаментірати, осифицирати, -оскулірати, остентірати, оферірати, офталмоскопірати, пагинірати, пактірати, палатализірати, панаширати, паникірати се, панірати, паприцирати, параграфірати, парализірати, парафинірати, парафірати, парафразірати, парірати, паркетірати, паркірати, парфимірати, парцелірати, пасивизірати, пасірати, паспулірати, пастеризірати, патентірати, патинірати, патірати, патронірати, пауперизірати,

пацифіцірати, педигрірати, пензионірати, пенцетірати, первертірати, пермутірати, перпетуірати, персифлірати, персонифіцірати, перфектуірати, перфорірати, перхоресцірати, перципірати, петрифіцірати, пигментірати, пикірати, плагірати, плакатірати, плакірати, пласірати, плафонірати, плисірати, пломбірати, поантірати, поентірати, поетизірати, полірати, політирати, полонизірати, популаризірати, портретірати, постірати, потенцірати, предоминірати, преексплоатірати, презентірати, прејудицірати, преквалифіцірати, премірати, пренумерірати, преорганизирати, преоријентірати, препарірати, препланірати, преполитірати, пресірати, престилизірати, пресумірати, претендірати, претерірати, преферірати, прецизірати, привилегірати, проаконтірати (се), пробарабірати (се), провинцилизірати, провадацірати, провоцірати, прогнозірати, програмірати, продуцірати, пројектірати, пројектовати, пројекцірати, пројецірати, пројицірати, прокламірати, пролетаризірати се, пролетеризірати се, пролонгірати, променірати, промовірати, пропагірати, пропонірати, пропорционірати, проскрибірати, прџскрибовати, просперірати, простернірати, проституірати, протезірати, протестірати, протоколірати, профанірати, профетизірати, профілірати (се), профитірати, процесірати се, психологизірати, публицірати, пунктірати, пунцірати, радикализірати, рајонизірати, рајонирати, рејонизирати, ранжірати, рапортірати, ратифіцірати, рафинірати, рационализірати, раціонірати, реагірати, реаграризірати, реактивірати, реалізірати, реасикурирати, реасумірати, ребалансірати, ревакцинірати, ревалоризірати, реванширати се, ревидірати, револтірати, револуционизірати (се), револуционірати, ревоцірати, регенерірати (се), регионализірати, регистрірати, регресірати, регрутірати, регулірати, редактірати, редигірати, редресірати, редуpliciрати, редуцірати, реесконтірати, реџсчетовати, режірати, резервірати, резигнірати, резимірати, резултірати, реинкарнірати, реинкорпорірати, рејицірати, рејонизірати, рејонірати, рајонизирати, рекапитулірати, реквизирати, рекламірати, рекогносцірати, рекомандірати, рекомпензірати, реконструірати, реконструисати, рекордірати, рекреірати, рекриминірати, ректифіцірати,

рекурірати, релаксірати, релансірати, релативізірати, релегірати, рєлеговати, ремігрірати, ремилитаризірати, ремітірати, ремонтрірати, ремонтірати, ремунерірати, рендгенізірати, ренегірати, реновірати, реномірати, ренонсірати, рентірати, ренумерірати, реорганізірати, репарірати, репасірати, репатрірати, репетірати, репліцірати, репортірати, репрізірати, репродуцірати (се), ресецірати, рескірати, ресорбірати, респектірати, респірірати, респондірати, рестаурірати, реституірати, рестрингірати, ресумірати, ретаблірати, ретардірати, ретерірати, ретирірати, ретурнірати, ретушірати, реферірати, рефізірати, рефлектірати, рєфлектовати, реформірати, рефулірати, рефундірати, рехабілітірати, рецензірати, реціпірати, ривалізірати, ригорозірати, рипостірати, рискірати, ритмізірати, ритмірати, рокирати, романізірати, романсірати, романтизірати, ротірати, рохірати, рошірати, рубрицірати, ружірати, руїнірати, русізірати (се), русифіцірати, рутинірати, салдірати, салонізірати се, салутірати, самодисциплінірати се, санірати, санкціонірати, седиментірати се, секвестрірати, секуларізірати, селекціонірати, сентименталізірати, сепарірати, сервірати, сервісірати, сецесионірати, сецірати, сигналізірати, сигнірати, силуетірати, симболізірати, симпліфіцірати, синтетізірати, синхронізірати, систематізірати, ситуірати, скандалізірати, скицірати, складірати, сконтрірати, славенізірати, словенізірати(1) ,славізірати (се), словенізірати, славенізірати, ссмечірати, совјетізірати, солідарізірати (се), сондірати, сортірати, соціалізірати, спационірати, спеціалізірати, специфіцірати, спиритуалізірати, србізірати, стабілізірати, стагнізірати, стагнірати, стандардізірати, статуірати, стаціонірати, стенографірати, стереотипірати, стерілізірати, стигматізірати, стилізірати, стимулірати, стипендірати, стипулірати, стокірати, стопірати, страпацірати се, субвенціонірати, сублимірати, субординірати, сугерірати, сумірати, суперарбітрірати, супірати, суплірати, супонірати, супробітірати (се), –супскрибірати, супстантивірати, супституірати, супсумірати, сұпсумовати, суптрахірати, суспендірати, суфинансірати, суфинанцірати, суфинанцірати, схематізірати, табелірати, таксірати,

талијанизи́рати, талони́рати, тамјанизи́рати, тампони́рати, танги́рати, тапа́цирати, тапе́тирати, тапе́цирати, татови́рати, театрализи́рати, тезауризи́рати, тезаури́рати, телегра́фати, телеграфи́рати, телефони́рати, темпери́рати, темпи́рати, теологизи́рати, теоретизи́рати, теоризи́рати, тераси́рати, термини́рати, тероризи́рати, тести́рати¹, тести́рати², тетови́рати, типизи́рати, тиранизи́рати, титули́рати, тоалети́рати се, тони́рати, торпеди́рати, торпиљи́рати, тотализи́рати, тотализовати, траверзи́рати, травести́рати, травли́рати, транскриби́рати, транслитери́рати, трансмита́рати, транспири́рати, транспланти́рати, транспони́рати, транспорти́рати, трансфери́рати, трансфигури́рати, трансформи́рати, трансфунди́рати, трансценди́рати, траси́рати¹, траси́рати², трауматизи́рати, треми́рати (се), трепани́рати, трети́рати, триангули́рати, тријумфи́рати, трили́рати, трипли́рати, триплици́рати, турцизи́рати, туши́рати¹, туши́рати², ћелепи́рити, убици́рати, узурпи́рати, унифици́рати, униформи́рати, урбанизи́рати, урги́рати, уруџби́рати, фабрици́рати, фави́рати, фаворизи́рати, фазони́рати, фактури́рати, фали́рати, фалсифици́рати, фамилијаризи́рати, фанатизи́рати, фасцини́рати, фаули́рати, фашизи́рати, фаши́рати, федерализи́рати, феминизи́рати, ферменти́рати, фетишизи́рати, феудализи́рати, физили́рати, фикси́рати, филозофи́рати, филтри́рати, финанси́рати, финанси́рати, финанси́рати, финанси́рати, финги́рати, фланки́рати, фонографи́рати, формализи́рати, форми́рати, формули́рати, форси́рати, фотографи́рати, фотокопи́рати, франки́рати, францизи́рати, фрапи́рати, фратернизи́рати, фреквенти́рати, фризи́рати, фронди́рати, фрустри́рати, фузиони́рати, фунги́рати, фунди́рати, функциони́рати, фурни́рати, хабили́рати се, хавари́рати (се), хазарди́рати, харанги́рати, хармонизи́рати, хармони́рати, харпуни́рати, хеленизи́рати, хендикепи́рати, хероизи́рати, хипертрофи́рати, хипнотизи́рати, хипостази́рати, хонори́рати, хоспити́рати, хошитапли́рати, хроми́рати, хуманизи́рати, цеди́рати, цементи́рати, цензури́рати, централизи́рати, центри́рати, церни́рати, цивилизи́рати, цизели́рати, циклонизи́рати, циклостилизи́рати, циклузи́рати, цименти́рати, цинкографи́рати, циркули́рати, цити́рати, шаблонизи́рати, шампањизи́рати, шампањи́рати, шанжи́рати, шапирографи́рати, шарми́рати,

шатірати, шиканірати, шифрірати, шкартірати, шпалтірати, штамбиљірати, штационірати, штемплірати, штрапацірати, штурмірати, шупірати, шутірати.

Са суфиксом *-исати* забележене су следећи глаголи:

абєрисати, абурдисати, авєртисати, аєрисати¹, аздисати, азурисати (се), акапарисати, акварєлисати, аклиматисати (се), акумулисати, акцентуисати, алудисати, амалгамисати, аманисати, амбарисати, амьнисати, аналисати, анатемисати, анатемнисати, андисати, анлаисати, антропоморфисати, анулисати, апатисати, апострорфисати, апсорбисати, арамисати, аргументисати, арєндисати, арлаисати, асимілисати (се), ауторисати, аферимисати, афирмисати (се), багєрисати, баглаисати, бакарисати, бакраисати, балзамисати, балсамисати, басмалаисати, бастидонисати, бегєндисати, бегєнисати, бећєндисати, бездєрисати, бектєрисати, белажисати, бирократисати (се), битєвисати се, бојадисати (се), бојандисати, бојатисати (се), божисати, бронзаисати, бруталисати, бугарисати, бујурисати, буктисати, бункєрисати, бушћурисати, ваддисати (се), варисати, вараклаисати, вараклєисати, вараклисати, варварисати, варисати², вентілисати (се), вирманисати, вулгарисати, вулканисати, гајрєтисати, галванисати, генералисати (се), германисати, глеђаисати, глеђєисати, глеђєнисати, гобєљисати, градусати, гренєлисати, громонисати, груписати, дагмаисати, дагмалаисати, дагмалєисати и дагмєисати, дајандисати (се), дајанисати, дандисати, деварварисати, дегенєрисати, дєградисати (се), дезавуисати, дезартикулисати, дезилузидонисати, дезинфрормисати, дезорганисати се, дезоријєнтисати, декларисати, деколорисати, деконспирисати, деконцєнтрисати, декорисати, декстринисати, дематеријалисати (се), демобілисати, демократисати (се), демонополисати, деморалисати, денатурисати, денационалисати (се), денунцисати, депедикулисати, депопуларисати, депопулисати, дестілисати, дестимулисати, детажисати, детальисати, детерминисати, детрорисати, дефінисати, дефлорисати, дефрормисати, децентралисати, дискредитовати, дискриминисати, дисциплінисати, догматисати, дојандисати, документисати, драматисати, дрєнисати, дүздисати, дүјдисати (се), дүјдурисати се, душетєисати,

ђавòлисати, ђустèрисати, евакуисати, евапòрисати, еволуисати, европèисати (се), експèдисати, експлòдисати, експлòрисати, експрòприсати, екстемпòрисати, екстермìнисати, елèктрисати (се), елимìнисати, емàјлисати, емàљисати, еманциписати се, емоциòнисати, емрèндисати, емрèнисати се, емулзидòнисати, епитимисати, ескамòтисати, ескòнтисати, ефектуисати, ефлòрисати, знамèнисати, зорлèисати, зубелèисати, зумбàисати, зумбèисати, изòлисати (се), ìлдисати, илумìнисати, иматрикулисати, имèнисати, имобìлисати, импòнисати, импрèгнисати (се), имуисати, инартикулисати, инаугуисати, инвентàрисати, ингèрисати, индивидуàлисати (се), индìгнисати (се), инèрвисати, инкарнисати, инкорпòрисати, инкримìнисати, иногуисати, инокулисати, инспìрисати, инста̀лисати (се), инстр̀исати, инсцèнисати, интабу̀лисати (се), интèгрисати, интелектуàлисати (се), интензìвисати (се), интервèнисати, интервј̀исати, интèрнисати, интерпèлисати, интерпòлисати, интерпрèтисати, интòнисати, инфòрмисати, ирд̀исати, ислèисати, јеврèјисати се, јèздисати, јодофòрмисати, јур̀дисати, јур̀тисати, јурудисати, кабат̀исати, казàндисати, казàнисати, кàисати, калàјдисати, калàјисати, калафàтисати, калдр̀мисати, калдр̀млèисати, калиграф̀исати, калку̀лисати, калцѝнисати, камèнисати, каметлèисати, канàлисати (се), кàндисати, канèлисати, канòнисати, кап̀арисати, капарл̀аисати, капарлèисати, капитàлисати (се), кап̀тисати, карактèрисати, карамбòлисати (се), карамèлисати, карантìнисати, карбòнисати (се), карв̀аисати, карикату̀рисати, кар̀икисати, кар̀иштèрисати, кар̀иштисати, карл̀аисати, карм̀инисати, картèлисати, картогрàфисати, каталòгисати, категòрисати, катетèрисати, катèтрисати, катр̀аисати, катр̀амисати, катр̀анисати, каутèрисати, кафèисати, кèфлисати, кèхисати, кивèрисати, кидисати, киломèтрисати, кин̀дисати, коагу̀лисати, коàлисати (се), ковал̀аисати, колектìвисати, колòрисати, комб̀инисати (се), комемòрисати, комент̀арисати, комп̀анисати се, комп̀арисати, комплимèнтисати (се), комплòтисати, компр̀имисати, компром̀итисати (се), кòмсисати, комунàлисати, ком̀унисати (се), конвèргисати, конду̀итисати и конду̀йтисати, конзерв̀атисати, конзèрвисати (се), конкрет̀исати (се), конк̀урисати, консèрвисати, конститу̀исати, констр̀исати, конфòрмисати, концèнтрисати, концèтрисати, коорд̀инисати,

кòрдисати се, корèгисати, кореографисати, крдисати, кристàлисати, крклàисати¹, крклàисати², крклèисати, крлèисати, крўнисати, ксилографисати, кўбисати, кулмìнисати, култìвисати, кумулисати (се), куртàрисати, кутикулисати се, кушàтисати, лагумисати, ланетлèисати, лапòрисати, левèрисати, легàлисати (се), легитìмисати, лектòрисати, ленгèрисати, летургисати, либерàлисати, ливрèјисати, литерàрисати, литературисати, литографисати, литрисати, логаритмисати, локалисати (се), магнèтисати, мађисати, малèрисати, манђисати, мармòрисати, материјàлисати, мацèрисати, мегдàнисати, мелиòрисати, мелòдисати, мемòрисати, метамòрфисати се, милитàрисати (се), мирлèисати, мìрлисати, митолòгисати, мобìлисати, моделисати (се), модèрисати (се), модèрнисати (се), модифисати (се), молèрисати, монопòдисати, морàлисати, морфолòгисати, мотìвисати, мрамòрисати, мубареклèисати, мубаређлèисати, мурлèдисати, мурлèисати, мурлèхисати, мухурисати, мухурлèисати, наркòтисати (се), натурàлисати (се), неутрàлисати, нивèлисати, нитрисати, новобојàдисати, нòрмисати, нумèрисати, обàрисати, објектìвисати (се), озòнисати (се), окòрисати, оксидисати, октрòдисати, олајисати, онàнисати, опèрисати, опструисати, оргàнисати (се), ордèнисати, оријèнтисати, орнамèнтисати, орнутèрисати, осàндисати (се), осàнисати, параграфисати, паралèлисати, парàлисати, парафìнисати, парфìмисати, парцèлисати, пензиòнисати, перфектуисати, пигмèнтисати, покòрисати, популàрисати (се), портрèтисати, потèнцисати, преексплоàтисати, пренумèрисати, преоријèнтисати, препàрисати, префèрисати, привилèгисати, проводàцисати, пролетàрисати се, промòвисати, пропагàндисати, пропàгисати, промòвисати, пропорциòнисати, проституисати (се), протокòлисати, профàнисати, профìлисати (се), психолòгисати, радикалисати, рафìнисати, рационалисати, реактìвисати, реàлисати, ревакцѝнисати, револуциòнисати (се), регенèрисати (се), регулисати, резервисати, реинкорпòрисати, рекапитулисати, реконструисати, рекримìнисати, релатìвисати, ремилитàрисати, рендгèнисати, ренумèрисати, реоргàнисати, рестаурисати (се), реституисати (се), рефèрисати, рефòрмисати, рудимèнтисати се, руїнисати, саватлèисати, самоконтрòлисати се, санкциòнисати, седимèнтисати се, селекциòнисати, сентиментàлисати,

сенарисати (се), сигна́лисати, сикте́рисати, симбо́лисати, синте́тисати, систематисати, солида́рисати, специја́лисати (се), спиритуа́лисати, стабилисати (се), стенографисати, стереотиписати, стерилисати, стиму́лисати, стипу́лисати, субвенцио́нисати, субли́мисати, суге́рисати, супстити́сати, тезау́рисати, телегра́фисати, теле́јисати, телефо́нисати, темпе́рисати, теоретисати, теорисати, теро́рисати, тира́нисати, титу́лисати, тонзу́рисати, транспи́рисати, трансфе́рисати, трансфигу́рисати, трансфо́рмисати, триангу́лисати, трије́рисати, ће́рдисати, хо́рдисати, угље́нисати (се), узур́писати, уку́(ј)исати, унифо́рмисати (се), упли́висати, фа́јдисати, факту́рисати, федера́лисати, ферме́нтисати, филозо́фисати, фоногра́фисати, фо́рмисати, форму́лисати, фотогра́фисати, фузио́нисати (се), функцио́нисати, хармо́нисати, хате́рисати, хипно́тисати, хондо́рисати, хоштапле́рисати, цензу́рисати, центра́лисати, цинкогра́фисати, цирку́лисати, шапирогра́фисати, шиклисати.

Са суфиксом домаћег порекла *-овати* лексикографски извори као двовидске доносе следеће глаголе:

аблезовати, абоновати (се), абриктовати, аванзовати, авансовати, авциговати, адаптовати, администровати, адресовати, адсорбовати, ажуровати, акламовати, аклиматизовати, аклиматовати (се), акомодовати (се), аконтовати, акредитовати, аксиоматизовати, активизовати (се), актуализовати и актуализовати, акценатовати, акцентовати, албанизовати и албанизовати, алеговати, алудовати, амалгамовати (се), аменовати, американизовати, амнестовати, амнистовати, амортизовати, анализовати, анализовати, ангажовати, анектовати, антидатовати, антициповати, анилаговати, апеловати, аперициповати, апликаовати, апострофовати, апретовати, апсорбовати, апстраховати, апциговати, аранжовати, арбанизовати (се) и арбанизовати (се), аргуменатовати, арендовати, арестовати, аришовати, ароматизовати, арондовати, арханизовати, асигновати, асимиловати, атаковати, атомизовати, атрибутизовати и атрибутизовати, аутоматизовати, ауторизовати, багеровати, бајрамовати, бајцовати, бакаровати, балзамовати, балканизовати, балсамовати, банализовати, банкротовати, бантовати (бантовати), барјамовати,

бастардовати, бѐзецовати, белѐтризовати, бестијàлизовати се, бетòнисати, бѝрмаловати (се), бирокра̀тизовати, бла̀мовати се, бло̀ковати, бòмбардовати, брѐмзовати (се), брѐновати, брон̀зовати, бро̀шевати, бро̀шовати, брута̀лизовати, ва̀ловати, валòризовати, ва̀нзовати, варàклизovati, ва̀раксовати, варва̀ризовати, ва̀скрсовати, вѐловати, вѐрзификовати, вѐрификовати и верѝфиковати, вѐрсификовати, веишòвати, визуàлизовати, вока̀лизовати (вока̀лизовати), вр̀бòвати и вр̀бовати, вруш̀туковати, вулгàризовати, вулкàнизовати, га̀бловати, галвàнизовати и гàлванизовати, гàрантовати, гàрнизовати, генерàлизовати, генерàлисовати (се), геомèтризовати, гермàнизовати, гик̀совати, гилòтиновати, гильòтиновати, гий̀совати, гла̀жхиалтовати, глосòвати, да̀товати, дѐбитовати, дѐбушовати, дегèнеровати (се), дèградовати (се), дèдуковати, дèзинсековати и дèзинсековати, дèзинсектизовати и дèзинсектизовати, дèзинфектовати и дèзинфектовати, дèзинфиковати и дèзинфиковати, дезоргàнизовати, декапитàлизовати, дèкларовати (се), деклàсификовати, дèклиновати, дèковати, дèколтовати, дèкомпоновати, дèкоровати (се), дèкретовати, дèлеговати, дèмантовати, дèмасковати (се), дематеријàлизовати, демилитар̀изовати, демократ̀изовати, дèмонстровати, дèмонтовати, деморàлизовати (се), денационàлизовати (се), дèнудовати, депатèтизовати, дèшешовати, депо̀етизовати, дèпоновати, дèпортовати, дèпримовати, дèсантовати, десèниновати, дèстѝлизовати (се), дèстиловати (се), детàльизовати, дèташовати, детèрминовати, дèфиновати, децентрал̀изовати, дèцимовати, дèшифровати, дèвинизовати, дијаг̀ностиковати, дѝктовати, дина̀митовати, дисквал̀ификовати, дèсконтовати, дèслоковати, дèспензовати, дèстиловати, дèциплиновати, диф̀ренцовати (се), дèфундовати, догмàтизовати, доку̀ментовати, долàризовати, домèстиковати, дòпинговати, драмàтизовати, дра̀матовати, дрèксловати, дрèновати, дрèсовати, дрѝбловати, дру̀ковати, евангèлизовати, европèизовати (се), егàлизовати, еклипсовати, екран̀изовати, експедовати, експлодовати, експоновати (се), експортovati, екстраховати, елект̀ризовати (се), електр̀ификовати (се), ема̀јловати, ема̀љовати, ема̀љевати, еман̀циповати, ѐмитовати, ѐмулговати, ерд̀тизовати, еру̀ктовати, ѐсконтовати, ѐскортовати, етàтизовати, етèризовати, етèрнизовати,

е́тизовати, еше́лоновати, идеа́лизовати, иденти́фиковати, ізолювати, ілюструвати, імба́лсамовати, і́ментовати (се), і́менцовати (се), імперфе́ктизовати, і́мпоновати, і́мпортовати, і́мпрегновати (се), і́мпровізовати, і́мунізовати, і́мфовати, і́наугуровати, і́нвертовати, і́нволвовати, і́ндивідуа́лизовати, і́ндуковати, і́ндустріја́лизовати, і́нкорпоровати (се), і́нкрустовати, і́нспіровати (се), і́нсталовати (се), і́нструментовати, і́нсценовати, і́нтегра́лизовати (се), і́нтелектуа́лизовати (се), і́нтенсі́фиковати (се), і́нтє́рвеновати, і́нтересовати, і́нтернаціона́лизовати, і́нтє́рпеловати, і́нтє́рпретовати, і́нтє́рферовати, і́нтоновати, і́нфе́удовати, і́нфільтровати (се), і́нформовати (се), і́днізовати, і́сламізовати, і́спитовати се, і́талија́нізовати, і́же́нізовати (се), і́же́нізовати, і́до́довати, і́до́дформовати, і́днізовати, і́до́товати, ка́дровати, ка́ландровати, ка́лафатовати, ка́либровати, ка́лці́фиковати (се), ка́на́лизовати (се) и ка́налізовати (се), ка́ндидовати, ка́ндисовати, ка́нднізовати, ка́нтоновати, ка́піта́лизовати (се), ка́рактє́ризовати, ка́рбонізовати, ка́рсті́фиковати, ка́ртє́човати, ка́стіговати, ка́тастро́вати, ка́тє́хизовати, ка́утє́ризовати, ка́штіговати, ква́дровати, ква́лі́фиковати (ква́ліфіковати), ква́нті́фиковати, – ку́їєм и ква́нтифіці́рати, ква́рцовати, кє́мізовати, кіднаповати, кіднеповати, кінд́фиковати, класі́фиковати, клерика́лизовати, клі́змовати, коа́лизовати (се), коді́фиковати, кола́удовати, ко́лмовати, ко́лонізовати (се), ко́ма́ндовати, ко́масовати, ко́мбатовати, ко́мбіновати, ко́мбовати, ко́ментовати, ко́мерціја́лизовати, ко́мпаровати, ко́мпензовати, ко́мпєтовати, ко́мпіловати, ко́мплектовати (се), ко́мплетовати (се), ко́мпліковати, ко́мпліментовати (се), ко́мпоновати, ко́мпостовати¹, ко́мпостовати², ко́мпресовати, ко́мпрिमовати, ко́мпромітовати, ко́муна́лизовати, ко́наковати, ко́нвенціона́лизовати се, ко́нверговати, ко́нвертовати (се), ко́ндензовати, ко́ндуїтовати, ко́нзервовати (се), ко́нзултовати (се), ко́нзумовати, ко́нкрє́тизовати, ко́нкурувати, ко́нсодідовати, ко́нстатовати, ко́нстітуовати (се), ко́нсултовати, ко́нта́миновати (се), ко́нтра́пунктовати, ко́нтрастовати (се), ко́нтраховати (се), ко́нтроловати, ко́нфісковати, ко́нцентровати (се), ко́нцептовати, ко́нціповати, ко́нітатовати, ко́ордіновати, ко́реговати, ко́ренувати и́јек. ко́р(ј)єновати, ко́риговати, ко́родовати, ко́румповати (се), ко́стімовати (се),

крајковати, кредитовати, крејковати, кристализовати (се), кристаловати (се), ксилографовати, кувертовати, кулминовати, култивовати, кутинизовати се, лабијализовати, лагеровати, лагумовати, лајмовати, лаковати, латинизовати (се), легализовати, легитимовати (се), леговати, лексикализовати, либерализовати, либдовати, ливровати (се), линчовати, литераризовати, литографовати, лиферовати, лифровати, лицитовати, лобовати, логаритмовати, локализовати, локвати, ломбардовати, магнетизовати (се), мађаризовати (се), макаданизовати, манифестовати, маркетовати, мајморовати, мајшевати, мајшовати, мајсакровати, мајсковати (се), мајсрегловати, материјализовати, маџаризовати (се), машињизовати (се), мелодраматизовати, мејтовати и мејтовати, мејцовати, меринизовати, мерцериновати, метализовати, метаморфозовати (се), методизовати (се), механализовати, микрофилмовати, милитаризовати, минерализовати, мистификовати, митизовати, мобилизовати (се), мобилисовати (се), моделовати, модернизовати, модификовати, модуловати, морализовати, морганизовати, моринговати, мотивовати, мотодринговати, музикализовати, мултипликовати, мумификовати, муниципализовати, муњтовати, мујстровати, мухамедонизовати, назализовати, наркотизовати, натурализовати, национализовати, неутрализовати (се), нивеловати, нијковати, нијтовати, нитрификовати и нитрификовати, нџминовати, нормализовати, нострификовати (нострификовати), нотификовати, нојтовати, џбдуковати, објективизовати (се), објективовати (се), обмундирџвати, озонизовати (џзонизовати), џоновати (се), џксидовати (се), џктројовати, џлтовати, џперационализовати, џперовати, џпсиговати, џпциговати, џрганализовати и џрганализовати, џрдиновати, џријентовати (се), џркестровати, џрнаментовати, џстрахизовати, џлатализовати, џпарализовати, џпарафразовати, џпастеризовати, џпатентовати, џпауперизовати (се), џпензионџвати, џпермутовати, џперсонификовати, џпјлдовати, џпјнсовати, џпоентовати, џпоетизовати, џполџнизовати, џпопуларизовати (се), џпџтенцовати, џпреквалификовати, џпреџрганализовати, џпрејсовати, џпрестјлизовати, џпретенџдовати, џпрецизовати, џпривјлеговати, џпрозјализовати, џпрџектовати, џпрџкламовати, џпрџлетјаризовати се, џпрџпаговати, џпрџпоновати, џпрџскриџбовати, џпрџфиловати (се), џпублџковати,

ратифіковати, раубовати, рафіновати (се), раціоналізувати, реаговати, реалізувати, ревалоризувати, регіоналізувати, реєстровати (се), регресувати (се), регрутувати, регулювати, редигувати, редукувати, реєсконтовати, резигновати (се), резимувати, резултовати, рекламувати, рекомандувати, рекомпензувати, ректифікувати, релеговати, ремилитаризувати, ремонтувати, рендгенізувати, реорганізувати, ренетувати, реплікувати, репортовати, репродукувати, ресорбовати, респектовати (се), рестринговати, ретушувати, реферувати, рефізувати, рефлексувати, реформувати, реабілітувати, рецензувати, ривалізувати, ризикувати, ріймовати, рійсковати, ритмізувати, ріймовати, романізувати (се), романтизувати, салонізувати се, самодисциплінувати се, сєквеструвати, секуларизувати, сигналізувати, симболізувати, симпліфікувати, синтезувати, синхронізувати, систематизувати, скандалізувати (се), словенізувати, соціалізувати, спеціалізувати, спеціфікувати, спиритуалізувати, стабілізувати и стабілізувати, стандардизувати, стартовати, стерілізувати, стигматизувати, стилізувати, стрійовати, студентувати, сугестувати, сунскрибувати, сунсумувати, сунтраховати, суспендовати, схематизувати, талијанізувати, тїпетувати, театралізувати, тємперувати, теоретизувати, тероризувати, тїпізувати, тиранізувати, тїтуловати, торпедувати, тоталізувати, транскрибувати, трансплантувати, транспонувати, транспортувати, трансформувати, трєпанувати, трїјумфувати, унїфікувати, унїформувати, урбанізувати, фабрикувати, фаворизувати, фалсїфікувати, фалсифікувати, фалцовати, фамиліјаризувати, фанатизувати, фасовати, ферментувати, фетїшизувати, феудалізувати, фїлмувати, фланкувати, формалізувати, формуловати, фотографувати, францізувати, фратєрнізувати, фреквентувати, фруїтукувати, хабілітувати се, хармонізувати, хердізувати, хдспитувати, хуманізувати, цєментувати, централізувати, цївілізувати (се) и цивїлізувати (се), цїзелувати, циклонізувати, цїнковати¹, цїтовати, шаблонізувати, шацувати, шєнковати, шїковати¹, шїфровати, шлїфувати, шодровати, шпрєнговати, штаїнцувати, штєловати (се), штємпловати.

Када је реч о глаголима са основама страног порекла и суфиксима *-ирати*, *-исати* и *-овати*, код највећег броја ексцерпираних глагола запажа се потенцијал двоаспекатске реализације. Међутим, код мањег броја глагола дошло је до аспекатске специјализације, те се реализују као несвршени, ређе као свршени. Међутим, код мањег броја глагола дошло је до аспекатске специјализације, те се реализују као несвршени, ређе као свршени. Стевановић (1986: 578) запажа, нпр. за глаголе на *-исати* да су несвршеног вида „када значе обављати дужности и послове имаоца неког занимања”. Такође, и Јоцић (1969: 169) истиче да су ови глаголи углавном двовидски и да глаголски вид не утиче на дистрибуцију суфикса, али ако до видске диференцијације глагола од исте стране основе долази, варијанте на *-ирати* и *-овати* су супротстављене варијантама са *-исати*. Клајн (2003: 339) такође запажа да су ови глаголи у г л а в н о м двовидски, али н е и о б а в е з н о (за суфикс *-овати/-евати* Клајн, као и Бабић 2002, на наведеним местима износе да учествују у творби несвршених и двовидских глагола; уп. и Клајн 2011: 61, 80–82), као и М. Радојковић (2013: 89). Став о обавезној двовидности оваквих глагола изнет у граматици Мразовић–Вукадиновић (1990: 67) коригује се у каснијем издању (2009: 82). У студији Јанда (2007: 82–109) показује се да су се и у руском језику глаголи страног порекла у великом проценту адаптирали као свршени или несвршени, а не двовидски.

Увидом у ОРСЈ издвојили смо следеће глаголе код којих је дошло специјализације вида. Несвршени вид се јавља код следећих глагола: на *-и(зи)рати*: *балансирати несвр.*, *вибрирати несвр.*, *галопирати несвр.*, *дефилирати несвр.*, *диктирати несвр.*, *луфтирати (се) несвр.*, *марширати несвр.*, *политизирати (се) несвр.*, *практицирати несвр.*, *тактизирати несвр.*, *транжирати несвр.*, *тренирати (се) несвр.*, *фантазирати несвр.*; *фолирати несвр.*, *јогирати несвр.*, на *-исати*: *адвокатисати; несвр.*, *багетрисати несвр.*, *карминисати (се) несвр.*, *манипулисати несвр.*, *мајсторисати несвр.*, *маневрисати несвр.*, *пудерисати (се) несвр.*, *шпекулисати несвр.*, на *-овати*: *бџксовати (се) несвр.*, *практиковати несвр.*, *рецитовати несвр.*, *флёртовати несвр.* итд.

Глаголи страног порекла са основама овог вида су много ређи. Уз глагол *апсолвирати* стоји квалификар *свр.*, док се глаголи *дипломирати (не)свр.*,

докторíрати (не)свр. и *магистрíрати (не)свр.* у РСАНУ и РМС квалификују као двовидски и тако дефинишу. Међутим, у ОРСЈ њихова имперфективна реализација је доведена у питања стављањем сегмента *не* у заграду, о чему сведоче и потврде, али и чињеница да се они не јављају са префиксима. Као перфективни, реализују се глаголи *колабирати* и *шлогíрати се*, којима се означавају тренутне промене физичког стања, дакле, догађаји. Дакле, природа саме ситуације одређује да ли се она може перципирати као целина или као структура, као нешто дељиво на сегменте, што је у великој мери одредило видско профилисање наведених глагола.

Ипак у односу на корпус двовидских глагола страног порекла тај број је занемарљив. Р. Филиповића сматра да повећање броја двовидских глагола може утицати на слабљење тенденције да двовидски глаголи добијају морфолошку ознаку вида. Дакле, на нивоу примарне адаптације глаголи улазе као двовидски, а на нивоу секундарне, префиксацијом, они специјализују вид (Филиповић 1986: 141–143). И истраживање Н. Бугарски (2002: 73), у коме од 119 англицизама са овим творбеним формантима 101 има оба вида, потврђује стабилност адаптације глагола страног порекла као двовидских. Видски профилисани глаголи из њеног корпуса резултат су секундарне адаптације, тј. имали су префикс. Код непрефиксираних глагола на видску специјализацију, дакле, може у мањем броју случајева утицати само природа ситуације која се глаголом означава.

Посведочени су и ретки случајеви адаптације глагола страног порекла као двовидских са суфиксом *-авати*: *акламáвати*, *илудáвати се*, *конденсáвати*, *-иљати* само уз основу – узвик грчког порекла (*а*)*ратос*: *аратосíљати се*, *ратосíљати се*, и са суфиксом *-осати*: *дàнгосати*, *зумбосати*, *круносати (се)*, *мàтлосати се*, *миросати*, *мувтосати*, *трòносати*, *ћèрдосати*, *шиќосати*.

5. ДВОВИДСКИ ГЛАГОЛИ У КОНТЕКСТУ ВИДСКОГ ПАРЊАШТВА

5.1. Видски парови

Глаголи који се међусобно разликују само по виду, дакле по граматичком категоријалном обележју, а имају исто лексичко значење, чинили би видски пар. Међутим, ова дефиниција своју примену лако налази код моносемантичних глагола, али код глагола са развијеном полисемном структуром отвара се низ питања: да ли глаголи различитог вида морају имати иста сва значења да би чинили видски пар, да ли је довољно да у једном од значења покажу подударане или у више њих, да ли је неопходно да то буде примарно значење или било које секундарно значење итд. Даље се отварају питања о томе да ли су то аспектуалне варијанте једне лексеме или су посредни ипак две лексичке јединице (Паневова–Згал 1998: 210), затим којим се све творбеним средствима то постиже итд. У литератури се видски парови разматрају најчешће само када се обрађују питања перфективизације и имперфективизације, улоге префикса у перфективизацији и сл., док се анализа видских парњака на конкретним примерима, који би могли дати основ за разрешење теоријских недоумица, ретко се среће¹³².

Постоје бројне дефиниције видских парова, које се међусобно разилазе, што је случај и у србиситици. Најчешће се видски пар одређује као пар глагола који имају исто значење, а разликују се само по виду (Стевановић 1986: 541; Мразовић–Вукадиновић 2009: 84; Пипер–Клајн 2014: 177). Међутим, сагледавањем хијерархијског поретка полисемних структура многих глагола запажа се да су подударане често само делимична: међу примарним и/или међу неким секундарним значењима. У складу с тим је и поимање видских парњака М.

¹³² И. Грицкат (1984–1985) поређењем семантичких реализација, анализира префиксирани глаголи и њима одговарајуће секундарно имперфективне. М. Дешић (1985), на нешто мањој грађи и са лексиколошко-лексикографског аспекта, такође разматра префиксирани глаголи и од њих имперфективизоване. Видски парњаци се обрађују и у студији Клајн 2011, али са циљем њиховог инвентарисања. У раду Ђуровић–Спасојевић (2014) прилог анализи видских парова дат је

Дешића (1985: 85), према коме видски пар чине два глагола којима је исто бар једно значење, а разликују се по виду.

Ирена Грицкат (1966–1967: 198; Грицкат 1967: 121) у више својих радова истиче да једном имперфективном глаголу могу одговарати више перфективних видских корелата, зато што они настају перфективизовањем одређеног значења. Такође, запажа да постоје и значења која се не могу перфективизовати. Наиме, различитим семантичким реализацијама одговарају различите префиксирани творенице као перфективни видски парњаци. Ова констатација потврђује да видски парњаци не морају имати сва значења иста, већ се могу и делимично семантички подударати. У том смислу се може говорити о видским парњацима у ужем и ширем смислу или о правим и неправим или потпуним и непотпуним видским парњацима (уп. Ђуровић–Спасојевић 2014: 194–196).

Другачије погледе на вид, па самим тим и на видске парњаке, срећемо у граматици Пипер–Клајн (20013/2014). Њихова дефиниција гласи: „Видски пар у ужем смислу чине два облика истог глагола који се на семантичком плану разликују само по видском значењу, а формално само по суфиксу у свом саставу. Суфиксација је најрегуларнији начин изражавања вида. Видским паровима у најужем смислу припадају, дакле, парови као *обрадити–обрађивати*, *поклонити–поклањати*, *преписати–преписивати*. Видски пар у ширем смислу чине, поред претходно наведеног, и свака два глагола (тј. два облика двеју различитих речи) који се семантички разликују само по видском значењу, а формално само по суфиксу или по префиксу који ту видску разлику изражава, нпр. *чинити–учинити*. Једни глаголи имају вид као парадигматску категорију (промена вида у оквирима исте речи), а други глаголи имају вид као класификациону категорију (имају видско значење, али немају видски пар, или за видски пар имају неку префиксално друкчију реч са истим кореном)” (Пипер–Клајн 2013: 177). Дакле, имперфективизација суфиксима сматра се морфолошком, флективном појавом – говори се о два облика истог глагола, док се префиксација сматра творбеном категоријом. И Милка Ивић (2001) указује на то да питање видских парова још увек није разграничено на теоријском нивоу.

поређењем семантичких реализација глагола *болети* и *писати* и од њих перфективизованих префиксираних глагола и даље секундарно имперфективизованих.

Начинима граматичке промене вида сматрају се чиста (граматичка) префиксација и секундарна имперфективизација. Такође, постоје и суплетивни видски парови: *рећи : говорити*, као и они настали променом акцента: *погледати : погледати*.

Мишљења и приступи о улози префикса у перфективизацији веома су различити. Префикс додат на имперфективни глагол мења вид, али често мења и значење основног глагола. Према мишљењу једне групе лингвиста, поједини префикси додати глаголу не мењају њихово значење, већ само имперфективни глагол преводe у перфективни, па у складу са тим говоре о празним префиксима. Други сматрају да префикси, који су већином постали од предлога, не могу бити семантички празни већ да њихово значење може бити или неутрално или да модификује значење глагола уз који стоји (уп. Шарић 2011). Тако, И. Грицкат говори о префиксима који су „средства чисте граматичке перфективизације” (Грицкат 1966–67), о префиксима квалификаторима и префиксима модификаторима¹³³ (Грицкат 1984–1985: 199), Дики пише о „осамостаљеним префиксима” (*orphan prefixes*), који су изгубили семантичку везу са предлозима од којих воде порекло и функционишу као граматичке јединице са аспекатском вредношћу (Дики 2012), Спасов о празним префиксима у односу семантике и вида и префиксима са семантичком и видском функцијом (2002) и сл. Заправо, празни или осамостаљени префикси, тј. префикси квалификатори стварају видске парњаке, а префикси који су задржали значења просторних и других односа модификују значење глагола уз који стоје.¹³⁴

На основу ових разматрања говори се о граматичкој и лексичкој префиксацији. Разлику између граматичке и лексичке префиксације разрадио је још Виноградов, који истиче да је празни префикс само онај који је додат

¹³³ „Најбитнија општа констатација је та да префикси који перфективизују приступају основним глаголима било са различитим локалним и њима сличним значењима (према доста раширеној терминологији – префикси квалификатори), било у временски квантифицирајућој улози (префикси модификатори). Творевине које настају на овај други начин нешто теже подлежу поновној имперфективизацији, јер то онда значи да се у неку путем префикса означену акциону фазу секундарно уноси опет својеврсна фазност: *радити* – завршити радњу – продужити завршетак радње, или *радити* – почети радњу – продужити отпочињање радње, или сл.” (Грицкат 1984–1985: 199–200).

¹³⁴ Када је реч о префиксима са семантичком функционалном вредношћу, Спасов (2002) разликује модификацијске и мутацијске улоге префикса. У првом случају долази до модификације

несвршеном глаголу и учествује само у стварању видског пара (Виноградов 1973: 514–516). Свакако, природа префикса игра велику улогу. Поједини префикси имају улогу граматичке перфективизације, а други лексичко-граматичке перфективизације.

Када је имперфективизација путем суфиксације посредни, може се рећи да она није изазивала толико неуједначених ставова. Тако, рецимо, Клајн (2003: 360–374) издваја суфиксе за промену вида – за имперфективизацију (и итеративизацију): *-ати, -јати, -авати, -евати* ијек. *-ијевати, -ивати, -увати, -ити*, док се код суфикса *-кивати* среће и улога деминуције; и за перфективизацију *-нути*.

5.2. Могућност образовања видских парова код двовидских глагола

Представници једне струје у славистици, рецимо, Маслов, Виноградов, код нас Ирена Грицкат, двовидском глаголу прилазе као видском пару, као јединици унутар које се остварује чисто видско парњаштво. Из тог разлика међу двовидским глаголима префиксирани су обично они код којих се изгубио осећај да су настали префиксацијом, како мисли И. Грицкат (1957–1958: 97). Међутим наша анализа је потврдила присуство префиксираних двовидских глагола, али и оних са формалном двовидношћу.

Међутим, ако прихватимо да се од двовидског глагола могу образовати видски парњаци,¹³⁵ онда се мора претпоставити да се наспрам имперфективне видске вредности образује префиксацијом (или суфиксом *-нути*) перфективни видски корелат, а наспрам перфективне видске вредности двовидског глагола суфиксацијом имперфективни видски корелат. У том смислу могу се претпоставити бар два видска корелата. Ако се прихвати схватање да значења образују видске парове, онда се број видских корелата увећава. Када су двовидски глаголи посредни и видско парњаштво може се уочити неколико типова.

значења мотивног глагола, типа *заболети* 'почети болети', *поседети* 'мало седети', а у другом случају долази до промене десигната *залепити* 'лепљењем саставити нешто' итд.

Први тип би чинили глаголи који имају видске корелате према обе видске вредности. Такви су, рецимо, глаголи домаћег порекла *ручати*, *вечерати* и сл. Видске парове са имперфективном вредношћу ових глагола формирају префиксали *изручати*, *поручати* 'појести ручак, све појести', *повечерати* 'појести вечеру, све појести'. Несвршени глаголи *вечеравати*, *ручавати* образују видски пар са перфективном вредношћу ових глагола. Или глагол страног порекла *пробати*, чији су видски корелати *пробавати* и *испробати* и сл.

Други тип чинили би глаголи који имају више видских корелата наспрам обе видске вредности. Ово се јавља код глагола развијене полисемне структуре, када се према различитим значењима могу образovati различити видски парови. Дobar пример јесте глагол *везати*. Он има несвршени парњак *везивати* на нивоу целе лексеме и свршени *завезати*. Међутим, у оквиру појединачних значења он може развијати префиксиране видске парњаке: *повезати*, *превезати*, *свезати*, *увезати* и сл. наспрам имперфективне вредности. У оквиру свршених видских вредности тих значења могу као несвршени корелати функционисати имперфективизовани глаголи *завезивати*, *повезивати*, *превезивати*, *свезивати*, *увезивати*, што нам потврђују примери у анализи овог глагола.

Трећи тип би образovali глаголи који имају корелате само наспрам једне видске вредности. Рецимо, несвршено *виђати* стоји наспрам свршеног *видети*, а свршено *зачути*, *ушчути* наспрам несвршеног *чути*. У ову групу спадају глаголи страног порекла са суфиксима *-ирати*, *-исати* и *-овати*, код којих не постоји могућност образовања видског парњака наспрам свршене видске вредности, већ само наспрам несвршене. Међутим, ова појава се различито тумачила.

Четврти тип је када глаголи уопште немају видске корелате, нпр. *белосати*, *жагнути* и сл.

¹³⁵ У русистици класификацију двовидских глагола према овом критеријуму дају и Черткова (2005) и Горобјец (2008). Наравно, у руском је перфектизација у високом степену граматикализована, па се говори о обличким корелатима.

5.3. Префиксација глагола страног порекла са суфиксима *-овати*, *-ирати* и *-исати*

Студије спроведене у оквиру пројекта Ополског универзитета о словенским језицима на крају 20. века показују тенденцију ка израженој префиксалној перфективизацији двовидских глагола, нарочито страног порекла, како у српском, тако и у другим словенским језицима.¹³⁶ У овом делу сагледаћемо да ли се префиксацијом двовидских глагола само стварају конкурентне перфективне јединице, или има и случајева у којима префикси уносе лексичке промене у префиксални дериват. Предвиђање у вези са развојним путем ове појаве износи се у раду Радојковић (2013: 89): „Ваља споменути и да многи двовидски глаголи са овим наставцима имају наспрам себе свршене парњаке добијене додавањем префикса *из-*, *на-*, *о-*, *по-*, *пре-*, *раз-* [...]. Тиме се доводи у питање њихов опстанак као двовидских глагола, па је и з в е с н о (проред – М. С.) да ће двовидски глагол почети да функционишу у језичком систему само као несвршени, а да ће имати свршени парњак добијен процесом префиксације”. Насупрот томе, Д. Војводић (2013: 161) тврди да при граматичкој деривацији двовидских глагола (перфектизацији префиксима и имперфектизацији суфиксима) не долази до сужавања аспекатске вредности примарног двовидског глагола, а префиксални или суфиксални дериват наставља своју егзистенцију.

Расправљајући о двовидским глаголима, Ирена Грицкат закључује да аспекатски процеси „теку од имперфективности ка двоаспектности, или ретко – а свакако увек преко двоаспектности – и даље, ка коначној перфективности“ (Грицкат 1957–58: 98). Како она тврди, за двовидске глаголе карактеристично је то што извесна имперфективна глаголска значења не добијају перфективне парњаке путем префиксације, те у сопственом морфолошком опсегу стварају и перфективност. Перфектизација таквих глагола могућа је само празним префиксима, тј. префиксима који су лишени просторног и временског значења, дакле, префиксима најграматикалнијег типа (Грицкат 1957–1958: 109). Са чистом граматичком вредношћу средства за промену вида не могу се јавити префикси до-

¹³⁶ Подстакнута резултатима истога пројекта, такође је и Ј. Матијашевић посветила студију овој појави – из компаративног угла – у српском и руском језику (Матијашевић 2000: 655–663).

и *над-*, који имају конкретна просторна значења, а *до-* и временско (Грицкат 1957–58: 202), а лексичко значење имају и префикси *под-*, *при-*, *у-* (*вљ-*), *уз-*, док већу семантичку разноликост показују префикси *од-*, *раз-*, *пре-*, *про-* (Грицкат 1957–58: 203). Поред својих конкретних лексичких значења, као функционалне јединице у граматичкој перфектизацији учествују префикси *из-*, *за-*, *на-*, *по-*, *с-*, *о-*, *у-* (*оу-*) (Грицкат 1957–58: 206). Иако се у овој студији истиче богатство у двовидским глаголима на рачун оскудне префиксалне деривације, данас је управо префиксација двовидских глагола актуелна појава.

Међутим, како двовидски глаголи у свом семантичком и аспектском потенцијалу изражавају и несвршеност, поставља се питање оправданости њихове „перфектизације”. Ирена Грицкат (1966–67: 209, 211) сматра да су у овом случају префикси сувишни¹³⁷, а ово питање је детаљно обрадио Милош Ковачевић, одредивши употребу префикса уз перфективне, секундарно имперфективизоване глаголе и двовидске¹³⁸ глаголе плеонастичком (Ковачевић 2011).

За ову прилику изабрани су они глаголи основе страног порекла за које су у ОРСЈ посведочени префиксирани деривати. Било је укупно 162 оваква (на *-ирати* 89, *-исати* 34 и *-овати* 39), од чега 115 показује спојивост са једним префиксом, тридесет осам са два, шест са три, два са четири и један глагол са пет префикса.

Ови глаголи се најчешће спајају са префиксом *из-*, који, како је у досадашњој литератури истицано, код њих служи искључиво као средство перфектизације (уп. Клајн 2002: 256). На овај начин се синтаксичка перфективност и морфолошки истиче, тј. глагол добија и формални маркер перфективности, иако се она већ може декодирати из контекста (Ковачевић 2011: 95). ОРСЈ префикс *из-* у улози перфектизатора бележи код следећих глагола: *изадутíрати (се)*, *изблефíрати*, *изватíрати*, *издиференцирати (се)*, *издизајнирати*, *издиктирати*, *издресирати*, *изиритíрати*, *искомпромитíрати (се)*, *исконструíрати*, *исконцептирати*, *излакíрати*, *изманикирати*, *измасакрирати*, *измоделíрати*, *изнивелíрати*, *изнијансирати*, *испикíрати*,

¹³⁷ За префикс *по-*, рецимо, каже да се не додаје само на двовидске глаголе, већ и на „праве перфективне, у којем је случају његово присуство паразитско” (Грицкат 1966–1967: 212).

¹³⁸ „Будући да ни теоријски нису могући контексти у којима би префигираном двовидском глаголу контекстуални конкурент могла бити имперфективна варијанта двовидског глагола, и у случајевима префиксације двовидских глагола с разлогом се може претпоставити могућност плеонастичке употребе префикса” (Ковачевић 2011: 94–95).

испрепарирати, испровоцирати, испропагирати, израфинирати (се), изрежирати, изрекламирати, изрекогносцирати, истемпирати, истестирати, истонирати, истрауматизирати, истуширати (се), исфаширати, исфенирати, исфрустрирати, исцизелирати, ишатирати, ишутирати; изидеалисати, искомструисати, изнивелисати, истријерисати, исцензурисати; избомбардовати, издесетковати, искомпромитовати (се), искдриговати, излиферовати, измистификовати, измоделовати, исполитизовати, изредиговати, исфуговати.

Тешко га је застрашити или *изблефирати* (НИН 30. 5. 2002, ЕК). Осјетила се потреба да се *издиференцирају* појмови пекара и пецара (Славистика, Бгд, ЕК). Тај одједном стао да гаји оне ... полицијске псе али да имају вучју нарав, тако да све на свету проњуше кад их ко *издресира* (Хашек, Ј., Доживљаји доброг војника Швејка у Првом светском рату, 2, прев. С. Винавер, Београд, 1989, ЕК). Било шта може да је *изиритира* и да јој отвори ране (Љоса, М. В., Авантуре неваљале девојчице, прев. Љ. Поповић, Бгд, 2008, ЕК). Конкретан задатак је био да се *измоделира* комора за саговревање (www.isis.kg.ac.rs 26. 5. 2013, И.). Све остало је у овом тренутку у домену опште жеље за апелом ... да вечити ривали сами *изнијансирају* „поделу” кривице за октобарске скандале (Пол. 14. 2. 2001, ЕК). Само живот може да *изрежира* такву породичну трагедију (Пол. 28. 3. 2010, ЕК). Могао је лепо да *се изрекламира*, у време оне афере (Пол. 30. 8. 2008, ЕК). *Истуширао* је, очешљао, *исфенирао* (Пол. 13. 12. 2009, ЕК). Колика је политичка манипулација свим овим види се по томе што је за моја два дана одсуства на Конгресу, заменица секретара ... практично из нејасних разлога *исфотокотирала* сву могућу документацију (www.rts.rs 24. 10. 2009, ЕК). Таленат и стваралачки принцип у духу посвећености и пуне концентрације *изнивелисали* су унутрашњу енигматичност промена (Пол. 16. 1. 2009, ЕК). После нас поцепаше, изделише, *избомбардоваше* (Пол. 19. 11. 2010, ЕК). Можда ... гипке покрете коња доиста не може ни камен боље *измоделовати* него еруптивно избачена маса ... морске воде (Сек. 10, 222). Касније ће неки од руководиоца из Уже партије одабрати ову или ону верзију, *изредиговати* је и покренути компликовани процес обавезно потребног исправљања текстова везаних за овај (Орвел, Ц., 1984, прев. В. Стојиљковић, Бгд, 1977, ЕК). После тога смо поставили плочице, лајсне на вертикалама и *исфуговали* плочице (keramicar.vodoinstalater.blogspot.com/, 1. 12. 2010, И.).

Занимљива је перфектизација, односно префиксација двовидског глагола *лајковати*, где у примеру: *Излајковао* ми је цео албум, префикс има и дистрибутивно значење, дакле, редом једну по једну слику.

Глаголи са префиксима *о-*, *од-*, *по-* и *с-* настали од двовидских глагола такође само представљају видску конкуренцију перфективним реализацијама двовидских глагола. Такви су: *окараактеризирати/окарактѐрисати*,

обагате́лисати, оваракла́исати, окате́гòрисати, òшацовати; одблокі́рати, одрапорти́рати, одсалуті́рати, одре́аговати; пòникловати; сконцентри́рати (се), сконце́нтрисати (се) итд.

Зато и могу да га *окарактише́м* по том периоду (Симић, П., Светац и магле, Бгд, 2005, ЕК). Јуче пре подне – *одрапорти́ра* Келер (Достојевски, Ф. М., Идиот, ЕК). Одбрана Крагујевчана лоше одреаговала (www.rts.rs 7. 11. 2010, ЕК). Уђоше у једно ... двориште ... које је било ситно *покалдрмисано* (Андрић, РМС). Нисам могао да *се сконцентрише́м*, докторе (Мингус, Ч., Беднији од шугавог пса, Бгд, 2003, ЕК).

Семантичка модификација мотивног глагола заснована на аблативности запажа се у глаголима *одмонти́рати, отпломби́рати* 'скинути неки део, раставити' и *откомандовати* 'преместити у другу јединицу (војнички); преместити по службеном задатку', с тим што је код ово другог глагола могућа и секундарна термилошка реализација заснована на граматичкој перфектизацији 'изрећи команду, командовати'.

Када сам то открила, *одмонтирала* сам онај фиктивни драјв и сада ради (www.mycity.rs, 14. 11. 2007, И.). Кад би раније полицајац наишао на сумњиви пломбирани камион у дубини територије, имао је право да га заустави, али не и да *отпломбира* (НИН 27. 6. 2002, ЕК). Пук са два брдска Дебанжова топа већ је раније *откомандован* (Павл. Ж. 1, 139). Пре него што *откомандујете* својој чети: „у врсту stroj се” ... ваља добро да знате како и кога имате да образујете (Поп. Л. 1, 48).

Дистрибутивност глагола са префиксом *по-* видљива је у примеру: А и сви су већ *покапирани* да се фолирамо (Пешчаник ФМ: 1, Бгд, 2005, ЕК).

Када се посматрају глаголи са префиксом *за-*, *на-* и *про-*, могу се уочити они код којих префикс има искључиво граматичку, функционалну вредност, те такви глаголи ступају у односе видске конкуренције са непрефиксираним двовидским глаголом који се контекстуално реализује као свршени. То су глаголи: *забарикади́рати (се), закаприци́рати се, замаски́рати (се), запломби́рати, забункèрисати се, займпоновати, закòнаковати (се), за̀летовати, за̀нитовати* итд., *наелектризи́рати (се), напедикі́рати, наскици́рати, наакуму́лисати се, накатра́нисати, наелектролизовати (се), на̀колмовати (се), на̀филовати; провентили́рати / провенті́лисати, проконтроли́рати / проконтролисати, прокоменті́рати / прокоментарисати, пропасі́рати* итд.

Међутим, ова три префикса учествује и у творби глагола чија је семантика модификована у односу на мотивни глагол, тј. учествују у промени његове

акционалности. У том случају добијају се инхоативни глаголи, којима се означава почетак радње, као: *задоминирати*, *заинтригирати*, *засондирати*, *профункционалирати* / *профункционализовати*. Код једног од малобројних глагола који показују полисемију, поред инхоативног значења, префикс учествује и у стварању каузативног значења: *заинтересирати (се)* / *заинтересовати (се)* 'навести некога да посвети пажњу некоме или нечему', а поже бити и маркер делимитативности као код глагола *проанализирати*, *промаркирати*, док се префиксом *на-* у глаголу *нацитирати се* уноси сативно значење, тј. исказује извршење радње у огромној мери.

Забарикадирали су се у свој шеснаестерац (Пол. 15. 3. 2001, ЕК). Они поново *запломбирају*, Драгослав сломи печат (Пол. 30. 12. 2000, ЕК). Центар Слупчана где су се око џамије *забункерисали* шиптарски бандити (Пол. 29. 5. 2001, ЕК). Све до тренутка док се нису у нашој новој поезији *наакумулисали* нови поводи (Мих. Б. 1, 235). Он лично ... мало ће боље *проконтролисати* рачуне шпанских фирми у Венецуели (Пол. 17. 11. 2007, ЕК).

Међутим, ова три префикса учествују и у творби глагола чија је семантика модификована у односу на мотивни глагол, тј. учествују у промени његовог акционсарта или акционалности. У том случају добијају се инхоативни глаголи, којима се означава почетак радње, као: *задоминирати*, *заинтригирати*, *засондирати*, *профункционалирати* / *профункционализовати* и сл.:

Радикална странка ... ће у Србији *задоминирати* (Марј. М. 1, 144). Бира речи ... да га *заинтересује*, *заинтригира* (Давичо 3, 168). Претпоставља се да ће у нашој земљи овај систем профункционализовати тек за три године (Пол. 13. 7. 2001, ЕК).

Код једног од малобројних глагола који показују полисемију, поред инхоативног значења, префикс учествује и у стварању каузативног значења: *заинтересирати (се)* / *заинтересовати (се)* 'навести некога да посвети пажњу некоме или нечему'. Префикс *про-* може бити и маркер делимитативности као код глагола *проанализирати*, *промаркирати*, док се префиксом *на-* у глаголу *нацитирати се* уноси сативно значење, тј. исказује извршење радње у огромној мери.

Промена лексичког значења двовидских глагола остварује се префиксима *до-*, *над-*, *пре-*, *при-* и *раз-*. Префиксом *до-* исказује се извршавање радње (комплетивно значење): *докапитализовати*, *дофинансирати*, *доквалификовати се*, префиксом *над-* мајоративност, надилажење: *надлицитирати*, префиксом *пре-*

значење поновљања радње: *пребукирати (се)*, *прегрупирати (се)*, *преинсталирати (се)*, *престилизирати / престилизовати*, *преформулирати / преформулисати*, *пренумерисати (се)*, *пробелеговати*, *прелобовати*, *пререгистровати*, ретко значење прекомерне извршености радње: *преекспонирати*, *префорсирати* или премештања *прекомандовати*. Префиксом *при-* у глаголу *прикомандовати* изражава се придруживање, присаједињавање, а префиксом *раз-* поништење радње *разминирати*, *разанализовати*, *раскандидовати*, али и интензивирање радње: *разанализирати* (Ево и ја се *разанализирала...* (cekerceker.blogspot.com/, И.)).

Промењено лексичко значење показују глаголи са префиксом *у-*, којима се исказује смештање, уклапање нечег у унутрашњост, као код: *угравирати*, *укалкулисати*, *укомпонирати*, *умаринирати*, *упресовати*, *упрограмирали*, *утетовирати*. Овај префикс ређе служи као маркер перфективности, нпр.: *укалјисати се*, *укапирати*, *устопирати*, *уцементирати* и сл.

Када се префикси јављају искључиво као маркери перфективности, они могу конкурисати један другом, што се среће у паровима: *забетонирати* – *избетонирати*, *закомпликовати (се)* – *искомпликовати (се)*, *скапирати* – *укапирати*, *искарикирати* – *накарикирати*, *исфризирати (се)* – *нафризирати (се)*, *запарфимисати* – *напарфимисати (се)*, *засумпорисати* – *насумпорисати*, *обакарисати* – *побакарисати*, *набиберисати* – *обиберисати*, *искристализовати (се)* – *скристализовати се* и сл.

На чукаричкој страни *избетониран* је први део греде (Пол. 18. 9. 2009, ЕК). Обећавају да центар неће бити *забетониран* (Пол. 25. 10. 2008, ЕК). Трудим се да увек будем добро обучена, нашминкама и *исфризирана* (Свет 213, ЕК). Жена профозова му се понуди да га опере, да му спреми пресвлаку, да му доведе и перикмахера, који ће да га обрије и *нафризира* (Црњански, М., Сеобе друга књига, ЕК). *Искапирала* сам да не треба да те будим (Недељковић, Д., Понедељак, Бгд, 2008, ЕК). Први пут ради са овим редитељем и веома је задовољна што су се брзо и добро *скапирали*, како она каже (Пол. 8. 4. 2006, ЕК). Ко је паметан, *укапираће* и сам (Пол. 30. 6. 2009, ЕК).

Од истог двовидског глагола такође се префиксацијом могу добијати и чисте перфективне варијанте и глаголи са модификованим лексичким значењем, као у паровима: *изанализирати* – *проанализирати* – *разанализирати*, *заротирати* – *изротирати се*, *зацементирати* – *уцементирати*, *исцитирати* – *нацитирати се*,

*испрограмирати – упрограмирати, истетовирати – утетовирати, изгравирати – угравирати, искалкулисати – укалкулисати, испресовати – упресовати, ископирати – прекопирати, исполитирати – преполитирати, исфорсирати – префорсирати, искристалисати (се) – прекристалисати, испрòјектовати – препрòјектовати, исфàбриковати – префàбриковати, испарцелисати – распарцелисати, прекристализирати – скристализирати се; препакирати – спакирати (се), дофинансирати – исфинансирати, искомбинирати – прекомбинирати се – скомбинирати, монтирати – намонтирати – одмонтирати – премонтирати – размонтирати, прегрòписати (се) – згрòписати (се); наелектрисати (се) – разелектрисати (се), окалајисати – накалајисати – покалајисати – прекалајисати – укалајисати се, искалдòрмисати – покалдòрмисати – укалдòрмисати; магнетисати (се) – намагнетисати (се) – размагнетисати се; доквалификовати се – оквалификовати – преквалификовати (се); искòмàндовати – откòмàндовати – прекòмàндовати – прикòмàндовати, искòмбиновати – прекòмбиновати се – скòмбиновати, прокòмпоновати – укомпоновати итд. Иако ОРСЈ бележи само префиксалне деривате *преформирати – расформирати (се), препаркирати – упаркирати, премаркирати – промаркирати*, у којима имамо модификацију значења мотивног глагола, у језичкој пракси срећу се и глаголи са појачаним степеном перфективности исказаним префиксом *из-*.*

И ми и албанска страна имали смо два дана на располагању да се та изјава *изанализира* и проучи (Пол. 9. 5. 2001, ЕК). Жаклина Глигоријевић ... сматра да је ... детаљно *проанализирао* десну обалу Дунава (Пол. 4. 3. 2009, ЕК). Ево и ја се *разанализирала*... (sekerseker.blogspot.com/, И). Ми смо успели да *исконтролишемо* најбољег играча Војводине (Пол. 13. 4. 2006, ЕК). *Преконтролисала* је Лоренине виталне функције (Леви, М., А ако је то ипак било истина, Бгд, 2004, ЕК). Он лично ... мало ће боље *проконтролисати* рачуне шпанских фирми у Венецуели (Пол. 17. 11. 2007, ЕК). Обично дођу младићи да им на разним предметима *изгравирам* стихове неких љубавних песама (Пол. 6. 2. 2009, ЕК). Вицекраљ Напуља је у плочу *угравирао* следећу поруку (Пол. 25. 8. 2002, ЕК).

У пару *забегèнисати (се) – обегèнисати (се)* исказује се инхоативност 'почети волети, заволети', с тим што према РСАНУ, глагол са префиксом *о-* може бити и конкурентна варијанта двовидског глагола са значењем 'оценити, проценити'.

Забегенише ... девојку и просио је (Ђорђ. Т. 2, 445). Изабери дјевојку коју ти срце твоје *обегенише* (НПр Чајк, 22). Ето му онда комшија у облажњу, да *обегенишу* тај куп (Мед., БК 1905, 440).

Према својој функционалности и стилској припадности, ови глаголи претежно припадају терминолошкој лексици, рецимо, научној, правној, економској, и њихова префиксирана образовања попут *исфинансирати*, *избалансирали*, *изанализирати* и сл. веома су чести у говору медија. С друге стране, глаголи попут *избламирати*, *изблефирати*, *изигнорисати*, *иззогирати*, *скапирати* и сл. припадају разговорној и жаргонској лексици.

Када се сагледају префиксирани двовидски глаголи, као и потврде њихове реализације, потврђује се закључак Ж. Станојчића да није реч о творбеној иновацији (јер се среће и у примерима из 19. века и са почетка 20, те у језику савремене књижевности и медија) већ о иновацији узуса, која се огледа у појачаном маркирању перфективности двовидских глагола (Станојчић 1996: 125). Природа перфектизације код ових глагола је двојака. С једне стране, префикси, нарочито префикс *из-*, учествују у појачању њихове перфективности и тада могу функционисати као конкурентска јединица перфективној реализацији двовидских глагола, када се може поставити и питање њихове плеонастичке употребе. Међутим, они ту имају стилску улогу. Одлика су разговорног језика и неформалне комуникације. Оваква употреба раширена је и код неких двовидских глагола домаћег порекла, као што је *испоштovati* и сл. С друге стране, префикси попут *до-*, *пре-*, *раз-* искључиво уносе лексичке промене у мотивни глагол и стварају нову лексичку јединицу а не конкурентску јединицу перфективној видској вредности.

6. ПРЕДСТАВЉАЊЕ ДВОВИДСКИХ ГЛАГОЛА У РЕЧНИЦИМА

Иако је примарна намена речника – било једнојезичних дескриптивних било двојезичних – да описују значења речи, тј. да представљају полисемну структуру одредница, неопходно је да су у оквиру речничког чланка, осим семантичких, заступљене и граматичке информације о лексеми. Само на тај начин, комбинацијом ових типова информација, корисник може стећи пун увид у правила употребе једне лексеме у неком језику. Дакле, за разлику од описа у граматицима, у речничком опису лексеме требало би показати сва њена граматичка и семантичка својства у њиховој узајамности и испреплетаности, што је до сада више пута истицано (Апресјан 2006; Апресјан 2011; Апресјан 2013; Тополињска 2002; Поповић Љуб. 1997; Поповић Љуб. 2006; Желе 2013 и др.). Ово је нарочито важно, ако се у обзир узме чињеница да се развојем нових семантичких реализација могу мењати и граматичке карактеристике неке лексема (нпр. мења се род именице, блокира се позиција придевског вида, мења се транзитивност глагола или његов вид и сл.).

Између лексикографског и граматичког описа језичких јединица треба да постоји пуна сагласност, што се може постићи применом истих правила идентификације, класификације и интерпретације. Да би речници пружили што потпунију информацију, како странцу, тако и изворном говорнику, треба да садрже информације о морфосинтаксичким карактеристикама, нпр., валенци глагола, именичким и придевским колокацијама представљене формулама¹³⁹ (Тополињска 2002: 33–34).

Информације о виду у посматраним речницима српског језика показују се квалификаторима граматичке вредности свр. = свршени и несвр. = несвршени (у

¹³⁹ Речник треба да прати граматику, која се теоријско-методолошки развија. Да би се изградио добар речник и добра грамика, потребни су колективи и лингвиста-граматичара и лингвиста-лексиколога. С друге стране, из грамика су искључени спискови изузетака појединих правила, а у речнику се категоријална информација нуди у максимално скраћеној форми, најчешће у виду тзв. граматичких квалификатора. Грамика и речник се допуњују и треба у речник унети што више граматичких информација. Иако постоје синтаксички речници, они нису за нелингвисте, те такве информације треба унети и у описне речнике (Тополињска 2002: 34, 36).

РСАНУ) и сврш./несврш. у РСМ и РСЈ. Даље се вид глагола показује кроз лексикографски метајезик тако што се у описној или синонимској дефиницији користи глагол одговарајућег вида, нпр. *гледати* несвр. '1. примати чулом вида; 2. управљати упирати очима...', *погледати* свр. 'а. управити поглед на некога, нешто...'

Двовидски глаголи се одређују као они глаголи коју могу бити и свршени и несвршени, што је њихова потенцијална одлика, али у контексту они имају конкретан вид. Такви глаголи у посматраним речницима носе двоструки видски квалификатор – свр. и несвр. – у заглављу речничког чланка, пре идентификовања семантичких реализација, а у дефиницији се – било у опису било у навођењу синонима – њихова могућа двострука видска реализација показује навођењем глагола оба вида, нпр.:

вѐчерати свр. и несвр. узети, узимати вечерњи оброк; (но)јести, (но)пити нешто као вечерњи оброк.

Наравно, приликом упућивања ових глагола на друге, и обрнуто, неопходно је водити рачуна о видском потенцијалу.¹⁴⁰

Међутим, ако изузмемо функционално маркиране глаголе, често страног порекла, који су углавном моносемични и уклапају се у овај модел квалификације, код глагола који имају развијену полисемију, речничка грађа је показала да многи од њих имају само у појединим значењима оба вида или пак да су у зависности од семантике видски издиференцирани. С тим у вези, може се говорити о двовидским глаголима (и двовидским семантичким реализацијама) и о глаголима у чијој полисемној структури варира вид, што ће се даље представити кроз моделе видске квалификације неколико глагола.¹⁴¹

Квалификација у заглављу: несвр. (ретко/ређе свр.), свр. (ретко/ређе несвр.) требало би да укаже на фреквентност појаве глагола у одређеном виду, али да у основи он у свим својим значењима има могућност исказивања оба вида, но то није увек случај. С друге стране, ако у заглављу стоје оба квалификатора, а неко

¹⁴⁰ О томе да је лексикографско представљање двовидских глагола комплексно питање, сведочи више студија посвећених пре свега руским глаголима овог типа, као Кузњецов 1978; Николајева 1989; Куратжик 2011, те бугарским Жерева 2000.

¹⁴¹ Иначе је њихово лексикографско представљање описано и при њиховој анализи.

од значења из полисемне структуре не реализује оба вида пред њим се у загради наводи (свр.) или (несвр.) или (само свр.)/(само несвр.). У случајевима када је глагол несвршен или свршен, а само нека од семантичких реализација има могућност остваривања двоаспектности, онда се пред њом у загради наводи квалификација (и свр.) односно (и несвр.).

Могућност двојаке видске реализације, која је најављена у заглављу, релативизује се, рецимо, код глагола *мањкати* стављањем квалификације обично свр. пред трећом, територијално маркираном семантичком реализацијом, а другој секундарној реализацији глагола *кџмандовати* потпуно се искључује двовидност свођењем на несвршени вид:

мањкати и **мањкати** свр. и несвр. **1. а.** (обично некоме или безл.) не бити на располагању, недоста(ја)ти, фалити. **б.** бити одсутан, одсуствовати, изоста(ја)ти, не бити присутан тамо где би требало бити, где се неко очекује. **2.** покр. пропустити, пропуштати (да се учини нешто). **3.** (обично свр.) Упокр. **а.** скапа(ва)ти, липса(ва)ти, крепа(ва)ти, угинути, цркнути, цркавати (о животињи, у експресивнијем говору и о човеку).

кџмандовати свр. и несвр. **1.** изда(ва)ти кратку војничку заповест, наређење, команду (1); заповедити, заповедати, наредити, наређивати. **2.** несвр. (неким или нечим, некоме или нечему или без допуне, ређе некога или нешто) **а.** бити заповедник (некоме, нечему), управљати, владати (нечим). **б.** имати главну реч у неком послу, одредити, одређивати, наметнути, наметати некоме начин рада, живота и сл., располагати нечим по својој вољи, наређивати. **3.** заст. одредити, одређивати, упутити, упућивати, преместити, премештати; исп. прекомандовати. **4.** трг. наручити, наручивати, поручити, поручивати.

Диференцијација у исказавању свршених и несвршених глаголских ситуација у зависности од семантике може се илустровати на примеру глагола *комичати* и глагола изузетно развијене полисемне структуре *дџнути*, који су у целини оквалификовани као двовидски, али се уз сваку семантичку реализацију накнадно одређује вид:

комичати свр. и несвр. покр. **1.** свр. појести до краја, **2.** несвр. тући, ударати, бити.

дџнути (дџнути) ијек. **дџџнути** (дџџнути) = **дџ(с)ти** (дџ(с)ти) ијек. **дџџ(с)ти** ... свр. и несвр. **1.** свр. (иза упитних и неодређених прилога за правац) учинити да неко или нешто не буде више на ранијем месту (одвести, уклонити, потрошити и сл.); наћи место некоме или нечему, сместити некуд. **2.** свр. **а.** ставити, метнути (некуд, у нешто); увући, уденути. **б.** (и несвр.) заденути, задевати, затаћи, затицати; прикачи(ва)ти на нечему, иза нечега, окачити. **в.** намаћи, наденути; навући, огрнути, оденути. **3.** свр. и несвр. заст. и покр. да(ва)ти име, наденути, надевати. **4.** несвр. слагати

(сено, покошено жито и сл.), *садевати*. **5.** несвр. покр. *пунити* (кобасице и сл.), *надевати*. **II.** ~ **се свр.** **1.** (иза упитних и неодређених прилога за правац) **а.** *нестати, ишчезнути, изгубити се; уклонити се, склонити се*. **2.** нераспр. **а.** *кренути, поћи, управити се*. **б.** *окренути, прећи на нешто (у разговору)*. **3.** необ. **а.** *увући се, ући куд...*

Овакав начин квалификације није погодан, јер први глагол показује варијацију вида у оквиру полисемне структуре, а не праву двовидност, која подразумева да се свака семантичка реализацији видски може испољити као перфективна и као имперфективна, док други има и двовидност и диференцијацију вида у зависности од значења. У том случају не би требало извлачити видске квалификаторе пре дефиниција, већ иза сваког броја указивати на видске могућности као код:

дјеверити и *деверити* ијек. *дјеве́рити* и *дјевѐрити* **1.** свр. и несвр. *изабрати, бирати, одредити, одређивати за девера на свадби*. **2.** несвр. *в. деверовати* (3).

Уколико се квалификатори извлаче у заглавље речничког чланка, а глагол не поседује семантичке реализације које могу бити двовидске, можда би се могла употребити квалификација свр. и ли несвр. и свр. и (ли) несвр., која у нашој пракси није примењивана.

Да су закључак и препорука при обради из нашег претходног става валидни, потврђује и следећи пример. Наиме, код несвршеног глагола *имати* у заглављу се не најављује могућност другачије видске вредности у полисемној структури, али се то сигнализира иза одговарајућег броја у речничком чланку:

имати несвр. **I.** ... **4.** ... **г.** (понекад свр.) *бити у интимној вези, обавити сексуални чин (о мушкарцу у односу на жену)*. **д.** (понекад свр.) *доносити на свет, родити дете; створити потомство*. **5.** ... **б.** (и свр.) разг. *о ономе што је наручено као јело, конзумирано (обично при изражавању обавезе да се за то плати)*. **б.** (чешће свр.) **а.** *прихватити, прихватати; доби(ва)ти, примити, примати*. **б.** покр. *узети, узимати, (по)служити се*. **II.** ~ **се 4.** (и свр.) уз. повр. *бити у интимној вези, упустити се у сексуални однос* ... **б.** (свр.) покр. **а.** *доћи на свет, родити се*. **б.** (са прилошком одредбом за место) *наћи се, створити се негде*.

Дакле, овај глагол може имати и двовидске реализације, али и само свршене, што је у супротности са квалификатором у заглављу.

У наредним примерима имамо погрешно представљање хомонима као значења једне лексеме, што је подробно описано у т. 4.1.2.7.

доска́кати **1.** свр. **а.** *доћи у скоковима, приспети до неког места скачући; дотрчати, притрчати*. **2.** несвр. **а.** *достизати скоком неку границу, мету,*

постизати потребну дужину скока; изједначавати се с другим такмичаром у скакању...

зба̀цати **1.** несвр. в. зба̀цивати. **2.** свр. нераспр. в. зба̀цити (З = згомилати).

У лексикографској пракси мора се водити рачуна о случајевима формалне двоидности и избегавати њено погрешно представљање.

С друге стране, како смо у анализи представили, има и глагола код којих су на подзначења или значења раздвојене различите видске реализације истог лексичког значења, за чим нема потребе.

ка̀зати свр. и (ређе, обично у през.) несвр. **3. а.** *описивати, приказивати.* **б.** *описати, приказати.*

На самом почетку исписивања речничког чланка, као је показано, глаголски вид може изазвати тешкоће и ставити пред лексикографа више питања. То су: да ли ће видски квалификатор бити заједнички за сва значења или се видска вредност глагола разликује од значења до значења; ако се показује употреба глагола у оба вида, да ли је то присутно у свим значењима или само у појединим; каква је фреквенција свршеног и несвршеног вида; да ли је можда реч о формалној двоидности код глагола који садрже префикс и суфикс за итеративизацију итд.

7. ЗАКЉУЧАК

Глаголски вид или аспект представља веома комплексну језичку категорију. Њено поимање креће се од тога да она постоји само у одређеним језицима, у којима је граматикализована и формално морфолошки испољена, до тога да је то универзална језичка категорија заступљена у дубинској структури свих језика, али се испољава на различитим језичким нивоима и остварује помоћу различитих језичких средстава. У словенским језицима вид је облигациона граматичка категорија која се остварује кроз опозицију свршено (перфективно) : несвршено (имперфективно).

У језицима у којима је вид граматикализован и исказује се помоћу одговарајућих морфема (основинске или афиксалне) сматра се морфолошком категоријом. Такође, вид се сматра и творбеном категоријом, јер се издвајају творбена средства и творбени модели за образовање глагола једног или другог вида. С обзиром на то да на тај начин настају нове лексеме и одређене лексичко-семантичке групе, вид се сматра и лексичком, лексичко-творбеном и лексичко-семантичком категоријом. Такође има и схватања по којима је вид лексичко-граматичка категорија, као о оних по којима је чисто семантичка. Међутим, својства глаголског вида се испољавају у реченици, односно у контексту, па се он сматра и синтаксичком категоријом. Контекст подразумевати и разне прагматичке премисе, што омогућава да се вид посматра веома широко, као прагматичка категорија. Дакле, схватање глаголског вида може се поделити на уже или граматичко, које обухвата ниво морфологије, творбе и синтаксе, и шире, лексичко-семантичко и прагматичко.

Иако се категорија вида и категорија времена помињу још од грчких и римских филозофа, оне су се разграничиле тек у 19. веку и постале предмет системских описивања и истраживања. У славистици вид је описиван најчешће као морфолошка, ређе синтаксичка категорија, било да је реч о компаративно-историјским студијама младограматичара, било да је реч о синхроним граматичким описима. У исто време у германистици развијала су се компаративна истраживања са словенским језицима и старогрчким. Пошто германски језици не

познају категорију вида, долази до преношења опозиције свршено : несвршено на немачке просте и сложене глаголе (са префиксима) и до мешања граматичке категорије вида и лексичке категорије актионсарта. Ове две категорије је 1908. раздвојио Сигурд Агрел. Након тога у славистици вид се проучавао у духу структурализма, а у германистици и романистици као семантичка. Универзалност категорије вида истиче се студијом Ноама Чомског *Синтаксичке структуре* 1957. године. Према овом схватању вид је одлика свих језика и налази се у дубинској структури, а у површинској структури се може испољавати на различитим нивоима и не мора бити везана искључиво за глагол. Ово схватање, у спреси са поделом на ситуационе класе које је начинио Зено Венлер и типолошким учењем Бернарда Комрија, даље су развијали Веркил, Даути, Дал, Биник, Смит, Крифка. После структуралистичког приступа у славистици од 60-их година 20. века наступа функционалистички приступ руске петроградске школе, у коме се разматрају морфолошка, лексичка и синтаксичка средства испољавања вида. Као што се види, функционални приступ односно теорија функционално-семантичких поља, коју је разрадио Бондарко на основама које су поставили Маслов и Кошмидер, у суштини не разликује се од схватања савремених аспектолошких учења у западњачкој лингвистици развијеним на поставкама генеративне граматике. И функционално-семантичко поље аспектуалности и категорија аспектуалности разрађена код Веркила и др. заправо надилазе глагол као носилац видске информације већ узимају у обзир све језичке нивое и могућности комбиновања свих језичких јединица. У последњим деценијама 20. века и почетком 21. века и у западњачкој лингвистици и у славистици актуелан је когнитивни приступ. У оквиру њега развило се више методолошких праваца, али суштински он подразумева да се време и структуре догађаја концептуализују на основу нашег физичког искуства, а да се тако разумеју и видска значења.

Глаголски вид данас представља предмет проучавања посебне лингвистичке дисциплине која се назива аспектологија. Ова дисциплина проучава и категорије сродне глаголском виду као што су актионсарт или акционалност, теличност итд. Као дисциплина аспектологија се развијала од почетка 20. века и појаве студије Сигурда Агрела у којој су раздвојени глаголски вид као граматичка категорија и актионсарт као лексичка категорија.

Опозиције свршено : несвршено веома се различито схвата у зависности од приступа. Један од најстаријих критеријума на којима се заснива поимање чланова видске опозиције свакако је трајање радње односно њена извршеност у кратком временском опсегу код свршених глаола и њено неограничено трајање код несвршених. Међутим, овај приступ је критикован с обзиром на то да се трајање радње може релативизовати. Следећи приступ који је развијан у славистици огледа се у постојању или непостојању унутрашње границе радње, где имперфективни глаголи не показују унутрашњу границу, док се перфективним глаголима изражава ограниченост без обзира на то колико је до те граничне тачке радња трајала. Западњачки приступи донели су поглед на вид као на унутрашњу темпоралну организацију ситуације, где се перфективност представља као целина, а имперфективност као структура. С тим у вези, перфективни глаголи су недељиви, а имперфективни дељиви. Што се тиче теорије маркираности, перфективни члан видске опозиције сматра се маркираним, а имперфективни немаркираним. Према Јакобсону, ова опозиција је несиметрична, тј. еквиполентна, мада има и оних који сматрају да је реч о привативној опозицији.

Аспектолошка проучавања у србистици нису развијена. У 19. веку они су се од Вука и Даничића и даље преко Маретића и у Белићевој разради задржали код Стевановића и у школским граматикама. Мале новине традиционалном поимању вида под утицајем функционално-семантичког приступа у својим граматичким описима доноси Предраг Пипер. Већу промену увиђамо у два издања граматике за странце Павице Мразовић и Зоре Вукадиновић. Док је у првом издању поглед на вид сагласан традиционалној граматичкој, у другом издању строго се одваја као граматичка категорија и акционалност као лексичко-семантичка категорија. Познавању вида у српском језику, нарочито двовидским глаголима, видским паровима и процесима перфективизације и имперфективизације, највећи допринос, поред Белића, дала је Ирена Грицкат. Студија Аспектна значења Ђуре Грубора остала је без већих одјека.

Вид се, дакле, у србистици разматра у оквиру граматика, углавном у оквиру традиционалног приступа као део морфологије или део синтаксе. Спада у класификационе граматичке категорије. Према виду, у српским граматикама глаголи се деле на свршене и несвршене, несвршени на трајне и учестале,

свршени на почетно-свршене, завршно-свршене, тренутно-свршене и неодређено-свршене, а издвајају се и двовидски глаголи или глаголи са два вида.

Двовидски глаголи дефинишу се као глаголи који могу имати оба вида, тј. који могу бити свршени и несвршени. Та двовидност представља њихов потенцијал, а у контексту они имају једну видску вредност – свршени су или несвршени. Дакле, двовидски глаголи у словенским језицима понашају се као глаголи у језицима који не разликују вид јер иста форма функционише за исказивање перфективног и имперфективног вида, а видско значење добијају у контексту. Чињеница да су се до данас одржали двовидски глаголи из старијих епоха и да се нови глаголи адаптирају као двовидски указује на то да је ова категорија одржива у језику, тј. да представља системску категорију словенских аспектских система.

Двовидски глаголи се срећу у свим словенским језицима, али се разликује неколико приступа када је у питању схватање и поимање двовидских глагола. Први приступ подразумева да су двовидски глаголи синкретичке јединице реализоване у контексту и да оне представљају облике једног глагола. Други приступ сматра да су то хомонимне јединице, тј. да су то две лексеме са различитом видском вредношћу. Трећи приступ двовидске глаголе посматра као видски пар представљен једном лексемом. Четврти приступ подразумева да се код двовидских глагола свршени и несвршени вид јављају као резултат граматичке полисемије итд.

Такође, сам термин двовидски глаголи био је подложен критици, а предлагани су термини као што су неутрални, неодређени, безвидни или општи вид. Сматрамо да је термин двовидски сасвим одговарајући да укаже на природу ових глагола. Први део сложенице упућује на могућност двојаке употребе неке јединице, а други део на чињеницу да та јединица поседује видско значење. Двовидски глаголи за нас представљају једну јединицу у чијем потенцијалу стоје две могућности видске реализације, а оне се актуелизују у контексту. Двовидски глаголи су способни да изразе ситуацију и као целину и као структуру.

Дијагностички контексти за утврђивање вида могу се поделити у неколико типова. Морфосинтаксичке дијагностичке контексте чине глаголски облици: перфективни вид обично се везује за аорист, глаголски прилог прошли,

плюсквамперфекат, а несвршени вид за имперфекат, глаголски прилог садашњи. Такође, презент у апсолутној употреби могућ је само од несвршених глагола. Међутим, глаголски облици и вредности њихове синтаксичке употребе не могу се у свим случајевима узети као апсолутни индикатори вида. Такође, веза вида и реципрочности спада у морфосинтаксичке параметре и претпостављало се да је дистрибуција повратне речце *се* чешћа уз несвршене глаголе, а маркер *један другог* уз свршене, али наша грађа такође демантује овај критеријум. Следећи тип теста су синтаксички дијагностички контексти. Најпоузданији тест за утврђивање свршености и несвршености јесу конструкције са фазним глаголима *почети, почињати, стати и сл. + глагол несвршеног вида*. Као синтаксички контекст узимају се парафразе са глаголима *обавити, обављати, вршити, извршити* + глаголска именица, али и оне дозвољавају двојаку видску интерпретацију. Од различитих тестова са временским реченицама најпоузданији је тест са временском реченицом са везником *чим* (и презентом). У лексичке дијагностичке контексте спада употреба различитих прилога и прилошких израза, тзв. лексичких спецификатора, таксисних маркера, темпоралних квантификатора итд. Један од често навођених тестова јесте тест да прилошке одредбе типа *за X времена* стоје уз несвршене глаголе, а *X времена* уз свршене. Међутим, несвршени делимитативни глаголи могу се употребљавати уз одредбе типа *X времена*, а конструкције *за X времена* у значењу 'након, после X времена' могу стајати и уз несвршене глаголе, што значи да је опет неопходно синтаксичко рашчлањивање а не само форма квантификатора. Од осталих помоћних дијагностичких контекста може се издвојити категорија одређености, која корелира са свршеним видом, и неодређености, која корелира са несвршеним видом (Писала сам неко писмо, Написала сам писмо другарици).

Као што је показано, приликом одређивања вида двовидских глагола не могу се узимати у обзир формални критеријуми, већ су неопходни семантички критеријуми. Уважавајући поменуте дијагностичке контексте, у анализи служили смо се и семантичком парафразом. Грађа је показала да постоје контексти који захтевају употребу глагола само једног вида, али исто тако да постоје неутрални контексти који дозвољавају употребу било глагола свршеног било глагола несвршеног вида. У таквим контекстима двовидски глагол има двојаку

интерпретацију, односно испољава обе видске вредности у зависности од тумачења. Међутим, осим ових неутралних контекста, у коме интерпретација глагола као свршеног или као несвршеног не мења (битно) значење исказа, постоји случајеви у којима различите интерпретативне видске вредности дају и различите интерпретације исказа (Кад *руча*, слуша музику: 1. свр. = Кад *поједе* ручак, после ручка, слуша музику; 2. несвр. *Док* руча, слуша музику).

У корпус нашег истраживања ушли су сви глаголи који су у речницима имали два видска квалификатора или су пред једним од значења показали могућност испољавања оба вида или су им пак значења имала различит вид. Анализа спроведена у раду заснована је на грађи ексцерпираној из речника савременог српског језика. Такво прикупљање грађе нам је омогућило да направимо инвентар глагола код којих се у речничком чланку срећу оба видска квалификатора и да прикупимо контексте њихове реализације. Грађа је представљена у зависности од порекла и у зависности од творбене мотивисаности, а примери анализирани у складу са претходно образложеним тестовима.

На основу анализираних глагола, који су сагледани и кроз начин на који су лексикографски представљени, двовидност се може испољити на три начина. Права, пуна или чиста двовидност: двовидност на нивоу лексеме која обухвата сва њена значења; оваква двовидност се среће код моносемантичних глагола, док је код полисемантичних, као што смо у грађи показали, врло ретка. Други случај је делимична двовидност: кад се двовидност јавља у једном или више значења у оквиру полисемне структуре. Трећи случај је када полисемна структура показује варијацију вида у зависности од значења, тј. када глагол може бити различитог вида у различитом значењу, што се може сматрати привидном или формалном двовидношћу. Међутим, ни такви глаголи се не могу искључити из корпуса двовидских глагола, осим ако није случај о помињаној формалној двовидности код префиксираних глагола.

Двовидски глаголи разврстани су најпре према пореклу. Прву групу глагола чине глаголи словенског порекла. У оквиру ове групе глаголи су подељени на немотивисане и мотивисане. Грађа показује да се двовидски глаголи домаћег порекла јављају са суфиксима *-ати*, *-ити*, *-овати*, у мањој мери са суфиксом *-осати*, а само у појединачним примерима забележени су суфикси

-арати, -евати и *-кати*. У грађи је посведочено десетак сложеница и извешан број префиксираних глагола. Префиксирани глаголи су специфични по томе што многе од њих речници доносе са два квалификатора, а они често представљају примере лексичке хомонимије, односно две лексеме као резултат различитих творбених процеса – перфективизације префиксацијом и секундарне имперфективизације префиксираних глагола (*издизати*¹ < *из-* + *дизати* и *издизати*² < *издићи* + *-ати*).

С друге стране, код глагола страног порекла једни другима конкуришу суфикси *-овати, -исати* и *-ирати*, али исто тако покрајински маркирана лексика страног порекла има суфиксе *-ати* и *-ити*, мали број примера *-осати* и *-авати*. Анализа је показала такође да глаголи са суфиксима *-исати, -ирати* и *-овати* нису без изузетка двовидски, него да и код њих долази до специјализације вида, тако да су неки од њих само свршени, а неки само несвршени. Истина у малом броју глагола, на шта је првенствено утицала семантика.

Двовидски глаголи представљају стабилну појаву у српском језику, с тим што је разлика између глагола домаћег порекла и глагола страног порекла у томе што први представљају затворену класу, а други представљају отворену класу, чији се број увећава адаптацијом страних глагола. Наиме, природа двовидности која се остварује у оквиру истог лексичког значења иста је и код глагола домаћег и код глагола страног порекла. Имамо једно лексичко значење са могућношћу испољавања два граматичка значења у зависности од контекста. Друга разлика између домаћих двовидских глагола (и страних двовидских глагола који су давно ушли у језик и изгубио се осећај за њихово страно порекло) и страних двовидских глагола јесте у томе што први обично имају, уколико припадају општем лексичком фонду, веома развијену полисемну структуру, док су други најчешће моносемантични.

Код глагола са богатом полисемном структуром двовидност се може остваривати у оквиру истог значења, али се показује и варијација вида, тј. диференцијација вида у зависности од значења. Тако глаголи *видети* и *чути*, који се врло често узимају као типични представници двовидских глагола, нису двовидски у целини, већ само у појединим значењима, док одређена значења показују специјализацију вида. У значењу 'имати чуло слуха или чуло вида,

примати аудитивне или визуелне чулне утиске', ови глаголи имају несвршени вид. У значењу визуелне и менталне перцепције они могу бити двовидски.

Анализа је показала да се двоаспектност јавља у неколико лексичко-семантичких група (може обухватити целу лексему, или само значења који се наводе). Најпре, двовидност показују глаголи са значењем узимања неког obroka, као што су: *ручати, вечерати, доручковати, ужинати*, те глаголи страног порекла: *марендати, ловрати, фруштуковати* итд. Ови глаголи су моносемантични и могу се узети као примери чисте двовидности. Такође, двовидност се може јавити и код глагола који означавају узимање хране и пића уопште, као што су *јести* и *пити*, али само у оним случајевима када ти глаголи означавају узимање одређеног obroka, обеда, а не сам процес једења. Такође, код оних несвршених глагола код којих се значења могу схватити и партикуларно може се развити перфективност као код глагола *сипати*, нпр.: *Сипа (= налије) воду у млеко*.

Двовидност се развија и код глагола који имају значење 'узети, узимати некога за сродника': *братити, братимити, кумити, деверити* итд. Затим се уочава код оних глагола који могу значити ступање у брак, као што је глагол *везати се*, затим глаголи *венчати, женити, просити, прстеневати*.

Следећу лексичко-семантичку скупину која може развити двовидност чине глаголи са значењем 'провести, проводити неко време'. Такви су глаголи *годинати/годиновати, зимовати, летовати, дановати* и сл., затим 'провести, проводити неки празник': *божићевати, ускрсовати* итд.

Такође, двовидност се може јавити код глагола са значењем 'добити, добијати неки део (када је реч о биљкама)': *главичити, листати, родити* и сл. или 'донети, доносити на свет младунче' *близнити, копилити* итд.

Могућност реализације оба вида развијају у својој полисемној структури глаголи који имају значење 'ударати, ударити из неког оружја; бацати, бацити нешто на неки циљ, усмерено на неку мету; погодити, погађати на тај начин'. Такво двовидско значење имају глаголи *бити (бијем), гађати, пуцати, стрелјати, тући* итд. То су глаголи који су у својој основи несвршеног вида, али у тим значењима могу исказивати и перфективност.

Код такође несвршених глагола *звонити*, *куцати*, *лупати* перфективност се може развити у значењима у којима тај звук представља давање неког сигнала. Уколико је то неодређена активност, онда је глагол несвршен. Двоаспектност се још развија код глагола *писати* и *питати* када они означавају активност са одређеним смислом, са одређеним циљем.

Такође, код још једне групе глагола у специјалном стилу може се развити двоаспектност. Тако се, рецимо, код несвршених глагола *брисати*, *молити*, *захтевати*, *тужити* и сл. може развити перфективност када се они користе у административном стилу (*брисати* у значењу 'избрисати неки члан', *захтевати* 'поднети захтев', *молити* 'поднети молбу и сл., поред уобичајеног имперфективног вида 'брисати неки члан', 'подносити захтев', 'подносити молбу'). Дакле, двовидност у овом случају није стилски неутрална, већ се може говорити о диференцијацији вида у зависности од функционалног стила.

Посебно место у систему двовидских глагола имају помоћни и семикопулативни глаголи, какав је глагол *бити*. У случајевима када он има улогу помоћног глагола не треба из њега ишчитавати видску вредност. Исто тако и модални глагол *моћи* или глагол *имати* у улози семикопулативног глагола такође си лишени видских вредности већ имају улогу исказивања модалности. У тим случајевима они су неутрални у погледу вида.

Ирена Грицкат је констатовала да се двовидност разрешава у корист перфективности. Међутим, има примера као што је глагол *грнути*, где се у односу на Вуково време отворила могућност за реализације несвршеног вида, у значењу 'јурити, појурити, насрнути, насртати, скупити, скупљати' итд.

Код двовидских глагола уопште може се уочити да у значењима или синтаксичким контекстима у којима значе стање бивају несвршени, а у оним ситуацијама у којима представљају активности, достигнућа или остварења могу бити и свршени и несвршени. Тако, рецимо, глаголи који у свом семантичком опсегу имају егзистенцијално значење или квалификативно значење обично имају несвршени вид. Несвршени вид је учесталији и код узајамно повратних глагола.

Што се тиче формирања видских парова, поставља се питање могу ли двовидски глаголи уопште имати видске парњаке. Они заправо сами собом покривају обе вредности видске опозиције. С друге стране, ако се могу формирати

дериватолошким процесима видски парови, онда се претпоставља да наспрам свршене вредности двовидског глагола стоји итеративизовани видски парњак, а наспрам несвршене вредности двовидског глагола префиксирани свршени глагол. Може се уочити неколико типова глагола. Глаголи који могу формирати наспрам обе видске вредности видски парњак, дакле, они који имају оба видска корелата. Другу групу чине они који имају више од два видска корелата, јер се парњаци образују према значењима. Трећу групу чине они који имају један видски корелат, а постоје глаголи који немају видске корелате. Глаголи страног порекла не образују видске парњаке наспрам свршених вредности. Наспрам несвршених видских вредности образују се префиксирани глаголи. Префиксација двовидских глагола страног порекла представља иновацију узуса у словенским језицима, али она не утиче на стабилност двовидности. Међутим, префикси често имају улогу промене значења, њене модификације или спецификације, те ова појава није у супротности са духом српског језика, али није у свим случајевима стилски оправдана.

У граматичким описима могу се избећи сви спорни и непоуздани примери, међутим, у лексикографским то није могуће. Због тога лексикограф мора бити веома опрезан када квалификаторе свр. и несвр. ставља у заглавље речничког чланка јер то значи потпуну или чисту двовидност. У случајевима када само у једном значењу имамо двовидност, тада пред тим значењем треба ставити и свр. или и несвр. У случају када различита значења имају различити вид треба га означити пред сваком реализацијом. Квалификације: несвр. (ретко/ређе свр.) и обрнуто такође треба опрезно употребљавати јер оне исто тако указују на двоаспектност свих семантичких реализација, али на већу заступљеност једног или другог вида у језичкој пракси.

Грађа је показала да двоаспектност у српском језику није маргинална већ системска појава, о чему сведочи опстанак двовидности код домаћих глагола и адаптација нових глагола од страних основа. У зависности од значења, код глагола са развијеном полисемном структуром, може се уочити доминација једног или другог вида или пак корелација одређеног значења са само једним видом. То су унутрашња колебања и превирања, која на двоаспектност као аспектолошки феномен не утичу.

8. ЛИТЕРАТУРА

- Авилова 1968: Н. С. Авилова, „Двувидовые глаголы с заимствованной основой в русском литературном языке нового времени”, *Вопросы языкознания* 5, Москва, 66–78.
- Авилова 1972: Н. С. Авилова, „Категория вида глагола в её отношении к словоизменению”, *Известия АН СССР, ОЛЯ* 3, Москва, 195–206.
- Авилова 1976: Н. С. Авилова, *Вид глагола и семантика глагольного слова*, Москва: Наука.
- Агрел 1908: Sigurd Agrell, *Aspektänderung und Aktionsartbildung beim polnischen Zeitworte: ein Beitrag zum Studium der indogermanischen Präverbia und ihrer Bedeutungsfunktionen*, Lund: Ohlsson.
- Ајџановић 2009: Милан Ајџановић, „О феномену уклањања глаголске видске опозиције у презентској парадигми”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 38/1, Београд, 115–121.
- Андросјук 2004а: Н. В. Андросјук, „О двувидовых глаголах в русском языке”, у: *Русский язык: исторические судьбы и современность*, II Международный конгресс исследователей русского языка, Труды и материалы, сост. М. Л. Ремнева, О. В. Дедова, А. А. Поликарпов, Москва: Московский университет, 2004, 251.
- Андросјук 2004б: Н. В. Андросјук, „Место двувидовых глаголов в аспектуальной системе русского языка”, *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*, Серия „Филология” 17 (56), 1, Симферополь: Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского, 108–115.
- Андросјук 2007: Н. В. Андросјук, „Функционально ограниченные двувидовые глаголы в современном русском дискурсе”, *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*, Серия „Филология”: Социальные коммуникации, 20 (59), 1, Симферополь: Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского, 2007, 54–61.

- Андросјук 2011: N. V. Androsjuk, „Биаспектив и контекст”, у: *Глагољный вид: грамматическое значение и контекст*, Тезисы, III Конференция Комиссии по аспектологии Международного комитета славистов, Падуанский университет, 30 сентября – 4 октября 2011 г., А cura di Rossana Benacchio, Padova: Università Di Padova, 3–4.
- Анић 1985: Владимир Анић, „Занијекани глагол уз временску одредбу”, *Научни састанак слависта у Вукове дане 14/2*, Београд, 37–40.
- Апресјан 2006: *Языковая картина мира и системная лексикография*, Ответственный ред. Ю. Д. Апресян, Москва: Языки славянских культур.
- Апресјан 2011: Ju. D. Arpesjan, „Вид в активном словаре русского языка”, у: *Глагољный вид: грамматическое значение и контекст*, Тезисы, III Конференция Комиссии по аспектологии Международного комитета славистов, Падуанский университет, 30 сентября – 4 октября 2011 г., А cura di Rossana Benacchio, Padova: Università Di Padova, 4–9.
- Апресјан 2013: Ю. Д. Апресян, „Грамматика русского глагола в словаре”, *Јужнословенски филолог LXIX*, Београд, 49–73.
- Арсенијевић 2006: Boban Arsenijević, *Inner aspect and telicity: The decompositional and the quantificational nature of eventualities at the syntax-semantics interface*, PhD Dissertation, Leiden: Leiden University.
- Ашић–Станојевић 2008: Тијана Ашић, Веран Станојевић, „Могу ли несвршене форме означавати свршеност? Случај српског перфекта несвршених глагола и француског имперфекта”, у: *Српски језик у (кон)тексту*, *Српски језик, књижевност, уметност*, I, ур. Милош Ковачевић, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 207–219.
- Бабић 1978: Stjepan Babić, „Imperfectivization and the Types of Prefix-Derivation”, у: *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*, II, ур. Rudolf Filipović, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 71–100.
- Бабић 1986: Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku: nacrt za gramatiku*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Nakladni zavod „Globus”.

- Бабић 1991: Stjepan Babić i dr., *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Nakladni zavod „Globus”.
- Бабић ³2002: Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Nakladni zavod „Globus”.
- Бајби и др. 1994: Joan L. Bybee, Revere Perkins, William Pagliuca, *The Evolution of grammar: Tense, Aspect, and Modality in the Languages of the World*, Chicago: University of Chicago Press.
- Бак 1981: Emmon Bach, „On time, tense and aspect: An essay in English metaphysics”, in: *Radical Pragmatics*, ed. Peter Cole, New York: Academic Press, 63–81.
- Бак 1986: Emmon Bach, „The algebra of events”, *Linguistics and Philosophy* 9, 5–16.
- Барић и др. 1997: Eugenija Barić, Marija Znika, Vesna Zečević, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Бејч 1995: Carl Bache, *The Study of Aspect, Tense and Action*, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – New York – Paris – Wien: Peter Lang. Белић 1924/2000г: Александар Белић, „Прилози историји словенских језика. I. О словенском глаголском виду”, *Јужнословенски филолог* IV, Београд, 1–28 = Белић 2000г, 233–240.
- Белић 1925–1926/2000ђ: Александар Белић, „Аорист имперфективних глагола”, *Јужнословенски филолог* V, Београд, 170–182 = Белић 2000ђ, 338–345.
- Белић 1926–1927/2000ђ: Александар Белић, „О употреби времена у српскохрватском језику”, *Јужнословенски филолог* VI, Београд, 102–132 = Белић 2000ђ, 300–321.
- Белић 1928/2000ђ: Александар Белић, „О синтаксичком индикативу и ’релативу’”, *Symbolae grammaticae in honorem Joannis Ruzwadowski, II*, Cracoviae, 1928, 47–55 = Белић 2000ђ, 293–299.
- Белић 1931а/2000а: Александар Белић, „Словенски инјунктив у вези са постанком словенског глаголског вида”, *Глас Српске краљевске академије* CXLVIII, Београд, 1–38 = Белић 2000а, 439–464.

- Белић 1931б/2000е: Александар Белић, *Синтакса српскохрватског језика*, литографисано издање [универзитетска предавања], Београд, 1931, 1–158 = Белић 2000ђ.
- Белић 1933/2000д: Александар Белић, *Граматика српскохрватског језика за трећи разред средњих и стручних школа*, Београд: Издавачка књижарница Геца Кон, 1933 = Белић 2000д.
- Белић 1934а/2000а: Александар Белић, „Постанак прасловенске глаголске системе”, *Глас Српске краљевске академије* CLXIV, Београд, 1–41 = Белић 2000а, 411–438.
- Белић 1934б/2000б: Александар Белић, „Koschmieder Erwin, Nauka o aspektach czasownika polskiego w zarysie. Próba syntezy. Wilno. 1934. XVI + 240, 8°. Изашло у колекцији *Rozprawy i materiały wydziały I Towarzystwa przyjaciół nauk w Wilnie. Tom v, zeszyt 2*”, *Јужнословенски филолог* XIII, Београд, 218–227 = Белић 2000б, 123–129.
- Белић 1939а/2000б: Александар Белић, „Питање глаголског вида прасловенског језика: његова морфологија. Однос међу перфективним и перфектизираним глаголима, имперфективним и имперфектизираним и њихов значај за разумевање словенског глаголског вида”, *III МКС* (Збирка одговора на питање, св. 1), Београд, 1939, 34–36 = Белић 2000б, 246–247.
- Белић 1939б/2000ђ: Александар Белић, „Прилози учењу о употреби времена у српскохрватском језику”, *Јужнословенски филолог* VIII, Београд, 1939, 179–189 = Белић 2000ђ, 322–328.
- Белић 1955/2000ђ: Александар Белић, „О глаголу са синтаксичке стране”, *Књижевност и језик у школи* II/1, Београд, 1955, 1–9 = Белић 2000ђ, 329–335.
- Белић 1955–1956/2000ђ: Александар Белић, „О глаголима са два вида”, *Јужнословенски филолог* XXI/1–4, Београд, 1–13 = Белић 2000ђ, 276–283.
- Белић 1955–1956п/2000ђ: Александар Белић, „Ђуро Грубор, Аспектна значења, Рад 293, 5–234 (Аспектна значења II /у којима је преглед литературе биће посебно разматрани/, Рад 295, 1953, 81–284)”, *Јужнословенски филолог* XXI/1–4, Београд, 291–303 = Белић 2000ђ, 284–292.

- Белић 1958/2000б: Александар Белић, [Какво је било видско значење глаголских основа у прасловенском језику], IV МСК, *Јужнословенски филолог XXII*, додатак, Београд, 1958, 17–18 = Белић 2000б, 270–271.
- Белић 1962/2000б: Александар Белић, [Дискусија о глаголском виду], IV МКС, Материали и дискусије, том 2, Москва, 1962, 208 = Белић 2000б, 276.
- Белић 2000: Александар Белић, *Опита лингвистика [О језичкој природи и језичком развоју]*, I, Посебна издања СКА СХХХIV, 1941; II, Београд: САНУ, 1959], *Изабрана дела Александра Белића*, том 1, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Белић 2000а: Александар Белић, *Упоредна словенска лингвистика / 1*, *Изабрана дела Александра Белића*, том 2, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Белић 2000б: Александар Белић, *Упоредна словенска лингвистика / 2*, *Изабрана дела Александра Белића*, том 2, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Белић 2000в: Александар Белић, *Историја српскохрватског језика, Речи са конјугацијом*, књига II, свеска 2, предавања др Александра Белића, у: *Историја српског језика*, *Изабрана дела Александра Белића*, том 4, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 327–484.
- Белић 2000г: Александар Белић, *Историја српског језика*, *Изабрана дела Александра Белића*, том 7, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Белић 2000д: Александар Белић, *Граматице. О граматикама*, *Изабрана дела Александра Белића*, том 12, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Белић 2000ђ: Александар Белић, *О различитим питањима савременог језика*, *Изабрана дела Александра Белића*, том 13, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Белић 2000е: Александар Белић, *Универзитетска предавања из савременог српскохрватског језика. Библиографија радова*, *Изабрана дела Александра Белића*, том 14, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Бенаћио 2013: Rossana Venacchio, „Еше раз о глагољном виде и категорији вежливости в императиве: сопоставление славянских языков с новогреческим”, *Јужнословенски филолог LXIX*, Београд, 169–183.

- Биник 1991: Robert Binnick, *Time and the Verb. A Guide to Tense and Aspect*, New York – Oxford: Oxford University Press.
- Бирјукова 1973а: Л. П. Бирюкова, *Функционирование двувидовых глаголов в современном русском языке*, автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук, Ленинград: ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1973.
- Бирјукова 1973б: Л. П. Бирюкова, „Функционирование двувидовых глаголов в прошедшем времени”, у: *Функциональный анализ грамматических категорий*, Ленинград: Изд-во ЛГПИ им. А. И. Герцена, 56–70.
- Бјелетић 2006: Марта Бјелетић, *Исковрнути глаголи. Типови експресивних превербалних форманата (на српском и хрватском језичком материјалу)*, Монографије 2, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Бјелошопкова 2007: Татьяна Владимировна Белошопкова, *Когнитивно-дискурсивное описание категории аспектуальности в современном русском языке*, Москва.
- Бјелошопкова 2009: Татьяна Владимировна Белошопкова, „Категоризация категории аспектуальности с точки зрения когнитивно-дискурсивной парадигмы лингвистического знания”, у: *Международный научный симпозиум „Славянские языки и культуры в современном мире”*, Труды и материалы, Москва: Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова, Филологический факультет, 54–55.
- Бондарко 1957: Александр В. Бондарко, „Настоящее историческое глаголов несовершенного и совершенного видов в современном литературном сербохорватском языке”, *Ученые записки ЛГУ* 250, Ленинград, 141–157.
- Бондарко 1958: Александр В. Бондарко, „Настоящее историческое глаголов несовершенного и совершенного видов в современном литературном сербохорватском языке”, *Ученые записки ЛГУ* 44, Ленинград, 141–157.
- Бондарко 1971: Александр В. Бондарко, *Вид и время русского глагола (значение и употребление)*, Москва: Просвещение.
- Бондарко 1976: А. В. Бондарко, *Теория морфологических катерорий*, Ленинград: Наука.

- Бондарко 1987: А. В. Бондарко и др., „Длительность”, „Таксис”, у: *Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис*, отв. ред. А. В. Бондарко, Ленинград: Наука, 98–123, 234–320.
- Бондарко и др. 1990: Александр Бондарко и др., *Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность*, Ленинград: Наука.
- Бондарко 1999: А. В. Бондарко, *Основы функциональной грамматики: Языковая интерпретация идеи времени*, Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета.
- Бондарко 2011: А. В. Bondarko, „Глагольный вид: система и среда”, у: *Глагольный вид: грамматическое значение и контекст / Тезисы, III Конференция Комиссии по аспектологии Международного комитета славистов, Падуанский университет, 30 сентября – 4 октября 2011 г.*, A cura di Rossana Benacchio, Padova: Università Di Padova, 16–18.
- Борик 2002: Olga Borik, *Aspect and Reference time*, PhD thesis, Utrecht : University of Utrecht; <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2002-1025-092957/inhoud.htm> (8. 6. 2011).
- Борик 2009: Olga Borik, „Morphology-Semantics Interface: Dealing with Aspect”, *York Papers in Linguistics* 2, 22–45; http://www.york.ac.uk/language/ypl/ypl2issue10/YPL10_YEMM_02_Borik.pdf (8. 3. 2011).
- Борик–Райнхарт 2007: Olga Borik, Tanya Reinhart, „Telicity and perfectivity: two independent systems”, in: *Proceedings of the Eighth Symposium on Logic and Language*, Debrecen: University of Debrecen; <http://webs2002.uab.es/clt/membres/postdoctorands/Borik/borik-reinhart-lola8.pdf> (8. 6. 2011).
- Брабец–Храсте–Живковић 1958: Ivan Brabec, Mate Hraste, Sreten Živković, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Брагински–Ротштайн 2008: Pavel Braginsky, Susan Rothstein, „Vendlerian Classes and the Russian Aspectual System”, *Journal of Slavic Linguistic* 16/1, 3–55.
- Брлобаш 2007: Željka Brlobaš, *Glagolski vid u hrvatskim gramatikama do 20. stoljeća*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Бугарски 2002: Nataša Bugarski, „Morfološka adaptacija glagola pozajmljenih iz engleskog jezika”, *Прилози проучавању језика* 33, Нови Сад, 58–77.

- Бул 1960: William Bull, *Time, Tense and the Verb. A Study in Theoretical and Applied Linguistics, with Particular Attention to Spanish*, Los Angeles: Berkeley.
- Булатовић 2006: Весна Булатовић, *Енглески лексички коресподенти аспекатских разлика у српском језику*, докторска дисертација, Београд: Филолошки факултет.
- Велковска 2002: Снежана Велковска, „Интенцијално-синтаксички речник на македонските глаголи”, у: *Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе*, Београд: САНУ – Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска, 365–370.
- Вельковић Станковић 2013: Драгана Вельковић Станковић, „Могућности примене когнитивног приступа у настави српског језика (На примеру обраде граматичке категорије глаголског вида”, *Научни састанак слависта у Вукове дане 42/3*, Београд, 85–113.
- Вендлер 1957: Zeno Vendler, „Verbs and Times”, *The Philosophical Review* 66, 143–160, reprinted in: Zeno Vendler, *Linguistics in Philosophy*, Ithaca – New York: Cornell University Press, 1967, 97–121.
- Веркил 1972: Henk J. Verkuyl, *On the Compositional Nature of the Aspects*, FLSS 15, Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.
- Веркил 1993: Henk J. Verkuyl, *A Theory of Aspectuality: the interactoin between temporal and atemporal structure*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Веркил 1999: Henk J. Verkuyl, *Aspectual issues. Structuring time and quantity*, vol. 98 of CSLI Lecture Notes, Stanford, California: CSLI Publications.
- Виноградов ³1972: Виктор Владимирович Виноградов, *Русский язык. Грамматическое учение о слове*, Москва: Издательство Высшая школа.
- Војводић 1989–1990: Dojčil Vojvodić, „Opća sintaktička značenja vidsko-vremenskih oblika”, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 29/19, 93–109.
- Војводић 2000а: Дойчил Войводич, „Некоторые вопросы сопоставительной аспектологии в современной русистике и славистике”, у: *Состояние и перспективы сопоставительных исследований русского и других языков*, V Международный симпозиум МАПРЯЛ (Белград–Ниш, 30 мая – 1 июня 2000 г.), Доклады, ред. Б. Станкович, Београд: Славистичко друштво Србије, Филолошки факултет, 167–175.

- Војводић 2000б: Дојчил Војводић, „О неким аспектима савремених функционално-семантичких истраживања у лингвистичкој русистици и славистици”, *Славистика IV*, Београд, 167–182.
- Војводић 2000в: Дојчил Војводић, „Типологија вида: проблеми, поиси, решенија, отв. ред. М. Ю. Черткова, Школа 'Језици руској културе', Москва, 1998 [приказ]”, *Зборник Матице српске за славистику* 58–59, Нови Сад, 231–234.
- Војводић 2001а: Дојчил Војводић, „О функционалним основама савремене аспектологије”, *Славистика V*, Београд, 44–55.
- Војводић 2001б: Дојчил Војводић, „Теорија глагољной вневременности К. С Аксакова и категорија совершенного вида в руском и других славјанских језиков”, *Аксаковские чтения: духовное и литературное наследие семьи Аксаковых, I*, Материјали Међународној научно-практичкој конференцији, Уфа, 28–29 септембра 2001 г., отв. ред. Т. Н. Дорожкина, Уфа: Издаваштво Башкирског института развоја образовања, 18–23.
- Војводић 2002: Дојчил Војводић, „Аспектуално-темпорални односи у свјетлу граматике функционално-семантичких поља и категоријалних ситуација (А. В. Бондарко, Основы функциональной грамматики: Языковая интерпретация идеи времени, Санкт-Петербург, Издаваштво Санкт-Петербуршког универзитета, 1999, 260)”, *Зборник Матице српске за славистику* 61, Нови Сад, 2002, 192–199.
- Војводић 2003а: Дојчил Војводић, „О видско-временској 'конкуренцији' у српском и другим словенским језицима”, у: *Пети лингвистички скуп Бошковићеве дани*, Научни скупови, књ. 61, Одјелјење умјетности, књ. 22, Подгорица: ЦАНУ, 139–164.
- Војводић 2003б: Дојчил Војводић, „О синтаксичкој итеративности (на српско-руском материјалу)”, *Славистика VII*, Београд, 52–64.
- Војводић 2007: Дојчил Војводић, „О аспектуално-темпоралној корелативности у сложеним (условним) реченицама”, *Славистика XI*, Београд, 206–222.
- Војводић 2008: Дојчил П. Војводић, „Об аспектуално-темпоралној (не)дифференцираности руског и српског глагола в синтаксически (не)обусловљених контекстах”, *Изучавање словенских језика, књижевности и култура као инословенских и страних*, прир. Богољуб

Станковић, Београд: Славистичко друштво Србије, Филолошки факултет, 91–98.

Војводић 2013а: Дојчил Войводич, „Двувидовост глаголног слова и способности ње преодоленија в руском языке в сопоставлении с сербским”, *Семантички спектар славјанског вида*, IV Конференција Комисије по аспектологији Међународног комитета славистов, Гетеборшки универзитет, 10 јуна – 14 јуна 2013 г.; *The Semantic Scope of Slavic Aspect*, Fourth Conference of the International Commission on Aspectology of the International Committee of Slavists, University of Gothenburg, June 10 – 14, 2013, eds Morgan Nilsson, Nadezjda Zorikhina Nilsson, Göteborg: Göteborgs universitet, 160–163.

Војводић 2013б: Дојчил Војводић, „Вид глагола”, у: *Српска енциклопедија*, II, Нови Сад: Матица српска – Београд: Српска академија наука и уметности, Завод за уџбенике, 332–333.

Војводић 2013в: Дојчил Војводић, „Време глагола”, *Српска енциклопедија*, II, Нови Сад: Матица српска – Београд: Српска академија наука и уметности, Завод за уџбенике, 789–791.

Волас 1982: Stephen Wallace, „Figure and Ground: The Interrelationships of Linguistic Categories”, in: *Tense-Aspect: Between Semantics and Pragmatics*, ed. Paul Hopper, Amsterdam: John Benjamins, 201–223.

Всеволодова–Чжин²2008: М. В. Всеволодова, Ким Тэ.Чжин, *Система значений и употреблений форм настоящего времени русского глагола (в зеркале корейского языка): фрагмент функционально-коммуникативной прикладной грамматики*, Москва: Издательство ЛКИ.

Вук 1814: *Писменица сербскога језика*, по говору простога народа написана Вуком Стефановићем Србијанцем, у Виенни: У печатњи Г. Јоанна Шнирера.

Вук 1818: *Српски рјечник истолкован њемачким и латинским ријечима*, скупио га и на свијет издао Вук Стефановић, у Бечу: Штампарија јерменског манастира. <http://eng.digital.nb.rs/document/S-II-0458> (15. 4. 2011).

- Вуковић 1937: Јован Вуковић, „Питање глаголског вида облика *будем*”, у: *Зборник лингвистичких и филолошких расправа А. Белићу о четрдесетогодишњици његова научна рада*, Београд, 231–232.
- Вуковић 1967: Jovan Vuković, *Sintaksa glagola*, Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Гагарина 2000: Natalia Gagarina, „The acquisition of aspectuality by Russian children: early stages”, *ZAS Papers in Linguistics* 15, Berlin, 232–246.
- Галтон 1976: Herbert Galton, *The main functions of the Slavic verbal aspect*, Skopje: Macedonian Academy of Sciences and Arts.
- Гаспоров 1990: Boris Gasparov, „Notes in the 'Metaphysics' of Russian aspects”, in: *Verbal aspects in discourse: Contributions to Semantics of Time and Temporal Perspective in Slavic and Non-Slavic Languages*, ed. N. B. Thelin, Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins P. C., 191–212.
- Гвоздановић 2012: Jadranka Gvozdanović, „Perfective and Imperfective”, in: *Handbook of Tense and Aspect*, ed. Robert Binnick, Oxford: Oxford University Press, Chapter 274, 781–802.
- Гентнер 2001: Dedre Gentner, „Spatial metaphors in temporal reasoning”, in: *Spatial schemas in abstract thought*, ed. M. Gattis, Cambridge, MA: MIT Press, 203–222.
- Гијом 1929: Gustave Guillaume, *Temps et verbe: théorie des aspects, des modes et des temps*, Paris: H. Champion.
- Главинска 1982: М. Я. Гловинская, *Семантические типы видовых противопоставлений русского глагола*, Москва.
- Главинска 2010: М. Я. Гловинская, „Потенциальные глагольные формы”, у: *Современный русский язык: Система–норма–узуз*, отв. ред. Л. П. Крысин, Москва, 171–199.
- Гојмерац 1980: Mirko Gojmerac, *Glagolski vid u hrvatskom ili srpskom i njemačkom jeziku*, doktorska disertacija, Zagreb: Filozofski fakultet.
- Гојмерац 1980a: Mirko Gojmerac, *Jezična sredstva za izražavanje srpskohrvatskog glagolskog vida u njemačkom*, Zagreb: Filozofski fakultet.
- Горбачевич 1971: К. С. Горбачевич, „Устранение двувидовости посредством префиксации и суффиксации”, у: *Изменение норм русского литературного языка*, Ленинград: Просвещение.

- Горобџец 2005: Е. А. Горобец, „Комплексный анализ двувидовых глаголов в современном русском языке: к постановке проблемы”, у: *Русская и сопоставительная филология '2005*, Казань: Казанский государственный университет, 39–44.
- Горобџец 2006а: Е. А. Горобец, „К вопросу о трактовке сущности явления двувидовости русского глагола”, *III Международные Бодуэновские чтения: И. А. Бодуэн де Куртенэ и современные проблемы теоретического и прикладного языкознания*, Казань, 23–25 мая 2006 г., труды и материалы, т. 2, общ. ред. К. Р. Галиуллина, Г. А. Николаева, Казань: Казанский государственный университет, 47–49; http://www.kls.ksu.ru/boduen/bodart_3.php?id=8&num=7000000.
- Горобџец 2006б: Е. А. Горобец, „Принципы описания двувидовых глаголов: грамматическая характеристика”, *Русская и сопоставительная филология '2006*, Казань: Казанский государственный университет, 84–91.
- Горобџец 2007: Е. А. Горобец, „Статус двувидовых глаголов в современном русском языке”, *Ученые записки Казанского государственного университета*, Серия „Гуманитарные науки”, кн. 2, т. 149, Казань: Казанский государственный университет, 263–271.
- Горобџец 2008: Е. А. Горобец, *Двувидовые глаголы в современном русском языке: проблемы статуса и классификации*, автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук, Казань: Казанский государственный университет.
- Горобџец 2009: Е. А. Горобец, „Классификация двувидовых глаголов по наличию / отсутствию видového коррелята”, *IV Международные Бодуэновские чтения*, Казань, 25–28 сентября 2009 г., труды и материалы, т. 2: *Морфемика, словообразование, грамматика. История языка и диалектология. Лингводидактика. Литературоведение и фольклористика*, общ. ред. К. Р. Галиуллина, Г. А. Николаева, Казань: Казанский государственный университет, 21–23.
- Горобџец 2010а: Е. А. Горобец, „Двувидовые глаголы: количественный состав”, *Альманах современной науки и образования* № 2 (21), часть 2, Тамбов: Грамота, 37–40; www.gramota.net/materials/1/2009/2-2/15.html.

- Горобјец 2010б: Е. А. Горобец, „Класификация биаспективов с префиксальными коррелятами в современном русском языке”, *Альманах современной науки и образования* № 2 (33), часть 2, Тамбов: Грамота, 51–54; www.gramota.net/materials/1/2010/2-2/17.html.
- Горобјец 2012: Е. А. Горобец, „Биаспективы в современном русском языке: спорные единицы”, *Альманах современной науки и образования* № 12 (67), част 1, Тамбов: Грамота, 40–43.
- Грекова 2009: О. К. Грекова, „Об интерпретационной, манипулятивной функции русского (славянского) глагольного вида”, у: *Международный научный симпозиум „Славянские языки и культуры в современном мире”*, Труды и материалы, Москва: Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова, Филологический факультет, 64–64.
- Грицкат 1954: Ирена Грицкат, *О перфекту без помоћног глагола у српскохрватском језику и сродним синтаксичким појавама*, Београд: Српска академија наука, посебна издања, књ. ССХХIII, Институт за српски језик.
- Грицкат 1957–1958: Ирена Грицкат, „О неким видским особеностима српскохрватског глагола”, *Јужнословенски филолог* XXII, Београд, 65–130.
- Грицкат 1966–1967: Ирена Грицкат, „Префиксација као средство граматичке (чисте) префиксације (начелна разматрања и савремена српскохрватска грађа)”, *Јужнословенски филолог* XXVII/1–2, Београд, 185–221.
- Грицкат 1967: Ирена Грицкат, „Шта даје за проучавање глаголске семантике чиста (граматичка) перфектизација путем префиксације”, *Наш језик* XVI/3, Београд, 119–126.
- Грицкат 1984–1985: Ирена Грицкат, „Одлике глаголског видског парњаштва као семантички индикатори”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XXVII–XXVIII, Нови Сад, 197–203.
- Грицкат 1999: Ирена Грицкат, „О још неким колебањима у српском глаголском систему”, *Српски језик* IV/1–2, Београд, 45–49.
- Грубор 1953: Đuro Grubor, *Aspektna značenja*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

- Дал 1981: Östen Dahl, „On the definition of the telic-atelic (bounded-nonbounded) distinction”, in: *Syntax and Semantics Vol. 14, Tense and Aspect*, eds. Phil Tedeschi, Annie Zaenen, New York: Academic Press.
- Дал 1985: Östen Dahl, *Tense and Aspect Systems*, Basil Blackwell, Oxford, New York; <http://www.ling.su.se/staff/oesten/recycled/Tense&aspectsystems.pdf> (20. 11. 2010).
- Дал 1989: Östen Dahl, „Synchronic and Diachronic Generalisations about Tense-Aspect Systems”, in: *Proceedings of the Second Scandinavian Symposium on Aspectology*, ed. Lars-Gunnar Larsson, Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Uralica et Altaica Upsaliensia 19, Uppsala.
- Дал 1994: Östen Dahl, „Aspect”, in: *The Encyclopedia of Language and Linguistic*, eds. R. E. Asher, J. M. Y. Simpson, Oxford: Pergamon Press.
- Дал 2000: *Tense and Aspect in the Languages of Europe*, ed. Östen Dahl, Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- Даничић 1850: Ђуро Даничић, *Мала српска граматика*, Беч: Штампарија Јерменског манастира.
- Даути 1979: David Dowty, *Word meaning and Montague grammar. The semantics of verbs and times in generative semantics and in Montague's PTQ*, vol.7 of Synthese Language Library, Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.
- Дејанова 1976: Мария Деянова, „Из сръбохърватско-българската съпоставителна аспектология”, *Български език* 26/6, София, 459–467.
- Демиденко 1966а: Л. П. Демиденко, „К проблеме двувидовости в современном русском языке”, *Вопросы морфологии и синтаксиса современного русского языка*, Новосибирск: Западно-сибирское книжное издательство, 124–152.
- Демиденко 1966б: Л. П. Демиденко, „Влияние контекста на видовую характеристику двувидовых глаголов”, *Материалы и исследования по проблемам грамматики русского языка*, Красноярск: Издательство Красноярского государственного педагогического института, 152–159.
- Демиденко 1971: Л. П. Демиденко, „Некоторые вопросы слово- и формообразования двувидовых глаголов в современном русском языке (в сопоставлении с другими славянскими языками)”, *Грамматика и лексика русского языка*, Ленинград: Издательство ЛГУ, 42–65.

- Депретеде 1995a: Ilse Depraetere, „On the necessity of distinguishing between (un)boundedness and (a)telicity”, *Linguistics and Philosophy* 18, 1–19.
- Депретеде 1995b: Ilse Depraetere, „The effect of temporal adverbials on (a)telicity and (un)boundedness”, in: *Temporal Reference, Aspect and Actionality*, eds. Pier Marco Bertinetto et al., Turin: Rosenberg and Sellier, 43–54.
- Депретеде 2007: Ilse Depraetere, „(A)telicity and intentionality”, *Linguistics* 45/2, 243–269.
- Де Сварт 1998: Henriëtte De Swart, „Aspect Shift and Coercion”, *Natural Language and Linguistic Theory* 18, 347–385.
- Де Сварт 2000: Henriëtte De Swart, „Tense, aspect and coercion in a cross-linguistic perspective”, in: *Proceedings of the Berkeley Formal Grammar Conference*, eds. Miriam Butt and Tracy Holloway King, Stanford CA: CSLI Publications; <http://csli-publications.stanford.edu/> (8. 3. 2011).
- Де Сварт 2012: Henriëtte de Swart, „Verbal aspect across languages”, *Oxford Handbooks in Linguistics*, 752–780; <http://www.let.uu.nl/~Henriette.deSwart/personal/Verbal%20Aspect.pdf> (3. 1. 2011).
- Дешић 1985: Милорад Дешић, „Полисемија и српскохрватски глаголски вид”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 14/2, Београд, 1985, 75–85.
- Дики 1995: Stephen M. Dickey, „Aspect and verbal nouns in Slavic”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXXVIII/2*, Нови Сад, 19–41.
- Дики 2000: Stephen M. Dickey, *Parameters of Slavic Aspect: A Cognitive approach*, Stanford: CSLI Publications, 316.
- Дики 2012: Stephen M. Dickey, „Orphan prefixes and grammaticalization of aspect in South Slavic”, *Jezikoslovlje* 13/1, Zagreb, 71–105.
- Драшковић 1965: Владо Драшковић, „Разлика француског и српскохрватског глаголског вида”, *Живи језици* I/3–4, Београд, 3–16.
- Ђинђић 1975: Slavoljub Đinđić, „Glagolski vid u savremenom turskom jeziku”, *Linguistica XV. In memoriam Stanko Škerlj Oblata*, Ljubljana, 51–61, poseban otisak.
- Ђуровић–Спасојевић 2014: Сања Ђуровић, Марина Спасојевић, „Још један поглед на видске парњаке у српском језику”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику LVII/1*, Нови Сад, 183–197.

- Еул 2009: Andreas Eul, *Tense, Aspect, Actionsart and Related Areas: Approaches to Analysing the Core meaning of English perfect Verb Form*, Saarbrücken: Südwestdeutscher Verlag für Hochschulschriften; <http://d-nb.info/993270654/34> (8. 10. 2014).
- Желе 2013: Андрея Желе, „Между грамматикой и словарем. На примере словенского глагола”, *Јужнословенски филолог* LXIX, Београд, 91–114.
- Жерева 2000: Мария Жерева, „Начини за представяне на двувидовите глаголи в тълковните речници”, у: *За думите и речниците, Лексикографски и лексиколошки четения '98*, сас. Сабина Павлова, София: Българско лексикографско дружество – Институт за български език при БАН, 265–270.
- Зализняк–Шмелев 2000: А. А. Зализняк, А. Д. Шмелев, *Введение в русскую аспектологию*, Москва: Языки русской культуры.
- Зельдович 2008: Г. М. Зельдович, „Русские двувидовые глаголы: референциальный инвариант”, у: *Динамические модели: слово, предложение, текст*, Сб. статей в честь Е. В. Падучевой, Москва: Языки славянских культур, 331–347.
- Иванова 1964: К. Иванова, „Към въпроса за префиксацията на двувидовите глаголи от чужд произход в съвременния български език”, *Известия на Института за български език* XI, София, 1964, 245–251.
- Ивановић М. 2012: Милена Д. Ивановић, *Изражавање акционалности у украјинском и српском језику*, докторска дисертација, Београд: Филолошки факултет.
- Ивановић М. 2013: Милена Ивановић, „О категорији глаголске плуралности у светлу аспектуалности (на материјалу српског језика)”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* LVI/1, Нови Сад, 2013, 77–87.
- Ивановић Н. 2013: Ненад Б. Ивановић, *Речник САНУ и његова улога у лексичкој стандардизацији српског језика (са историјског и лексикографског аспекта)*, докторска дисертација, Београд: Филолошки факултет.
- Иванчев 1971: Светомир Иванчев, *Проблеми на аспектуалноста в славянските езици*, София: Българска академија на науките.

- Ивић 1958а: Милка Ивић, „Систем личних глаголских облика за обележавање времена у српскохрватском језику”, *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду* III, Нови Сад, 139–152.
- Ивић 1958б: Милка Ивић, „Употреба вида у словенском императиву с негацијом”, *Славјанска филологија* II, Москва, 96–111.
- Ивић 1980: Ивић Милка, „О значењу српскохрватског плусквамперфекта”, *Зборник за филологију и лингвистику* XXIII/1, Нови Сад, 93–100.
- Ивић 2001а: Милка Ивић, „О тзв. ’видским парњацима’ – из новог угла”, *Јужнословенски филолог* LVII, Београд, 1–5.
- Ивић 2001б: Milka Ivić, *Pravci u lingvistici*, I–II, Beograd: Biblioteka XX vek.
- Ивић 2008: Milka Ivić, „Način na koji slovenski glagol ovremenjuje ponavljaju radnju”, u: *Lingvistički ogledi*, Beograd: Biblioteka XX vek, 54–72.
- Ивић П. 1955: Павле Ивић, „О виду глаголског облика *будем*”, *Наш језик* VI/7–10, Београд, 237–245.
- Исаченко 1962: Aleksandr V. Isačenko, *Die Russische Sprache der Gegenwart*, I, Halle: Niemeyer.
- Јанда 1985: Laura Janda, „The Meanings of Russian Verbal Prefixes: Semantics and Grammar”, in: *The Scope of Slavic Aspect*, eds. Michael S. Filer, Alan Timberlake, Columbus: Slavica Publishers, 26–40.
- Јанда 2002: Laura A. Janda, „Concept of Case and Time in Slavic”, *Glossos* 3, <http://seelrc.org/glossos>.
- Јанда 2004: Laura A. Janda, „A Metaphor in Search of Source domain: The Categories of Slavic Aspect”, *Cognitive Linguistics* 15/4, 471–527.
- Јанда 2006: Laura A. Janda, „A Metaphor for Aspect in Slavic”, *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics* 44–45, 249–260.
- Јанда 2007а: Laura Janda, „Aspectual clusters of Russian verbs”, *Studies in Language* 31/3, 607–648.
- Јанда 2007б: Laura Janda, „What makes Russian bi-aspectual verbs special?”, in: *Cognitive Paths into the Slavic Domain*, Mouton de Gruyter, 83–109. http://www.unc.edu/depts/slavdept/lajanda/Janda_2.pdf (6. 4. 2011).
- Јанда и др. 2014: Laura Janda, Anna Endresen, Julia Kuznetsova, Olga Lyashevskaya, Anastasia Makarova, Tore Nettet, Svetlana Sokolova, *Why Russian Aspectual*

Prefixes aren't empty. Prefixes As Verbs Classifiers, Bloomington: Slavica Publishers.

Јашај 1999: L. Jászay, „Видовые корреляты при двувидовых глаголах”, *Studia Russica XVII*, Budapest, 169–177.

Једличка 1977: *Slovník slovanské lingvistické / Dictionary of Slavonic Linguistic terminology*, I, ur. A. Jedlička, Prague: Akademia.

Јеласка–Опачић 2005: Zrinka Jelaska, Nives Opacic, „Glagolski vid i vidski parovi”, u: *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, ur. Zrinka Jelaska, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 152–169.

Јовановић В. 2012: Вера Јовановић, „Глаголи са префиксом *po-* у светлу теорије сложеног аспекта и њихови преводни еквиваленти у француском језику”, *Српски језик XVII*, Београд, 433–440.

Јовановић В. 2013: Вера Јовановић, „Еквиваленти српског перфекта у преводу романа На Дрини ћуприја на француски језик”, у: *Андрићева Ћуприја / Andrićs Brücke*, ур. Бранко Тошовић, Andrić-Initiative 6, Andrić-Initiative 5, Graz–Београд–Банјалука: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Београдска књига – Народна и универзитетска библиотека Републике Српске – Свет књиге, 789–809.

Јовановић Ј. 2007: Јелена Јовановић, „Глаголски вид и време у обличкој системи и у дистрибуцији облика”, *Научни састанак слависта у Вукове дане 36/1*, Београд, 151–162.

Јонке 1964–1965: Ljudevit Jonke, „Glagolski aspekt u tvorbi i u rečenici”, *Jezik XII/3*, Zagreb, 65–72.

Јоцић 1969: Mirjana Jocić, „Glagoli sa sufiksima *-isa, -ira, -ova* u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku”, *Prilozi proučavanju jezika 5*, Novi Sad, 121–175.

Каролак 1992: Stanisław Karolak, *Aspekt a Aktionsart w semanticznej strukturze języków słowiańskich*, Z polskich studiów slawistycznych, seria VIII, Warszawa, 93–99.

Каролак 2008a: Stanisław Karolak, *Semantyczna kategoria aspektu. Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, red. V. Koseska-Toszewa, J. Penčev,

Warszawa: Instytut Slawistyki PAN, Fundacja slawistyczna, Instytut języka bułgarskiego BAN.

- Каролак 2008б: Stanisław Karolak, „Catégorisation aspectuelle des concept”, *Јужнословенски филолог* LXIV, Београд, 143–152.
- Катичић 1981: Radoslav Katičić, „Kategorija gotovosti u vremenskom značenju glagolskih oblika”, *Jezik* 29/1, Zagreb, 3–13.
- Клајн 2002: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику. Део 1, Слагање и префиксација*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.
- Клајн 2003: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику. Део 2, Суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.
- Клајн 2011: Иван Клајн, „Видски парови у лексикографској перспективи”, *Глас CDXVIII*, Одељење језика и књижевности, књ. 27, Београд, 51–84.
- Клајн В. 1994: Wolfgang Klein, *Time in Language*, London – New York: Routledge.
- Клајн В. 2009: Wolfgang Klein, „Aspect”, in: Wolfgang Klein, Ping Li, *The Expression of Time*, Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 52–82.
- Кларк 1973: Herbert Clark, „Space, time, semantics, and the child”, in: *Cognitive Development and the Acquisition of Language*, ed. T. E. Moore, New York: Academic Press.
- Кликовац 1996: Duška Klikovac, „О глаголском vidу у српскохрватском језику из другог угла”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XXXIX/1, Нови Сад, 135–139.
- Кнорина 1976: Л. В. Кнорина, „Семантичка класификација и види глагола (на материале глаголов на -оватъ)”, *Семиотика и информатика*, вып. 7, Москва: ВИНТИ, 62–78.
- Ковачевић 2011: Милош Ковачевић, „Плеонастичка употреба префикса у српскоме језику”, у: *Граматичка питања српскога језика*, Београд: Јасен, 81–101 (= *Научни састанак слависта у Вукове дане* 39/1, Београд, 2010, 97–112).

- Козловска 1998a: Monika Kozłowska, „Aspect, modes d'action et classes aspectuelles”, in: Jacques Moeschler, Jacques Jayez, Monika Kozłowska, Jean-Marc Luscher, Louis de Saussure, Bertrand Sthioul, *Le temps des événements, Pragmatique de la référence temporelle*, Paris: Editions Kimé, 101–121.
- Козловска 1998б: Monika Kozłowska, „Bornage, télicité et ordre temporel”, in: Jacques Moeschler, Jacques Jayez, Monika Kozłowska, Jean-Marc Luscher, Louis de Saussure, Bertrand Sthioul, *Le temps des événements, Pragmatique de la référence temporelle*, Paris: Editions Kimé, 221–244.
- Комри 1976: Bernard Comrie, *Aspect, An introduction to the study of verbal aspect and related problems*, Cambridge: Cambridge University press.
- Комри ⁸2004: Bernard Comrie, *Tense*, Cambridge: Cambridge University press.
- Кохран с. а.: Nancy J. Cochrane, *Verbal Aspect and the Telic: Atelic Distinction in Serbo-Croatian*, unpublished ms.
- Кохран 1977: Nancy Jean Cochrane, *Verbal Aspect and the Semantic Classification of Verbs in Serbo-Croatian*, PhD dissertation, University of Texas at Austin.
- Кохран 1978: Nancy Cochrane, „Some Problems in the representation of Verbal Aspect Pairs in the Lexicon”, u: *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*, II, ur. Rudolf Filipović, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 101–139.
- Кравар 1964: Miroslav Kravar, „Aspektne osobitosti modalnih glagola (na srpsko-hrvatskom materijalu)”, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 5, Zadar, 35–49.
- Кравар 1975–1976: Miroslav Kravar, „Glagolski vid kao tipološko-komparativni problem”, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 14–15, 289–312.
- Кравар 1977–1978: Miroslav Kravar, „Verbal Aspect and Relative Time (The when-Clause Test)”, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 17/10, 149–193.
- Кравар 1980: Miroslav Kravar, „Neke suvremene dileme oko glagolskog vida”, *Jugoslovenski seminar za strane slaviste* 31, 5–17.
- Кравченко 2004: Alexander V. Kravchenko, „A new cognitive framework for Russian aspect”, *20th Scandinavian Conference of Linguistics*, 7–9. January 2004, University of Helsinki; <http://cogprints.org/4000/1/RussianAspect.pdf> (4. 4. 2011).

- Крифка 1998: Manfred Krifka, „The origins of telicity”, in: *Events and Grammar*, ed. Susan Rotstein, Dordrecht: Kluwer Academic Press, 197–235. <http://amor.cms.hu-berlin.de/~h2816i3x/Publications/TELICITY.pdf> (8. 3. 2011).
- Кронгауз 1997: М. А. Кронгауз, „Префиксация как аспектологическая проблема”, *Труды аспектологического семинара Филологического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова*, Том 3, Москва, 76–82.
- Кубрякова 2004: Е. С. Кубрякова, „Об установках когнитивной науки и актуальных проблемах когнитивной лингвистики”, *Известия АН. Серия литературы и языка*, т. 63, № 3, 3–12.
- Кудлиньска 1979: Halina Kudlińska, „О двувидовых глаголах с заимствованной основой (на материале русского языка в сопоставлении с польским)”, *Z badań diachronicznych nad językiem rosyjskim, Studia z Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej*, Warszawa: Wydawnictwo UW, 39–44.
- Кудлиньска 1988: Halina Kudlińska, „Dwuaspektowe czasowniki pochodzenia obcego we współczesnym języku polskim”, *Rozprawy Komisji Językowej*, t. XXVII, Wrocław: Ossolineum, 121–127.
- Кудлиньска 1995: Halina Kudlińska, „Об актуализации видового значения синкретических форм двувидовых глаголов (на материале русского и польского языков)”, *Inner-slavischer und slavisch-deutscher Sprachvergleich*, hrsg. Н. Jelitte, Т. Troškina, Beiträge zur Slavistik, Bd. 27, Frankfurt am Main – Berlin – New York – Paris – Wien: Lang, 375–387.
- Кудлиньска 2010: Халина Кудлиньска, „Морфосинтаксические особенности синкретических форм двувидовых глаголов (на материале русского и польского языков)”, *Актуальные проблемы лингвистики начала XXI века*, Международная научно-практическая конференция, Самарский институт РГГУЭ, Самара, (http://www.sirsute.ru/files/nmer/7_19.pdf); (<http://forum.sirsute.ru/viewforum.php?f=11&start=0&sid=6d3f0db2b29af43d8067297f69dc39fb>).
- Кузнецов 1978: С. А. Кузнецов, „К лексикографическому описанию двувидовых глаголов в словаре неологизмов”, *Новые слова и словари новых слов*, ред. Н. З. Котелова, Ленинград: Наука, 160–166.

- Кук 1989: Nada Cook, *A Contrastive Study of Verbal Aspect in German and Serbo-Croatian*, PhD dissertation, Berkeley: University of California.
- Куратжик 2011: Magdalena Kuratczyk, „Słownikowy portret rosyjskich czasowników dwuaspektowych”, *Komunikacja Specjalistyczna*, т. 4, Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Lingwistyki Stosowanej IKLA, 62–72.
- Курилович 1973: J. Kuryłowicz, *Aspect et temps dans l'histoire du person*, *Esquisses Linguistiques I*, Munchen: Wilhelm Fink Verlag.
- Лазич 1976: Margarita Lazić, „Prefixation of borrowed verbs in Serbo-Croatian”, *The Slavic and East European Journal* 20/1, 50–59.
- Лайонс 1977: John Lyons, *Semantics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Ланакер 1987: Ronald Langacker, *Foundations of cognitive grammar*, Stanford: Stanford University Press.
- Лескин 1962: August Leskien, *Handbuch der albulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache*, Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Маден–Ферети 2009: Carol Madden, Todd Ferretti, „Verb aspect and the mental representation of situations”, in: Wolfgang Klein, Ping Li, *The Expression of Time*, Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 215–238.
- Маретић 1931/1963: Tomo Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Марић А. 2004: Ана Марић, „Глаголски вид и начин глаголске радње у словачком и српском језику”, *Славистика VIII*, Београд, 148–154.
- Марић Б. 2012: Биљана Марић, *Синтаксичка деривација у савременом руском књижевном језику у поређењу са српским*, Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет.
- Марков 1980: Борис Марков, „Едновидски и двовидски глаголи”, *Македонски јазик XXXI*, Скопје, 99–122.
- Марковић 1996: Жељко Марковић, „Један словенски преглед 'западног' знања о глаголском виду”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXXIX/2*, Нови Сад, 226–231.
- Марковић 2007: Жељко Марковић, „Ситуациони типови глагола *видети* и *гледати*”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику L/1*, Нови Сад, 481–488.

- Маслов 1948: Юрий Сергеевич Маслов, „Вид и лексическое значение глагола в современном русском литературном языке”, *Известия Академии наук СССР – Отделение литературы и языка* 7/4, 303–16.
- Маслов 1958: Юрий Сергеевич Маслов, *Роль так называемой перфективации и имперфективации в процессе возникновения славянского глагольного вида*, Москва: Издательство Академии наук СССР.
- Маслов 1962: Юрий Сергеевич Маслов, „Вопросы глагольного вида в современном зарубежном языкознании”, у: *Вопросы глагольного вида*, ур. Юрий Сергеевич Маслов, Москва: Иностранная литература.
- Маслов 1963: Юрий Сергеевич Маслов, *Морфология глагольного вида в современном болгарском литературном языке*, Москва–Ленинград: Издательство Академий наук СССР.
- Маслов 1965а: Юрий Сергеевич Маслов, „Система основных понятий и терминов славянской аспектологии”, *Вопросы общего языкознания*, Ленинград: ЛГУ, 53–80.
- Маслов 1965б: Юрий Сергеевич Маслов, *Очерки по аспектологии*, Ленинград: ЛГУ.
- Матијашевић 2000: Јелка Матијашевић, „Префиксација и двовидност глагола”, *Јужнословенски филолог* LVI/1–2, Београд, 655–663.
- Медина 2001: Pilar Guerrero Medina, „Reconsidering aspectuality: interrelations between grammatical and lexical aspect”, *Working papers in functional grammar* 75; http://home.hum.uva.nl/fg/working_papers/WPFG75.pdf (6. 3. 2011).
- Мерл 1985: Гилберт Мерл, „Неколико запажања о односу вид–време у српскохрватском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 14/2, Београд, 41–49.
- Микелсен 1985: Гилберт Мерл, „Неколико запажања о односу вид–време у српскохрватском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 14/2, Београд, 41–49.
- Миклошић 1926: Franz Miklosich, *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen*, IV Band: Syntahx, Heidelberg, 274–340.
- Милановић 1953: Бранислав Милановић, „Глагол *подлежати* – његово значење и вид”, *Наш језик* IV/5–8, Београд, 203–215.

- Миличевић 2011: Маја Миличевић, „Реципрочни глаголи и глаголски вид у српском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане 40/1*, Београд, 185–196.
- Милошевић 1978: Ксенија Милошевић, „О проучавању временских глаголских облика у сербохрватистици”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXI/2*, Нови Сад, 93–121.
- Милошевић 1982а: Ксенија Милошевић, „Улога глаголских облика у сложеној реченици са темпоралном клаузом у савременом српскохрватском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане 11*, Београд, 125–138.
- Милошевић 1982б: Ксенија Милошевић, „Улога аспекатског значења у представљању хронолошке детерминације у сложеној реченици са темпоралном клаузом у српскохрватском језику”, *Књижевни језик 11/2*, Сарајево, 49–62.
- Милошевић 1985: Ксенија Милошевић, „Аспектуално-темпоралне конфигурације у систему сложених реченица са каузалном клаузом у српскохрватском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане 14/2*, Београд, 21–35.
- Миљковић 2013: Вања Миљковић, „Тип глаголске ситуације и тип темпоралног конституента као фактори итеративног значења у српском језику”, *Анали Филолошког факултета 25/1*, Београд, 195–226.
- Миркуловска 1993: Милица Миркуловска, „Инхоативност и категорија вид кај предикатите што именуваат бои во јужнословенските јазици”, *Зборник Матице српске за славистику 44–45*, Нови Сад, 217–220.
- Митани 1988: Keiko Mitani, *Glagolski vid u hrvatskom ili srpskom jeziku*, doktorska disertacija, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Митани 2001: Keiko Mitani, „Glagoli i prefiksacija. O glagolima s prefiksom pre-”, u: *Drugi hrvatski slavistički kongres, Zbornik radova I*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 527–531.
- Митриновић 1990а: Vera Mitrinović, *Poljski prefiks prze- i njegovi srpskohrvatski ekvivalenti pre- i pro-*, Beograd: Filološki fakultet.
- Митриновић 1990б: Vera Mitrinović, „Fonctionnement de l'aspect dans les verbes demprunt en polonais et en serbo-croate”, *Revue des études slaves 62*, 887–897.

- Митриновић 1996: Вера Митриновић, „Конфронтативни приступ изучавању пољског језика на београдској полонистици – традиције и перспективе”, *Сто година полонистике у Србији*, Београд: Катедра за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду – Славистичко друштво Србије, 91–102.
- Михаиловић 1962: Mihailo Mihailović, *Tempus und aspekt im serbokroatischen Präsens*, Slavistische Beiträge 5, München.
- Монесланд 1984–1985: Svein Mønnesland, „Verbal Aspect in the Non-actual Present Tense in Serbo-Croatian”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXVII–XXVIII*, Нови Сад, 517–513.
- Монесланд 2003: Svein Mønnesland, „Glagolski vid u hrvatskom jeziku”, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole 2002*, ur. Stipe Botica, Zagreb: Filozofski fakultet, 21–31; http://www.hrvatskiplus.org/prilozi/dokumenti/izdanja/Zbornik_ZSS_2002.pdf (3. 4. 2014).
- Монесланд 2007: Svein Mønnesland, „Je li glagolski vid sintaktična kategorija”, u: *Sintaktičke kategorije*, ur. Branko Kuna, Osijek: Filozofski fakultet – Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 145–157.
- Мразовић–Вукадиновић ¹1990: Pavica Mrazović, Zora Vukadinović, *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića – Novi Sad: Dobra vest.
- Мразовић–Вукадиновић ²2009: Pavica Mrazović [u saradnji sa Zorom Vukadinović], *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Мурелатос 1978: Alexander Mourelatos, „Events, processes and states”, *Linguistics and Philosophy* 2, 415–434.
- Мусић 1926–1927: Август Мусић, „Прилози науци о употреби времена у српскохрватском језику”, *Глас СКАН*, књ. СХХI, 109–173; књ. СХХIII, 67–119; књ. СХХVI, 1–59.
- Мучник 1961: И. П. Мучник, „Двувидовые глаголы в русском языке”, *Вопросы культуры речи*, вып. 3, Москва, 93–115.
- Мучник 1966: И. П. Мучник, „Развитие системы двувидовых глаголов в современном русском языке”, *Вопросы языкознания* 1, Москва, 61–75.

- Мучник 1971: И. П. Мучник, *Грамматические категории глагола и имени в современном русском литературном языке*, Москва: Наука.
- Николајева 1989: Е. К. Николаева, *Разработка двувидовых глаголов в толковых словарях русского языка*, дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук, Москва.
- Ницолова 2007: Руселина Ницолова, „Темпорална специфика имепрфективних глаголов с 'пустыми' приставками в болгарском языке”, *Зборник Матице српске за славистику* 71–72, Нови Сад, 92–102.
- Новак Милић 2008: Jasna Novak Milić, *Kategorija aspekta dvočlanih švedskih glagola u odnosu prema vidu hrvatskih glagola*, doktorska disertacija, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet; http://bib.irb.hr/datoteka/323702.NovakMilic_disertacija.pdf.
- Новак Милић 2010: Jasna Novak Milić, „Što je što u aspektologiji”, *Lahor* 10, Zagreb, 125–143.
- Новаков 1998: Predrag Novakov, „Jedna reinterpretacija kategorije glagolskog vida”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XLI/2, Нови Сад, 1998, 133–139.
- Новаков 2005: Predrag Novakov, *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*, Novi Sad: Futura publikacije.
- Обст 1994: Ulrich Obst, „Zum Vergleich des Aspekt- und Tempussystems in Russischen, Kroatischen und Serbischen”, *Suvremena lingvistika* 20 (37), Zagreb, 35–58.
- Опачић 1978: Nives Opačić, „Verbal Aspect in the Contemporary Serbo-Croatian Literary Language”, u: *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*, II, ur. Rudolf Filipović, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 162–167.
- Опачић–Вебер–Кохран 1978: Nives Opačić, Ralph Weber, Nancy Cochrane, „Dictionary of Serbo-Croatian Verbal Aspect Pairs”, u: *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*, II, ur. Rudolf Filipović, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 186–273.
- Орешник 1994: Janez Orešnik, *Slovenski glagolski vid in univerzalna slovnica*, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

- Павловић 1940: Миливој Павловић, „Ширење инфинитива типа *-ирати*”, *Наш језик* VII/2–3, Београд, 81–82.
- Падучева 1996: Елена В. Падучева, *Семантичке истраживања (семантика времена и вида в руском језику)*, Москва: Језици руској културе.
- Паневова–Згал 1998: Jarmila Panevová, Petr Sgall, „Verbal Categories, Meaning and Typology”, in: *Typology of Verbal Categories*, eds. Leonid Kulikov, Hainz Vater, Tübingen, 205–213.
- Петрухина 2009: Е. В. Петрухина, *Руски глагол: категорије вида и времена (в контексте савремених лингвистичких истраживања)*. Учебно пособие, Москва: МАКС Пресс.
- Пешикан 1975: Митар Пешикан, „Један категоријски случај глаголске хомонимије и формалне двовидности”, *Наш језик* XXI/1–2, Београд, 14–25.
- Пипер 1997: Predrag Piper, *Jezik i prostor*, Beograd: Biblioteka XX vek.
- Пипер и др. 2005: Предраг Пипер, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић, *Синтакса савременог српског језика: проста реченица*, у редакцији Милке Ивић, Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига – Нови Сад: Матица српска.
- Пипер и др. 2009: Предраг Пипер, „Српски језик”, у: Вјара Малцијева, Зузана Тополињска, Маја Ђукановић, Предраг Пипер, *Јужнословенски језици. Граматичке структуре и функције*, ред. Предраг Пипер, Београд: Београдска књига, 381–536.
- Пипер–Клајн 2013: Предраг Пипер, Иван Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Пипер–Клајн ²2014: Предраг Пипер, Иван Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, друго, измењено и допуње издање, Нови Сад: Матица српска.
- Плугјан 2003: В. А. Плугјан, *Обица морфологија. Введение в проблематику*, Москва.
- Попова 2006: Зинаида Д. Попова, „Категорија славјанског глаголног вида: дискусија, могуће решења”, *Јужнословенски филолог* LXII, Београд, 233–251.

- Поповић Љуб. 1997: Љубомир Поповић, „Интегрални модел међуодноса синтаксичког система, речника и текстова”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 26/2, Београд, 469–482.
- Поповић Љуб. 2006: Љубомир Поповић, „Полисемичност лексема као један од проблема интерфејса синтаксе и речника”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 35/1, Београд, 25–40.
- Поповић Људ. 2007: Људмила Поповић, „Когнитивни приступ опису категорије акционалности у словенским језицима”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 36/1, Београд, 2007, 37–51.
- Поповић Људ. 2008а: Људмила Поповић, *Језичка слика стварности. Когнитивни аспект контрастивне анализе*, Београд: Филолошки факултет.
- Поповић Људ. 2008б: Људмила Поповић, „Изражавање аспектуалног значења проспективности у словенским језицима”, *Зборник Матице српске за славистику* 73, Нови Сад, 297–314.
- Поповић Људ. 2014: Људмила Поповић, *Контрастивна граматика српског и украјинског језика: таксис и евиденцијалност*, Београд: САНУ, Одељење језика и књижевности, Српски језик у поређењу са другим језицима, књ. 3.
- Потехина 2007а: Я. В. Потехина, *Префиксальная видовая пара русского глагола и ее отражение в словаре*, дисертација на соиск. учен. степ. канд. филол. наук, Москва: РУДН.
- Потехина 2007б: Я. В. Потехина, *Префиксальная видовая пара русского глагола и ее отражение в словаре*, автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук, Москва: РУДН.
- Прањковић 2003а: Ivo Pranjković, „Glagolske kategorije prema imenskima”, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole 2002*, ur. Stipe Botica, Zagreb: Filozofski fakultet, 9–15; http://www.hrvatskiplus.org/prilozi/dokumenti/izdanja/Zbornik_ZSS_2002.pdf (3. 4. 2014).
- Прањковић 2003б: Ivo Pranjković, „Izražavanje vremenskih odnosa u hrvatskome jeziku”, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole 2002*, ur. Stipe Botica, Zagreb: Filozofski fakultet, 249–257; http://www.hrvatskiplus.org/prilozi/dokumenti/izdanja/Zbornik_ZSS_2002.pdf (3. 4. 2014).

- Рагуж 1997: Dragutin Raguž, *Praktična hrvatska gramatika*, Zagreb: Medicinska naklada.
- Радојковић 2013: Милена Радојковић, „Двовидски глаголи у речницима српског језика”, *Lunar L*, Крагујевац, 83–102.
- Рајл 1949: Gilbert Ryle, *The concept of Mind*, New York: Barnes and Noble.
- Рајхенбах 1947: Hans Reichenbach, „The Analysis of Conversational Language”, in: *Elements of Symbolic Logic*, New York: Macmillan Company.
- Ремчукова 2002: Е. Н. Ремчукова, „Двувидовые глаголы: процесс адаптации и видовая соотнесенность”, *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*, серия „Филология”, Симферополь: ТНУ им. В. И. Вернадского, т. 15 (54), № 4, 114–125.
- Ремчукова 2004а: Е. Н. Ремчукова, *Морфология современного русского языка. Категория вида глагола. Учебное пособие*, Москва: Флинта–Наука.
- Ремчукова 2004б: Е. Н. Ремчукова, „Вариативность аспектуальной префиксации в современной русской речи: закономерность и право выбора”, у: *Русский язык: исторические судьбы и современность*, II Международный конгресс исследователей русского языка, Москва, МГУ им. М. В. Ломоносова, Филологический факультет, 18–21 марта 2004 г., Труды и материалы, сост. М. Л. Ремнева, О. В. Дедова, А. А. Поликарпов, Москва: Издательство Московского университета, 289–290.
- Ремчукова ²2011: Е. Н. Ремчукова, *Креативный потенциал русской грамматики*, изд. 2-е, испр. и доп., Москва: Книжный дом „Либроком”.
- Риђановић 1976: Midhat Riđanović, *A Synchronic Study of Verbal Aspect in English and Serbo-Croatian*, Cambridge: Massachuset–Slavica.
- Ристић-Цвијић 1970: Олга Ристић-Цвијић, „Однос основе и наставака *-овати*, *-исати*, *-ирати* глагола страног порекла”, *Наш језик XVIII*, Београд, 131–161.
- Ристић 2011а: Стана Ристић, „Семантички аспекти учесталости код глагола”, у: *Лексикологија, ономастика, синтакса. Зборник у част Гордани Вуковић*, ур. Владислава Ружић, Слободан Павловић, Нови Сад: Филозофски факултет, 379–391.
- Ристић 2011б: Стана Ристић, „Глаголи са значењем постепености”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику LIV/2*, Нови Сад, 147–159.

- Ристић 2011в: Стана Ристић, „Глаголи визуелне перцепције у српском језику”, у: *Књижевни (стандардни) језик и језик књижевности*, ур. Милош Ковачевић, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 33–41.
- Ристић–Ивановић 2011: Стана Ристић, Ненад Ивановић, „Предлог за модернизацију рада на Речнику САНУ”, у: *Грамматика и лексика у словенским језицима*, ур. Срето Танасић, Нови Сад: Матица српска – Београд: Институт за српски језик САНУ, 529–553.
- Робинс 1984: R. H. Robins, *A Short History of Linguistics*, London: Longman.
- Романова 2006: Eugenia Romanova, *Constructing Perfectivity in Russian*, PhD thesis, Faculty of Humanities, University of Tromsø; <http://www.hum.uit.no/mra/papers/readings/Romanova06.pdf> (4. 4. 2011).
- Ротштајн 2004а: Susan Deborah Rothstein, „Verb Classes and Aspectual Classification”, *Structuring Events: an Essay on the Semantics of Lexical Aspect*, Oxford: Blackwell Publishing LTD, 1–35; http://www.blackwellpublishing.com/content/BPL/Images/Content_store/Sample_chapter/1405106670/Rothstein_001.pdf (6. 3. 2011).
- Ротштајн 2004б: Susan Deborah Rothstein, „Two puzzles for a theory of lexical aspect: semelfactives and degree achievements”, *Structuring Events: an Essay on the Semantics of Lexical Aspect*, Oxford: Blackwell Publishing LTD; http://www.blackwellpublishing.com/content/BPL/Images/Content_store/Sample_chapter/1405106670/Rothstein_001.pdf (6. 3. 2011).
- Ружић 1943: Rajko H. Ružić, *The Aspects of Verb in Serbo-Croatian*, Berkeley – Los Angeles: University of California Press.
- Семикољенова 2003: Е. И. Семикољенова, „Избирателност в употреблении вида глагола как следствие процесса нейтрализации”, *Культура народів Причорноморья* 37, Симферополь, 176–182.
- Силић 1978: Josip Silić, „An Approach to the Study of Aspectuality in the Croatian Literary Language”, у: *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*, II, ур. Rudolf Filipović, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 42–70.
- Силић 2003: Josip Silić, „Ustrojstvo glagolske osnove uvjetovano glagolskovidskim promjenama”, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole 2002*, ур. Stipe Botica,

Zagreb: Filozofski fakultet, 16–20; http://www.hrvatskiplus.org/prilozi/dokumenti/izdanja/Zbornik_ZSS_2002.pdf (3. 4. 2014).

Силић–Прањковић 2005: Josip Silić, Ivo Pranjković, *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.

Скок 1954–1955: Petar Skok, „Sufiks *-irati* u službenom govoru”, *Jezik* III/1, Zagreb, 25.

Скок 1955–1956: Petar Skok, „O sufiksima *-isati*, *-irati* i *-ovati*”, *Jezik* IV/2, Zagreb, 36–43.

Славкова 2009а: Светлана Славкова, „Морфологија и синтаксис на службе изражавања аспектуалности”, *Болгарска русистика* 3–4, Софија, 18–36.

Славкова 2009б: Светлана Б. Славкова, „Двувидовост в славјанских језицима: тенденције и перспективе (на материјалу руског, болгарског и италијанског језика)”, *Международни научни симпозиум „Славјански језици и културе у савременом свету”, Труды и материалы*, Москва: Московски државни универзитет имени М. В. Ломоносова, Филолошки факултет, 85–86.

Сладојевић 1955–1956: Петар Сладојевић, „О значењу аориста у српскохрватском језику”, *Јужнословенски филолог* XXI/1–4, Београд, 131–136.

Смит 1991: Carlotta Smith, *The Parameter of Aspect*, Dordrecht–Boston–London: Kluwer Academic Publishers.

Соколов 1997: О. М. Соколов, *Основи имплицитне морфологије руског језика*, Москва: РУДН.

Соучкова 2009: L. Součková, „Устранење двувидовости у зајмствованих речи у руском публицистичком стилу”, *Slavica Pragensia XL: Jazykovědná rusistika na přelomu generací*, red. V. Blažek, N. Rajnochová, Praha, 169–172.

Спасов 1997: Људмил Спасов, „Глаголски вид (аспект) као семантичка категорија на упоредном материјалу српског и македонског језика”, *Научни састанак слависта у Вукове дане 26/2*, Београд, 163–170.

Спасов 2002: Људмил Спасов, „Да ли префиксите можат да се претставуваат во самостојни лексикографски статии”, у: *Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе*, Београд: САНУ, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска, 175–183.

- Спасојевић 2012: Марина Спасојевић, „Видске особености глагола у Андрићевим делима 1925–1941: двовидски глагол *вид(j)emu*”, у: *Ivo Andrić – Literat und Diplomat in Schatten zweiter Weltkriege (1925–1941) / Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih ratova (1925–1941)*, Andrić-Initiative 5, ur. Branko Tošović, Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beograd: Beogradska knjiga, 565–576.
- Спасојевић 2014: Марина Спасојевић, „Двовидски глаголи са основама страног порекла и префиксација у српском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 43/1, Београд, 235–245.
- Стакић 2010а: Милан Стакић, „Глаголски вид и глаголске основе у српском језику”, у: *Морфо(но)лошке теме*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 105–112.
- Стакић 2010б: Милан Стакић, „Видски ликови глагола на *-ћи* у српском језику”, у: *Морфо(но)лошке теме*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 113–127.
- Станојевић–Ашић 2006: Veran Stanojević, Tijana Ašić, „L'aspect lexical, morphologique et grammatical – le jeu des perles de sens”, *Primenjena lingvistika* 7, Beograd – Novi Sad, 98–109.
- Станојевић–Ашић 2008: Veran Stanojević, Tijana Ašić, *Semantika i pragmatika glagolskih vremena u francuskom jeziku*, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet.
- Станојевић–Ашић 2008а: Веран Станојевић, Тијана Ашић, „Темпоралне и аспектуалне информације перфекта и плсукавмперфекта у српском и француском”, *Зборник 125 година високог образовања у Босни и Херцеговини*, 2/1, Пале, 65–79.
- Станојевић 2008: Веран Станојевић, „Неке последице различитог енкодирања имперфективности у природним језицима: случај имперфективног перфекта у српском и имперфекта у француском”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 37/1, Београд, 99–111.
- Станојевић 2012: Веран Станојевић, „Перфективност и теличност у српском са освртом на ситуацију у француском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 41/1, Београд, 141–155.

- Станојчић 1996: Живојин Станојчић, „Морфологија, синтакса, фразеологија”, у: *Српски језик на крају века*, ред. Милорад Радовановић, Београд: Институт за српски језик САНУ – Службени гласник, 111–141.
- Станојчић–Поповић ¹³2011: Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Граматика српског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Станчева 2004: Р. Станчева, „Въпросът за видовата семантика на глаголите с наставка *-ир-а-м (-изир-а-м)* в български език”, *Български език* 2–3, София.
- Стевановић 1952: Михаило Стевановић, „Замаскирати, закамouflирати... сконцентрисати”, *Наш језик* III/9–10, Београд, 303–308.
- Стевановић 1965: Михаило Стевановић, „Неке лексичко-стилске разлике, а не језичке варијанте”, *Наш језик* XIV/4–5, Београд, 195–226.
- Стевановић 1976: Михаило Стевановић, „Белићево учење о синтаксичким системима глаголских времена, глаголских начина и глаголског вида”, у: *Зборник радова о Александру Белићу*, ур. Михаило Стевановић, Београд: САНУ, Посебна издања, књ. CDXCVIII, Одељење језика и књижевности, књ. 28, 91–131.
- Стевановић ⁵1986: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик, I, Граматички системи и књижевнојезичка норма*, Београд: Научна књига.
- Стевановић ⁴1989: Стевановић Михаило, *Савремени српскохрватски језик II, Синтакса*, Београд: Научна књига.
- Стевановић–Белић 1939: Михаило Стевановић, Александар Белић, „Како треба груписати реченице у словенској синтакси да би то одговарало њиховим специфичним особинама глаголског вида?”, *III међународни конгрес слависта. Збирка одговора на питања*, Београд, 50–53.
- Стијовић 2009: Рада Стијовић, *Српски језик. Норма и пракса*, Београд: Чигоја.
- Стојановић 2014: Олга Стојановић, „Категорија глаголског вида у контрастирању српског и немачког језика у новијим контрастивно-лингвистичким истраживањима”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 43/1, Београд, 223–233.
- Танасић 2005: Срето Танасић, „Синтакса глагола”, у: Предраг Пипер, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић, *Синтакса савременог српског језика: проста реченица*, у

- редакцији Милке Ивић, Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига – Нови Сад: Матица српска, 345–475.
- Тежак–Бабић 1992/20004: Stjepko Težak, Stjepan Babić, *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Титаренко 2003: Е. Я. Титаренко, „Об особенностях двувидовых глаголов в современном русском языке”, *Культура народов Причерноморья* 37, Симферополь, 182–188.
- Тихонов 1998: А. Н. Тихонов, *Русский глагол: проблемы теории лексикографии*, Москва: „Языки народов России”.
- Тома–Анђелковић 1999: Pol Luis Thomas, С. Анђелковић, „О категорији глаголског вида у српском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 28/2, Београд, 141–147.
- Тома–Ветерс 1998: Paul-Louis Thomas, Carl Veters, „Remarques sur l'aspect en serbo-croate”, *Regards sur lé aspect*, eds. Andrée Borrillo, Carl Veters, and Marcel Vuillaume.
- Тома 1993: Paul-Louis Thomas, „Bilan des recherches sur l'aspect en serbo-croate”, *Revue des études slaves* 65, 537–50.
- Тома 2002: Pol Luis Thomas, „Запажања о глаголском виду у императиву у српском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 30/1, Београд, 197–206.
- Тома 2007: Pol Luis Thomas, „Ка одређењу 'инваријанте' глаголског вида”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 36/1, Београд, 53–65.
- Тома 2008: Pol Luis Thomas, „Промене аспектно-темпоралног система у најновијем српском драмском тексту: случај дидаскалија”, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 37/1, Београд, 11–26.
- Тополињска 1985: Zuzana Topolinjska, „Iz problematike slovenskih inhoativa (odnos glagolskog vida i faze radnje)”, *Јужнословенски филолог* XLI, Београд, 1–11.
- Тополињска 2002: Зузана Тополињска, „Шта тражим у речнику?“, у: *Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе*, Београд – Нови Сад: САНУ – Институт за српски језик САНУ – Матица српска, 33–37.

- Тошовић 2002: Бранко Тошовић, *Функционални стилови*, Београд: Београдска књига.
- Тошовић 2009: Бранко Тошовић, *Способы глагольного действия в сербском, хорватском и бошнячком языках*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Трнавац 2006: Radoslava Trnavaц, *Aspect and subjectivity in modal constructions*, Utrecht: LOT.
- Трнавац 2006а: Радослава Трнавац, „Однос вида и субјективности у модалним конструкцијама”, у: *Когнитивнолингвистичка проучавања српског језика. Српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија*, ур. Предраг Пипер, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење књижевности и језика, књ. 1, 353–371.
- Ћирковић 2012: Светлана Ћирковић, *Стереотип времена у дискурсу расељених лица са Косова и Метохије*, Београд: Балканолошки институт Српске академије наука и уметности.
- Ушакова 2003: Л. И. Ушакова, „О двувидовых глаголах в современном русском языке”, *Русский язык в школе* 2, 71–76.
- Фехер 2004: Г. Фехер, „Категория вида – можно ее понять?”, *Международний симпозиум VI*, Београд: Славистичко друштво Србије.
- Филип 1999: Hana Filip, *Aspect, Eventuality Types and Nominal Reference*, New York: Routledge, Taylor and Francis Group.
- Филип 2003: Hana Filip, „Prefixes and the Delimitation of Events”, *Journal of Slavic Linguistics* 11/1, 55–101.
- Филип 2007: Hana Filip, *Lecture 1: Aspect and Lexical Meaning Introduction*; <http://grove.ufl.edu/~hfilip/1.LSA.web.pdf>.
- Филиповић 1978: *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*, II, а) Glagolski aspekt, б) Red riječi, ур. Rudolf Filipović, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Филиповић 1986: Rudolf Filipović, *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga.

- Форсайт 1970: James Forsyth, *A Grammar of Aspect: Usage and Meaning in the Russian Verb*, Studies in the modern Russian language, Cambridge: Cambridge University Press.
- Хлебец 1990: Boris Hlebec, *Aspects, Phases and Tenses in English and Serbo-Croatian*, Graz: Grazier Linguistische Monographien 8.
- Храковски 1980: Виктор С. Храковский, „Некоторые проблемы универсально-типологической характеристики аспектуальных значений”, *Вопросы русской аспектологии V: аспектуальность и средства ее выражения*, Ученые записки Тартуского университета, вып. 537, Тарту, 3–24.
- Храковски 1986: Виктор С. Храковский, „Семантические типы множества ситуаций (опыт классификации)”, *Известия АН СССР, Серия литературы и языка* 45/2, 149–158.
- Храковски 1989: Виктор С. Храковский, „Семантические типы множества ситуаций и их естественная классификация”, у: *Типология итеративных конструкций*, Ленинград: Наука, 5–53.
- Храковски 2007: Виктор С. Храковский, „Грамматический потенциал глагольной лексемы”, *Зборник Матице српске за славистику* 71–72, Нови Сад, 73–88.
- Хржица 2011: Gordana Hržica, *Glagolske kategorije aspekta, vremena i akcionalnosti u usvajanju hrvatskog jezika*, doktorska disertacija, Zagreb: Filozofski fakultet.
- Цвикић–Јеласка 2007: Lidija Cvikić, Zrinka Jelaska, „Složenost ovladavanja glagolskim vidom u inojezičnome hrvatskome”, *Lahor* II/4, Zagreb, 190–216.
- Чанг 1997: П.-Ч. Чанг, „Системны или маргинальны двувидовые глаголы в современном русском языке?”, *Труды аспектологического семинара филологического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова*, т. 3, отв. ред. М. Ю. Черткова, Москва: Издательство Московского государственного университета, 197–210.
- Чарикова 2006: О. И. Чарикова, „О когнитивно-дискурсивней походе к изучению глагола”, *Јужнословенски филолог* LXII, Београд, 253–258.
- Черткова–Чанг 1998: М. Ю. Черткова, П.-Ч. Чанг, „Эволюция двувидовых глаголов в современном русском языке”, *Russian linguistics* 22/1, 13–34.
- Черткова 2005: Марина Ю. Черткова, *Типология категории вида/аспекта в разноструктурных языках*, диссертация на соискание ученой степени

доктора филологических наук, Москва: Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова, Филологический факультет; <http://cheloveknauka.com/v/55008/d?#?page=1>.

- Чилаш Микулић 2012: Marica Čilaš Mikulić, *Glagolski vid u hrvatskome kao drugome i stranome jeziku*, doktorska disertacija, Zagreb: Filozofski fakultet.
- Чилаш Микулић 2014: Marica Čilaš Mikulić, „Vidska svojstva glagola fizičke персерције *vidjeti* i *gledati* u hrvatskome jeziku”, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 40/1, Zagreb, 77–91.
- Цекендоф 1992: Ray Jackendoff, *Languages of the Mind. Essay on Mental Representation*, Cambridge: The MIT Press.
- Шарић 2011: Ljiljana Šarić, „Glagolski prefiksi kao perfektivizatori”, *Riječ* 5, Nikšić, 7–27.
- Шведова 1980: *Русская грамматика*, I, гл. ред. Н. Ю. Шведова, Москва: Наука.
- Шелякин 1979: М. А. Шелякин, „О причинах устойчивости двувидовых глаголов в современном русском языке”, *Категория вида и ее функциональные связи: вопросы русской аспектологии IV / Ученые записки Тартуского государственного университета*, вып. 482, № 4, Тарту, 3–17.
- Шелякин 1983: М. А. Шелякин, *Категория вида и способы действия русского глагола: теоретические основы*, Таллин: Валгус.
- Шипка 2001: Danko Šipka, „Distribucija nastavka *-irati/-isati/-ovati* u srpskim glagolima stranog porekla”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XLIV/1–2, Нови Сад, 167–173.
- Шмитке 2006: Karsten Schmidtke, „A look beyond English: Tense and Aspect System in the Languages of the World”, *PS Tense and Aspect*, Summer 2006, 1–10; http://www.karsten-schmidtke.net/Tense%20and%20Aspect%20Systems_Summary%20Handout.pdf (7. 10. 2014).

9. ИЗВОРИ И РЕЧНИЦИ

- Вук, Рј(ечник): *Српски рјечник истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима*, скупио га и на свијет издао Вук Стеф. Карацић, четврто државно издање, Државна штампарија Краљевине Србије, Београд, 1935.
- ЕК: *Korpus savremenog srpskog jezika*, Београд: Математички факултет, <http://korpus.matf.bg.ac.rs>.
- ОРСЈ: Мирослав Николић, *Обратни речник српскога језика*, Београд–Нови Сад: Матица српска – Институт за српски језик САНУ – Палчић.
- РЈА: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1880–1976.
- РМС: Речник српскохрватскога књижевног језика, I–VI, Нови Сад (I–III и Загреб), Матица српска (I–III и Матица хрватска), 1967–1978 [РСАНУ = РМС – МХ 1–3 и РМС 4–6].
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XIX, Београд: Српска академија наука и уметности — Институт за српски језик, 1959–.
- РСЈ: *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 2007.
- Скок 1971–1974: Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

10. ИНВЕНТАР ГЛАГОЛА

А

абаносати се	авциговати
абдицирати	адаптирати
абѐрисати	адаптовати
абѐрити	адјустирати
абисати се	администровати
аблезовати (се)	1. несвр.
аболirati	2. свр.
абонirati (се)	адоптирати
абоновати (се)	адресирати (се)
абносати се	адресовати (се)
абортирати	адсорбовати
абриковати	адутирати
абурдати	ађустирати
абурдисати	аерирати
авалирати	аѐрисати ¹
аванђирати	ажурирати
аванжирати	ажуровати
аванзирати	аздисати
аванзовати	азијатизирати
авансирати	азурати (се)
авансовати	азурисати (се)
аванцати	ајарити
аванцирати	ајнкасирати
аванцирати	акапарирати
авѐртисати	акапарисати
авѐртити, свр. и несвр.	акварѐлисати
I.	акламавати
II. ~ се свр.	акламирати
авизати свр.	акламовати
I.	аклиматизирати (се)
II. ~ се свр. и несвр.	аклиматизовати (се)
авизирати	аклиматисати (се)
	аклиматовати (се)

акомодірати (се)	аманісати
àкомодовати (се)	аманити
аконтірати	амбарисати (се)
àконтovati	àмбисати се
акредитовати (се)	áменовати
аксиоматизовати	американизірати (се)
активізувати (се)	американизувати (се)
àктивизовати (се)	амінісати
активірати (се)	амнестірати
актуалізувати (се)	àмнестовати
àктуалізувати (се), актуалізувати (се)	амністірати
аккумуляірати	àмністовати
аккумуляісати	амортизувати (се)
акцентірати	амортизувати (се)
àкцентovati	ампутірати
акцентуірати	аналізувати
акцентуісати	аналізувати
акцептірати	аналісати
àкцептовати	аналісовати
алалити (се)	анатемізувати
алармірати (се)	анатемісати
албанізувати	анатемнісати
албанізувати (се), àлбанізувати (се)	ангажірати (се)
алегірати	àнгажовати (се)
алеговати	àндисати
алітерірати	анексірати
алкоголізувати	анектірати
алтерірати	àнектовати
алтернірати	анестезірати
алудірати	аніمالізувати
алудісати, àлудовати	анімірати (се)
алузірати	анкетірати
амалгамірати (се)	анлаісати
амалгамісати (се)	анонсірати
амалгамовати (се)	ансілірати
аманетити	антедатірати

антида́рати	а̀пциговати
а̀нтидатовати	ара̀мисати
антиципа́рати	ара́мити
а̀нтициповати	аранжа́рати
антропомо̀рфисати	а̀ранжовати
ану́рати	аратоси́ляти се, аратоси́ляти се
ану́лисати	арба̀низовати (се), арба̀низовати (се)
а̀ншлаговати	аргументи́рати
апàтисати	аргумèнтисати
апелі́рати	аргу̀ментовати
а̀пеловати	аренди́рати
аперципа́рати	арендисати
апèрциповати	а̀рендovati
а̀птити ¹	а̀рестовати
1. свр.	арети́рати
2. свр.	аристократизи́рати се
3. несвр.	а̀риштовати
аплани́рати	арлаисати
а̀пликовати	арми́рати
аплици́рати	арми́чати
апорти́рати	а̀рмичити
апострофи́рати	арогі́рати
апостро̀фисати	аромàтизовати
а̀построфовати	аронди́рати (се)
апреті́рати	а̀рондовати
а̀претовати	арха̀изовати (се)
апроби́рати	асани́рати
апровизи́рати	асекури́рати
апсолви́рати	асенти́рати
апсолутиві́рати	асигни́рати
апсолутизи́рати	а̀сигновати
апсорби́рати	асикури́рати
апсòрбисати	асимілі́рати (се)
а̀псорбовати	асимі́лисати (се)
апстині́рати	а̀симіловати (се)
апстрахи́рати	асоці́рати
а̀пстраховати	

асфалтірати
атакірати
атаковати
аташірати
атерірати
атестірати
атомизірати
атомізовати
атресірати (се)
атрибутизовати, атрибутізовати
атрофірати (се)
аускултірати
аутоматизірати (се)
аутоматізовати (се)
ауторизірати
ауторізовати
ауторисати
аферімсати
аферимити
афірмірати (се)
афірмсати (се)
афіцірати
афішірати

Б

багателізірати
багєрисати
багеровати
баглаісати
базірати (се)
бајрамовати
бајцовати
бакарисати, свр. и несвр.
1.
2. несвр.
бакаровати

бакраісати
баксузірати
бакшити
балзамірати
балзамісати
балзамовати
балірати
балканізовати
балотірати
балсамірати
балсамісати
балсамовати
балсумірати
баналізірати (се)
баналізовати (се)
бандажірати
бандунати
бандуњати
банкротати
банкротірати
банкротовати
бантовати
барабізірати се
барбарізірати
барикадірати (се)
барјамовати
басмалісати
бастардірати
бастардовати
бастионірати
бастионісати
баталити (се)
баїтити (се)
батудірати
баїштинити¹ (се)
баїштинити²

бегѐнати	бѝти ²
бегѐндисати	благовѐстити, благовијѐстити
бегѐнисати (се)	благодáрати
бегѐнити	блазírати се
бѐдосати	бламíрати (се)
беђѐндисати	бла̀мовати се
бездѐрисати (се), свр. и несвр. I. несвр. II. ~ се 1–2.	блѐднути, блѐ̀днути
бѐзецовати	блефíрати
безорúжати	блиндíрати
бектѐрисати	блокíрати
белàјисати, несвр. 1. 2. 3. свр.	бло̀ковати, блокòвати
белѐтризовати	бломбíрати
бѐлосати	бòжићевати (се)
бѐрмати (се)	бòжићковати
бестијàлизовати се	бòжићовати
бетонíрати	бојàдисати (се)
бетòнисати	бојàндисати
би́кнути I. 1. свр. 2. несвр. II. ~ се свр.	бојàтисати (се)
билансíрати	бòјисати
биљосати се	бољíрати
би́рмаловати (се)	бољшевизíрати
би́рмати (се)	бомбàрдати
би́рмати	бомбардíрати
би́рократизíрати (се)	бòмбардовати
би́рокрàтизовати (се)	бонитíрати
би́рокрàтисати (се)	босíрати
битѐвисати се	бо̀гати, свр. и несвр. I. 1. 2. (само несвр.) II. ~ се 1. 2. (само несвр.)
бѝти ¹ , несвр. I. 1–13. 14. свр. и несвр. 15–22. II. ~ се 1–7.	брàдати I. свр. и несвр. II. ~ се несвр.
	бра̀тимити (се)
	бра̀тити (се)
	бра̀тствити (се)
	брѐђати
	брѐмзовати (се)

брѐновати, свр. и несвр.
1–2.
3. несвр.

брискíрати

бр̀кати

бромíрати

бронзàисати

бронзíрати

брòнзовати

бронíрати

бронцíрати

бро̀шевати

брош́ирати

бро̀шовати

брунíрати

брутáлизовати

брутáлисати

брушкѐтати, свр. и несвр.

I. свр.

II. ~ се 1.

2. несвр.

брушт̀улати

бугаризíрати (се)

бугàрисати

бу̀јурисати, бу̀јурити

бу̀ктисати

булѐтати¹

бункѐрисати

бургíјати

бустрòманити¹ (се)

буцетíрати

бушћ̀урисати

В

вàјдисати (се)

ва̀лити

ва̀ловати

валоризíрати

валòризовати

ванђиј̀ерати

ванж́ирати

ванз́ирати

ва̀нзовати

вантаз́ирати

ванц́ирати

варàисати

варакл̀аисати

варакл̀еисати

варàклисати

варàклисовати

ва̀раксовати

варва̀ризовати

варва̀рисати

ва̀рисати²

ва̀росати

ва̀скрсовати

ва̀спитати (се), васп̀итати (се),

васп̀итати (се)

вѐзати (се)

вѐлїм

вѐловати

вентил́ирати (се)

вентй́лисати (се)

вѐрзификовати

вѐрификовати, верй́фиковати

верифиц́ирати

вѐрсификовати

версифиц́ирати

весѐлити (се)

вѐчерати

вешт̀овати

видѐти, вид́јети

видим́ирати

видірати
виїжати
виждрити
1. несвр.
2. свр.
вижитати
вижитірати
визірати¹
визірати²
визитати
визитірати
визуалізувати
виїкнути се, виїти (се)
1. свр.
2. несвр.
вилтрати
виїєтірати
вирманірати
вирманісати
вітати, несвр.
I. 1.
2. свр.
3–4.
II. ~ се
вицїтати
влатати, свр. и несвр.
1.
2. (само несвр.)
вокалізувати (се)
вотірати
вратати²
врбівати (се), врбовати (се)
вретєнати, несвр.
I. 1.
2. и свр.
II. ~ се и свр.
вретєнчити
вртєнати се
врўтати
врўштикати
врўштукати

врўштуковати
вулгаризірати
вулгарізувати
вулгарісати
вулканизірати, вулканізувати
вулканісати

Г

габловати
гаїжати (се)
газірати¹
газірати²
газифицірати
гаїрєтисати
гаїрєтити
галванізірати
галванізувати, галванізувати
галванісати
галицизірати
гангренизірати се
гаражірати
гарантірати
гарантити
гарантовати
гарнізірати, гарнізувати
гарнірати¹
гарнірати²
гаїрнути²
1. несвр.
2. свр.
гасірати
гебірати, несвр. (нем. gebühren) варв. свр. и несвр.
генералізірати
генералізувати (се)
генералісати (се)

генералисовати (се)	гòдити, несвр. I. 1–5. 6. (свр.) II. ~ се 1–2. 3. (свр.) 4.
геометризи́рати, геомèтризовати	
германизи́рати	
германизовати	
германисати	гòракнути, несвр. (ретко свр.)
гиб́ирати ¹	гравíрати
гијотини́рати	градíрати
ги́ксовати	граду́ирати, граду́исати
гилотини́рати	гранули́рати (се)
гилòтиновати	гратули́рати
гиљотини́рати	гре́знути, свр. и несвр. 1. (само несвр.) 2. 3. (само свр.)
гиљòтиновати	
ги́псати, гипсати	грèнелисати
гипси́рати	грецизи́рати (се)
ги́псовати	гр̀нути (се), свр. и несвр. I. 1. а. (ређе несвр.) б–в. 2. II. ~ се
глави́чати (се)	громíњати, несвр. I. 1–3. 4. (свр.) II. ~ се
гла́вичити (се)	
гла́восати	громòнисати
глази́рати	гротескизи́рати
гла́јшалтовати	грундíрати
гла́сати ¹ (се)	грунтíрати
гласи́рати	групíрати (се)
гласòвати, гла́совати	гру́писати (се)
глеђаисати	гру́повати (се)
глеђèисати	грцизи́рати (се)
глеђèнисати	губерíрати
глеђесати	гуверíрати
глеђосати	гудронíрати
глоси́рати	гумíрати
глосòвати	густати ²
глу́восати	гу́шити (се)
гњидосати	гу́штати
гобèљисати	
гобíњати	
го́диновати	
годињасати	

Д

дагма̀исати, дагмал̀исати,
дагмал̀исати, дагм̀исати

даја̀ндисати (се)

даја̀нисати (се)

дамаск̀ирати

дамасц̀ирати

да̀нгосати

да̀ндисати (се)

дан̀овати

да̀нчосати

да̀ривати (се)

да̀рирати

да̀рити

да̀гати

да̀ти, свр. (ређе несвр.)

I. 1–15.

16. несвр.

17–18.

II. ~ се 1.

2. несвр.

3–5.

да̀тирати

I. 1. свр. и несвр.

2. несвр.

II. ~ се несвр.

да̀товати

дебит̀ирати, дѐбитовати

деблок̀ирати

дебуш̀ирати

дебуш̀овати

девалв̀ирати

девалориз̀ирати

деварвар̀исати

деваст̀ирати

деваш̀ирати

девен̀тати

1. несвр.

2. свр.

дѐверити, дев̀ерити,

дјѐверити, дјев̀ерити

1. свр. и несвр.

2. несвр.

деверт̀ирати се, дев̀ертити се

деветк̀овати

девитализ̀ирати

дегаж̀ирати (се)

дегаз̀ирати

дегенер̀ирати (се)

дегенер̀исати (се)

дегенеро̀вати (се)

дегенечити

деград̀ирати (се)

дегра̀дисати (се)

деградо̀вати (се)

дегутѝрати (се)

дедуко̀вати

дедуцѝрати

дежент̀ирати

дежм̀ати

дезаву̀ирати, дезаву̀исати

дезактив̀ирати

дезартик̀улисати

дезен̀ирати

дезѐртати

дезерт̀ирати

дезигн̀ирати

дезилузио̀нирати, дезилузио̀нисати

дезинсеко̀вати, дезѝнсековати

дезинсектизо̀вати, дезѝнсектизовати

дезинсецѝрати

дезинфекто̀вати, дезѝнфектовати

дезинфи́ковати, дези́нфиковати

дезинфіцірати	демаркірати (се)
дезинфòрмисати	демаскірати (се)
дезорганизірати (се)	дèмасковати (се)
дезорганізовати (се)	дематеріалізірати (се),
дезорганісати се	дематеріалізовати (се)
дезориєнтірати (се)	дематеріалісати (се)
дезориєнтисати (се)	демилитаризірати (се)
декапіталізовати	демилитарізовати (се)
декатірати	демисионірати
декларірати (се)	демобілізірати (се)
декларісати (се)	демобілісати (се)
дèкларовати (се)	демодірати се
декласірати (се)	демократизірати (се)
декласифіковати	демократізовати (се)
деклінірати	демократісати (се)
дèклинувати	демолірати
дèжовати (се)	демонопòлісати
деколòрисати (се)	дèмонстровати
деколтірати (се), дèколтовати (се)	демонтірати
декòмпоновати	дèмонтовати
деконспірисати (се)	деморалізірати (се)
деконцèнтрисати (се)	деморалізовати (се)
декорірати (се)	деморалісати (се)
декòрисати (се)	денатурірати
дèкоровати (се)	денатòрисати
декретірати	денационалізірати (се)
дèкретовати	денационалізовати (се)
декстрійнісати	денационалісати (се)
декуражірати (се)	дèнудовати
делегірати	денунцірати (се)
дèлеговати	денунцісати
делімитірати	дèнути, дїєнути, дє(с)ти,
деложірати	дїє(с)ти, свр. и несвр.
делокалізірати	I. 1. свр.
демантірати	2. свр. а.
дèмантовати	б. (и несвр.)
	в.
	3. свр. и несвр.

4. несвр.	дестилірати (се)
5. несвр.	дестілисати (се)
II. ~ се свр. 1–5.	дестіловати (се)
депатетизірати, депатетизовати	дестимулірати
депедикулірати, депедикүлисати	дестимүлисати
деперсоналізирати (се)	детажисати
депешірати	детальзірати
дешешовати	детальзовати
депласірати (се)	детальірати
депоетизовати	детальсати
депозитірати	деташірати
депонірати	деташовати
депоновати	детермінірати
депопуларизірати (се),	детермінисати
депопуларисати (се)	детерміновати
депопулірати, депопүлисати	детронизірати, детронірати
депортірати	детрөнисати
дешпортовати	детурпірати
депоседірати	дефинірати
депримірати (се)	дефінисати
депримитивизірати се	дефіновати
дешпримовати	дефіцитірати
деранжірати (се)	дефлорірати, дефлорисати
дерасинірати	деформірати (се)
деривірати	дефөрмисати (се)
деробірати	дефраудірати
дерогірати	дехуманізирати
десавуірати	децентралізирати
дешсантовати	децентралізовати
дешсєниновати	децентралісати
дешенірати	децимірати, дещимовати
дешертірати	дешіпати
дешєтати	дешифрірати
дешетінати	дешифровати
дешєтковати (се)	дивидірати
дешигнірати	дивінати
дештілізовати (се)	

дивинизірати, дівинизовати	диференцірати (се)
дијагностикувати	диференцовати (се)
дијагностицірати	дифундірати, дйфундовати
дијанити	дишконтірати
дйктовати, несвр. (ретко свр.)	догматизірати, догматизовати
димензионірати	догматисати
димензірати	догонити, несвр.
динамідати	I. 1–4.
динамизірати	5. свр.
динамитизірати, динамитірати	II. ~ се 1–2.
динамитовати	3. свр.
дисертірати	4.
дискваліфікувати (се), дискваліфіцірати (се)	дозірати
дисконтірати	дојандисати, дојанити (се)
дйсконтовати	докторірати
дискордірати	документірати
дискредитірати (се)	документисати
дискредитовати (се)	документовати (се)
дискримінісати	доларизовати
дислокірати, дйслоковати	доместиковати, доместицірати
дислоцірати	допинговати
дисонірати	допірати
дисоцірати	доручковати
диспензірати, дйспензовати	доскакати
дисперзірати (се)	1. свр.
дисперсірати (се)	2. несвр.
диспонірати	достојати (се), достојати (се)
дистилірати, дйстиловати	дотірати
дистингвірати	дотурати, несвр.
дистонірати (се)	I. 1–2.
дистрибуірати	3. (свр.)
дисхармонірати	II. ~ се (свр.)
дисциплінірати (се)	доћи доћи, свр.
дисциплінісати	1–11.
дйсциplinовати (се)	12. (несвр.)
дифамірати	13. а.
	б. (и несвр.)
	14. (и несвр.)
	15.
	16. (и несвр.)
	17–19.
	драгірати
	дражбòвати

драматизі́рати

драма̀тизовати

драма̀тисати

дра̀матовати

драпері́рати

драпі́рати (се)

дрє́ксловати

дренажі́рати

дрені́рати

дрє́нисати

дрє́новати

дресі́рати

дрє́совати

дри́бловати

дрогі́рати (се)

дру́жовати

1. свр. и несвр.

2. несвр.

ду́здисати (се)

ду́јдисати (се)

ду́јдурисати се

ду́плірати (се)

ду́плицірати

духо̀вати

душето̀сати

Ђ

ђаво̀лисати, свр. и несвр.

1. а. (само несвр.)

б.

2–3.

ђоні́рати

ђо̀нити (се)

ђу̀стати

ђусте́рисати (се)

ђу̀страти

Е

евакуі́рати, свр. и несвр.

I. 1.

2. свр.

II. ~ се

евакү́сати (се)

евалві́рати

евангелі́зовати

евапорі́рати, евапо̀рисати

евиденті́рати

еволві́рати

еволуі́рати

еволү́сати

еволуціо́нірати

евоці́рати

европеизі́рати (се)

европелі́зовати (се), европелі́сати (се)

егалізі́рати

егалі́зовати

егзалті́рати

егзекуті́рати

егрені́рати

еквипарі́рати

екіпі́рати (се)

еклипсовати (се)

екразі́рати

екранизі́рати, екра́низовати

екскомуниці́рати

екскорпорі́рати

експанді́рати (се)

експатрі́рати

експеді́рати

експеді́сати

експедовати

експлиці́рати

експлоді́рати

експлòдисати	èмајловати, èмальовати
èксплодовати	емалірати
експлорірати, експлòрисати	èмальевати
експонірати (се)	еманірати (се)
èкспоновати (се)	еманципірати (се)
експортірати	еманціписати се
èкспортовати	емàнциповати (се)
експресионірати	емигрірати
експресірати	емитірати
експримірати	èмитовати
експропрірати, експрòприсати	емоціонірати
екстемпорірати	емоціòнисати (се)
екстемпòрисати	емрèндисати (се)
екстерминірати, екстермінисати	емрèнисати се
екстирпірати	емулгірати
екстрадірати	èмулговати
екстрахірати	емулзионірати,
èкстраховати	емулзиòнисати, емулзірати
ексхумірати	енгобірати
ексцерпірати	енервірати (се)
ексцидірати	енонсірати
ексцитірати	ентузијазмірати
еластичірати	енуклеірати
електризірати, свр. и несвр. I. 1. а–б. в. (само несвр.) 2. II. ~ се	епатірати
елèктризовати (се)	епитїмисати
елèктрисати (се)	еродірати
електрїфиковати (се)	еротизірати, ерòтизовати
електрифицірати (се)	еруїрати
елидірати	еруктірати
елиминірати (се)	èруктовати
елимїнисати (се)	ескаладірати
емајлірати, емальїрати	ескамотірати
емајлисати емальисати	ескамòтисати
	ескивірати
	есконтірати
	ескòнтисати

ёсконтовати
ескортирати
ёскортовати
естетизи́рати, свр. и несвр.
1.
2. (само несвр.)
3.
етабли́рати (се)
еталони́рати
етатизи́рати
ета̀тизовати
етѐризовати
етѐрнизовати, етернизирати
етивирати
етизовати
етикетирати
етиоли́рати
етуфирати
ефектуирати
ефектуисати
ефлоресци́рати, ефлорисати
ешалонизи́рати, ешалонирати
ешелони́рати (се)
ешелоновати
ешофирати (се)

Ж

жабо́сати (се)
жаг̀нути, свр.
I. 1–3.
4. (несвр.)
II. ~ се
жалони́рати
желатини́рати
живописати
животињизи́рати
жигòвати, жиговати

жйгосати
жйкосати
жири́рати
жре́ти
жр̀товати (се), жр̀товати (се)
жу̀тнути
I. несвр.
2. свр.

З

заветовати (се), за́вјетовати (се)
за́видети, за́видјети, несвр.
(ретко свр.)
за́вити
заду́вати, заду́хати
I. 1–5.
б. (несвр.)
II. ~ се
заду́шати
I. 1. несвр.
2. свр.
II. ~ се свр.
за́јутарковати
за́јутроковати, за́јутруковати
закра́кати
1. свр.
2. несвр.
залáмати, несвр.
I. 1–3.
4. а. б. (свр.)
II. ~ се 1–2.
запома́гати, несвр. (ретко свр.)
зап̀тити, –йм несвр. (ређе свр.)
за́рутковати
засво́дити
зату́цати, несвр.
I. 1–2.
3. (свр.)
II. ~ се 1.
2. (свр.)

зау̀дарати, несвр.

- 1.
2. свр.

зба̀цати

1. несвр.
2. свр.

здво̀јити

1. а. свр.
б. несвр.
2. свр.
3. свр.

зебрíрати

зѐнути¹, зѐнути, свр. и несвр.

- 1.
2. (свр.)

зија̀нити

зија̀ретити, зија̀ретити

злоста̀вити, несвр. (ретко свр.)

злòчествовати

зна̀менати (се), знамѐнати (се)

знамѐнисати

зна̀меновати (се)

зорлѐисати (се)

зрѐнути¹

зрѐти², несвр. (ређе свр.)

- 1.
2. (свр.)
- 3.

зубелѐисати

зубòвати

зу̀кнути

зумба̀вати, несвр., зумба̀исати, свр. и несвр.

зумбати, -ам несвр. 1. (и свр.) а. б. в. 2.

зумбѐисати, свр. и несвр., зу̀мбити, несвр.

зу̀мбосати

И

идеализíрати, свр. и несвр.

- 1.
2. (несвр.)

идеа̀лизовати

идентификовати (се)

идентифици́рати (се)

иза̀плитати

1. свр.
2. несвр.

изб́ирати, свр. и несвр. и избирати, несвр.

изгíбати¹

- I. 1. несвр.
2. свр.
- II. ~ се несвр.

издизати, несвр.

- I. 1–5.
- II. ~ се 1–2.
3. (свр.)

изма̀тати, несвр. и свр.

- I. 1. несвр.
2. свр.
- II. ~ се несвр.
1–3.

измѐњати, измијѐњати, свр.

- 1–2.
3. несвр.

измѐћати

изми́лати²

измо̀ћи, измо̀ћи, свр.

1. (несвр.)
- 2–3.

изно̀сити, несвр.

- I. 1–10.
11. свр.
12.
13. а.
б. свр.
14–15.
- II. ~ се 1–2.
3. (свр.)

изòлисати (се)

изо̀ловати (се)

икси́рати

илдисати

илиризи́рати се

илуда̀вати се, илудíрати се

илуминíрати

илуми́нисати

илустрíрати

їлюстровати	импутірати
імагінірати	імунізірати
їмати, несвр.	імунізувати
I. 1–3.	імунісати
4. а–в.	їмфовати
г. (понекад свр.)	інартикулісати
д. (понекад свр.)	інаугурірати
5. а.	інаугурисати
б. (и свр.)	інаугуровати
в–ђ.	інвентаризірати
6. (чешће свр.)	інвентарисати
7–15.	інвентірати
II. ~ се 1–3.	інвертірати
4. (и свр.)	їнвертовати
6. (свр.)	інвестірати
іматрикулірати, іматрикулісати	інволвірати
імбальсамувати	їнволвовати
імєнісати	інвоцірати
їменовати (се)	інгерірати (се)
їментувати (се)	інгєрисати
їменцовати	індемнізірати
імігрірати	індивідуалізірати (се)
імоби́лізірати	індивідуалізувати (се)
імо́білісати	індивідуалісати (се)
імпастірати	індивідуірати (се)
імперфєктизувати	індигнірати (се)
імплицірати	індїгнісати (се)
імпозірати	індиспонірати
імпонірати	індицірати
імпонісати	індосірати
їмпоновати	їндосовати
імпортірати	їндуковати (се)
їмпортувати	індустріалізірати (се)
імпрегнірати (се)	індустріалізувати (се)
імпрегнісати (се)	індуцірати (се)
їмпрегновати (се)	інекцірати
імп्रेसіонірати	
імпрімірати	
імпровізірати	
імпровізувати	

инервірати	інсталисати (се)
інєрвисати	інсталовати (се)
інзултїрати	інструїсати
ініціїрати	інструментїрати
ініцірати	інструментовати
інїєктїрати	інсултїрати
інїицірати	інсценїрати
інкантирати	інсценїсати
інкарнїрати	інсценовати
інкарнисати	інтабулїрати (се)
інкасірати	інтабулісати (се)
інквадрїрати	інтаволірати, інтавулати
інквирїрати	інтапїрати
інкомодїрати (се)	інтегралїзовати (се)
інкорпорїрати (се), інкорпорїсати (се)	інтегрїрати (се)
інкòрпоровати (се)	інтегрїсати (се)
інкрєшати, інкрєшірати	інтелектуалїзїрати (се)
інкримїнїрати	інтелектуалїзовати (се)
інкримїнисати	інтелектуалїсати (се)
інкримїрати	інтендїрати
інкрустїрати	інтензївїрати (се)
інкрустовати	інтензївїсати (се)
інкубїрати	інтензїфіцірати (се)
іновїрати	інтенсївїрати (се)
іногурїсати	інтенсїфіковати (се), інтенсїфіцірати (се)
інокулїрати, інокулїсати	інтервенїрати
інсерїрати	інтервенїсати
інсїнуїрати	інтервенєвати
інскрїбїрати	інтервїуїрати
інспїрїрати (се)	інтервїуїсати
інспїрїсати (се)	інтерезїрати
інспїрєвати (се)	інтересїрати (се)
інспїцірати	інтерєсовати (се)
інсталїрати, свр. и несвр. I. 1. а. б. 2. II. ~ се (свр.)	інтернаціоналїзїрати (се), інтернаціоналїзовати (се)
	інтернїрати

интèрнисати
интерпелíрати
интерпèлисати
интèрпеловати
интерполíрати
интерпòлисати
интерпретíрати, несвр. (ретко свр.)
интерпрèтисати, несвр. (ретко свр.)
интèрпретовати, несвр. (ретко свр.)
интерпунгíрати, несвр. (ретко свр.)
интерферíрати, интèрферовати
интимíрати
интоксинíрати (се)
интоксици́рати (се)
интонíрати
интòнисати
й̀нтоновати
интригíрати
интродуци́рати
интројици́рати
интуíрати
инунди́рати
инурбани́рати се
инфантилизíрати
инфеудíрати, инфèудовати
инфилтри́рати (се)
й̀нфилтровати (се)
инфици́рати (се)
информíрати (се)
инфòрмисати (се)
й̀нформовати (се)
инхали́рати
ионизíрати, иòнизовати
ипнотизíрати
иптáрити (се)
иради́рати

иригíрати
иритíрати (се)
иронизíрати
ирòнисати
исклáдати
1. несвр.
2. свр.
исламизíрати
ислámизовати
ислèисати
испарíрати
й̀спитовати се
испòтплетати
1. свр.
2. несвр.
испòшиљати
1. несвр.
2. свр.
испремотáвати
испрèплитати (се)
испрепечíвати
испреткíвати
испрецртáвати
1. несвр.
2. свр.
испромењíвати, испромјењíвати, свр.
I. 1–3.
II. ~ се 1.
2. несвр.
испрòпињати се
истонíрати
италијанизíрати, италијàнизовати
ифтáрити (се)
й̀шћилити
ишћúkати¹, й̀шћукати
1. свр.
2.

Ј

јабуковати

ја̀ваши́ти
1. свр.
2. несвр.
ја̀рови́зирати (се)
ја̀таки́рати
је́врèјисати се
је́здисати
је́лѐнизовати (се)
је́лини́зирати (се), је́линизовати (се)
јо̀ди́рати
јо̀до́вати
јодо́формі́рати,
јодо́фо̀рмисати,
јодо́фо̀рмовати
јони́зирати (се)
јо̀низовати (се)
јо̀товати (се)
југо̀славени́зирати
југо̀славизі́рати
југо̀словени́зирати
ју̀жинати
ју̀рдисати
ју̀ртисати
ју̀ру́дисати
ју̀стифи́цирати

К

каба́тисати
каба́тити
кабу́лити
кадрі́рати
ка̀дровати
каду́цирати
казама́тирати
каза́ндисати
каза́нисати

ка̀зновати
ка̀исати
каја́рити²
кала́јдисати
кала́јисати
ка̀ландровати
калафа́тати
калафа́тирати
калафа́тисати, кала́фатити
кала́фатовати
калдр`мати
калдр`мисати
калдрмлèисати
калеидоскопі́рати
калиб́рирати
ка̀либровати
калигра́фирати, калигра́фисати
кали́жежити се, свр. и несвр.
1. несвр.
2. свр.
кали́рати
калкі́рати
калколи́рати
калкулі́рати
калку́лисати, несвр. (ретко свр.)
калмі́рати
калоризі́рати
калу́жати
калцині́рати
калци́нисати
калци́фиковати (се)
калци́фицирати (се)
камèнисати
ка̀меновати (се)
камері́рати
каметлèисати
каму́флірати (се)

картографісати	кашірати ¹
картонірати	кашірати ²
касарнірати	каштигати (се)
касернірати	каштиговати
касетірати	квадратити
касірати	квадриплицірати
ка́сти	квадрірати
кастїгати (се)	квадровати
ка̀стиговати (се)	кваліфіковати (се)
кастрірати	кваліфіцірати (се)
каталогізірати	квантіфіковати, квантифіцірати
каталогірати	квартірати (се)
каталогісати	кварцірати (се)
катаплазмірати	кварцовати (се)
катапултїрати	квітати
катастрірати	1. свр. и несвр.
ка̀тастровати	2. несвр.
категорізірати	квітїрати, свр. и несвр.
категорісати	I. 1–3.
катетерізірати, катетєрисати	4. (само свр.)
катєтрисати	II. ~ се (само свр.)
катехізірати	квотірати
катєхизовати	келтизірати
катихізірати	кємизовати
катихісірати	кепірати
католизірати	кєсмати
катраісати	кєфлісати
катрамати, катрамісати, катрамити	кєхисати
катранізірати	кєчити, несвр.
катранісати	I. 1–3.
каутерізірати	4. свр.
каутєризовати	II. ~ се свр.
каутєрисати	кивєрисати
кауцірати	кїдисати, свр. и несвр.
кафєисати	1–2.
каціјати	3. свр.
	4–6.
	кїднапірати
	кїднаповати
	кїднепірати, кїднеповати

кѝксати	козметизи́рати
киксíрати	коинциди́рати
киломѐтрисати	ко̀јасити се, свр. и несвр. 1–3. 4. (свр.) 5–7.
кѝндисати	кокаи́низíрати (се)
кѝно̀фи́ковати, кинофи́цирати	кока̀колизи́рати
кичíрати	колаудíрати
клази́рати	кола̀удовати
кла̀сати ¹ (се)	кола̀ционíрати
кла̀сати ²	колективизи́рати
класíрати (се)	колектíвисати
класíфиковати (се)	колекци́онíрати
класифи́цирати (се)	колиди́рати
клерика́лизíрати (се), клерика̀лизovati (се)	ко̀лмовати
кли́змовати	ко̀локвíрати
кли́сити, свр. и несвр. I. 1. свр. 2. несвр. II. ~ се	ко̀лонизи́рати (се)
клицíрати	ко̀ло̀низовати (се)
клише́рати	колоризи́рати
кличетíрати	колорíрати
клиши́рати	колòрисати
кlorоформíрати	колпортíрати, несвр. (ретко свр.)
коагули́рати (се)	колòрати
коагу̀лисати (се)	команди́јерати
коализíрати (се)	командíрати
ко̀ализovati (се)	ко̀ма̀ндовати, свр. и несвр. 1. 2. несвр. 3–4.
коали́рати (се)	комасíрати
ко̀алисати (се)	ко̀масовати
коаптíрати (се)	комбатíрати, свр. и несвр. I. II. ~ се несвр.
коби́њати	ко̀мбатовати
кобу́лити	комбини́рати (се)
ковала̀исати	комби́нисати (се)
ковентрíрати	ко̀мбиновати (се)
ковертíрати	
кодифи́ковати	
кодифи́цирати	

ко̀мбовати	компості́рати ²
ко́меморі́рати, ко́меморі́сати	ко̀мпостова́ти ¹
ко́менді́рати	ко̀мпостова́ти ²
ко́ментарі́сати	ко̀мпресова́ти
ко́менті́рати	ко́мпрімі́рати
ко̀ментова́ти	ко́мпрімі́сати
ко́мерці́алізі́рати	ко̀мпрімова́ти
ко́мерці́алізова́ти	ко́мпромі́тірати (се)
ко́мічати, свр. и несвр. 1. свр. 2. несвр.	ко́мпромі́тисати (се)
ко̀мкати ² (се)	ко́мпромі́товати (се)
ко́мпакті́рати (се)	ко̀мсисати
ко́мпані́сати се	ко́муналі́зірати
ко́мпарі́рати	ко́муналі́зоватьи
ко́мпарі́сати, ко́мпарова́ти	ко́муналі́сати
ко́мпенді́рати	ко́мунізі́рати (се)
ко́мпензі́рати (се)	ко́му́нісати (се)
ко̀мпензова́ти	ко̀наковати
ко́мпеті́рати	ко̀начити ¹
ко́мпетова́ти	ко́нвалесці́рати
ко́мпілі́рати	ко́нваліді́рати
ко̀мпілова́ти	ко́нвені́рати
ко́мплекті́рати (се)	ко́нвенціо́налізувати се
ко̀мплектова́ти	ко́нвє́њати
ко́мплеті́рати (се)	1. свр.
ко̀мплетова́ти (се)	2. свр. и несвр.
ко̀мплікова́ти (се)	ко́нвергі́рати
ко́мпліменті́рати (се)	ко́нвє́ргісати, ко́нвергова́ти
ко́мпліменті́сати (се), ко́мпліментова́ти (се)	ко́нверті́рати (се)
ко́мпліці́рати (се)	ко̀нвертова́ти (се)
ко́мплоті́рати	ко́нво́їрати
ко́мпло́тисати	ко́нвоці́рати
ко́мпоні́рати	ко́нгесті́рати се
ко̀мпоновати	ко́нгруі́рати
ко́мпо́њати	ко́ндемні́рати
ко́мпості́рати ¹	ко́ндє́нати
	ко́ндензі́рати (се)
	ко̀ндензова́ти (се)

конденсáвати	консòлидовати (се)
кондиционíрати, свр. и несвр. 1. (несвр.) 2–3.	консомíрати
кондјуитíрати	конспектíрати
кондолíрати	констатíрати
кондуитíрати	кòнстатовати
кондúитисати, кондуйтисати	констелíрати се
кондúитовати	конституíрати (се)
кондúнати	конститúисати (се)
1. свр. и несвр. 2. несвр.	констítуовати (се)
конзервáтисати	конструíрати (се)
конзервíрати (се)	конструíсати
конзèрвисати (се)	консултíрати (се)
кòнзервовати (се)	кòнсултовати (се)
конзонíрати	консумíрати
конзултíрати (се)	контаминíрати (се)
кòнзултовати (се)	контáминовати (се)
конзумíрати	контестíрати
кòнзумовати	контигентíрати
кòнкати се	контингентíрати
конкордíрати	континуíрати
конкретизíрати (се)	контíрати
конкрèтизовати (се)	контрамандíрати
конкретíрати	контраминíрати
конкрèтисати (се)	контрапонíрати
конкурíрати	контрáпунктовати, несвр. (свр.)
конкúрисати	контрасигнíрати
кòнкуровати	контрастíрати
конотíрати	I. 1. несвр. 2. свр. и несвр. II. ~ се свр. и несвр.
консакрíрати	кòнтрастовати
консекрíрати	контрахíрати (се)
консервíрати	кòнтраховати (се)
консèрвисати	контрíрати
консигнíрати	контролíрати (се), несвр. (свр.)
консолидíрати (се)	кòнтроловати
	контроманцíрати

контромацірати	ко̀рдиновати (се)
контуманцірати	копілити (се)
контумацірати, свр. и несвр.	копірати
1. а. (несвр.)	копулірати
б.	кордірати
2.	ко̀рдисати се
конфекціонірати	кордонірати
конфинірати	корегірати, корегісати, ко̀реговати
кòнфисковати	корежірати
конфисцірати	ко̀реновати, ко̀р(j)еновати
конфишцірати	кореографірати, кореогра̀фисати
конформірати, конфòрмисати	корепетірати
конфронтірати (се)	коригірати (се)
конфундірати	ко̀риговати (се)
конфутірати	кородірати
концедірати	ко̀родовати
концентрірати (се)	корумпірати (се)
концèнтрисати (се)	ко̀румповати (се)
кòнцентровати (се)	костимірати (се)
концептірати	ко̀стимовати (се)
кòнцептовати	котеризірати
концессионірати	котірати (се)
концесірати	котонизірати
концèтрисати	ко̀штати ²
концилірати	кра̀ковати
концинірати	кра̀льити се
конципірати	крампонірати се
кòнциповати	кр̀дисати
кончати, несвр.	кредитірати
I. 1. (и свр.)	крèдитовати
2. а. (и свр.)	креірати
3–5.	крекірати
II. се	крèковати
кòнчити (се)	кремірати
конштатірати, кòнштатовати	крешендірати
конштитуірати (се)	
кооптірати	
координірати	
коордінисати	

крѣшити, свр. и несвр.

- 1.
2. (свр.)
3. (свр.)
- 4.

крешчендѣрати

криѣмати (се)

криминализѣрати се

кристализѣрати (се)

кристализовати (се)

кристалисати (се)

кристалиити (се)

крѣсталовати (се)

крѣстијанизѣрати (се)

крѣстѣрати

крклѣисати¹

крклѣисати²

крклѣисати

крлѣисати

крлѣжити

крлѣшати

крлѣштити

кроатизѣрати (се)

крокѣрати

кромѣрати

кронометрѣрати

крѣчити

- I. 1. свр.
2. несвр.
- II. ~ се свр.

крѣстити, свр. и несвр.

- I. 1. а–б.
 - в. (само несвр.)
 - г.
 2. а–б.
 - в. (само несвр.)
 - 3–5.
- II. ~ се 1–5.

крѣнисати (се)

крѣнити (се)

крѣносати (се)

ксилографѣрати, ксилогрѣфисати,
ксилографѣвати

кубѣрати

кубисати

кубицѣрати

кувертѣрати

кувѣртовати

кулминѣрати

кулмѣнисати, кулминовати

култивѣрати (се)

култивисати (се)

култивовати

кумулѣрати (се)

кумулисати (се)

купажѣрати

купѣрати

кураризѣрати

курентѣрати

куртѣрисати, свр.

- I. 1–2.
3. (несвр.)
- II. ~ се

кусѣрати се

кусѣрити (се)

кутикѣлисати се

кутѣнизовати се

кушѣтисати (се)

Л

лабијализѣрати (се), лабијализовати (се)

лаветѣрати

лавѣрати²

лагѣровати

лагѣрати

лагѣмати (се)

лагѣмѣрати

лагѣмисати

ла̀гумовати	ленгèрисати
лагу̀нати	лентра̀тати (се), лèнтрати (се)
лаж́ирати	лѐпковати
лази́рати	летра̀тати, лèтрати
лаицизи́рати (се)	лету̀ргисати
лај́мовати	либерализи́рати (се)
лакíрати	либерàлизovati (се)
ла̀ковати	либерàлисати
лампи́рати	либòвати
ланетлèисати	лѝбрати се
ланси́рати	ливрèјисати (се)
лаписи́рати	ливри́рати (се)
лапòрисати	лѝвровати (се)
латинизи́рати (се)	ликеризи́рати
латѝнизовати (се)	лѝковати ² , несвр. 1–2. 3. (свр.)
лауреи́рати	лимити́рати
лафети́рати	лимонитизи́рати се
лèвати, лијèвати, несвр. I. 1–2. 3. (свр.) II. ~ се 1–2.	лини́рати
левèрисати (се)	линчовати
легализи́рати (се)	лињи́рати
лега̀лизовати (се)	лиризи́рати
лега̀лисати (се)	литераризи́рати (се), литерàризовати (се)
леги́рати ¹ (се)	литерàрисати
легитими́рати (се)	литературизи́рати
легити́мисати (се)	литерату̀рисати
леги́тимовати (се)	литографи́рати
лѐговати	литогра̀фисати
леди́рати	литòграфовати
лѐђати	лѝтрисати
1. несвр. 2. свр.	лѝферовати
лексикализи́рати (се)	лѝфрати, лѝфровати
лексика̀лизовати (се)	лиценци́рати
лектори́рати	лицити́рати, свр. и несвр. 1. а–в. г. несвр. 2. а. несвр.
лектòрисати	

б.

3.

лицитовати
лобати
лобовати
лобвати
логаритмати
логаритмірати
логаритмисати
логаритмовати
логизірати
локалізірати (се)
локàлизовати (се)
локàлисати (се)
локаутірати
лòковати
ломбардірати
лòмбардовати
лонжірати
лоцірати
луминесцірати
луппенпролетаризірати се
лұштрати, свр. и несвр.
1. а. б.
2. (несвр.)

Љ

љўскати¹, несвр.
I. 1–2.
3. свр.
II. ~ се 1–2.

љўштрати

М

магазинірати
магационірати
магистрірати

маглірати
магнетизірати (се)
магнèтизовати (се)
магнèтисати (се)
мађаризірати (се)
мађаризовати (се)
мађијати, несвр. (ретко свр.)
мађисати
мајкати
мајоризірати
макадамизірати, макадàмизовати
максимірати
малàксати
малèрисати
мандатірати
манђијати
манђисати
маникірати (се)
манифестірати (се)
маніфестовати (се)
мантати²
манципірати
мањати³ (се)
мањкати, мањкати, свр. и несвр.
1–2.
3. (обично свр.)
мапірати
марèндати
марінати
маринірати
маркетірати, мàркетовати
маркірати
марморірати
мармòрисати
мајморити
мајморовати
мародірати

ма̀ршевати, ма̀ршовати	мемòрисати
1. несвр.	мèнити (се), мијèнити (се)
2. (и свр.)	менòвати се
масакр́рати	мèнтовати, мèнтовати
мàсакровати	мèнцовати
масќрати (се)	мèњати, мијèњати, несвр.
мàсковати (се)	I. 1–3.
мàсрегловати	4. а. (ретко свр.)
математиз́рати	б.
материјализ́рати (се)	в. (ретко свр.)
материјализовати (се)	5–10.
материјалисати (се)	II. ~ се 1–2.
мат́рати ¹	3. а. (и свр.)
мат́рати ²	б. (и свр.)
мàтлосати се	4–6.
мату́рати	мериниз́рати
ма̀цати ¹ (се)	мер̀низовати
мацер́рати	мер̀итати
мацариз́рати (се)	меркурифици́рати
мац̀ризовати (се)	мерцери́рати
мац̀рисати	мерц̀ризовати
машиниз́рати (се)	метализ́рати, мет̀лизовати
маш̀низовати (се)	метамòрфисати се
м̀ашити	метаморфоз́рати (се)
м̀аштати, ма̀штати, несвр.	метамòрфозовати (се)
1.	метастаз́рати
2. (свр.)	метèризити
мебл́рати	методиз́рати (се)
мегд̀анисати	метòдизовати (се)
медитераниз́рати	механиз́рати (се)
мèлезити (се)	мех̀анизовати (се)
мелиор́рати	мигр́рати
мелиòрисати	мѝкрофилмовати
мел́рати	милитариз́рати (се)
мелòдисати	милит̀ризовати (се)
мелодрам̀атизовати	милит̀рисати (се)
мемор́рати	мимет́рати
	мѝнати
	1. свр. и несвр.
	2.

минерализі́рати	модері́рати ¹ (се)
минерàлизовати	модері́рати ² (се)
міні́рати	модèрисати (се)
ми́нтовати	модернізі́рати (се)
ми́рбожати се, мі́рбожати се	модèрнізовати (се)
ми́рбожити се, мі́рбожити се	модèрнісати (се)
ми́рбожовати се	моді́фиковати (се)
ми́рїтати ¹	моді́фисати (се)
ми́рлєсати	модифиці́рати (се)
ми́рлисати	модулі́рати (се)
ми́рòносати (се)	мòдуловати
ми́рòношати (се)	мозаиці́рати
ми́росати (се)	молèрисати
мисті́фиковати	молесті́рати
мисти́фіці́рати	мòлитвити (се)
мити́зі́рати	монеті́рати
ми́тизовати	моноклі́рати (се)
митокла́сати се	монополизі́рати
1. несвр.	монопо́лисати
2. а. несвр.	монотонізі́рати се
б. свр.	монофтонгізі́рати (се)
митологізі́рати	монті́рати
митолòгисати	моралі́зати
младі́кати	мòрализовати
моарі́рати	морàлисати, свр. и несвр.
моби́лізі́рати (се)	1. (само несвр.)
моби́лизувати (се)	2.
моби́лисати (се)	моргані́зувати
моби́лисовати (се)	мóринговати
моби́льати	морфолòгисати (се)
мòвати се	мотиві́рати
мòвити (се)	мотівисати
моделі́зати (се)	мòтивувати
моделі́рати (се)	моторі́зати, мотòризувати
модèлисати (се)	I. 1. свр. и несвр.
мòделувати (се)	2.
модері́зати (се)	II. ~се
	мòћи, несвр. и свр.

мраморизира́ти

мраморисати

мр̀знути²

1. несвр.

2. свр.

мр̀кнути, свр. и несвр.

I. 1. а. (обично свр.)

б–г.

2–4.

5. (само свр.)

II. ~ се

мубаре́клѐсати

мубаре́һлѐсати

му̀втосати

му̀зикализовати

му̀зира́ти

му̀ји́рати

му̀лкизира́ти

му̀лтипликавати (се)

му̀лтиплици́рати (се)

му̀мизира́ти (се)

му̀мификавати (се)

му̀ниципализира́ти

му̀ниципа̀лизовати

му̀нтати

му̀нтовати

му̀рлѐдисати, му̀рлѐсати, му̀рлѐхисати

му̀слиманизира́ти

му̀стровати

му̀тили́рати

му̀хамеданизира́ти

му̀хамедонизовати

му̀ху̀рисати

му̀хурлѐсати

Н

навѝгати

1. несвр.

2. свр.

навѝльчати

1. свр.

2. несвр.

на̀вѝльчити

1. несвр.

2. свр.

на̀водаци́јати

на̀динтабу́лирати

на̀дозидати

1. свр.

2. несвр.

на̀доспѐвати, на̀доспи́јевати

на̀дсво̀дити (се), свр. (ретко несвр.)

на̀зализира́ти (се)

на̀за̀лизовати (се)

на̀зали́рати

на̀зорити

1. несвр.

2. свр.

на̀изва̀љати се

на̀исповѐдати се, на̀испови́једати се

1. свр.

2. несвр.

на̀ка̀зити¹ (се), свр. и несвр., на̀казити (се),
несвр.

на̀кара̀дити

I. 1. свр.

2. несвр.

II. ~ се свр.

на̀обла́чити, свр.

I.

II. ~ се 1. (ретко несвр.)

2.

на̀повѐдати, на̀пови́једати, несвр.

1–3.

4. (свр.)

на̀помѐштати, на̀помјѐштати

на̀предовати, несвр. (ретко свр.)

на̀ркотизира́ти (се), на̀ркотизовати (се)

на̀ркотисати

на̀сма̀гати, свр. (ретко несвр.)

на̀турализира́ти

на̀турա̀лизовати (се)

натурàлисати (се)
нафталинизи́рати
нафтíрати
национализи́рати (се)
национа̀лизовати (се)
на̀шиљати
наштáпати
1. несвр.
2. свр.
негíрати, несвр. (ретко свр.)
ненáвидети, ненáвидјети, несвр.
I. 1. а.
 б. (свр.)
2.
II. ~ се
неонизи́рати
несвѣстити се, несвијѣстити се
1. несвр.
2. свр.
неутрализи́рати (се)
неутра̀лизовати (се)
неутра̀лисати (се)
нивѐлати
нивелизи́рати
нивелíрати
нивѐлисати
нìвеловати
никелíрати
ни́кловати
никотинизи́рати се
ни́товати
нитрíрати
ни́трисати
ни́трификовати, нитрìфиковати
нића́фити се
нишанити, несвр.
1–3.
4. (свр.)
новелíрати
новобојадисати

номинíрати
но̀миновати
нормализи́рати (се)
норма̀лизовати (се)
нормíрати
но̀рмисати
нострíфиковати
нострифици́рати
нотíрати
нотìфиковати, нотифици́рати
но̀товати
но̀ћити (се), свр. (несвр.)
ну́лирати
нулифици́рати
нумерíрати
нумѐрисати

О

обàрисати
òбдуковати
обдуци́рати
òбедвати, òбједвати
òбедовати, òбједовати, свр. и несвр.
1.
2. несвр.
òбживчити се
обíколити, свр.
I. 1.
2. несвр.
3.
II. ~ се
објективизи́рати (се)
објектìвизовати (се)
објективíрати (се)
објектìвисати (се)
објективовати (се)
објици́рати

облигíрати се	3. несвр.
òбликовати (се)	4. несвр.
облитерíрати	окрúжати
обмундíрати	1. несвр.
обмундирòвати	2. свр.
òбразовати (се)	оксидíрати (се)
òбрисовати	оксидисати (се)
òброковати	òксидовати (се)
обруйрати	октройрати
овулирати, несвр. (свр.)	октроисати
òглáти (се)	òктројовати
òгњосати (се)	окултирати
òдветовати, òдвјетовати, несвр.	олајисати
1.	òлтовати (се)
2. (свр.)	òлучити ²
3.	онанíрати
одвívати ²	онанисати
òдликòвати (се)	ондулирати (се)
одрíпати	òнодети, онòдети, òнодјети, онòдјети
одстојати свр. 1.	òнодити (се), онòдити (се)
2. а. несвр. заст. б.	операционáлизовати
3.	оперíрати (се)
ожíљачити	опèрисати, свр. и несвр.
òжíљчити	I. 1.
озонизíрати	2. несвр.
озòнизовати	3. несвр.
озонíрати (се)	II. ~ се
озòнисати (се)	òперовати
òзоновати (се)	òпетовати (се)
оклудíрати	оплáкати, свр.
околишити	I. 1–2.
1. несвр.	3. несвр.
2. свр.	II. ~ се
окопíрати	опсадíрати
окòрисати	òпсиговати
òкрáјчити, свр. и несвр.	опструйрати
1. свр.	опструисати
2. свр.	оптирати
	òпциговати
	организирати (се)

орґанізовати (се), орґанізовати (се)

орґанісати (се)

ордєнісати

орденовати

ординірати

ординовати

оријенталізірати

оријенталізовати

оријентірати (се)

оријєнтисати (се)

оріјєнтовати (се)

орити¹ (се)

оркестрірати

оркестровати

ормижірати

орнаментірати, орнаментисати

орнаментовати

орпутєрисати

оружати, несвр. (ређе свр.)

I. 1–3.

II. ~ се 1–2.

3. (свр.)

осандисати (се)

осанісати, свр. и несвр.

I.

II. ~ се 1. (несвр.)

2. свр.

осифицірати

оскулірати

особити, несвр.

I. 1.

2. а.

б. (свр.)

II. ~ се

остентірати

острахйзовати

оферірати

офтальмоскопірати

охтети охтјети, свр. и несвр.

I. 1.

2. (несвр.)

II. ~ се

очитовати (се)

П

пагинірати

пазарити, свр. и несвр.

а.

б. (само несвр.)

пактірати

палаталізірати, палаталізовати

панашірати

паникірати се

панірати

паприцірати

параграфірати, параграфисати

паралєлисати

паралізірати, паралізовати

паралісати

парафинірати, парафйнисати

парафірати

парафразірати

парафр̀азовати

парірати

паркетірати

паркірати

парфимірати (се), парфймисати (се)

парцелірати, парцєлисати

пасивізірати (се)

пасірати, свр. и несвр.

1. (несвр.)

2–5.

паспулірати

пастерізірати, пастєризovati

патентірати

п̀атентовати

патинірати (се)

патірати	пломбірати
пàтосати	поантірати
патронірати	пòвиновати се
пауперизірати (се), паупèризовати (се)	поентірати
пахнути, пáхнути	поєнтовати
1. свр.	поетизірати, поєтизовати
2. несвр.	
пацифіцірати	пòзнати, свр.
пèдепсати (се)	I. 1–7.
педесетòстручити	8. несвр.
	II. ~ се 1–3.
педигрірати	4. несвр.
пензионірати, пензиòнисати	пòкладовати
пензионòвати	покòрисати (се)
пенцетірати	полéгати, полијéгати
первертірати	1. свр.
пермутірати, пèрмутовати	2. несвр.
перпетуірати	полірати (се)
персифлірати	политірати
персоніфиковати, персонифицірати	полонизірати (се), полòнизовати (се)
перфектуірати	понèстајати, свр. и несвр.
перфектùсати	а. (свр.)
перфорірати	б. (несвр.)
перхоресцірати	попрімати
перципірати	популаризірати, популаризовати (се), популарисати (се)
петрифицірати (се)	портретірати, портрèтисати
пигментірати, пигмèнтисати	постірати (се)
пикірати	пòтежити, потéжити, свр. и несвр.
пй́довати	I.
пй́совати	II. ~ се 1.
пишмáнити	2. несвр.
плагірати	потенцірати (се)
плакатірати	потèнцисати (се)
плакірати	пòтенцовати (се)
пласірати (се)	похòдити (се)
плафонірати	поштòвати (се), поїштовати (се)
плінути	пра́тити, несвр.
плисірати	I. 1–7.
	8. свр.
	II. ~ се 1–2.
	предоминірати
	пreekсплоатірати, пreekсплоатисати

прежва́кати, прежва́тати, свр.
1–2.
3. (несвр.)
4–5.

презенті́рати (се)

прејудици́рати

прекваліфіковати (се),

преквалифіци́рати (се)

премі́рати

пренумері́рати (се), пренумèрисати (се)

преорганизу́рати (се), преорганізувати (се)

преориєнти́рати (се), преориєнтисати (се)

препарі́рати (се)

препа́рисати

преплани́рати

преполиті́рати

пресі́рати

прèсовати

престилизі́рати, прèстїлизувати

пресумі́рати

претенді́рати, прèтендовати

претері́рати

префері́рати, префèрисати

прецизу́рати

прèцизувати

привилегі́рати, привилèгисати

привілеговати

проаконті́рати (се)

пробарабі́рати (се)

прóбати, свр. и несвр.

1.

2. (само свр.)

3.

провинцилизі́рати

проводаці́рати

провода́цисати

провоці́рати

прогнозу́рати

програму́рати

продуци́рати (се)

проза́изувати

проєкті́рати (се), проєктовати (се)

проєкці́рати

проєци́рати

пројици́рати (се)

прокламу́рати, прòкламовати

пролетаризі́рати се, пролетàризувати се

пролетàрисати се

пролетеризі́рати се

прòлетовати, прòльетувати

пролонгі́рати

промені́рати

промові́рати, промòвисати

пропагàндисати

пропагі́рати

пропа́гисати, прòпаговати

пропоні́рати, прòпоновати

пропòнати

пропорционі́рати

пропорциòнисати

прóрокувати

прòсвједити

прòсвједувати

проскрибі́рати, прòскрибувати

проспері́рати

простерні́рати

проституі́рати (се), проститùисати (се)

протезі́рати

прòтєствовати

протєсті́рати, прòтєстувати

протоколі́рати, прòтокодлісати

проу́зрокувати

профані́рати, профàнисати

профетизі́рати

профілі́рати (се)
профй́лисати (се)
прòфиловати (се)
профиті́рати
прохòдити (се)
процесі́рати се
пр’стеновати (се)
психологізі́рати
психоло́гисати
публіковати, публіці́рати
пункті́рати
пунці́рати
пушка́рати (се)

Р

радикалізі́рати (се)
радика́лисати
разу́мети, разу́мјети, свр. и несвр.
I. 1.
2. несвр.
3. несвр.
4.
5. свр.
II. ~ се 1. несвр.
2. а. свр. и несвр.
б.
рајонізі́рати, рајоні́рати
ранжі́рати
рапорті́рати
ратифіковати, ратифиці́рати
ратосі́лати се
ра̀убовати
рафині́рати (се)
рафй́нисати (се)
ра̀финовати (се)
раціоналізі́рати, раціона́лизовати
раціона́лисати
раціоні́рати

реагі́рати, рѐаговати
реаграризі́рати
реактиві́рати
реактй́висати
реалізі́рати, рѐализовати
рѐалисати
реасику́рати
реасумі́рати
ребалансі́рати
ревакцині́рати, ревакці́нисати
ревалоризі́рати, ревалòризовати
реванші́рати се
ревиді́рати
револті́рати (се)
революціоні́рати (се)
революціоні́рати (се), революціòнисати (се)
ревоці́рати
регенері́рати (се), регенèрисати (се)
регионалізі́рати, регионàлизовати
регистрі́рати (се), рє́гистровати (се)
регресі́рати (се)
рє́гресовати (се)
регруті́рати, рє́грутовати
регулі́рати, регùлисати
рє́гуловати
редакті́рати
редигі́рати, рє́диговати
редресі́рати
рє́дуковати
редуплиці́рати
редуці́рати
реесконті́рати, реє́сконтовати
режі́рати
резерві́рати, резє́рвисати
резигні́рати
рє́зигновати (се)

резимірати	ремунерірати
рèзимовати	рендгенізірати,
резултірати	рендгèнизовати,
рèзултовати	рендгèнисати
реинкарнірати	ренегірати
реинкорпорірати, реинкорпорісати	реновірати
реїцірати	реномірати
реїонізірати, реїонірати	ренонсірати
рекапітулірати	рентірати (се)
рекапітулісати	ренумерірати, ренумèрисати
реквірірати	реорганізірати, реоргàнیزовати
рекламірати	реоргàнисати
рèкламовати	репарірати
рекогносцірати	репасірати
рекомандірати	репатрірати
рекòмàндовати	репетірати
рекомпензірати	рèпетовати
рекòмпензовати	рèпликовати
реконструірати, реконстрұисати	реплицірати
рекордірати	репортірати
рекреірати	рèпортовати
рекримінірати, рекримінисати	репрізірати
ректіфіковати, ректифіцірати	репрòдуковати (се), репродуцірати (се)
рекурірати	ресецірати
релаксірати	рескірати
релансірати	ресорбірати, рèсорбовати
релативізірати	респектірати (се), рèспектовати (се)
релатівисати	респірірати
релегірати, рèлеговати	респондірати
ремігрірати	рестаурірати (се)
ремилитарізірати, ремилітарізовати	рестаурісати (се)
ремилітарісати	рестигуірати (се), реститұисати (се)
ремітірати	рестрингірати, рèстринговати
ремонстрірати	ресумірати
ремонтірати	ретаблірати (се)
рèмонтовати	ретардірати

ретерірати (се)
рети́рати
ретурнірати
ретушірати
рèтушовати
реферірати
рефèрисати
рèферовати
рефізірати
рèфизовати
рефлектірати, рèфлектовати, несвр.
I. 1. (и свр.)
2–3.
II. ~ се свр. и несвр.
реформірати, рефòрмисати
рèфòрмовати
рефулірати
рефундірати
рехабилітірати (се),
рехабілітовати (се)
рецензірати
рèцензовати
реципірати
ривалізірати, ривàлізовати
ригорозірати
ризикати
рїзиковати
рїмовати (се)
рипостірати
рискірати
рїсковати
ритмизірати, рїтмизовати
ритмірати
рїтмовати
рова́шити
рòдити, свр. (ређе несвр.)
I. 1–3.
4. несвр.

5. несвр.
II. ~ се 1–3.

рокірати (се)
романізірати (се), ромàнізовати (се)
романсірати
романтизірати
ромàнтизовати
ротірати (се)
рохірати
рòчити (се)
рошірати
рубрицірати
рудимèнтисати се
ружірати
рунірати
руйнисати
русизірати (се)
русифицірати (се)
рутинірати (се)
рúчати¹

С

саватлèисати
сáветовати (се), сáвјетовати (се)
садр`жати
салдірати
салонізірати се, салòнізовати се
салутірати
самодáвити се
самодисциплінірати се, самодисцїплинóвати се
самоконтрòлисати се
санірати
санкціонірати, санкциòнисати
свèштати
сврàбати (се)

седиментірати се	скицірати
седиментисати се	складірати
секвестрірати	сконтрірати
сєквестровати	славенізірати (се)
секуларізірати, секуларізовати	славізірати (се)
селекціонірати, селекціонісати	слободити
сентименталізірати, сентименталісати	I. 1. свр.
сепарірати (се)	2. несвр.
сепарісати (се)	II. ~ се несвр.
сервірати	словенізірати (се), словєнізовати (се)
сервісірати	смечірати
сєстримити (се)	сніти
сецесионірати	совјетізірати
сецірати (се)	солидарізірати (се)
сигналізірати	солидарісати (се)
сигналізовати	сондірати
сигналісати	сортірати
сигнірати	соціалізірати
сигурати, свр. и несвр.	соціалізовати (се)
I. 1–2.	спационірати
3. свр.	спеціалізірати
II. ~ се 1–2.	спеціалізовати (се)
сиктєрисати	спеціалісати (се)
силуетірати	спеціфиковати
симболізірати, симбòлизвати	спеціфіцірати
симбòлісати	спиритуалізірати (се), спиритуалізовати (се)
симпліфіковати, симпліфіцірати	спиритуалісати
синтетізірати, синтєтизовати	сплákати, свр. и несвр.
синтєтисати	1.
синхронізірати, синхрòнизовати	2. свр.
синцилатити	спòредити
систематізірати,	спузати (се)
систематізовати,	сраћи, несвр.
систематісати	1. (свр.)
ситуірати	2.
скандалізірати (се),	србизірати (се)
скандалізовати (се)	срнути, свр. и несвр.
	1–3.
	4. несвр.

стабилизи́рати	2. свр.
ста̀билизовати (се), ста̀билизovati (се)	3. несвр.
ста̀билисати (се)	стрѝповати
стагнизи́рати	студентovati
стагни́рати	субвенционира́ти, субвенционисати
стандардизи́рати	сублимира́ти, сублимисати
станда̀рдизovati	субординира́ти
ста̀ртати	сугери́рати, сугери́сати
ста̀ртовати	сугестovati
ста̀сати ста̀сати, свр. (ређе несвр.)	судити, несвр. (ретко свр.)
1–2.	I. 1–4.
3. (несвр.)	5. свр.
статуира́ти	6.
стационира́ти, свр. и несвр.	II. ~ се 1–2.
а.	сумира́ти
б. (само несвр.)	сунетити
стенографи́рати	суперарбитри́рати
стеногра̀фисати	супира́ти
стереотипира́ти (се),	супли́рати
стереотиписати (се)	супонира́ти
стерилизи́рати, стерилизовати	супробитира́ти (се)
стерилисати	супротиви́ти се
стигматизи́рати, стигматизovati	супротити се
стилизи́рати, сти́лизовати	супскриби́рати, супскрибовати
стимули́рати	супстантивира́ти
стиму̀лисати	супституира́ти, супстити́сати
стипенди́рати	супсумира́ти
стипули́рати, стипу̀лисати	супсумовати
стоки́рати	суптрахи́рати
стопира́ти	суптраховати
стра̀дати, свр. и несвр.	сургати, свр. и несвр.
1. несвр.	1.
2. свр.	2. свр.
страпа́цирати се	суспенди́рати, суспендовати
стр̀вити, несвр.	суфинанси́рати, суфинанци́рати
I. 1–2.	схематизи́рати, схематизovati
II. ~ се 1. несвр.	
2. свр.	
стрѐљати, стрије́љати, свр. и несвр.	
1. несвр.	

Т

табелірати

тàксати

таксірати

талијанізірати (се), талијанізовати (се)

талонірати

тамјанізірати

тампонірати

тангірати

тапацірати

тапетірати

тàпетовати

тапецірати

тарàцати

татовірати

театралізірати, театрàлизовати

тезауризірати

тезауірати, тезау́рисати

телеграфати

телеграфірати, телеграфісати

телèјисати

телефонірати

телефòнисати

темперірати

темпèрисати

тèмперовати

темпірати

теологізірати

теоретізірати, теорèтизовати, теорèтисати

теорізірати

теòрисати

терасірати

терминірати

терорізірати, терòризовати,

терòрисати

тестірати¹ (се)

тестірати²

тетовірати

типізірати

тіпизовати

тиранізірати

тирàнизовати

тирàнисати

титулірати, титұлисати

ти́туловати

тоалетірати се

тонзұрисати

тонірати

торпедірати, тòрпедовати

торпи́лірати

тоталізірати, тотàлизовати

траверзірати

травестірати

травлірати

тра́мпити (се), тра́мпити (се)

транскрибірати, трàнскрибовати

транслитерірати

трансмیتірати

транспірірати, транспі́рисати

трансплантірати

трàнсплантовати

транспонірати, трàнспоновати

транспортірати, трàнспортовати

трансферірати, трансфèрисати

трансфігурірати, трансфигұ́рисати

трансформірати, трансфòрмисати

трàнсформовати

трансфундірати

трансцендірати

трасірати¹

трасірати²

трауматизірати
трачити¹
тремірати (се)
трепанірати, трепановати
третірати
триангулірати, триангулісати
тријєрати, тријєрисати
тријумфірати, тријумфовати
трилірати
триплірати, триплицірати
трџносати
турцизірати
тушірати¹
тушірати² (се)

Ћ

ћелепірити
ћєрдисати, ћєрдосати
ћџрдисати

У

убицірати
уџјєтовати, уџјєтовати
уљєнисати (се)
уђжинати
уђжити
уђроковати
уђрочити
узурпірати
узурписати
ујјати¹
ујјати²
ук(ј)исати
умети, умјети

уніфіковати, унифіцірати
уніформірати (се), унифџрмисати (се)
уніформовати
уплівати
уплівисати
урбанізірати (се), урбанізовати (се)
ургірати
уруцбірати
ускрсовати
успадати (се)
успісати (се)
успітати
успрџпињати се
учествовати

Ф

фџбриковати, фабрицірати
фавірати
фаворізірати, фавџризовати
фазонірати
фџјдисати (се), фџјдити (се)
фактурірати, фактурисати
фалірати
фаліти
фалсіфіковати, фалсифіцірати
фалціати, фалцовати
фамилијарізірати (се),
фамилијарізовати (се)
фанатізірати (се), фанатізовати (се)
фасовати
фасцінірати
фаулірати
фашизірати
фашірати
федералізірати, федералісати

феминизі́рати (се)
ферменті́рати,
ферментисати, фèрментовати
фетишизівати
фетйшизовати
феудалізі́рати, феуда́лізовати
физи́лірати
фіксі́рати, свр. и несвр.
1.
2. несвр.
3.
фі́лмовати
філозофі́рати
філозо́фисати
філтрі́рати
фінансі́рати, фінанці́рати
фінгі́рати
фланкі́рати, фла́нковати
фонографі́рати, фоногра́фисати
формалізі́рати, форма́лізовати
формі́рати (се)
фо́рмисати
формулі́рати, форму́лисати
фо́рмуловати
форсі́рати
фотографі́рати (се), фотогра́фисати (се)
фотòграфовати
фотокопі́рати
франкі́рати
францизі́рати (се), францізовати (се)
фрапі́рати
фратернізі́рати, фратèрнізовати
фреквенті́рати, фре́квентовати
фризі́рати (се)
фрйштікати
фронді́рати
фрустрі́рати

фрўштукати, фрўштуковати
фузионі́рати (се), фузид̀нисати (се)
фу́лати, фу́лати¹
фунгі́рати
фу́ндати
фунді́рати
функціоні́рати, функцід̀нисати
фурні́рати

Х

хабиліті́рати се, хабілітовати се
хаварі́рати (се)
хазарді́рати
хазу́рати (се), хазу́рити (се)
халаліти (се)
хараміти
харангі́рати
хармонізі́рати (се), хармòнізовати (се)
хармоні́рати
хармòнисати
харпуні́рати
хатèрисати
хеленізі́рати (се)
хендикепі́рати
хероізі́рати
херòізовати
хипертрофі́рати
хипнотізі́рати
хипнòтисати
хипостазі́рати
хонорі́рати, хонòрисати
хоспіті́рати, хòспитовати
хоштаплèрисати, хоштаплі́рати
хромі́рати
хуманізі́рати, хумàнізовати

Ц

цедірати
целівати (се), цієлівати (се)
целовати (се), цієловати (се)
цементірати
цémentовати
цензу́рірати, цензурисати
централізу́рати, центра́лізовати
центра́лисати
центрірати
цернірати
цивілізу́рати (се), цівілізовати (се),
цівілізовати (се)
цизелірати
цізеловати
циклонізу́рати, цикло́нізовати
циклостилізу́рати
циклу́зірати
циментірати
ци́нковати¹
цинкографірати, цинкографісати
циркулірати, циркулісати
цитірати
цітовати

Ч

ча́стити, несвр. (ре́же свр.)
I. 1–2.
II. ~ се (несвр.)1–2.
честітати
честитовати
чу́ти

Ц

цєва́бити, цєва́пити, свр. и несвр.
I.
II. ~ се (свр.)

Ш

шаблонізу́рати (се), шабло́нізовати (се)
ша́косати
I. 1. несвр.
2. свр.
II. ~ се
шампа́нзізу́рати, шампа́нїрати
шанжірати
шапирографірати, шапирографісати
шармірати
шаро́њати
шатірати
ша́цовати
ше́нкати, ше́нковати
шиканірати
ши́клисати
ши́ковати¹
ши́косати
ши́їарити
шифрірати, шифровати
шкар́тати
шкартірати
шли́фовати
шо́дровати
шпалтірати
шпрє́нгати, шпрє́нговати
штамбі́льїрати
шта́мпати
шта́нцати, шта́нцовати
штацио́нірати
ште́ловати (се)

штемплірати, штемпловати

штётувати

1. свр. и несвр.

2. несвр.

штрапацірати (се)

штурмірати

шупірати

шутірати

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а мр Марина Спасојевић

број уписа _____

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

ДВОВИДСКИ ГЛАГОЛИ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 9. 4. 2015.

М. Спасојевић

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора МариНА Спасојевић

Број уписа —

Студијски програм —

Наслов рада Дволички глаголи у савременом српском језику

Ментор доц. др Весна Лонпар

Потписани МариНА Спасојевић

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 9. 4. 2015.

М. Спасојевић

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Двовидски глаголи у савременом српском језику

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 9. 4. 2015.

М. Стамаревић

Биографија аутора

Марина Спасојевић (1980), истраживач-сарадник Института за српски језик САНУ. Дипломирала је на Групи за српски језик и књижевност Филолошког факултета у Београду 2004. године, а 2009. године одбранила је магистарски рад *Глаголи на -(j)ети, -ѝм у савременом српском језику*. Од 2004. године запослена је у Институту за српски језик САНУ на пројекту *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*.

Аутор је монографије *Глаголи на -(j)ети, -ѝм у корелацији са глаголима на -ити, -ѝм у савременом српском језику (нормативни и лексикографски аспект)*, Монографије 17, Институт за српски језик САНУ, Београд, 2013, 452 стр.

Учествовала је на више међународних и домаћих научних скупова. Објавила је већи број научних радова и приказа.